Pius Alibek

Rădăcini nomade

„Nu privi doar pe fereastră!
Deschide ușa, smulge-ți rădăcinile
și înalță-te în zbor.
Abia atunci vei avea libertatea de a iubi
toate ținuturile, toți oamenii."

METEOR PRESS

PIUS ALIBEK

RĂDĂCINI NOMADE

Traducere din limba catalană de

Oana-Dana Balaș

METEOR PRESS

Pământul care ți-a învăluit rădăcinile tinere le-a legat de sufletul lui și s-a topit în sângele tău. Îl vei iubi întotdeauna.

Mama care te-a purtat în pântece te-a adăpostit în întunericul dulce, ferindu-te chiar și de lumină. O vei iubi de-a pururi.

Răsfiră-ți rădăcinile. Păstrează-le în suflet. Poartă-le cu tine așa cum mama nomadă duce în spinare cea mai iubită ființă. Abia atunci lumea întreagă va fi pământul tău.

Părăsește pântecele. Deschide ochii și privește-ți mama. Abia atunci o vei cunoaște pe de-a-ntregul.

Nu privi doar pe fereastră. Deschide ușa, smulge-ți rădăcinile și înalță-te în zbor. Abia atunci vei avea libertatea de-a iubi toate ținuturile, toți oamenii.

Ankawa, orășelul unde m-am născut în decembrie 1955, este unul dintre multele orașe locuite de minoritatea asiro-caldeeană, risipită prin tot nordul Irakului și înconjurată, de cele mai multe ori, de alte popoare kurde. Suntem descendenții primilor locuitori ai Mesopotamiei și, de la căderea ultimului regat al Babiloniei în anul 539 î.Hr. Sub sabia lui Cirus cel Mare, am fost întotdeauna înrobiți de alte popoare, cu care am împărțit pământurile de-a lungul veacurilor. Ne-am convertit la creștinism de îndată ce a luat naștere religia creștină și am devenit o mare Biserică Orientală. Totuși, am căzut victime persecuției religioase din partea cuceritorilor, iar prigoana a fost mai mult sau mai puțin înverșunată, pe potriva fanatismului guvernului străin aflat la putere. Persecuțiile n-au încetat nici în ziua de astăzi.

Soarta noastră se schimba neîncetat după interesele sau capriciile noilor cuceritori, cum se întâmplă cu majoritatea popoarelor lipsite de stat. Perși, bizantini, arabi musulmani, mongoli, otomani, britanici și Noua Ordine Mondială. În ultimele etape ale stăpânirii mongole sau otomane, am fost victimele unei persecuții religioase încrâncenate. În vremea crimelor cunoscute sub numele de Masacrul Armenilor, multe dintre satele noastre au fost șterse de pe fața pământului, incendiate, iar locuitorii, uciși. Unele triburi kurde s-au alăturat mongolilor și otomanilor în aceste persecuții. Se

slujeau de fanatismul religios drept pretext pentru a pune stăpânire pe avutul altuia sau se amăgeau cu speranțele false născute din alierea cu acela mai puternic, care sfârșește întotdeauna prin a te devora. Roma primea cu desăvârșită indiferență strigătele de ajutor din partea creștinilor din Orient. În fond, erau doar vaierele unor eretici. Pentru instituțiile bisericești, indiferent de orientare, important nu e mesajul lui Hristos, ci propriul lor mesaj. Hristos n-ar îndepărta de la sine niciodată pe nimeni. Îl înfuriau doar negustorii care întinau casa Domnului și bogătașii egoiști. I-a biciuit pe primii și le-a acordat întâietate cămilelor asupra celorlalți. E surprinzător cum oamenii pot nutri convingerea absurdă că propriul crez este mai presus de al altora, într-atât încât ar justifica suprimarea lor. Cât de neînsemnat trebuie să se simtă omul care vede o amenințare în diferențe sau în simpla existență a celorlalți!

Începând din anii cincizeci, se putea vorbi de o oarecare conviețuire pașnică și cordială între populațiile din zonă, deși ranchiuna din trecut nu dispare niciodată pe de-a-ntregul. Oamenii din Ankawa au fost întotdeauna foarte muncitori și frământați de tot soiul de neliniști. Interesul pentru politică era prezent în toate sectoarele societății, iar balanța se înclina limpede spre stânga. În anii șaizeci, ziarul oficial al Partidului Comunist Irakian era distribuit pe la case de tineri voluntari pe bicicletă. Revoluția Roșie se bucura în continuare de o prezență semnificativă în gândirea politică de la Ankawa, din Irak și din întreg Orientul Mijlociu. Represiunea și nedreptatea sunt ca soarele și ploaia pentru spiritul revoluționar, în vreme ce bunăstarea e umbra care-l sufocă și, dacă se trezește vreodată, el devine o plantă ornamentală, ruptă de natura generoasă și de neîmblânzit. E un sedativ pentru reaua conștiință a individualismului.

Amprenta roșie a transformat Ankawa în obiectul unei represiuni neîntrerupte din partea guvernelor efemere de la Bagdad. Arestări colective, închisoare, torturi, până ce Saddam, urmând practicile deja văzute în alte țări, a inventat Frontul Național. La prima vedere, și pentru cei interesați să-l vadă în această lumină, părea un front al concilierii și cooperării între Partidul Baas, ajuns la putere după două tentative sângeroase, și Partidul Comunist Irakian, care se bucura de simpatia populară și avea cel mai mare număr de membri. Îmboldiți de frică sau de propriul interes, mulți dintre liderii partidului comunist au acceptat invitația lui Saddam de a face parte din Front și de a-și dezvălui listele de membri. Foarte curând după aceea,

Saddam și-a arătat adevăratele intenții. A dispus capturarea brutală a comuniștilor din întreaga țară.

Ankawa a fost din nou asediată. Armata și forțele de securitate, cu listele în mână, au măturat orașul din casă-n casă, iar membrii partidului comunist au fost duși în centre de detenție la Irbâl. Erau siliți să aleagă: fie se retrăgeau din partid și aderau la Baas, fie erau torturați și uciși. Câțiva au preferat moartea.

Pregătirea academică și intelectuală era indispensabilă pentru tinerii din Ankawa. Cu greu se odihnea o carte pe-un raft. Se plimba din casă în casă, făcea parte din lungi serate care începeau după-amiaza, cu un pahar de *araq* (un fel de țuică seacă de anason), și se prelungeau adesea până în zori. Nasser Iussuf, soțul mătușii Victoria, transformase etajul superior al casei într-o bibliotecă pe jumătate publică. Era o sală mare, ai cărei pereți erau acoperiți din tavan până-n podea cu rafturi pline de cărți. Unchiul împrumuta cărți tinerilor din sat, cu condiția să fie citite în cel mult o săptămână. Când i le înapoiau, le punea întrebări. Dacă-l prindea pe vreunul că nu citise cu atenție, nu-i mai împrumuta cărți niciodată.

Iarna, Ankawa se golea de tineri. Toți, băieți și fete, plecau la studii, la câte o universitate din Bagdad sau din Mosul. Odată cu sosirea verii, viața înflorea din nou în casele și pe străzile din Ankawa. Se întorceau studenții și majoritatea familiilor care, dintr-un motiv sau altul, părăsiseră localitatea și se stabiliseră în alte părți. Satul prindea viață și-și recăpăta veselia. Prânzuri, cine, serate și nunți una după alta, care aveau loc mai ales vara. Până și cei care locuiau în afara satului și se căsătoriseră acolo unde locuiau sărbătoreau din nou căsătoria, pentru a împărtăși bucuria petrecerii cu ai lor.

Serbările puteau dura până la o săptămână. Tinerii însurăței ieșeau din biserică înconjurați de prieteni și de rude. Muzicienii mergeau în fruntea alaiului spre una dintre cele două esplanade ale orașului. Fie pe cea care ducea la Darga, zona cea mai ridicată, fie pe esplanada din fața școlii. Lumea se aduna acolo să danseze *khigga,* dansul colectiv tradițional la care puteau participa toți. Muzicanții, cu tobe și oboaie, marcau ritmul, iar șirul de dansatori care se țineau de mâini, de obicei intercalați, un bărbat și o femeie, se lungea treptat, destul de repede. Oamenii puteau pătrunde în horă pe oriunde și, încetul cu încetul, șirul devenea un cerc deschis. Când nu mai încăpeau dansatori în prima horă, se forma alta împrejurul primeia și tot așa, până ocupau toată esplanada cea mare. Se roteau de la stânga la dreapta, iar praful pe care-l stârneau când dansul se încingea întuneca

văzduhul. Râsetele, strigătele de bucurie și uralele se înălțau, sfâșiau norii de praf și răsunau pe cerul vesel al Ankawei.

Dansului, ca oricărei petreceri, nu-i lipsea dimensiunea senzuală. Tinerele și tinerii se căutau. Era ocazia perfectă pentru flirt și semne de complicitate. Tinerii rupeau cercul pentru a se așeza alături de fata aleasă, luând-o de mână, atingându-i trupul cu brațul în ritmul dansului. Chiar și perechile căsătorite căutau iubiri vechi pentru a retrăi timpuri trecute, fie și doar pentru câteva clipe, printr-o atingere furată în timpul dansului. Era una dintre puținele ocazii pe care le aveau pentru a mărturisi vechi aventuri fără a-și asuma riscuri. Nălucile tabuurilor se risipeau dinaintea veseliei colective.

Seara, petrecerea se muta în casele amfitrionilor și continua în grădini sau pe terase până în zori. Muzică, dans, mâncare și băutură din belșug, pe lângă recunoscutul și apreciatul *araq* din Ankawa, produs din stafide de strugure sau din curmale. Fiecare casă își prepara propriul *araq* și nu lipseau rețetele secrete cu ingrediente personale. Bunicul Elias adăuga bucățele de piept de pui în timpul procesului de fermentație. În ziua distilării își instala dis-de-dimineață uriașul alambic de cupru în curte, iar firicelul din neprețuitul lichid curgea până târziu după căderea nopții. Îmi povestea cum, cu ani în urmă, pe vremea când tocmea zilieri care lucrau pământul și îngrijeau de vite, iarna umplea ochi cu *araq* un hârdău, cu un linguroi atârnat de tocul ușii de la intrare. În zori, după micul dejun, bărbații luau o înghițitură zdravănă înainte de a ieși pe poartă, pentru a înfrunta o zi nemiloasă de lucru pe vreme de iarnă, în câmp deschis.

Cel mai de seamă obicei al verii era plimbarea de după-amiază. Toată lumea, indiferent de vârstă, ieșea să se plimbe în sus și-n jos pe strada principală. Plimbarea era lentă, ritmată, întreruptă mereu de saluturi și de conversații. Era un spațiu de întâlnire, unde oamenii schimbau vești, iar tinerii încrucișau priviri complice și legau noi prietenii sau relații. Junii purtau cele mai bune haine și se îmbrăcau întotdeauna după ultima modă. Se puteau vedea modele care nici nu apăruseră în orașele principale din Irak, și de-aici a primit Ankawa numele de Micul Paris. Unii tineri kurzi din Irbâl și din satele de prin preajmă veneau cu mașinile și le parcau pe o latură a străzii principale. Nu îndrăzneau să se îndepărteze, rămâneau în mașină sau în apropiere și, sub privirile atente ale tinerilor din Ankawa, urmăreau cum defilează frumusețile feminine pe care societatea lor obișnuia să le ascundă.

În prezent, un calm relativ, nesigur și provizoriu domnea peste Kurdistanul irakian, grație pactelor dintre marii prădători și șacalii care-și pândeau partea de pradă. Buna pregătire, firea deschisă a locuitorilor Ankawei și aeroportul militar din apropiere, construit pe vremea lui Saddam pe terenuri confiscate de la țăranii din sat, printre care și bunicii mei, transformaseră Ankawa într-o vizuină pentru tot soiul de prădători și fiare mici pe care Noua Ordine Mondială le numea „multinaționale”.

S-au instalat acolo cu colții lor bine ascuțiți și mandibulele salivând, gata să-și înfigă dinții în stârvurile irakiene. O faună de descendenți ai lui Adam care nu ucid pentru a se hrăni și care își devorează semenii răniți și muribunzi în numele afacerilor, investițiilor, al reconstrucției.

Cfejunt al cincilea dintre cei șase fii și cele șase fiice pe care învățătoarea Maria Gorguis și Hermez Alibek, tipograful funcționar din Direcția pentru Reformă Agrară, i-au avut de-a lungul căsniciei lor catolice. Casa noastră se afla în centrul orașului Ankawa, pe strada principală care străbătea orașul de la nord la sud, la doar cincizeci de metri de casa bunicilor din partea tatălui. Locuința cu un singur cat nu era foarte mare, dar suprafața totală însuma mai mult de șase sute de metri pătrați, incluzând grădina și curtea uriașă, pavată cu cărămizi pătrate de culoare pământie, care despărțea casa de o construcție mică din chirpici unde se aflau cuptorul de pâine și magazia. Un zid de chirpici spoit în galben, de vreo doi metri înălțime, înconjura casa, construită și ea din chirpici. Poarta grădinii și balcoanele de pe terasă erau din fier forjat, cu urme din vopseaua originală, argintie, care se mai dusese cu timpul. În mica grădină de la intrare creșteau câțiva copaci foarte înalți, dintre care-mi amintesc foarte limpede eucaliptul uriaș, aflat în stânga intrării. Era copacul în spatele căruia mă ascundeam ori de câte ori făceam câte o trăsnaie.

Prima mea amintire e o imagine vagă, în tonuri gălbui, a unor copii așezați pe un covor în jurul unei sobe cu kerosen. Tata ne dăruise fiecăruia câteva monede. Se poate să fi fost cadoul de Crăciun. Ne jucam încălzind monedele deasupra sobei și atingându-le apoi cu degetele. Izbucneam în hohote de râs când ne retrăgeam iute mâinile și ne vâram buricele degetelor în gură. Sora mea Suha, care să tot fi avut vreo doi anișori, ședea alături de mine fără a lua parte la joc. Își încleșta mânuța pe monedă și țipa de fiecare dată când încercam să i-o smulg cu gândul s-o așez pe sobă. În cele din urmă, am convins-o să-mi dea moneda și-am încins-o. Cu mâneca pijamalei, am aruncat moneda pe covor și i-am spus să o atingă cu degetele.

Cum ea s-a împotrivit, am apucat-o de mână și i-am apăsat palma peste monedă. A țipat de durere și a izbucnit în lacrimi. Imaginea devine brusc cenușie și întunecată. Nu-mi amintesc dacă tata m-a pălmuit, dar stăteam singur, pedepsit, în camera de alături, departe de surioara care-mi luase locul de mezin al casei.

Aveam puțin peste patru ani când am primit o vizită din partea unui prieten al tatei, un kurd din Irbâl. A venit la volanul unui Volkswagen Beetle de culoare deschisă, pe care l-a parcat în fața casei bunicilor. Porțiunea aceea de stradă cobora până la un canal de irigație, zona cea mai joasă din oraș și ecuatorul acestuia. Prietenul tatei m-a văzut jucându-mă pe stradă și m-a rugat să-i păzesc mașina. A pus frâna de mână, dar nu a blocat portiera. Tata și prietenul lui au intrat în casă, în vreme ce eu mă învârteam în jurul mașinii, încercând s-o feresc de curiozitatea câtorva copii care, așa cum se întâmplă în satele unde viața stă pe loc, se înfiinţaseră să vadă cine venise.

Tentația de a mă urca în mașină și de a mă făli în fața copiilor cu privilegiul pe care-l aveam asupra lor era irezistibilă. Am deschis portiera, m-am așezat la volan și-am început să-l învârt în dreapta și în stânga, însă nu mi-a fost de ajuns acea demonstrație pentru a-i impresiona pe copii. Trebuia să mai fac ceva. Nu îndrăzneam să apăs pe claxon, de teamă să nu se audă în casă. Mai mult, muream de curiozitate să văd mașina în mers. După câteva clipe de frământare și de nehotărâre, am deblocat frâna de mână, nebănuind ceea ce putea să se întâmple, iar mașina a luat-o la vale pe stradă. M-am speriat și, gândindu-mă numai cum să o opresc, am deschis portiera, am sărit din mașină, am alergat disperat și m-am așezat în fața ei, încercând să o opresc cu mâinile. Evident, am fost silit să mă dau la o parte, iar mașina și-a continuat drumul cu portiera deschisă» până a ajuns în josul străzii, unde s-a oprit.

Paralizasem de frică și eram buimăcit. Strigătele copiilor, care se înteţiseră, m-au smuls din starea de șoc în care mă aflam. Când mi-am venit în fire, am văzut în jurul mașinii, în afară de copii, o mulțime de bărbați și de femei. Strigau, se certau, se uitau la mine și mă arătau cu degetul. M-am speriat și mai mult, și tot ce mi-a trecut prin cap a fost să mă ascund. Am rupt-o imediat la goană, am intrat în grădina casei și m-am cocoțat în eucaliptul cel uriaș.

Trebuie să fi fost miezul zilei când s-au întâmplat toate acestea. Prietenul tatei, tata și restul familiei au ieșit în stradă, ca toți ceilalți. Nu se întâmplase nimic grav, dar era grav pentru mine. De sus, urmăream tot ce se petrecea,

ca un pui de pasăre speriat în cuibul său. Prietenul s-a urcat în mașină și a plecat, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Lumea s-a împrăștiat, mai puțin câțiva care încercau să-i ajute pe părinții mei să descopere unde se ascunsese fiul lor neastâmpărat. Timpul trecea, neliniștea alor mei sporea. Toată lumea mă căuta peste tot, dar nu eram dispus să-mi părăsesc ascunzătoarea, de teama pedepsei. Ca un spectator pasionat, urmăream toate mișcările și auzeam, practic, tot ce se spunea. În cele din urmă, s-au gândit că nu aș fi putut ajunge foarte departe și că, în curând, foamea avea să-mi dea ghes să mă întorc. Cât se poate de firesc, au intrat să ia masa de prânz și, vreme de două ceasuri, n-am mai zărit nicio mișcare. După două ore, ai mei au ieșit în grădină și s-au îndreptat încet către poartă, parcă așteptându-mă să apar. Mama i-a spus tatei:

— Copilul ăsta se teme să nu-l pedepsești. Au trecut prea multe ore, încep să mă îngrijorez.

— Probabil e mort de frică, a sosit răspunsul tatei. N-am de gând să-i fac nimic. Sper doar să apară înainte de lăsarea serii. Atunci, chiar că încep să-mi fac griji.

Foamea începea să-mi dea ghes. În mai puțin de zece secunde, am coborât din copac și m-am înfățișat dinaintea lui. Promisese că mă iartă și n-am vrut să risc să-și schimbe părerea. Totul s-a încheiat cu o dojană și ceva de mâncare.

Câteva luni mai târziu, ne-am mutat în casa cea nouă pe care tata tocmai o terminase de construit în Jamiya, zona nouă a orașului, aflată în direcția Irbâlului, în fața depozitului de apă. Era destul de mare, de vreo două sute de metri pătrați, împărțiți în patru parcele pătrate, separate prin culoare înguste din cărămidă și ciment. În mijlocul grădinii, unde se uneau unghiurile parcelelor, se afla un iaz mititel, de formă octogonală, cu un havuz în mijloc. Cele două parcele aflate alături de casă erau acoperite de gazon și erau destinate activităților în aer liber cu familia. În după-amiezile de primăvară și de vară, mama scotea afară niște saltele subțiri, făcute din cârpe, iar eu o ajutam să le așeze pe gazon, alcătuind un dreptunghi. În mijloc, întindea niște șervete, iar în colțul unde stătea ea așeza o tavă de cupru pentru samovar și pentru ceșcuțele de ceai. Apoi, rânduia niște farfurii pe care pusese brânză albă, tare ca piatra, dar care, înmuiată puțin în apă călduță, ba chiar uneori și în ceai, devenea moale ca brânza proaspătă. Mai aducea pâinea *raqqa* pe un platou întins, împletit din răchită. Pâinea aceasta era subțire ca hârtia și rotundă, de vreo cincizeci de centimetri în

diametru. Se păstra uscată vreme de săptămâni, ba chiar luni, în cutii de formă cilindrică, făcute din chirpici. Lipiile acestea se puteau așeza unele peste altele, întinse ori împăturite sub formă de triunghi. Înainte de a se servi, se acopereau câteva minute cu o pânză umedă sau se stropeau direct cu puțină apă și deveneau moi, parcă abia scoase din cuptor.

În felul acesta începeau gustarea de după-amiază și vizitele vecinilor, prieteni și rude. Când musafirii erau bărbați sau persoane nu foarte apropiate, se scoteau scaune din aluminiu cu o împletitură din nailon verde și albastru. Gustarea se prelungea și, dacă mai puneai câte ceva pe masă, devenea cină.

Celelalte două parcele erau zone private. Cea din stânga era a tatei. Acolo își planta florile, mai ales trandafiri. În mod cu totul curios, câțiva bărbați din vecini prinseseră gustul cultivării trandafirilor. Îi altoiau între ei și obțineau rezultate surprinzătoare, cum ar fi trandafiri care aveau culori diferite pe fiecare parte a petalei. În fiecare după-amiază, se plimbau prin grădini, își arătau unii altora minunile pe care le cultivaseră și discutau noutățile. Parcela din dreapta aparținea mamei. Era grădinița ei de legume, unde sădea tot soiul de ierburi (pătrunjel, coriandru, arpagic, mentă…) și legume (roșii, ardei, castraveți, vinete…).

Eu aveam o slăbiciune anume pentru grădinița mamei. Mă minunam să văd cum o floare mititică se transformă într-o roșie sau într-un castravete. Stăteam ore în șir ascuns printre tufe, în ciuda amenințărilor mamei. Aveam o preferință pentru castraveții și vinetele încă necrescute. Le retezam și le înfulecam pe ascuns. Pe mama o apuca disperarea, iar țipetele ei, pe când mă certa și mă amenința, se auzeau oricât de departe aș fi fugit. Uneori, când furia ei se mai potolea, mă lămurea că bietele legume trebuiau lăsate să crească și, aproape implorând, mă ruga să nu le mai mănânc.

Plantase niște vinete, presupun că era o sămânță nouă sau deosebită, pe care le îngrijea cu mai multă atenție decât de obicei. Mi-a cerut în repetate rânduri să nu mă apropii de ele. Pe măsură ce floarea violetă începea să se scuture, semn că în curând aveau să apară vinetele, nerăbdarea mea sporea. Nu m-am putut stăpâni și am sfârșit prin a încălca pactul pe care-l aveam cu mama. Erau primele ore ale după-amiezii și toată lumea, în afară de mine, era în casă, cu siguranță făcându-și siesta. Am petrecut o bună bucată de timp admirând plantele și silindu-mă să nu mușc din fructul oprit, dar ispita sferelor micuțe de culoare violacee era irezistibilă. Am mâncat una, apoi încă una și încă una. Mâncasem deja câteva, când am observat umbra

mamei acoperind soarele. Băgase de seamă că lipseam și-și închipuise unde mă putea găsi. Supărarea i-a fost peste măsură. Țipa, plângea de neputință și mă blestema. Unul dintre blestemele pe care mi le-a aruncat a fost *„qal la methet*” (să mori repede). Nu era prima dată că mama îmi spunea asta, iar gândul că-mi dorea moartea din cauza unor vinete m-a indignat la culme. Evident, aveam nevoie să mă simt indignat pentru a-mi înăbuși sentimentul de vinovăție. Am fugit în camera mea, am luat o basma mare, am pus în ea câteva haine, i-am legat cele patru capete într-o bocceluță, am luat cărțile și caietele de la școală, legate cu gumă, și-am plecat de acasă.

Am mers până am ieșit din partea nouă a orașului. Când am ajuns la strada principală, am coborât până la casa bunicilor. Erau zece minute de mers, dar pentru un copil de șase ani însemnau o adevărată aventură departe de casă. Am pătruns pe poartă în grădina casei bunicilor. În grădină se aflau bunica și cele două mătuși încă nemăritate. M-au întrebat ce s-a întâmplat și le-am povestit. Au râs îndelung de felul în care arătam, cu bocceluța la spinare, și de cele întâmplate, dar m-au primit cu brațele deschise.

Casa bunicilor era alcătuită din două părți, separate de un fel de curte-grădiniță. Jumătatea din stânga era construită de curând și avea două dormitoare, o sufragerie mică unde se lua masa, o bucătărie, un lavoar și o baie. În dreapta se aflau casa veche și grânarul. Ambele aveau opt metri înălțime și erau construite din cărămizi uscate la soare, făcute din noroi amestecat cu paie. Interiorul vechi al casei era întunecat și răcoros. Poarta cea mare și decolorată se deschidea rotindu-se pe o axă laterală din lemn, înfiptă într-o gaură din pământ la capătul inferior și într-o gaură verticală în perete la capătul de sus. Când se închidea și se deschidea scotea un scârțâit neliniștitor care sporea misterul și solemnitatea casei. Casa era lipită de grânar, în care se pătrundea prin tavan. Tot pe acolo se introducea grâul, care apoi se scotea printr-o deschizătură de la bază.

Bunicul s-a întors acasă pe înserate. S-a bucurat mult să mă vadă. De ani de zile locuia doar cu femei și prezența unui nepot mai risipea monotonia plictisitoare. M-am împrietenit imediat cu el. Elias Alibek era înalt, corpolent, o prezență impunătoare și foarte respectată, atât în satul nostru cât și în satele dimprejur, în vremurile bune fusese moșier și se îndeletnicea cu creșterea animalelor, mai ales cu cultivarea grâului. Femeile dormeau pe jos, în partea nouă a casei, dar el avea un pat din lemn deschis la culoare, cam decolorat, pe care-l ținea în curte. Seara, se așeza în pat cu picioarele încrucișate, deși își mai schimba poziția din când în când, iar bunica îi

servea pe măsuța de noapte, făcută din același lemn ca și patul, un pahar de *araq,* o farfurie cu brânză albă, o alta cu castraveți curățați și tăiați în felii de grosimea unui deget. Fuma tutun turcesc marca *Turky,* care se vindea în cutii pătrate de culoare albă ce se deschideau ca un cufăr. Țigările erau albe și fără filtru.

Îmi petreceam serile așezat în patul bunicului, ascultându-i poveștile înainte de a urca la culcare pe terasă. Îmi povestea cum ajunsese să aibă mai mult de o mie de capete de vită și zece angajați. Îmi zugrăvea lanurile întinse de grâu pe care-l cultiva, îmi povestea cum tocmea zeci de bărbați și de femei pentru secerat. Plecau în zori și nu se întorceau până la căderea serii. Femeile din familie pregăteau prânzul acasă, apoi îl duceau la câmp pe spinarea măgarilor. Când au venit englezii, a început să facă afaceri cu ei, iar prețul grâului pe care-l vindea bunicul apărea pe piețele din Londra. Îmi povestea cum englezii aduseseră cu ei soldați indieni cu bărbi lungi, negre. Când vedeau o vacă trecând pe stradă, soldații aceștia îi făceau reverențe, iar când vaca urina dădeau fuga să-și înmoaie mâinile în urină, după care se frecau pe față. Îmi povestea cum călătorea cu un prieten spre munții aflați nu foarte departe de sat, la vânătoare de urși, cu un simplu pumnal, înfruntând fiarele față în față. Când dădeau peste un urs, se apropiau de el unul pe la spate, celălalt prin față, și în felul acesta zăpăceau animalul, care nu știa de unde avea să vină atacul. Aruncau spre el cu pietre, țipau pentru a-l provoca și, când se hotărau cine avea să-l atace și să-l urmărească, celălalt se apropia prin spate, îi înfigea cuțitul în spinare și o rupea la fugă. Tot așa, până ce ursul își pierdea suflul, plin de răni.

Într-o noapte, bunicul a întins mâna, a vârât-o încet sub pernă și a scos de acolo o învelitoare din piele neagră, din care a extras cu grijă un pumnal. Era lung și ușor încovoiat, dintr-un oțel lucitor. Mi l-a pus în mâini, ca să-l văd și să-l pipăi. L-am întrebat dacă îl puteam păstra. Mi-a răspuns că eram prea mic ca să am un pumnal de asemenea dimensiuni, însă avea să-mi aducă unul potrivit pentru vârsta mea. Mi-a promis că după moartea lui pumnalul urma să fie al meu, și că avea să lase vorbă familiei că era partea mea de moștenire.

A doua zi de dimineață, bunicul s-a dus la Irbâl cu treburi, ca de obicei. La ora la care se întorcea acasă, a intrat pe poartă încărcat cu pungi de hârtie. Făcea cumpărăturile în Irbâl și se întorcea de fiecare dată cu ceva deosebit pentru bunica. O iubea foarte mult. În ziua aceea îi adusese o pungă plină de curmale, care îi plăceau nespus bunicii și pe care le

ascundea întotdeauna în bucătărie. Nu mi-a luat mult să găsesc ascunzătoarea și să înfulec ceea ce am considerat că era partea mea. În noaptea aceea, de îndată ce am rămas singuri în patul din curte, bunicul a scos un pachet învelit în hârtie maro deschis și mi l-a întins, spunând:

— Uite, ăsta e pumnalul tău.

Am desfăcut învelitoarea și am dat peste un pumnal mic, din lemn vopsit în culori aprinse, dintr-acelea pe care artizanii kurzi le făceau pentru copii, pe lângă multe alte jucării.

— Ăsta o să fie pumnalul tău până te faci mare — mi-a spus.

Discuțiile cu bunicul mă făceau să mă simt ca și cum aș fi trăit înainte de a mă naște. Școala începuse de foarte curând, iar directorul era prieten cu tata și unul dintre adversarii săi, care cultiva cei mai frumoși trandafiri. Cu toate că nu împlinisem șase ani, ai mei au hotărât să mă dea la școala primară. Au socotit că nu era foarte important dacă rămâneam corijent în primul an. Acela avea să fie un an pregătitor și, oricum, era mai bine decât să stau acasă. Din prima zi, tata mi-a dat o monedă de 25 de *fils,* pe care o primeam de fiecare dată când îmi luam rămas-bun de la el și porneam spre școală. În fiecare dimineață, înainte de începerea orelor, directorul sufla în fluier și toți elevii se adunau în curte, fiecare la clasa lui, și începeam o serie de exerciții fizice care durau vreo douăzeci de minute. Unul dintre profesori, presupun că cel de educație fizică, se așeza înaintea noastră, începea să facă o mișcare, iar noi trebuia să-l imităm. Erau mai ales exerciții suedeze combinate cu niște salturi, pe care le executam fără a rupe rândurile. Odată isprăvite exercițiile, directorul le vorbea elevilor și le comenta noutățile legate de școală, atunci când erau, și pedepsele pe care direcțiunea avea să le aplice acelora dintre ei care încălcaseră regulile. După ce termina, ne întreba dacă pierduserăm ceva, fiindcă devenise un lucru obișnuit să pierdem câte-un lucru, chei sau monede, în timpul săriturilor matinale.

În prima zi de școală, după exerciții, mi-am dat seama că pierdusem prima mea monedă de 25 de *fils.* Mi-am petrecut dimineața disperat și neliniștit, neștiind ce să fac. Orele treceau, una după alta, dar eu nu auzeam nimic din ce se spunea. Eram absorbit de un conflict interior și mă întrebam dacă să-i spun învățătorului sau nu. Orele s-au terminat, dar eu tot nu îndrăznisem să deschid gura. Acasă, i-am povestit tatei toată tărășenia, iar el m-a sfătuit să-i cer moneda directorului a doua zi, după exerciții. Așa am făcut și, când nici nu terminase de întrebat dacă cineva a pierdut ceva, am

ieșit din rând și mi-am cerut moneda. Directorul s-a uitat în cutia pe care o avea, cu obiectele pierdute din zilele trecute, a vârât mâna, a început să răscolească în ea cu zgârcenie, parcă punându-mi răbdarea la încercare. După câteva clipe, care mi s-au părut nesfârșite, a ridicat capul și a spus:

— Nu văd aici nicio monedă de 25 de *fils.*

„Cum să nu?… Și moneda mea?" aș fi vrut să protestez în gura mare, dar n-am făcut-o de frică. Mi-am înghițit cuvintele și mândria și am intrat la loc în rând. M-am gândit că directorul făcuse o glumă, fiindcă era prieten cu tata, sau poate încerca să mă ia peste picior. Ba chiar m-am gândit că voia să păstreze el moneda mea. Acceptam toate aceste posibilități, mai puțin să-mi iau gândul de la a o recăpăta. În fiecare dimineață, se repeta aceeași scenă. Când sosea momentul, o ceream, directorul repeta răspunsul. Comentariile și chicotelile colegilor se întețeau pe măsură ce treceau zilele, iar moneda mea devenise prilej de glumă în tot orașul. Nu mă sinchiseam, eram hotărât să mi-o recapăt. În ultima zi din prima săptămână de școală, după ce directorul înapoiase obiectele pierdute proprietarilor, am rămas doar eu în afara rândului, așteptând. Directorul m-a privit o vreme, cugetând ce putea face cu mine, și mi-a spus pe un ton care trăda vădita neplăcere pricinuită de insistența mea:

— Fiu al lui Hermez Alibek, nu am aici nicio monedă de 25 de *fils,* dar există alte monede mai mărunte pe care nu le-a cerut nimeni. Te-ai mulțumi cu douăzeci și cinci de *fils* sub formă de mărunțiș?

Am răspuns că da, în timp ce alergam spre el. Am înhățat monedele și m-am întors în rând, liniștit la gândul că făcusem pur și simplu ceea ce trebuia să fac.

În prima dimineață petrecută în casa bunicilor, după ce luasem micul dejun și-mi pregătisem cărțile și caietele pentru școală, i-am spus bunicului:

— Mă duc la școală, la revedere, bunicule!

— La revedere, fiule! Mi-a răspuns.

M-am oprit în fața lui, așteptând să-mi dea moneda cu care mă obișnuisem, dar s-a îndepărtat, făcând pe niznaiul. M-am gândit că poate nu el trebuia să mi-o dea, poate că bunica era cea care ținea banii în casă. M-am dus la bunica, repetând aceeași frază și am primit același răspuns, dar nicio monedă, într-o ultimă încercare, am dat fuga la cele două mătuși, însă rezultatul a fost același. Am plecat resemnat, fără să pricep de ce nu voiau să-mi dea moneda. Zilele treceau, iar mătușile îmi spuneau din când în când că mama întrebase de mine și că voia să mă întorc acasă. Eu însă eram

hotărât să nu mă mai întorc niciodată. Era a cincea sau a șasea zi de când nimeni din casa bunicilor nu-mi dăduse moneda, deși nu o cerusem clar niciodată pentru că așteptam ca inițiativa să vină din partea lor. Mi-am strâns lucrurile și m-am întors acasă cu bocceluța. Când m-a văzut intrând pe poarta grădinii, mama mi-a spus cu desăvârșită naturalețe:

— Ce e? Te-ai întors?

— Nu-mi dau moneda — m-am plâns.

Tata era un om cu principii și priorități de neclintit. La serviciu, observase că primarul și alte persoane care ocupau posturi importante în provincia Irbâl furau din subvențiile destinate dezvoltării agriculturii în nordul țării. Ca urmare, a hotărât să-i denunțe în fața ministrului agriculturii în persoană. Se gândea că ministrul avea să-i pedepsească pe cei corupți și să returneze subvențiile pentru atât de necesara reformă agrară. S-a întâmplat exact pe dos: tata a primit patruzeci de zile de închisoare, fără judecată. Când a ieșit, a cerut să fie transferat la Basra, în celălalt capăt al țării, departe de mediul acela dușmănos, în căutarea unui loc sigur pentru viitorul copiilor săi. Nu și-ar fi putut închipui vreodată că un ministru putea fi implicat într-o afacere atât de josnică și de meschină, un lucru de așteptat, mai degrabă, de la indivizi din straturile sociale inferioare. Își închipuia, probabil, că onestitatea depinde direct proporțional de nivelul de educație sau de clasa socială.

Să fii integru nu este niciodată ușor. Tata era conștient de asta, dar nimic nu l-ar fi împiedicat să denunțe o nedreptate. Putea renunța la orice, mai puțin la esență și la credință. A fost silit să părăsească satul unde se născuse, familia, prietenii cu care se întrecea pentru cea mai frumoasă grădină, pentru cei mai superbi trandafiri. Pe scurt, el și familia s-au văzut nevoiți să părăsească viața liniștită care li se cuvenea, într-un mediu pe care, cu îngăduința naturii, doar el ar avea dreptul să-l schimbe. A trebuit să renunțăm la viața noastră, iar cei doi micuți care s-au născut la Basra au lăsat în urmă amintiri de familie ancestrale, salvate în parte prin vizite sporadice. Imigranți în propria țară.

Cum nu încăpeam cu toții în mica Skoda gri, model din anii cincizeci, a trebuit ca tata să facă două drumuri ca să ne mute. În prima călătorie, ne-a dus pe noi, cei mici, împreună cu o verișoară care avea grijă de noi. Era sfârșitul verii lui 1963 și urma să înceapă școala. Am străbătut cei aproape nouă sute de kilometri în două etape. Mai întâi, călătoria de la Irbâl la Bagdad, care a fost veselă și emoționantă. Mergeam pe o șosea care șerpuia

printre dealuri verzi și molcome. Mașina cea mică părea să se bucure de coline, tot urcând și coborând. Un *montagne russe* în inima naturii. Țipam și râdeam, încântați de senzația de gol în stomac pe care ne-o provocau coborâșurile. Serios nevoie mare, tata ne cerea să ne potolim, dar nu-și putea ascunde mulțumirea de a-și vedea copiii veseli.

Șoseaua care pleca din Bagdad era o linie neagră, dreaptă și infinită, desenată pe nisip. Căldura era sufocantă, vântul de sud-vest sufla din ce în ce mai tare și răscolea firele de nisip, care păreau să aștepte răbdătoare acel moment. La început, se mișcau încet, foarte aproape de sol. Curând, ritmul dansului lor amenințător a început să se întețească. Brusc, s-au ridicat în aer și-au ocupat tot spațiul vizibil, transformându-l într-un habitaclu întunecat și tulburător. Eu ședeam pe locul din spatele șoferului, cu spatele drept și capul înclinat în față, atingând ușor ceafa tatei, cu mâinile încordate, sprijinite de spătarul scaunului. Picăturile de sudoare care îi alunecau încet pe ceafa căpătau o culoare cafenie. Preț de câteva secunde, căldura a lăsat loc unei senzații de frig. Ca și cum s-ar fi dezumflat, firele de nisip au început să se lase la pământ, fără a înceta să se miște, dezvăluind privirii un cer gălbui și un orizont scofâlcit, aflat parcă foarte aproape. Dunga neagră dispăruse, iar mașina părea să plutească pe o mare de nisip. Tata conducea în continuare în linie dreaptă, însă fără vreo direcție anume. Nu mai existau decât nisipul și liniștea pe care o așterne frica. Tata era încordat, îmbrățișase volanul cu capul plecat înainte și privirea ațintită asupra fâșiei înguste de orizont, căutând cel mai mic semn care să-i arate pe unde trebuie s-o ia.

Am înaintat așa aproape trei ceasuri, fără să scoatem un cuvânt. Eram pierduți într-un loc necunoscut, în căutarea unui tl rum pe care tata îl făcuse, singur, doar o dată. Se dusese la Basra ca să pregătească mutarea, să caute cazare și să-și înscrie copiii la școală. În depărtare, apăru ondulându-se o umbră singuratică și difuză, înfiripată parcă din aer cald. Ne-am îndreptat către ea. Era un bărbat de statură mijlocie, îmbrăcat cu o tunică, nelipsita *kufia* și o pelerină închisă la culoare, din păr de cămilă. Mai mult decât aievea, părea o nălucire proiectată de nisipul însuși. S-a apropiat încet de noi, cum fac de obicei oamenii deșertului, și după saluturile cordiale tradiționale, ne-a întrebat surprins și îngrijorat:

— Ce vânt v-aduce pe-aici?

Tata i-a explicat că mergeam spre Basra, dar că nu știam încotro ne îndreptam fiindcă furtuna acoperise șoseaua cu nisip.

— Ei bine, tu și copiii tăi mergeți spre moarte sigură. V-ați adâncit în marele deșert și nu veți ajunge nicăieri zile sau săptămâni în șir, asta dacă o să mai fiți în viață.

I-a arătat tatei cum să schimbe direcția, la vreo șaizeci sau șaptezeci de grade, pentru a se întoarce la șosea. După aproximativ o oră, linia neagră a reapărut și, împreună cu ea, speranțele noastre de viață. Odată ajunși la șosea, ni s-a făcut sete și foame, și am băgat de seamă că trebuia să facem plinul. În stânga, am întrezărit o clădire cu un singur etaj, înconjurată de mașini și camioane. Era un birt ridicat din chirpici și lut. Pământul bătătorit, de curând stropit de ploaie, ne trezea o senzație plăcută de răcoare. Era oaza noastră. De îndată ce-am intrat, ne-am îndreptat către toalete ca să ne spălăm pe față și pe mâini. Eram murdari de nisip amestecat cu sudoare. Femeile aveau o toaletă a lor, în vreme ce bărbații trebuiau să se spele într-un lavoar de ciment, lângă ușa de la bucătărie. Era plin de lume, mai ales de bărbați care probabil se odihneau după agitația furtunii.

Ne-am așezat la masă, iar tata a cerut multă mâncare și *kebab*. Am mâncat cu poftă, fără a da prea multă importanță felului în care arătau. Când am terminat, femeile s-au dus la toaletă, iar eu și tata am rămas o vreme la masă, până ce s-a mai redus numărul bărbaților care așteptau să se spele. După o clipă, tata s-a ridicat, s-a îndreptat către chiuvetă și s-a așezat la rând, socotind că eu aveam să-l urmez. M-am ridicat, dar un instinct aprig de supraviețuire m-a paralizat pe loc. Priveam resturile de mâncare risipite pe masă și mă gândeam că nu pot fi disprețuite, după foamea de care suferisem. Dacă se mai întâmpla ceva neașteptat, cum fusese furtuna? N-aveam de gând să mai sufăr de foame.

Printre resturi, se aflau și pâini întregi. Am înșfăcat una, am îndoit-o, am vârât-o sub braț și m-am așezat la rând, în spatele tatei. Mai erau câțiva bărbați la coadă, când tata a întors capul, ca să fie sigur că eram în apropierea lui. A văzut pâinea pe care o aveam sub braț înainte să se întoarcă de tot și, fără a ezita, m-a pălmuit, sec și dur:

— Dacă e să facem foamea, o facem cu toții! Pune pâinea la loc!

Am dus pâinea înapoi cu obrazul în flăcări și cu urechile vuind. N-am plâns, deși nu înțelegeam de ce tata reacționase în felul acela. E prima dată când îmi amintesc limpede că m-a pălmuit, dar nu era prima dată când nu-i înțelegeam reacția. Se mai întâmplase și altă dată, dar mă gândisem întotdeauna că tata știa bine ce făcea și că, într-o bună zi, aveam să înțeleg și eu de ce.

Abu Mazin, sau rais-ul, era președintele Biroului Agricol din Basra, iar tata era adjunctul. Mai târziu, după pelerinajul de la Mecca, i se putea spune *ha)),* dar Abu Mazin nu arăta niciun fel de entuziasm față de titlul acesta. Era unul dintre acei musulmani credincioși care practicau credința în tăcere și nu aveau nimic de dovedit, nimănui. Presupun că ajunsese să înțeleagă esența credinței.

Îmi amintesc și acum ziua în care Abu Mazin s-a întors de la Mecca, încărcat de cadouri pentru toată familia: cămăși din mătase groasă, de culoare albă, pentru bărbați, mătăsuri în culori frumoase pentru femei, un rozariu *kahrab* (de ambră) pentru tata și ceai *kujarat* (din flori de hibiscus). Era înalt și bine legat, avea o privire prietenoasă și protectoare, păr alb și mâini mari, cărnoase, care trădau bunătate, cinste, generozitate. Descendent al unei familii înstărite, stabilită în Basra și proprietară a unor mari întinderi de teren pe care cultivau curmali, ne păstra, în fiecare vară, partea noastră de curmale *barhi* și *bremi* proaspete și crocante și câteva conserve de *barhi* presate cu susan. Îl ajutase pe tata să găsească o casă în Mahallat al-Pasha, partea veche a orașului. Se încredințase că avem vecini buni, că era aproape de biserică, de școli, de piață și de casa lui.

Tata ne-a instalat în casă: gemenele de patru ani, Maha și Nuha; sora mai mare, de zece ani, Leila; cea care îmi urma mie, Suha, de șase ani; verișoara Fahima, care trebuie să fi avut vreo șaisprezece ani, și eu. A cumpărat provizii și mâncare, apoi s-a întors la Ankawa după restul familiei. Casa era veche, pătrată, construită din cărămizi de un galben pal în jurul unei curți interioare descoperite. Pe jos era pământ bătătorit, iar curtea interioară era protejată de o balustradă din bare de fier, cu mână curentă de lemn. În casa din stânga locuia familia lui Abu Hisham. Casa din dreapta, îngustă, mult mai înaltă, ieșea în afară ocupând o bucată din stradă, și era întotdeauna închisă și întunecată.

Obișnuiți cu viața și jocurile din sat, nu știam foarte bine mm să ne petrecem timpul în noul nostru cămin. În prima după-amiază, am ieșit în poartă și ne-am așezat acolo, lipiți unul de altul, ca niște cățelandri părăsiți de mama plecată în căutare de hrană. Eram feriți de unghiul pe care îl forma casa noastră cu aceea ieșită în afară. Urmăream oamenii care treceau și schimbam impresii despre înfățișarea lor, fiindcă era ceva cu totul nou pentru noi. Când veneau dinspre dreapta, îi vedeam apropiindu-se și ne vedeau și ei pe noi. Când veneau dinspre stânga, în schimb, nu ne puteam

vedea unii pe alții. Se iveau brusc de după casa ieșită în afară și mulți se arătau surprinși, ba chiar tresăreau, dând pe neașteptate cu ochii de noi.

Era foarte amuzant, așa că am prins curaj și, ca să fie și mai distractiv, m-am îndepărtat de grup: mă ascundeam după zidul casei ieșite în afară, țipam ca să sperii oamenii care veneau și mă întorceam în fugă. Unii râdeau, alții se arătau indiferenți și-și vedeau de drum ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, alții se supărau și ne insultau, iar alții, de bună credință, se opreau și ne țineau o predică despre ce e bine și ce e rău. Nu-i prea înțelegeam, fiindcă niciunul dintre noi nu vorbea araba. Începea să se întunece, dar nu ne lăsa inima să renunțăm la jocul acela atât de distractiv. Am simțit că se apropia cineva și, vrând să mă întrec pe mine însumi, am țipat sărindu-i direct în față, ca să fie mai de efect. De data asta, a fost rândul meu să mă sperii când am văzut un bărbat pe bicicletă, cu o mână pe ghidon și ținând în cealaltă o pâine, ca pe un platou. Am căzut amândoi la pământ, bicicleta peste mine și bărbatul peste bicicletă.

El nu s-a rănit deloc. În schimb eu, în afară de câteva contuzii ușoare, m-am lovit de o parte metalică a bicicletei la sprânceana dreaptă. Din fericire, lovitura nu mi-a atins ochiul, dar mi-a lăsat o rană mare și adâncă, începând de la sprânceană și urcând pe frunte în diagonală. Curgea mult sânge și eram speriați. Surorile mele strigau și plângeau, iar verișoara Fahima nu știa ce să facă. Oamenii ieșeau în stradă să vadă ce se întâmplase. După ce mi-a bandajat capul cu o batistă albă, vecinul nostru Abu Hisham a hotărât să mă ducă la spital ca să-mi coasă rana.

Am urcat pe jos, pe o stradă îngustă și întunecată, și-am ajuns la un bulevard larg și luminos, unde era stația autobuzului care ducea la spitalul Aj-Jumhuri. Autobuzul a sosit imediat și, de îndată ce s-a deschis ușa, am urcat valvârtej și m-am așezat la una dintre ferestrele din dreapta. Abu Hisham, care se mulțumea să mă urmărească cu privirea, a urcat cu pașii lui mari și lenți și s-a așezat alături de mine. Aveam capul bandajat și fața plină de sânge, așa că abia puteam deschide ochiul drept, dar chiar și așa nu voiam să pierd nimic de pe drum. Autobuzul s-a pus în mișcare și am trecut prin fața unei mari cafenele, care avea o terasă întinsă în aer liber. Nu prea era lume la ora aceea, dar aruncând o privire în interior am văzut un televizor pornit, cu ecranul îndreptat către stradă. Am început să țip: „Televizor! Televizor!”, în timp ce arătam cu degetul și mă uitam către pasagerii din jur, împărtășindu-le plăcuta mea surprindere. Pasagerii mă

priveau, uimiți de înfățișarea și de reacția mea, dar Abu Hisham nu s-a clintit.

Abu Hisham era un fel de uriaș, cu mâini cât lopețile. Nu ridica niciodată privirea, mergea cu capul plecat și privirea în pământ, ferindu-se să vadă ce e în jur. La prima vedere, părea că vrea să treacă neobservat, dar îmi lăsa impresia că în felul acesta se ferea să se amestece în viața altora și în evenimentele din jur. Nu voia să se apere, ci să se izoleze. Ca și cum s-ar fi temut că avea să sfârșească iubind oamenii. Că acest contact avea să-i trezească pornirea firească spre legături sociale și, în consecință, ar fi pus la îndoială și tulburat alte sentimente întunecate care, voluntar sau involuntar, i se instalaseră în suflet. Sentimente care pătrund în creier ca un cancer, distrug celulele benigne și întunecă conștiința. Era foarte strict cu cei trei copii ai lui, doi băieți și o fată. Le aplica niște pedepse fizice inumane când făceau vreun lucru care i se părea incorect. Când fiica lui a împlinit zece ani, a obligat-o să-și acopere capul și i-a interzis să mai intre în casa noastră deoarece, fiind femeie, nu mai avea voie să se ducă acolo unde se aflau bărbați care nu făceau parte din familie. Mai târziu, am aflat că era membru fruntaș al unui grup islamic fundamentalist. O specie rară și necunoscută pe vremea aceea în societatea noastră.

Singurul televizor pe care îl văzusem până atunci era o cutie cu o latură de sticlă în casa colonelului Toma. Era unul dintre puținii militari originari din Ankawa care se aflau în Irak. S-a retras în sat și a dus acolo mobilele și televizorul, cu toate că nu se putea prinde televiziunea de la Ankawa. Toți copiii din sat voiau să vadă minunea și se rugau insistent de odraslele colonelului să le dea voie. Uneori, când acesta nu era acasă, soția ne lăsa să intrăm și să admirăm cutia aceea neînsuflețită, acoperită în întregime cu un soi de giulgiu. Din ospitalitate, femeia dădea la o parte învelitoarea ca și cum ar fi fost o cortină la teatru, dinaintea privirilor noastre fascinate.

În cartier erau două școli primare publice: Al-Faihaa, care era mixtă, și An-Nibras, care era numai pentru băieți. Părinții mei voiau să mă trimită la școala mixtă, ca să fiu împreună cu surorile mele, dar am refuzat cu hotărâre. Nu voiam nicidecum să merg la școală cu surorile mele, cu atât mai puțin să stau într-o clasă înconjurat de fete. După îndelungi discuții, părinții au cedat. Am stabilit însă clar faptul că, fiind hotărârea mea, aveam să-mi asum consecințele în tăcere, fără să bombăn. Școala era o veche casă domnească, tipică pentru Basra, situată în fața unui afluent al fluviului Shatt al-Arab care se numea Madda. Nu se poate spune că era un râu, ci mai

degrabă un braț al marelui estuar care după-amiaza se umplea cu apă din cauza mareei. Ziua, când scădea apa, lăsa la vedere murdăria din albie, pești disperați care căutau un loc să se ascundă, țestoase, șobolani și broaște. Clădirea cu două etaje era foarte frumoasă și avea o curte interioară descoperită, uriașă. Într-un colț al curții se afla un culoar care ducea către niște dependințe, unde fusese probabil locuința servitorilor. Aveau un singur etaj și o scară dreaptă, care ducea pe terasă. În aceste dependințe se construiseră toalete și o cantină, unde elevii puteau cumpăra de mâncare.

Erau trei grupe de a treia: A, B și C. Din grupa A făceau parte elevii care obținuseră cele mai bune note în anul anterior, din grupa B elevii care obținuseră rezultate medii, iar din grupa C elevii cu cele mai mici note. Eu am fost trecut la C, probabil pentru că nu știam arabă și, ca urmare, nu mă puteam număra printre cei mai buni elevi. Din prima zi de școală am început să fiu agresat de către colegi.

Școala se afla la granița dintre cartierul popular, unde locuiam, și câmp, unde oamenii săraci trăiau în *seraif,* case construite în întregime din trestie și din frunze uscate de palmier, își câștigau existența, în principal, din cultivarea de verdețuri și legume, și din creșterea bivolițelor, din laptele cărora preparau brânză și *quemar*, o cremă delicioasă care se obținea prin fierberea laptelui până la evaporarea apei. Cei aproximativ cinci sute de elevi de la școală erau copii din cartier, cei mai mulți de condiție umilă, și copii din *seraif.* Sistemul de educație din Irak permitea frecventarea cursurilor școlii primare până la optsprezece ani. Dacă împlineai optsprezece ani fără să fi trecut de clasa a șasea sau dacă renunțai la școală, atunci intrai direct în armata obligatorie, vreme de cinci ani. Așa că la An-Nibras învățau elevi de toate vârstele. Cei care abia începuseră școala, de șase anișori, și cei care împliniseră șaisprezece sau chiar șaptesprezece ani. Unii dintre aceștia din urmă împleteau studiul sau, mai bine zis, orele de școală, cu diferite munci, ajutându-și părinții în afacerile de familie.

Majoritatea elevilor aveau părul și pielea de culoare închisă. Eu, în afară de faptul că nu le vorbeam limba, aveam pielea deschisă la culoare, eram blond și veneam din alt capăt al țării, din Kurdistan. Un loc despre care auziseră, dar pe care nu-l cunoșteau deloc. La școală exista un fel de post de radio, de care se ocupa profesorul de muzică și desen. Într-o zi, m-a căutat în recreația mare și mi-a spus că voia să cânt la radio un cântec în kurdă, ca să-i familiarizez pe elevi cu existența „fraților kurzi”, cum erau numiți în Irak, și cu limba lor. I-am spus că nu știam niciun cântec în kurdă, dar a

insistat, spunând că dacă sunt din Kurdistan trebuia să știu măcar un cântec în kurdă. Am încercat să scap din încurcătură slujindu-mă de toate pretextele pe care le-am putut născoci în araba mea limitată. Profesorul și-a pierdut răbdarea, m-a înșfăcat de gulerul cămășii și m-a târât în cămăruța din fundul curții. A scos o legătură de chei din buzunarul de la pantaloni, a deschis ușa și m-a împins până la o masă unde se afla un magnetofon uriaș și un microfon cu soclu metalic. M-a trântit pe scaun dinaintea microfonului, spunând: „Acum o să pornesc microfonul, o să te prezint și-o să cânți. Dacă nu, te pălmuiesc.” Tremurând de frică și plângând, i-am repetat că nu știam niciun cântec. În clipa aceea, am simțit o palmă puternică peste ceafa.

— Cânți de bunăvoie sau mai vrei?

Fără a mă opri din plâns, am spus că da, că aveam să cânt.

— Ce cântec? M-a întrebat.

— „Hare Leile”.

— Așa-mi place. Acum, încetează cu plânsul și, după ce termin prezentarea, o să cânți.

A ridicat microfonul, a apăsat butonul de la baza acestuia și a făcut prezentarea. Apoi a așezat microfonul la loc în fața mea și mi-a făcut semn să încep să cânt. Am început să cânt, printre suspine și gemete, singura strofă a cântecului pe care o știam, după care m-am oprit.

— Cântă în continuare, mi-a spus poruncitor.

— Nu știu mai departe, am răspuns, plângând.

A închis microfonul și asupra mea s-a abătut o ploaie de lovituri peste ceafă și, printre insulte, m-a târât afară din cameră și m-a azvârlit pe jos, în curte. Cum să-i explic eu acelui profesor că, deși făcusem școala în kurdă, limba mea maternă era aramaica, iar cântecele pe care le cânta poporul meu erau în aramaică?

Eram un copil de opt ani, scund și sfrijit și, cu toate că în orașul meu de baștină fusesem bătăios, în lumea aceea străină eram ca un pui de pasăre căzut din cuib. În prima zi de școală, am intrat în clasă înaintea profesorului. Cât ai bate din palme, câțiva elevi mai mari s-au apropiat de mine și au început să-mi Iacă semne obscene cu mâna. Încercam să mă feresc de ei cum puteam. Cineva a dat alarma că se apropia profesorul și toți colegii au fugit să se așeze în bancă, dar eu am rămas în picioare i n fața tablei. Asta era regula dacă voiai să înaintezi plângeri sau reclamații. Când a intrat profesorul, toată lumea s-a ridicat și a salutat într-un glas:

— Bună ziua!

— Bună ziua. Luați loc.

Odată așezată toată clasa, s-a uitat la mine și m-a întrebat:

— Ce s-a întâmplat?

Am răspuns făcând toate semnele posibile pentru a mă face înțeles, după care, într-o arabă jalnică, am spus:

— Acesta… face… așa.

Profesorului, care avea întotdeauna o față de om prost dispus, i-a scăpat un zâmbet imperceptibil, doar linia buzelor s-a ridicat puțin. S-a îndreptat către rândul din stânga, s-a oprit în fața celei de-a treia bănci și i-a poruncit unuia dintre cei doi elevi care ședeau acolo să se ridice și să se mute pe locul meu. M-a poftit să șed în noul loc, spunându-mi că era mai bine să stau lângă Mahdi, celălalt elev din bancă, deoarece era cel mai silitor dintre toți.

Profesorul acela era tânăr, bine făcut, cu un corp atletic, dar de la prima oră mi s-a părut că era puțin dus cu capul. Avea o privire nesigură, crudă și înspăimântătoare. Cu timpul, am descoperit că era un bolnav psihic cu evidente înclinații către sadism. Am mai aflat că era vecin cu mine și locuia în casa aceea ieșită în afară. Profita de orice ocazie, iar dacă nu i se ivea niciuna, o născocea, pentru a-i cotonogi pe elevi cu o cruzime bolnăvicioasă, fără măsură. Într-o zi, la oră, a înșfăcat un elev de urechi, l-a ridicat de la pământ, l-a scuturat ca pe o cârpă, l-a ridicat în aer și l-a trântit cu burta în sus pe masă. A început să-l lovească cu pumnii în burtă și în piept, în timp ce noi îl priveam încremeniți de groază. Nu părea să improvizeze, s-ar fi zis mai degrabă că ducea la bun sfârșit o fantezie plină de cruzime pe care o pregătise și o repetase meticulos în imaginația lui tulburată. Elevul a ajuns la spital, iar pe acel profesor nu l-am mai văzut niciodată. În casa unde locuia, de unde rareori se zărea lumină pe fereastra întotdeauna închisă, nu s-au mai văzut semne de viață. Câțiva ani mai târziu, au demolat-o ca să lărgească strada.

Nu se putea vorbi de delincvență la An-Nibras, dar existau bande mici de elevi care îi extorcau pe alții și, mai ales, se lăudau în gura mare. Am mâncat bătaie de la două dintre aceste bande, dar și de la câte un coleg încurajat de posibilitatea de a agresa pe cineva fără a-și asuma riscul unei riposte. Prima bandă era condusă de Khedheir și Sami. Khedheir, de vreo șaptesprezece ani, de statură mijlocie, corp musculos și bine legat, avea un dinte de aur. Lucra ca mecanic, iar tatăl lui, un muncitor umil cu înfățișare

de om bun, îi aducea în fiecare zi cu bicicleta la școală de la *seraifpe* el și pe fratele lui, Said. Acesta avea vreo paisprezece ani și nu te înfrunta niciodată. Se ascundea mereu în spatele fratelui mai mare și țipa din te miri ce. Era ca un cățeluș care latră neîncetat, pentru a-și ascunde teama. Sami, de vreo șaisprezece ani, era mai degrabă scund și robust, cu spatele foarte lat și mușchi puternici. Lucra la un cuptor de pâine. Era creștin, născut în Basra, fiul unei familii originare din nord, care se stabilise în oraș, în cartierul nostru, cu mulți ani în urmă. Nu vorbea aramaica, iar felul lui de a fi nu era deloc diferit de cel al copiilor musulmani din cartier.

Cealaltă bandă era condusă de Abu Dhrus, care înseamnă ceva de genul „cel cu dinții proeminenți". Era o poreclă, nu i-am aflat niciodată numele adevărat. Să tot fi avut vreo șaptesprezece ani, era subțire și înalt, cu pielea foarte întunecată, părul negru, scurt și cârlionțat, și dinții superiori foarte mari, ieșiți în afară. Practic, nu putea închide bine gura aproape niciodată. Era fiul unei familii de țărani care locuia într-o *seraif.* Aveau o căruță cu două roți de automobil, trasă de un cal, pe (are el o folosea pentru a transporta la piață verdețurile cultivate de familia lui. Venea la școală numai când poftea. Adesea, lăsa calul și căruța în fața școlii și intra cu biciul la brâu, înfipt în brâul tunicii vărgate.

Pauzele de cinci minute dintre ore erau un calvar, iar în recreația mare mă aștepta un adevărat iad. Bandele mă căutau, capii lor erau primii care mă loveau, după care li se alăturau mulți alți elevi. De la Khedheir și de la Sami primeam bătaie zilnic, în repetate rânduri, pe când de la Abu Dhrus primeam doar când dădea pe la școală. Nu plângeam niciodată de față cu ei, și orice încercare de a mă apăra era inutilă. Eram prea mic. Mă întorceam acasă plin de sânge și cu hainele sfâșiate. Pe mama o cuprindea disperarea și mă lăsa așa cum venisem, să mă vadă tata care se întorcea de la serviciu pe la ora aceea. În prima zi, tata l-a sunat pe Abu Mazin și s-au dus amândoi să stea de vorbă cu directorul școlii. Acesta le-a spus că îi părea foarte rău, dar că nu avea ce face. Nu avea cum să fie peste tot în același timp și nici nu putea cere ajutorul poliției. A promis, în schimb, că avea să facă tot ce putea dacă voiau să mă mute la altă școală. Transferul ar fi fost complicat, deoarece școala începuse deja; mai mult, eu nu voiam în ruptul capului să schimb școala. Am fost să vorbim cu primarul, care nu ne-a fost nici el de prea mare ajutor.

Scena se repeta zi după zi. Ajungeam acasă sângerând, cel puțin pe nas, și mă duceam la mama sau la tata, dacă era deja acasă, plângând și

povestindu-le nefericirea mea. Au trecut așa vreo două săptămâni, în care m-am întors acasă cu hainele rupte și nasul plin de sânge. Într-una din zile, tata tocmai se întorsese de la muncă și era așezat pe marginea patului, aplecat să-și scoată pantofii. M-am îndreptat spre el, plângând: „Tata, m-au bătut!” A ridicat capul și, cu un gest dur și senin, mi-a poruncit:

— Vino încoace.

M-am apropiat și, când am ajuns chiar în fața lui, mi-a lipit o palmă atât de puternică, încât aproape m-a trântit la pământ, și mi-a spus cu voce hotărâtă:

— Dacă-mi mai spui vreodată că te-au bătut, o să te bat și eu.

A doua zi, în recreația mare, au venit la mine Khedheir, Sami și Said, însoțiți de alți elevi. Când i-am văzut, am rupt-o la fugă. M-au urmărit și, practic, mă înconjuraseră în curte, când am găsit o gaură prin care m-am strecurat și am urcat, pe scară, la etajul de sus. Alergam pe culoar în jurul balustradei, când s-au împărțit în două grupuri, fiecare grup pornind în altă direcție, și m-au încolțit. Eram singur, în mijloc, la o distanță de vreo trei metri de fiecare grup. Priveam într-o parte și în alta, așteptând să văd de unde avea să se abată asupra mea prima lovitură. Eram turbat de furie, ca un animal prins în capcană. Khedheir a înaintat către mine, cu pași triumfători. M-a lovit peste cap, m-a înșfăcat de păr și m-a trântit la pământ. Apoi, m-a apăsat pe piept cu talpa piciorului drept, hohotind și luându-mă peste picior:

— Ia să vedem unde mai fugi, acum?

Întins pe jos, cu hohotele de râs ale lui Khedheir și ale celorlalți elevi bubuindu-mi în urechi, mi-am adunat puterile care, în momente precum acesta, nici nu știi de unde vin, l-am înhățat pe Khedheir de ambele picioare, de partea din spate a genunchilor, am apăsat și, cu furia pe care ți-o dă neputința, i le-am tras în față cu toată puterea. Picioarele i s-au înmuiat, s-a clătinat câteva miimi de secundă și a căzut pe spate cât era de lung. Țeasta i s-a izbit de pământ cu un pocnet dur și sec. Orbit de furie, m-am ridicat dintr-un salt ca o felină, m-am așezat peste pieptul lui și am început să-l lovesc pe unde nimeream, zbierând ca un apucat. Brusc, mi-am dat seama că pe jos era numai sânge, iar Khedheir nu dădea niciun semn de viață. Departe de a mă speria și de a renunța la victorie, m-am ridicat în picioare, i-am pus piciorul pe piept și-am început să urlu cu furie:

— Cine e la rând? Să-l văd pe nenorocitul care mai îndrăznește să se-atingă de mine!

Se așternuse o tăcere mormântală. Înspăimântați, elevii încremeniseră în fața acelei scene cutremurătoare. Khedheir zăcea la pământ, inconștient, într-o baltă de sânge. Fratele lui mai mic, Said, a rupt tăcerea strigând, pe jumătate ascuns în spatele lui Sami:

— Fratele meu! Mi-ai omorât fratele!

L-au dus pe Khedheir la spital, unde a trebuit să-i coasă rana lungă și adâncă de la cap. Nu s-a întors la școală decât după câteva săptămâni, cu capul bandajat.

În ziua aceea, în afară de palma primită de la Khedheir, n-am mai fost lovit. Toată lumea se uita la mine și le puteam citi în priviri îndoiala și așteptarea. A doua zi, efectul șocului mai trecuse, iar Sami a venit să mă caute ca să-și răzbune prietenul. Am rupt-o din nou la fugă și trebuie să mărturisesc că fugeam repede. Sami mă urmărea de unul singur, presupun că niciun alt elev nu voia să se vadă implicat într-un incident precum cel din ziua precedentă. Mai mult, recreația mare era pe terminate și nimeni nu îndrăznea să întârzie la oră. De data aceasta, am traversat holul care ducea spre dependințele unde se aflau cantina și baia, și-am urcat pe scări. Odată ajuns pe terasă, Sami m-a înghesuit într-un colț și, strigând „Să te văd cum mai scapi acum!”, a dat să mă lovească cu pumnul, cu toată furia și puterea de care era în stare. Chiar înainte de momentul impactului, m-am aplecat și m-am ferit de lovitură. Sami a lovit peretele, rupându-și cel puțin un deget. L-am lăsat acolo urlând de durere și-am fugit spre clasă. Sami a lipsit câteva zile de la școală. Când s-a întors, avea mâna și brațul drept în ghips până la cot.

Când am aflat că ne mutam la Basra, tata și două învățătoare de la școala de fete din oraș, prieteni de familie, au hotărât că mama trebuia să-și reteze pletele lungi care îi treceau de mijloc. După ei, trebuia să-și schimbe hainele și înfățișarea cu unele potrivite pentru oraș. Mama era foarte mândră de pletele ei și nu voia să renunțe la ele în ruptul capului. Într-o zi, pe când eram așezați la masă, una dintre învățătoare s-a ridicat, a părăsit încăperea inventând nu știu ce pretext și s-a întors cu o pereche de foarfece pe care o ascundea la spate. S-a oprit în spatele mamei, care era neatentă, și înainte ca ea să bage de seamă, i-a retezat iute una dintre cosițe. Mama a izbucnit în plâns ca o copiliță, iar învățătoarele și tata au încercat să o împace explicându-i că nu putea să locuiască la oraș arătând ca o săteancă.

Problemele mamei cu înfățișarea nu s-au sfârșit aici. În Basra i s-a spus că, într-un cartier popular precum acela în care locuiam, femeile decente

trebuiau să se acopere cu o *abaia* atunci când ieșeau din casă fără soț. *Abaia,* importantă în Orientul Mijlociu din Persia, e un fel de veșmânt lung și negru dintr-o singură bucată de pânză care, asemenea unui cearșaf, se pune peste cap și coboară pe spate până ce, practic, atinge pământul. Acoperă părul și spatele femeii, lăsând fața și partea din față descoperite, dacă femeia nu îi ține faldurile cu mâna. Unele femei o strângeau, lăsând doar o mică deschizătură pentru unul dintre ochi. Altele, jucându-se cu forma și unghiul deschiderii, o prefăceau într-o fermecătoare armă de flirt care tulbura simțurile ascunzând, care sugera doar lăsând realitatea în plan secund, care seducea prin tabu. Venind dintr-o societate unde femeia nu se acoperea, mama nu avea *abaia.* Cum era mai înaltă decât cele mai multe femei, i-a fost greu să găsească una pe măsura ei, și între timp, a folosit una împrumutată de la vecina noastră Um Hisham. Um Hisham era însă cam scundă de statură, așa că *abaia* ei o acoperea pe mama doar până la genunchi, iar asta îi dădea o înfățișare cam caraghioasă.

Prima dată când am fost cu mama la piață, cu o *abaia* pe măsură pe care și-o cumpărase, mi-a spus să mă agăț de ea și să nu-i dau drumul pentru nimic în lume. Abia mai târziu am înțeles de ce. Pe măsură ce ne apropiam de piață, sporea numărul femeilor de pe stradă care purtau *abaia.* Odată ajunși la piață, în fața noastră se întindea o esplanadă pe care umblau încoace și-ncolo sumedenie de mogâldețe negre, cele mai multe cărând după ele câte-un copil. Era foarte greu să-ți dai seama cine era fiecare dacă nu le vedeai fețele. Ne-am pierdut în acel du-te-vino, eu agățat de *abaia* mamei și mergând în urma ei.

Unii vânzători aveau marfa expusă pe rogojini întinse pe pământ, iar alții, pe tarabe din lemn, ridicate. Mama se tot oprea la o tarabă sau alta, iar eu nu o puteam urmări mereu. Absorbit de forfota acelor mogâldețe negre, nu eram atent la ce făcea mama. Pur și simplu o urmam, mergeam când mergea și ea, mă opream când ea se oprea și aveam grijă să mă agăț de *abaia* după ce o ajutasem să aleagă verdețurile. Stăteam amândoi pe vine în fața unei tarabe când, brusc, mogâldeața neagră de care mă țineam s-a răsucit și s-a uitat la mine. Când ni s-au încrucișat privirile, am țipat amândoi. Ea nu era mama, și nici eu nu eram copilul ei. Ea a început să-și strige copilul pe nume, iar eu țipam: „Mama! Mama!” Toate femeile din jur s-au mobilizat să ne ajute. Din fericire, ne-am regăsit destul de repede.

În vinerea aceea, ca în fiecare vineri de altfel, am însoțit-o pe mama în plimbarea obișnuită pe la tarabele din piață, ca să o ajut să care

cumpărăturile. Din ziua în care mă pierduse, își acoperea doar spatele, și-și lăsa capul descoperit ca să o recunosc în mulțime. Treceam pe la toate tarabele, lăsând măcelarul la sfârșit. Acesta îmi dăruia adesea câteva fudulii de berbec, cu un zâmbet complice așa, ca între bărbați, și adăuga că aveau să mă ajute să devin un bărbat în toată puterea cuvântului.

Ne opream la tarabele preferate ale mamei și ea îmi arăta cum să aleg verdețurile, cum și unde trebuiau apăsate pentru a vedea dacă erau sau nu proaspete. Vânzătorii îi purtau un oarecare respect. Mai întâi, deoarece făceam parte dintr-o familie numeroasă, iar mama cumpăra cantități considerabile. Apoi, era soția unui funcționar important venit din afară și, în sfârșit, fiindcă nu vorbea araba și când nu înțelegea ce i se spunea sau când ceilalți nu o înțelegeau, își pierdea răbdarea și ridica vocea, strigând la ei într-un amestec de limbi. Pentru a se scuti de dureri de cap, vânzătorii o lăsau să aleagă produsul pe care îl voia. Aproape întotdeauna avea ultimul cuvânt când se târguia.

Acum, ne aflam la taraba de unde cumpăra de obicei verdețurile și ierburile proaspete. Toate erau întinse pe rogojini, pe jos, iar vânzătoarea, o țărancă din *seraif,* ședea la celălalt capăt, cu picioarele încrucișate. Ne-am așezat pe vine și-am început să alegem verdețurile. Mama tot ridica vocea, crezând că așa se face mai bine înțeleasă, și se plângea de calitatea verdețurilor. Presupun că voia să aibă mai multe argumente în favoarea ei dacă ar fi trebuit să se învoiască asupra unui preț mai mic. Brusc, am zărit o siluetă înaltă și subțire care se îndrepta spre noi purtând în spinare o coșarcă plină cu verdețuri. Mai întâi am crezut că mă înșală ochii, dar imediat mi-am dat seama că era Abu Dhrus în carne și oase, cu tunica lui vărgată și biciul atârnat la brâu. Am fost atât de surprins, încât am pălit și n-am putut scoate un cuvânt. Tot trăgeam de *abaia* mamei, mecanic, într-un gest inconștient. Ea, fără a se opri din alesul roșiilor, mă tot dojenea:

— Stai locului!… Așteaptă nițel… Nu vezi că aleg roșiile?… Ce te-a apucat?…

În cele din urmă, am îngăimat:

— Ele… Ele.

— Cine? M-a întrebat ea.

Străduindu-mă să folosesc mai multe cuvinte, am reușit să îngăim:

— Mă bate la școală.

Între timp, Abu Dhrus goli o coșarcă, schimbă câteva cuvinte cu vânzătoarea, lăsă coșarca pe jos acolo unde-i arătă ea și se întoarse după

altele. Mama n-a stat o clipă pe gânduri. Știa că era fiul vânzătoarei și nu o dată îi dusese cumpărăturile acasă în căruță, pe când eu eram la școală. Întotdeauna îi lăsase ceva pe lângă prețul cumpărăturilor și îl tratase foarte respectuos. Cu un gest categoric și disprețuitor, mama a aruncat roșiile și restul verdețurilor pe care le alesese în fața vânzătoarei, care nu pricepea nimic. În timp ce le arunca, mama a strigat la ea:

— Nu ți-e rușine? Fiul tău, pe care l-am tratat mereu ca și cum ar fi fost al meu, îl bate la școală pe băiatul meu de se-ntoarce acasă plin de sânge!

— Fiul meu? Acesta? A întrebat vânzătoarea.

Atunci, femeia aceea scundă și sfrijită a țâșnit cât ai clipi din ochi, și-a scos dintr-un picior papucul din cauciuc reciclat și, cu forța unei femei care-a muncit pământul o viață întreagă, ia sărit în cap lui Abu Dhrus. Acesta stătea cu spatele, neștiind ce se întâmpla. Maică-sa s-a aruncat asupra lui ca o panteră și-a început să-i care lovituri în cap cu papucul. Deși îl luase prin surprindere, Abu Dhrus s-a răsucit cu agilitate pentru a se apăra. Când și-a dat seama cine era, s-a lăsat pe vine protestând și, ferindu-și capul cu mâinile, a prins a se tângui ca un țânc neajutorat:

— Ce te-a apucat, mamă?… Ce-am făcut?

După ce îi cărase câteva lovituri dureroase în cap, vânzătoarea s-a răstit la el, cu papucul ridicat amenințător ca o sabie:

— Cum îndrăznești să-l lovești pe fiul lui Um Anis?… Nenorocitule, în loc să te porți așa cum te-ai purta cu un frate mai mic, tu îl bați! O să-i ceri iertare chiar acum, și-o să-i săruți creștetul, dacă nu vrei să-ți crăp țeasta cu papucul!

Blând ca un mielușel, târât de gulerul tunicii de maică-sa, Abu Dhrus cel feroce mi-a cerut iertare și m-a sărutat în creștet. N-am suflat un cuvânt, în timp ce mama, vânzătoarea și celelalte femei din jur au mai comentat incidentul o bună bucată de vreme.

Sâmbătă dimineața, Abu Dhrus a venit la mine în recreația mare, m-a cuprins pe după umeri cu brațul său lung, m-a dus în mijlocul curții înțesate cu elevi, și-a strigat pe toată lumea. Apoi a rostit cu voce tare:

— Acesta este fratele meu. Cine se-atinge de el se-atinge de mine. E clar?

După care m-a luat deoparte și m-a întrebat secretos:

— În afară de cei doi pe care i-ai băgat în spital, mai e cineva care te-a bătut?… Spune-mi și îi sparg moaca.

— Ar mai fi unul, dar e al meu. Eu însumi o să-l fac să plătească pentru ce mi-a făcut.

Rareori un elev de la An-Nibras își trimisese un coleg la spital, iar eu trimisesem doi. Mai mult, acum îl aveam pe temutul Abu Dhrus de partea mea. Am ridicat capul și am pășit plin de siguranță, înfoiat ca un cocoș, întrebând elevii dacă-l văzuseră pe Said, fratele lui Khedheir. Mi-au spus că îl văzuseră îndreptându-se către baie. Afară nu era nimeni, dar una dintre cele șase sau șapte toalete, așezate în linie și fără tavan, era ocupată. Am intrat în toaleta de alături și m-am cățărat să văd cine era înăuntru. Era Said, care se pregătea să urineze. M-am cățărat pe peretele care despărțea cele două toalete și mi-am dat drumul în spinarea bietului Said, care-și trăgea fermoarul. Elementul surpriză a fost hotărâtor. L-am înșfăcat și, lovindu-l cu fața de vasul toaletei, i-am cărat o droaie de pumni în cap și în spate. Said țipa, ca întotdeauna.

Locuiam în Basra de aproape doi ani. Vacanța de primăvară abia începea și avea să dureze două săptămâni. Ca de obicei, tata trebuia să plece la mlaștini vreme de câteva zile. Avea de întocmit planuri pentru acele vaste întinderi de apă care erau proprietatea locuitorilor lor ancestrali. Așadar, tata lipsea, iar mama nu voia să mă vadă prin casă. Eu eram un puști neastâmpărat, iar ei îi era prea greu să stea cu ochii pe mine cât era ziulica de lungă. L-a rugat pe tata să mă ia cu el.

Al-Ahuar, smârcurile din sudul Irakului, erau un loc unic, izolat și magic. Întinderi mari de apă, stufăriș și trestie. Bivoli, mistreți și puzderie de păsări și de pești. Locuitorii smârcurilor păstrau puritatea neîmblânzitului Enkidu și dârzenia orgoliosului Ghilgameș. Trăiau în desăvârșită armonie cu natura dimprejur. Pescuiau cu harponul și vânau atât cât le trebuia pentru a mânca. Își clădeau case din stuf și trestie. Alăturau bețele de trestie în paralel și le petreceau cu sfoară făcută din stuf împletit. Apoi mai adăugau trestie și, tot așa, alcătuiau coloane de grosimea și lungimea necesare. Odată terminate coloanele, le împreunau peste apă, le mai legau o dată, scoteau mâlul de sub apa puțin adâncă cu mâinile sau slujindu-se de coșărci din stuf și îl împrăștiau pe platformă până o acopereau cu totul. În felul acesta, obțineau un fel de insulă plutitoare pe care se construiau casa, cuptorul de pâine, un coteț pentru găini, un țarc pentru miei, ba chiar și pentru bivoli.

Tot așa, făceau și niște coloane curbe, în formă de arc, pe care le fixau pe insulă, drepte și paralele, prinse cu mâl și cu frânghii. Așezau deasupra și pe lateral trestie, rogojini din stuf și mâl. În felul acesta construiau casele și magnificele *mudhif,*

„casa de oaspeți”, un spațiu pentru sărbătoriri, invitați, recepții și pentru primirea musafirilor, unde se strângeau bărbații, în frunte cu șeicul. Sorbeau ceai și cafea, stăteau de vorbă și luau hotărârile care trebuiau luate. Acolo unde mlaștinile mai secau, coloanele nu erau la fel de lungi și se înfigeau, drepte, nămolul de sub apa puțin adâncă alcătuind o deschidere de formă dreptunghiulară. Deschiderea aceasta se umplea cu stuf și frunze până la o palmă sau două deasupra apei. Peste aceasta ridicau casa, cu o ușă scundă care dădea spre Mecca.

Nimeni nu reușise să-i supună pe locuitorii smârcurilor sau să cucerească teritoriul acesta virgin. Nici măcar britanicii, cu tunurile lor, la începutul secolului al XX-lea. S-au înfruntat cu *miguar*-ul, un soi de ghioagă de vreo cincizeci sau șaizeci de centimetri având la capăt o bilă din catran întărit. Oamenii adunau vite, măgari și bivoli, îi ungeau pe spinare cu catran, le dădeau foc, îi împingeau către soldații britanici și, alergând în urma dobitoacelor, atacau țâșnind printre flăcări ca niște diavoli, învârtind *miguar-ul* în aer.

În anii optzeci, în toiul războiului dintre Iran și Irak, sfătuit de nu se știe care dintre blestemații lui de aliați, Saddam a hotărât să curețe smârcurile de pe fața pământului fiindcă deveniseră ascunzișul câtorva infiltrați iranieni și al fugarilor care se opuneau dictaturii sale. A bombardat zona cu stăruință, dar nu i-a fost de niciun folos. Atunci, a otrăvit apele, nimicind o mare parte din faună. Apoi, a poruncit să se arunce cabluri de înaltă tensiune în apă și, ca ultimă soluție, a construit un baraj din pământ care se întindea pe kilometri întregi, pentru a reteza cursul fluviilor Tigru și Eufrat, care alimentau smârcurile. Descendenții sumerienilor și akkadienilor au fost siliți să părăsească pământurile unde locuiau de milenii și să-și caute refugiu pe unde se putea. Dacă a mai rămas atunci vreun colț care să-i fi scăpat lui Saddam, l-au distrus Aliații, contaminându-l cu uraniu sărăcit în timpul Primului Război din Golf. În sfârșit, prin repetate bombardamente și atacuri sistematice în timpul perioadei de embargo, Saddam a avut grijă ca zona să ajungă imposibil de locuit.

Exodul locuitorilor din mlaștini ne-a costat o parte din umanitatea noastră. O umanitate la care am renunțat treptat le-a lungul existenței noastre. Mulți indivizi s-au jertfit încercând să salveze omenirea, dar au fost sufocați de mulțime. Rănile lor s-au tot deschis, cu fiecare individ și fiecare popor pe care le-am anihilat, cu fiecare peisaj și fiecare limbă pe care le-am

șters de pe fața pământului în numele religiei, civilizației și, în zilele noastre, în numele democrației.

Religie, civilizație, democrație: trei născociri ale omului pentru a-și reafirma absurda superioritate, pentru a-și satisface vanitatea, pentru a-și justifica egoismul și lăcomia. O luptă îndelungată pentru a reuși — trist rezultat! — să fim unii superiori altora. Nu contează cine anihilează pe cine în momentul acesta. Rolurile se schimbă atunci când arma trece din niște mâini în altele. Puțini au curajul să proclame dreptul de a ucide pentru că sunt mai puternici, în loc să se ascundă în spatele unor justificări divine sau nobile. Unul dintre profesorii mei mi-a spus într-o zi, citând probabil un gânditor cunoscut: „De când regii nu-și mai primejduiesc viața în fruntea armatelor, războaiele sunt purtate de lași așezați în spatele unor birouri."

Era încă întuneric atunci când am urcat aparatele de topografie în mașină și am pornit la drum către smârcuri. Eu stăteam în față, lângă tata, atent la fiecare milimetru de drum, ca să nu pierd niciun detaliu din tulburătoarea aventură. Șoseaua de la Basra la Qurna era asfaltată, dar îngustă și tocită. Am ajuns la Qurna în mai puțin de două ore.

Nu-mi amintesc foarte limpede înfățișarea orașului, deși mă emoționa ideea de a călca în locul unde Tigrul și Eufratul se uneau și, conform credințelor populare, dădeau naștere grădinii Edenului. Pe malul Tigrului se afla un copac numit copacul lui Adam, și se zicea că era acolo de pe vremea lui Adam. Nu contează dacă poveștile acestea sunt sau nu adevărate. Ele fac parte dintr-un adevăr fantastic ce dă naștere unui spațiu indispensabil pentru a evada din realitatea adesea insuportabilă.

Am continuat călătoria pe un drumeag neasfaltat, improvizat printre ape. De o parte și de alta, doar apă și stufăriș. Tata conducea încet, având grijă să nu lovească vreun hoit de mistreț. Erau uriași, cu blana neagră, și dădeai peste leșurile lor la tot pasul. Noaptea, obișnuiau să iasă la drum, singurul pământ sigur din jur. Locuitorii mlaștinilor îi ucideau împușcându-i sau lovindu-i cu mașina, dacă se întâmpla să le iasă în cale. Le purtau o ură străveche, deoarece își disputau același teritoriu și deoarece, conform credințelor religioase, erau impuri.

Ne-a luat aproape o oră să ajungem la capătul drumului. Acolo, ne așteptau câțiva bărbați în două *mashuf* o ambarcațiune milenară de un negru intens, culoare pe care o are trestia acoperită cu catran. Barca este puțin adâncă, ușoară, îngustă și stilizată. Pupa se situează, practic, la nivelul apei, iar prova se ridică spre cer, ca o lance, capabilă să despice stuful și trestia cu

o admirabilă ușurință, deschizând drumul molcomei înaintări a acestei *mashuf.* Se construiesc de orice mărime, dar nu întrec niciodată șase sau șapte metri lungime. Am văzut unele de doar un metru și jumătate, pe care copiii le foloseau ca să ajungă la singura școală din zonă. Când ajungeau pe pământ sigur, le scoteau din apă, și le așezau pe cap, le țineau cu o mână — în cealaltă duceau cărțile — și făceau restul drumului pe jos. Există tăblițe sumeriene vechi de mai bine de cinci mii de ani pe care apare *mashuf.*

Am lăsat mașina acolo unde se sfârșea drumul, am suit instrumentele și două genți de călătorie de mici dimensiuni într-un *mashuf* iar noi ne-am urcat în celălalt. Barca luneca lin pe apa tăcută, care ne atingea ușor trupurile. Se auzeau doar două sunete: vâsla lovind apa când vâslașul, un om desculț care stătea la pupa, o introducea cu putere în apă până atingea fundul, pentru a împinge ambarcațiunea, și ploaia de picături care cădeau pe suprafața apei când o trăgea afară.

După vreo două ceasuri, am ajuns la un grup risipit de case din trestie, dominate de un fabulos *mudhif,* unde ne aștepta Seiid Jassim al-Battat în persoană, șeicul tribului Al-Battat.

Liissim era numele lui, iar *seiid* este titlul pe care îl primesc descendenții direcți ai Profetului. El era unul dintre aceștia. Numele de familie, Al-Battat, care venea de la profetul Aii, văr îi ginere al marelui Profet, înseamnă „retezătorul”. Legenda ’pune că, din pricini pe care nu mi le amintesc foarte bine, profetul Aii spintecase în două un călăreț cu tot cu cal dintr-o singură lovitură verticală cu sabia lui bifurcată.

Seiid Jassim era un bărbat înalt și impunător, smead la față, ’ îi ochi mici, întunecați și pătrunzători, și bărbuță ascuțită. Vorbea tărăgănat, cu siguranța înțeleptului mândru de strămoșii săi și de a se fi ridicat la înălțimea moștenirii primite. M-a întrebat cum mă cheamă, iar eu am răspuns cu inima ușoară a unui copil:

— Pius.

S-a întors către tata și i-a spus:

— E un nume greu pentru mine. Am un tranzistor marca l ilibs (Philips). Te deranjează dacă-i spun Filibs fiului tău?

Fără a mai aștepta răspunsul tatei, care nu știa ce să spună, a uitat către mine și m-a întrebat:

— Îți pot spune Filibs?

Am râs și-am răspuns cu aceeași simplitate:

— Bine, Filibs.

Mi se părea amuzant. În arabă, nu există sunetul p, iar arabii, în general, îl înlocuiesc cu b. Rezultatul este, adesea, caraghios.

Era ora mesei de prânz și-am intrat în *mudhif.* Interiorul întunecos crea o senzație amestecată de răcoare și miros de fum.

I a intrare, într-un dreptunghi delimitat prin cărămizi din chirpici, se aflau vase cu jăratic și cafetiere de cupru de toate dimensiunile. Cele mai mari, lustruite și lucitoare, erau adevărate piese de colecție, simbolul unei case ospitaliere. Cele mai mici, în schimb, erau înnegrite din pricina deselor întrebuințări. În bind, așternuseră pe pământ rogojini și întinseseră două șiruri lungi de saltele, una în fața celeilalte, de-a lungul pereților laterali. Peste acestea, erau risipite o mulțime de perne decorative în culori vii și vesele, pe care îți puteai rezema spatele sau sprijini brațul.

Seiid Jassim s-a așezat cu picioarele încrucișate la mijlocul uneia dintre cele două laturi. Tata s-a așezat la dreapta lui, iar eu, la dreapta tatei. Ahmad, primul născut al lui Seiid, s-a așezat la stânga. Odată așezați toți patru, ceilalți bărbați s-au împărțit în dreapta și în stânga, în funcție de rangul pe care-l aveau în trib. Brusc, a început o foială de servitori care aduceau platouri de cupru pline cu bucate. Primul platou, purtat de doi bărbați, a fost așezat dinaintea mea și a tatei. Era plin ochi cu orez, peste care trona un miel fript. Al doilea platou a fost așezat dinaintea lui Seiid, apoi alte platouri au fost așezate dinaintea altor bărbați. Servitorii s-au întors cu mai multe tăvi pline ochi cu pești mari, spintecați și fripți, farfurii cu câte un pui întreg, prăjit, pentru fiecare dintre invitații de seamă, și castroane cu o ciorbă groasă, roșiatică și grasă, drept garnitură la orez. Mesenii nu aveau farfurii sau tacâmuri. Trebuia să te servești cu mâna direct de pe tăvile comune. Spațiul dintre cele două rânduri de saltele s-a umplut cu tăvi și farfurii, iar servitorii s-au retras în jurul vasului cu jăratic. Toți așteptau semnul lui Seiid pentru a începe să mănânce. Seiid și-a trecut mâna peste barbă, a rostit *Bismillah* (în numele lui Allah) și a întins mâna către muntele de orez, rotindu-și privirea pentru a se încredința că toți erau pregătiți. M-a surprins șoptindu-i ceva tatei. A retras mâna și-a rostit:

— Ce dorește Filibs?

— O lingură, i-a răspuns tata, îndoindu-se dacă trebuia s-o facă sau nu.

Seiid a strigat către servitori:

— Aduceți o lingură!

Servitorii au început să se foiască disperați, intrând și ieșind din *mudhif.* După câteva minute de nedumerire, Seiid s-a interesat:

— Unde e lingura?

Unul dintre servitori, cu capul plecat, a răspuns:

— Seiid, aici nu avem Unguri.

— Atunci, luați o *mashuf* și scotociți toate casele până găsiți una.

Tata a încercat să-l convingă pe Seiid că nu era nevoie, că iveam să mănânc cu mâinile la fel ca toată lumea și că trebuia să învăț să mănânc la fel ca toți bărbații.

— Filibs e deja un bărbat și are felul lui de a mânca. Dacă vrea o lingură, o s-o primească.

Spunând acestea, Seiid a încheiat discuția și a schimbat subiectul. Mâncarea se răcea, iar grăsimea din ciorbă devenise un strat solid și lucios, însă nimeni nu se arăta dezgustat sau nerăbdător. După mai bine de o jumătate de oră, unul dintre servitori a intrat în goană cu o lingură în mână. O ținea triumfător, ca și cum ar fi dobândit ceva de preț. Era o lingură de aluminiu, de un gri închis, plină de găurele negre, provocate de coroziune. Seiid a făcut din nou semn. Oamenii au început să mănânce în tăcere, dar cu mare poftă.

După ce s-a terminat masa, servitorii au adunat farfuriile și tăvile cu resturile de mâncare în jurul dreptunghiului cu tăciuni și au adus pentru fiecare om câte o farfurie cu *muhallabi,* orez fiert cu lapte, zahăr și scorțișoară, pentru a îndulci gura, cum se obișnuiește să se spună în Irak. Era rândul servitorilor să ia masa. Toți au început să mănânce, mai puțin doi dintre ei, care s-au ridicat și-au adus cafetiere și ceșcuțe de ceramică fără toartă pentru a servi cafeaua măcinată în piuă de bronz și de cupru, amestecată cu cardamom și proaspăt prăjită pe jăratic. Se așezau dinaintea ta când îți venea rândul și îți întindeau ceșcuța cu doar câteva picături de cafea. Trebuia s-o bei și să le înapoiezi ceșcuța. Îți mai serveau una și încă una, și tot așa până ce scuturai ceșcuța, semn că ți-e de ajuns. Era o cafea puternică, aromată și delicioasă. Apoi, ofereau tutun tuturor celor de față, indiferent de vârstă. Nu deschideau un pachet să-ți ofere o țigară, ci desfăceau un cartuș întreg, din care așezau câte un pachet în fața tuturor celor prezenți, pentru a-l păstra și fuma dacă doreau. Era tutun englezesc de contrabandă. Am păstrat pachetul meu cu gândul să i-l dăruiesc unuia dintre frații mei mai mari.

Seiid i-a sugerat tatei să iasă să inspecteze zonele acoperite de apă care trebuiau cartografiate, și să înregistreze numele zecilor de copii pe care îi avea cu patru soții. I-era greu să-și amintească numele tuturor copiilor și

adesea nu mai știa cu care dintre soții îi avea. Fiul moștenitor, Ahmad, și alți bărbați apropiați îl ajutau să-și amintească. Am pornit la drum în două *mashuf.* În prima ne aflam eu, Seiid și tata. În a doua, Ahmad și câțiva oameni care aveau în grijă instrumentele topografice.

Nu eram atent la conversația dintre tata și Seiid. Presupun că vorbeau despre terenuri și planuri. Eram cu desăvârșire absorbit de farmecul împrejurimilor. Imensitatea apei pe care se zăreau, ici și colo, tot soiul de păsări, verdeața stufărișului și limpezimea cerului săgetată, din când în când, de zborul unei păsări. Ne-am adâncit în mlaștini pe niște culoare drepte, pe care le deschideam despicând stufărișul cu barca. Existau culoare principale de nouă sau zece metri lățime și altele laterale, mult mai înguste, care alcătuiau un fel de rețea de cărări albastre în jurul insulițelor verzi, pătrate și dreptunghiulare. Din când în când se auzeau strigătul, salutul sau cântecul vreunui culegător de stuf, nevăzut printre întinderile de trestie de-un stânjen înălțime.

La întoarcere, barca noastră mergea în spate, într-o dulce lunecare pe suprafața apei. Soarele se apropia de apus și o ușoară răcoare cuprindea mlaștinile, învăluindu-le în tăcere. Albastrul apei și verdele stufărișului înfruntau năvala de tonuri roșii și portocalii ale apusului, într-o maiestuoasă demonstrație de armonie. Puțin câte puțin, o senzație cunoscută de răcoare a început să-mi cuprindă trupul. Tata a băgat imediat de seamă că am început să tremur. Nu-i scăpa nimic.

— Ți-e frig? M-a întrebat în aramaică.

— Ce a pățit Filibs? A întrebat Seiid, căruia de asemenea părea să nu-i scape nimic.

— Nimic. I-e puțin răcoare, a răspuns tata, pe când își scotea jacheta de culoare gri deschis din lână englezească, ușoară, și mi-o așeza pe umeri. Seiid a strigat către vâslașul nostru:

— Lui Filibs i-e frig!

Omul a scos vâsla din apă, a sprijinit-o într-un capăt de pupa și-a prins-o sub brațul drept, lipind-o de trup, după care și-a eliberat mâna stângă. A întins-o și a scos din buzunar o cutie de chibrituri englezești. A apucat cutia cu mâna dreaptă, a deschis-o cu stânga, a scos un chibrit, l-a aprins și l-a azvârlit î n insula de stuf, în stânga. A trecut vâsla sub brațul stâng și a repetat toată operația, de data aceasta aruncând chibritul în insula din dreapta. În câteva minute, o fumăraie groasă s-a ridicat de-o parte și de alta, urmată de flăcări roșii. Focul a început să se întindă în jurul nostru și-a

acoperit cerul pe care îl lăsam în urmă, colorându-l în nuanțe de gri și roșu. În fața noastră, se întindea un orizont zugrăvit în verde și albastru. Focul aluneca peste apă în același ritm cu *mashuf.*

— Îi poți înapoia jacheta tatălui tău. Presupun că acum nu-ți mai e frig, a spus Seiid.

— Nu există pericolul ca focul să se întindă, sau să rănească vreun culegător? A întrebat tata.

— După ce ard aceste două insule, o să se stingă de la sine — a răspuns Seiid cu seninătate, la fel de firesc precum focul înghițea trestiile și încălzea aerul.

A doua zi, ne-am sculat foarte devreme. După masa de dimineață, câțiva oameni au plecat să vâneze rațe sălbatice și găinușe de baltă. Rațele sălbatice erau cele mai apreciate, dar și cele mai puțin numeroase, dacă le comparam cu numărul foarte ridicat de găinușe de baltă. Se deplasau în grupuri mici sau separat, în timp ce găinușele de baltă, mai puțin prețuite din cauza gustului ușor amar al cărnii, se strângeau în grupuri mari și formau uriașe pete negre pe întinsul apei. O singură împușcătură dobora până la zece păsări. Ahmed povestea că o găinușă de baltă rănită era foarte greu de prins. Fugea către stufăriș, se scufunda, se agăța cu ciocul de rădăcina plantei și devenea de negăsit. Mă emoționa imaginea păsărilor bătând apa cu picioarele și înălțându-se în zbor, dar fuga unei păsări rănite peste apă, incapabilă să zboare și căutând refugiu în tufișuri, mă înfiora până în adâncul sufletului.

Pe la jumătatea dimineții, în timp ce oamenii pregăteau bărcile pentru călătoria de întoarcere, tata și Seiid stăteau de vorbă în fața lor. Erau acolo și două sau trei oi cu miei, care se jucau și săreau. M-am apropiat de unul dintre miei. Era minunat. M-am lăsat pe vine și-am întins mâna ca să-i ating lâna albă și moale. Nu m-a respins, așa că am început să-l mângâi, urmărit de privirea lipsită de griji a maică-sii. Brusc, am auzit în spate vocea lui Seiid:

— Ce e, Filibs? Îți place?

— E foarte frumos, am răspuns.

— *Tegbal,* mi-a spus el, care înseamnă ceva asemănător cu „primește-l, e al tău”. O vorbă care însumează esența legendarei ospitalități arabe. Odată pronunțată de un arab mândru de tradiții, nu poți refuza fără a jigni, într-un fel sau altul. Dacă-ți place un lucru, acel lucru devine obiectul dorinței tale, îți sădești în el suflarea, adică sufletul, e al tău și nu-l mai poate avea nimeni

în afară de tine. Când un arab te întreabă dacă-ți place vreun lucru de-al lui, nu trebuie să răspunzi niciodată afirmativ. Trebuie să născocești orice răspuns care să-ți permită să te dai în lături, dacă nu cumva ești meschin și îți morțiș să capeți acel lucru.

— Seiid, nu putem lua mielul. Ne așteaptă un drum lung și nu putem ține bietul animal în mașină cu orele. Ar suferi și-ar fi nedrept. E o viață și trebuie respectată, a spus tata, încercând să iasă din încurcătură fără să-i rănească sentimentele lui Seiid.

— Cum doriți, a răspuns Seiid, fără a reuși să-și ascundă cu totul indignarea.

Cu ajutorul oamenilor, am urcat în mașină instrumentele tatei și duzinile de găinușe de baltă și de rațe sălbatice. Când am ajuns acasă, se lăsase deja întunericul. Curând, am urcat la culcare. Spun „am urcat" fiindcă dormeam pe terasă. În Irak, pe timpul verii, lumea doarme pe terasa casei, în aer liber. Este una dintre experiențele care-mi lipsește cel mai mult din viața mea de dinainte. Răcoarea așternuturilor, discuțiile și jocurile din nopțile fără acoperiș, stelele și stelele căzătoare…

Era aproape patru dimineața când am auzit niște bătăi insistente în ușă cu ciocanul de bronz, care închipuia o mână ținând o bilă cu vârful degetelor. Ne-am ridicat toți și ne-am îndreptat către ochiul de bou din zidul terasei, care dădea exact deasupra intrării în casă. În fața porții, o umbră care nu se putea distinge limpede din cauza întunericului. Femeile au rămas pe terasă, iar noi, băieții, am coborât cu tata ca să vedem cine ne speriase.

— Cine e? A strigat tata.

— Sunt eu, Jassim Al-Battat.

Tata a deschis imediat ușa, iar lumina din antreu a căzut pe silueta impunătoare a lui Seiid, cu mielul în brațe și cu o vădită oboseală așternută pe chip.

— *As-salamo aleikum.* Cum n-ați putut lua mielul lui Filibs, l-am adus eu. Uite, Filibs.

S-a apropiat de mine și mi-a pus mielul în brațe. Și-a luat rămas-bun și a dispărut în întuneric, fără a ne da răgaz să ne revenim din surpriză și să avem o reacție.

Să crești un miel într-o casă la oraș era o problemă. După o discuție în familie, s-a hotărât că îl putem ține doar pe terasă. Vreme de luni de zile i-am urcat acolo mâncarea și apa și m-am jucat cu el. Creștea pe zi ce trecea și-și pierdea farmecul vârstei tinere pentru toată lumea, mai puțin pentru

mine. În decembrie, familia a hotărât să-l gătească pentru prânzul de Crăciun, în ziua aceea, toată lumea s-a așezat la masă, în afară de mine.

Biserica reprezenta o parte importantă în viața noastră. Eram o minoritate, ca atare, religia devenise principalul nostru punct de reper pertinent, mai presus de limbă și de alte trăsături etnice sau culturale. Totuși, nu fusese niciodată un punct de reper solid. Deși preoții se laudă că-l așază pe Dumnezeu mai presus de oameni și de tot ceea ce considerăm material și lumesc, în vremurile acelea nu aveam niciodată sentimentul că eram cu totul apărați — dar cine a avut vreodată acest sentiment în Irak? Biserica era, totuși, singurul loc unde ne puteam întâlni fără riscul de a fi acuzați că participam la adunări suspecte.

În fiecare zi, mă trezeam la cinci dimineața pentru a merge la slujbă înainte de școală. Nu lipseam nici la sfârșit de săptămână, nici în vacanțe. Eram fericit să mă îmbrac în copil de cor, să sun din clopoțel, să aprind și să sting lumânări, să duc vinul și apa capelanului în delicate potire de cristal pe tăvița de argint și să-l însoțesc atunci când împărțea trupul lui Hristos.

În primii ani ai ocupației musulmane din secolul al VII-lea, existau mii de biserici și de mănăstiri pe tot cuprinsul țării. Cu timpul, s-au împuținat, iar cele care nu au fost preschimbate în lăcașuri de cult pentru noua religie au devenit spații închise. Erau împrejmuite de ziduri sau de dependințe, care le ascundeau pentru a nu aminti de existența lor marii părți a populației, care deja nu mai era creștină, într-un gest obligatoriu de respect față de sensibilitatea lor.

Biserica din satul nostru era una dintre cele mai ferite din câte am văzut în Irak. Ajungeai la ea mergând pe niște străduțe foarte înguste, care dădeau brusc într-o mică esplanadă, înconjurată de case cu două sau trei etaje. În capătul esplanadei se afla poarta mare de lemn a bisericii, care se deschidea doar pentru rugăciunile care țin de rit. În dreapta porții celei mari se alia una mai scundă, folosită pentru circulația de zi cu zi. Pătrundeai înăuntru printr-un fel de coridor lat și scurt, care dădea într-o curte interioară spațioasă, în formă de L. Latura mai lungă era împărțită în două grădini de formă pătrată, fiecare împrejmuită de un gard de fier cu balustrade din lemn.

Într-o campanie populară, toți tinerii și copiii din parohie am lucrat ca voluntari la pavarea curții interioare și la ridicarea, într-una dintre grădinițe, a unui soi de structură înfățișând peștera în care Fecioara Maria i se arătase sfintei Bernadette. Nu pricepeam de ce Fecioara trebuia să se arate în locuri atât de neprimitoare și mă întrebam de fiecare dată dacă într-o bună zi nu

are să mi se arate pe terasa casei, deoarece ziua era cel mai singuratic loc pe care-l frecventam. După ce am isprăvit peștera, capelanul a așezat acolo o statuetă a Fecioarei, în mărime naturală. Afară, în genunchi dinaintea Fecioarei, urma să șadă statueta sfintei Bernadette, dar capelanul nu avea așa ceva. Drept urmare, s-a organizat o colectă pentru a cumpăra una, care ne-a sosit după câteva luni.

Când eram mici, petreceam duminicile și zilele de sărbătoare în curtea bisericii. Primeam lecții de religie creștină și de aramaică, și făceam curat în biserică. Clipele așteptate cu mare nerăbdare erau acelea în care topeam ceara pentru a face lumânări, sau în care amestecam faina cu apă și încălzeam fierul pe tăciuni pentru a face ostii, sub atenta supraveghere a sacristanului Matti. Mai târziu, un binefăcător a dăruit bisericii un fier electric pentru azime, iar elaborarea acestora a devenit mult mai rapidă și mai curată. Ne săturam mâncând resturile rămase după decuparea ostiilor din aluat. Restul timpului ni-l petreceam jucând tipicele jocuri din partea locului.

Într-o zi, pe când ne jucam de-a v-ați ascunselea, Nazar a îngenuncheat pe platforma pregătită pentru sfânta Bernadette, a cărei statuie încă nu sosise. L-am căutat o bună bucată de vreme, deși era sub ochii noștri. E o neghiobie să credem că putem vedea tot ce se află dinaintea ochilor noștri. Acum, când îmi amintesc șiretlicul acela iscusit, admir inteligența înnăscută a lui Nazar, pe care nu a pus-o în valoare. A fost o sămânță dintre multele care se rostogolesc, încercând cu disperare să găsească un pământ roditor pentru a încolți, dar sfârșesc prin a cădea lângă drum, unde sunt călcate în picioare. În țara noastră se împuținează văzând cu ochii pământul roditor pentru semințele bune, iar cei care încearcă să nu lase dictaturile să le zdrobească sfârșesc striviți de mentorii civilizați ai acestor regimuri. Mentori lipsiți de scrupule, care nu ezită să reteze copacul pentru a-i înghiți hulpav fructele.

Tata, fiul moștenitor al unui latifundiar, fusese de tânăr un Don Juan și un aventurier. Odată căsătorit, cu copii, a devenit cel mai credincios din toată familia. Capelanii și episcopii găseau întotdeauna deschisă ușa casei noastre. Capelanul din cartier ne vizita cel puțin o dată pe săptămână și, adesea, rămânea la prânz. Când vreun om al bisericii, indiferent de rang, vizita orașul, trecea întotdeauna pe la noi. Într-o dimineață de primăvară, când aveam unsprezece ani și eram în clasa a șasea primară, capelanul din sat a apărut pe la noi însoțit de alți doi, îmbrăcați în sutane de culoarea

smântânii. Aceștia doi, care parcaseră în fața casei o furgonetă Volkswagen albă, vorbeau numai în engleză.

Toată familia s-a adunat în salonul de oaspeți, iar capelanul ni i-a prezentat drept *father* Reagan și *father* O'Shea. Ne-a explicat că erau iezuiți americani, însărcinați să se ocupe de seminarul iezuit de la Bagdad. Vizitau localitățile și comunitățile creștine din orașele irakiene în căutare de tineri cuvioși cu vocație. Eu eram profund religios, dar până atunci nu-mi pusesem problema vocației. A fost ca și cum, dintr-odată, cineva ar fi spus pe nume sentimentului care mă încerca. Mi-am arătat neîntârziat entuziasmul și m-am oferit să-i însoțesc la seminar, declarație care a stârnit hohote de râs printre cei de față.

M-au potolit și mi-au explicat că, mai întâi, trebuia să mă gândesc bine la asta și să discut cu părinții. Au adăugat că, în orice caz, s-ar fi putut discuta abia de anul următor, după ce terminam școala primară. M-au încurajat să iau note bune și să fiu băiat cuminte. Vizita s-a terminat, iar capelanii au plecat devreme, fiindcă mai aveau de vizitat multe alte familii.

Prima care a reacționat a fost mama. Îi era foarte clar. Nici nu încăpea vorbă ca un fiu al ei să plece de acasă la o vârstă atât de fragedă, cu atât mai puțin pentru a se popi. În familia Alibek exista un precedent. Cu mulți ani în urmă, o rudă de-a tatei se dusese la seminar, dar renunțase la scurt timp după aceea. După spusele mamei, bărbații din familia Alibek nu erau buni de preoți. Frații mei, toți cei care aveau vârsta și dreptul la o părere, s-au arătat potrivnici hotărârii mele.

Tata i-a ascultat pe toți. După ce au terminat, cu seninătatea care-i stătea în fire, a spus că el nu era nici pentru, nici î împotrivă. Personal, i-ar fi plăcut ca unul dintre fiii lui să-și închine viața bisericii, dar trebuia să fie alegerea băiatului. A mai adăugat că, dacă vocația mea era autentică, ar fi fost nedrept ca familia să refuze și să se pună de-a curmezișul în calea pe care mi-o luminase înțelepciunea divină. Întreaga familie trebuia să-mi respecte hotărârea dacă eu auzeam cu adevărat firicelul acela de voce divină în suflet. Apoi m-a întrebat:

— Fiule, crezi că ai vocație?

— Da.

— Și vrei să mergi la seminar? Nu uita că vei locui departe de casă și va trebui să te supui unei discipline foarte severe.

Hotărâsem. Având încuviințarea tatei, nimic nu-mi mai putea sta în cale. Curând, vestea a ajuns și la restul familiei celei mari din Ankawa. Nimeni,

nici măcar o rudă, nu s-a arătat în favoarea hotărârii mele. Ba chiar câte un unchi, mai în glumă, m-a amenințat că-mi retează bijuteriile dacă mă duc la seminar. Toate aceste reacții potrivnice, de cenzură, nu-mi furau somnul. Mă bucuram de sprijinul tatei și de respectul mamei. Pluteam, și întregul meu univers se mărginea acum la o așteptare.

Erau ultimele zile ale lui august când eu și tata ne-am urcat în Skoda și am pornit spre Bagdad. Seminarul iezuit se afla în Al-Selekh, cartierul cel mai select din Bagdad. Situat în zona de nord, pe malul Tigrului, era cartierul locuit de familiile aristocrate din oraș. Conace mari, cu grădini întinse și copaci uriași, care ascundeau casele și apărau intimitatea locuitorilor acestora. Seminarul fusese reședința unui fost ministru al monarhilor. Era un conac mare, cu două niveluri. O construcție luxoasă, cu tot felul de detalii rafinate, și cu o pivniță fără ferestre, care se întindea pe sub toată casa și o ridica deasupra nivelului solului cu un metru.

Din stradă, intrai pe o poartă mare, din fier, cu gratii, apoi traversai un hol lung și drept, pavat pentru a permite accesul mașinilor, mărginit în dreapta de un rând de splendizi portocali acri. Latura stângă era delimitată de un șir de tufe de mirt, tăiate îngrijit la mică înălțime, care lăsau la vedere casa și grădina cea mare din fața ei. În grădină era un teren de baschet și, în fund, o căsuță unde, în vremurile monarhiei, fusese locuința vătafului. Acolo stăteau acum trei călugări care se ocupau de bucătăria seminarului și de spălătorie. În partea de nord mai era o grădină întinsă, împărțită în două zone verzi împrejmuite de chiparoși maiestuoși, care le transformau în spații umbroase, cu un aer mistic și venerabil. În spatele casei se întindea un soi de pădurice întunecată, străbătută de un canal de irigare de câțiva metri lățime, care era granița incursiunilor noastre. N-am ajuns niciodată să știu ce se afla dincolo de canalul de irigare, fapt care-mi frustra curiozitatea înnăscută și spiritul aventurier, dar eram pregătit pentru viața cea nouă și regulile nu se discutau.

În casă se pătrundea pe o scară de mai bine de un metru lățime, care se îngusta pe măsură ce urcai. Antreul era scurt și dădea într-un fel de sală rotundă, din care puteai ajunge în diferitele încăperi de la parter: capela, biblioteca, sala de studiu și ușa pe care se pătrundea în refectoriu. În fund se înălța o scară lată, decorată, care ducea la etaj, unde se aflau biroul părintelui superior, *father* Reagan, și dormitoarele noastre.

În fiecare dormitor erau așezate între șase și opt paturi suprapuse, iar noi eram împărțiți în funcție de vârstă. N-am știut niciodată ce ascundea beciul,

dar se zvonea că era plin de culoare secrete, care duceau Dumnezeu știe unde, pentru ca ministrul să aibă o cale de scăpare atunci când avea să sosească ceasul.

De cealaltă parte a străzii se afla Baghdad College, școala unde urmam gimnaziul. Era o întindere vastă de clădiri, cu grădini și terenuri de sport. La intrare, în dreapta, se găsea casa de iezuiți, iar în stânga, biserica și un câmp întins de măslini splendizi, tunși astfel încât coroana să se ridice de la pământ și să îngăduie o plimbare pe sub umbra lor misterioasă. În față, se întindeau clădirile cu săli de clasă, care se continuau cu zona de sport, unde erau și mai multe grădini. Existau câteva terenuri de tenis, de baschet, de volei și trei terenuri de fotbal. Puțul de unde se scotea apă pentru irigare se afla lângă terenurile de tenis. Apa, delicios de proaspătă, era pompată într-un lac mic de acumulare, adânc de peste un metru și lat de trei, de unde apa era distribuită către canalele de irigare. La sfârșit de săptămână, practicam tot felul de sporturi pe terenurile deschise anume pentru noi, seminariștii, și ne scăldam în iaz înainte de a ne întoarce la seminar.

Era școala cea mai luxoasă și mai prestigioasă din tot Irakul. Eram înconjurați de fiii unor persoane importante din guvern, moștenitori ai familiilor cu cele mai mari averi din țară și ai multor bogătași din Bagdad. Învățau acolo chiar și copiii unui fost prim-ministru. Mediul școlar mi se părea derutant. Aveam impresia că mă aflam nu în fața unor profesori, ci a unor relicve erudite care păreau să se fi născut chiar în jilțul pe care ședeau acum. Cei mai mulți erau creștini irakieni, dar nu-mi amintesc să fi fost vreunul tânăr. Toți erau personaje deosebite, care domneau într-un spațiu îngrădit de patru pereți și țineau cursuri complet personalizate, ca niște haine croite pe măsură. Personajul se identifica într-atât cu disciplina, încât nu-ți mai dădeai seama care se adapta la care. În afară de istorie, geografie și educație națională (un fel de educație civică), restul disciplinelor se predau în limba engleză.

Studiile mi se păreau foarte grele, mai ales cele din clasa a șasea, când am rămas corijent. Disciplinele care mă aduceau în pragul disperării erau chimia și educația națională. Îmi era imposibil să înțeleg reacțiile chimice explicate în engleză, iar profesorul de educație națională părea să nu se afle în clasă. În prima zi, ne-a spus că putem arunca manualul, deoarece pentru a fi un bun cetățean trebuia doar să înveți bunele maniere la masă și să nu înfuleci niciodată ca disperatul. El însuși era foarte gras. Era destul de înaintat în vârstă și petrecea ora de clasă tolănit pe scaun, răsfoind niște

hârtii care nu păreau să aibă nicio legătură cu școala. Altă ocupație care, probabil, făcea parte din predare.

Avea teme preferate, iar examenele constau în a face o compunere în clasă pe una dintre acele teme. Nu aveam manual sau notițe pentru a pregăti lucrarea. Eu eram complet pierdut.

Vedeam că mulți dintre colegi pregăteau compunerile acasă și, în funcție de tema pe care o alegea profesorul, se prefăceau că scriu în timpul examenului. Apoi, în momentul pe care fiecare îl socotea potrivit, înlocuiau foaia de examen cu cea scrisă acasă. Era ușor, fiindcă profesorul își ridica rareori privirea din hârtii pentru a urmări ce se petrecea în clasă. Am hotărât să procedez ca ei, dar tocmai când schimbam foile, profesorul a ridicat privirea și m-a surprins. E clar că nu toți ne pricepem la orice. Să umblu cu fițuici la examene nu era de nasul meu. M-a costat o dojană aspră, o corijență și o rușine grozavă. Nu am nicio amintire de seamă despre ceilalți profesori. În ciuda prestigiului, la școala aceea îmi plăceau cel mai mult spațiile verzi și terenurile amenajate pentru sport.

Pentru conștiința mea nevinovată, seminarul nu era un loc pământesc. Era un spațiu binecuvântat de mâna lui Dumnezeu, unde totul trebuia să fie pur și neîntinat. Credeam fiecare cuvânt din fiecare rugăciune pe care o rosteam. Seară de seară, mă vâram în patul meu de la etaj și mă rugam din tot sufletul pentru fiecare membru al familiei. Adesea, plângeam când mă rugam pentru Anis, fratele mai mare. Când ne-am mutat la Basra, el zăcea în închisoarea din Irbâl. Într-o după-amiază — avea pe-atunci șaisprezece ani — străbătea ca de obicei satul de la un capăt la altul, ducând două căldărușe de aluminiu, una mai mare decât cealaltă, ca să cumpere iaurt de la lăptărie. Înapoia căldărușele goale și se întorcea cu altele pline, acoperite u pânză de bumbac, legate cu o sforicică și înconjurate de paie umede, ca să le păstreze proaspete. Cea mare, cu iaurt din lapte de vacă, era pentru copii, iar cea mai mică, cu iaurt din lapte de oaie, era pentru cei mari, care aveau gustul mai dezvoltat și apreciau acreala.

În după-amiaza aceea, oamenii din Ankawa ieșiseră în stradă ca să protesteze împotriva baasiștilor, abia veniți la putere după sângeroasa lovitură de stat din februarie 1963. Armata a înconjurat manifestanții, a închis strada principală și a arestat pe toată lumea aflată acolo, indiferent de ce făcea. Printre cei arestați se afla și Anis, care se oprise doar ca să caște gura. A petrecut mai bine de doi ani și jumătate în închisoare, fără să fie judecat, până s-a hotărât revizuirea dosarelor deținuților, deoarece nu mai

aveau spațiu pentru cei nou sosiți. Au văzut că nici nu avea dosar, nici nu apărea pe liste, așa că i-au dat drumul.

În închisoare, Anis a stat în aceeași celulă cu unchiul Petrus, arestat trei zile mai târziu din motive politice, și cu tata, închis fiindcă avusese încredere într-un ministru. Celula era o sală mare, destinată sutelor de deținuți politici și menită a-i despărți de criminalii mai puțin primejdioși. Nu încăpeau cu toții, așa că erau siliți să facă schimburi de opt ore fiecare pentru a se întinde și a încerca să doarmă. Șaisprezece ore le petreceau în picioare. Le era interzis să primească orice fel de carte sau publicație și reușiseră doar să strecoare, pe ascuns, un tranzistor. Fiecare grup alesese un om care să asculte la căști, cu rândul, și să le comunice noutățile celorlalți. Postul de radio era ales în funcție de orientarea politică a fiecărui grup. Cei de stânga ascultau Radio Moscova și Vocea Irakului Liber; cei care nu erau comuniști, Radio Israel și Vocea Americii. Tata, care singur alcătuia un grup în sine, urmărea Radio Vatican.

Posturile locale aflate în slujba puterii nu prezentau niciun interes — decât, poate, ideologic — pentru acei deținuți.

Vizita la închisoare a devenit un fel de misiune ce le revenea femeilor mai în vârstă din familie. Puținii bărbați care scăpaseră de închisoare trebuiau să se ferească să nu fie văzuți de forțele de ordine. Pentru femeile tinere era riscant să se apropie de orice loc unde se aflau polițiști sau soldați. Eu voiam să-l văd pe tata. Mama nu mă putea însoți, deoarece sarcina era foarte înaintată. A adus pe lume o surioară, căreia tata i-a pus numele de Nazaha, care înseamnă „integritate”, pentru a sublinia această valoare, cu toate că pe el îl trimisese la închisoare. Mătușa Hannossa, soția bunicului, și mătușa Babo, soția unchiului Matte, fratele bunicului, se numărau printre puținele rude care mă puteau însoți.

Amândouă erau scunde, foarte agile pentru vârsta lor, hotărâte și curajoase. Soțul mătușii Hannossa murise la începutul secolului, imediat după căsătorie, și de atunci, mătușa locuia singură într-o cabană mică, în nordul orașului. Trăia doar pentru rugăciuni și pentru familiile fraților ei. Se hrănea mai ales cu *burgul,* grâu expandat și dovleac. În afară de aroma de *burgul,* de ciorbă de dovleac și de mirosul acru, des întâlnit la femeile în vârstă din Ankawa, mi-o amintesc purtând o pernuță și îndreptându-se cu pas hotărât și iute spre vechea biserică din sat, unde credincioșii se așezau încă pe pământ.

S-a întâmplat să îl vizitez pe tata cu mătușa Babo. Am luat sacoșele cu mâncare, tutun și un vas plin ochi cu *dolma* (legume umplute cu orez și carne). Aveam doar șapte ani. La vederea curții înțesate cu rude ale deținuților, a șirului de soldați înarmați, alcătuind o barieră în fața gratiilor celulei unde se aflau ființele iubite, am simțit cum mi se strânge inima. Mâna sigură a mătușii care mă ținea de încheietură era singura mea apărare.

Se ridica pe vârfuri și îl tot striga pe tata să scoată capul pe după gratii. Eu priveam printre deschiderile în formă de triunghi alcătuite de vârful țevii ținut imediat de sub baionetă, patul puștii sprijinit de pământ, și picioarele soldaților. Brusc, am zărit chipul tatei printre gratii. Am strigat „Tata!", și mi-am vârât capul între doi soldați ca să-l văd. Soldatul care se afla mai aproape de mine a strigat în semn de alarmă și mi-a ars imediat
0 palmă peste obraz. N-am simțit durerea. Emoția de a-l vedea pe tata nu lăsa loc altor senzații.

Mătușa s-a aruncat asupra lui ca o leoaică. Fiindcă era o femeie în vârstă, soldatul nu i-a putut face nimic, s-a mulțumit să-și ferească fața, în vreme ce tovarășii lui o trăgeau la o parte și o culcau la pământ. Ea îl certa de mama focului pe soldat, pe când aduna plasele pe care le scăpase din mână. Rudele deținuților, obosite deja de lunga și nejustificata așteptare, au prins curaj văzând îndrăzneala mătușii și au început să-i facă și ei cu ou și cu oțet pe soldați. Superiorul, conștient de faptul că lucrurile se puteau complica, a poruncit să înceapă percheziția și să se dea drumul vizitatorilor. În sfârșit, ne-a venit rândul să ne apropiem de gratii, să vorbim cu deținuții și să le dăm mâncarea și celelalte lucruri pe care le aduseserăm.

Anis a pierdut trei ani de școală. Trei ani de tinerețe. În afară de a fuma și de a visa cu ochii deschiși, a învățat doar să țească portofele de pânză și să facă tablouri din pulbere fină de sticlă. O meserie fără viitor fiindcă, dincolo de zidurile închisorii, nimeni nu cumpără așa ceva. Când l-au eliberat, avea nouăsprezece ani și căpătase niște obiceiuri, socotea tata, primejdioase pentru restul copiilor. Părea că tata era dispus să-și sacrifice un fiu pentru a-i salva pe ceilalți. L-a obligat să se înscrie la seral, ca să-și termine școala, dar Anis nu se descurca. Nu putea învăța.

Discuțiile și certurile între ei erau foarte dese. În casa unde până atunci totul mersese firesc, ele creau o atmosferă foarte încordată. Tata nu accepta nici în ruptul capului ca Anis să se întoarcă acasă la orice oră poftea. Refuza să-i dea o cheie de la intrare. Anis a rămas în stradă nu o dată, când a întârziat peste ora hotărâtă de tata. Tata avea de întreținut o familie

numeroasă din salariul de funcționar și se vedea că era frământat, ca și cum s-ar fi temut că nu avea să poată asigura minimul necesar familiei. Se aștepta ca fiul cel mai mare să-l ajute cât mai curând, dar pentru el fiul acela devenise o povară în plus.

După câțiva ani în care nu a făcut absolut nimic, Anis s-a angajat curier la singurul laborator geologic din Basra, proprietatea unui cunoscut al tatei. După naționalizarea resurselor de petrol din 1972, Basra s-a umplut de companii multinaționale care au construit în oraș tot felul de infrastructuri, combinate industriale și petrochimice. Anis învățase deja meseria și, din simpatie tinerească și grație ușurinței cu care prindea limbi străine, a devenit un fel de punct de reper din pricina lipsurilor cu care se confruntau companiile din lumea occidentală, când veneau în Basra ca muștele la miere. Aduceau contracte de milioane și aveau nevoie de tot: cazare, mașini, materiale de construcții și tot felul de aparatură. Mai mult, prin contract, guvernul irakian nu le permitea să cumpere aparatură și vehicule din țară. Mare parte dintre mașinăriile de care aveau nevoie erau prea costisitoare ca să le aducă din țara de origine. Nu era ușor să găsească tot ce le trebuia într-o țară necunoscută, unde nu duceau lipsă de bani, în schimb serviciile particulare erau aproape inexistente.

În Irak nu exista nicio agenție de închiriere de mașini. Niște belgieni, care transportau materialul de analizat la laborator, l-au întrebat pe Anis dacă era dispus să le închirieze mașina lui. Plăteau la preț de Occident, iar plata pe un an era echivalentul a două mașini de mâna a doua în stare bună. Mai mult, erau gata să-i plătească șase luni în avans. Anis nu avea mașină, dar și-a făcut imediat socotelile și hotărârea a fost luată. A primit avansul pe șase luni și, în aceeași zi, a cumpărat o mașină de mâna a doua pe care le-a dat-o belgienilor. După acea primă mașină au urmat altele, apoi tot felul de echipamente pe care le închiria de la companiile locale de construcții la preț local, după care le reînchiria companiilor occidentale la prețuri occidentale. În scurt timp, a strâns o avere, lucru deloc greu de realizat în acei ani în Irak.

Înainte ca Anis să se îmbogățească, sufeream pentru el cum i trebuie să sufere un bun creștin pentru oaia rătăcită. Gândul că imul dintre membrii familiei nu avea să ajungă în Ceruri mă umplea de spaimă și de tulburare, deoarece el avea toate șansele să nu ajungă acolo. De câte ori mi se zugrăveau în minte limbile nemiloase de foc care devorau trupurile păcătoșilor, printre «are și fratele meu, deschideam ochii înlăcrimați pentru

a alunga năluca. Mă rugam pentru el mai mult decât pentru oricare altul dintre frați.

Viața la seminar curgea liniștit. Totul se încadra într-un program disciplinat în primul an. Slujba de dimineață, prânzul, școala, sport, gustare de după-amiază, teme, citit. Citeam mult. I Inul dintre iezuiți, văzând cu câtă poftă citeam, mi-a sugerat să-mi notez într-un carnețel titlurile cărților citite. M-a lămurit că, în felul acela, aveam să fiu mai conștient de ceea ce citeam și că aveam să fiu recunoscător când aveam să cresc. I-am urmat sfatul. Pe parcursul primului an, am citit mai bine de o sută de cărți, cele mai multe dintre ele romane clasice occidentale.

În anul următor, am fost mutați la o casă din apropiere, unde locuiau seminariștii veterani. Trebuia să cedăm locurile noastre nou-veniților. În noua casă nu exista niciun părinte superior.

Unul dintre seminariștii veterani îi preluase sarcinile. Luam micul dejun acolo, dar masa de prânz, gustarea de după-amiază și cina le luam în clădirea principală. Obiceiurile mele alimentare se schimbaseră. Acasă, carnea nu-mi spunea mare lucru și trebuia să fie complet macră ca să o mănânc. Nu-i simțeam lipsa niciodată, iar când mama insista să mănânc, petreceam o bună bucată de vreme mărunțind-o pentru a mă încredința că nu-mi scăpase vreo bucățică de grăsime. Fusesem poreclit „chirurgul”. La seminar, găseai mai multă carne în mâncăruri decât orez sau legume. Eram nedumerit. Pentru iezuiții aceia, carnea însemna o hrană bună, dar în Irak, dacă nu era vorba de *kebab* sau de mâncăruri cu *quzi,* miel întreg umplut cu orez și condimente și fript în cuptor, carnea constituia un soi de garnitură pe lângă cereale, legume sau verdețuri. Cu vremea, a trebuit să învăț să mănânc mai multă carne. Când mă întorceam acasă în vacanță, mama mă privea nedumerită cum tăiam o felie bunicică din jumătatea de miel pe care ea obișnuia să o cumpere, o pârpăleam puțin în tigaie și o mâneam așa, goală.

Masa mea preferată era gustarea de după-amiază. Când se coceau portocalele acre și acopereau, practic, frunzele de un verde întunecat ale portocalilor, stăteam o zi întreagă să le culegem și să le stoarcem. Călugărițele obțineau din portocale un suc concentrat delicios, pe care îl puneau la păstrat tot anul. În fiecare după-amiază, pe la ora cinci, ne aduceau cantități mari de suc, pe care îl beam cu niște brioșe cu susan, cumpărate de la o patiserie din Bagdad. Iarna, înlocuiam sucul cu un ceai fierbinte.

În compania veteranilor, am început să descopăr atitudini și comportamente care nu se potriveau defel cu ceea ce consideram a fi spiritul potrivit unui seminarist. Unii fumau pe ascuns și înjurau. Alții nu se aflau acolo din vocație. Era evident că fuseseră trimiși la seminar ca să fie întreținuți și să primească o educație și o formare bună. Lucrurile acestea mă dezamăgeau și i le povesteam tatei amănunțit în scrisorile pe care i le trimiteam. Îmi răspundea, liniștindu-mă și spunându-mi să nu mă uit la ce fac alții. Trebuia să mă rog mereu, chiar și pentru ei, și să-mi păstrez credința neclintită. Lucrurile se înrăutățeau, începeam să observ atingeri și comportamente cu evidente conotații sexuale între unii colegi. Eram indignat, dar nu scoteam o vorbă și mă rugam, urmând îndrumările tatei.

Într-o după-amiază de mai, după gustarea pe care o luasem în clădirea principală, mă simțeam liniștit, așa că am hotărât să fac o plimbare prin grădinile de chiparoși care invitau la meditație. Brusc, am auzit hohote de râs și, într-un colț foarte ferit al grădinii, l-am văzut pe *mister* Menamara, un fel de bursier aflat în practică la Bagdad, care se pregătea să devină iezuit, cuprinzând pe la spate pe unul dintre colegii din grupa mea. Mi s-a părut că se luptă în joacă, străduindu-se să se trântească la pământ unul pe altul, sau că se certau în glumă. M-am oprit să i urmăresc, dar mi-am dat imediat seama că acela era mai mult de un joc. Era, mai degrabă, o încercare de viol consimțită. Părintele, mai înalt și, firește, mai puternic decât băiatul de paisprezece ani, îl apucase pe la spate, îl aplecase înainte și se lipise de el, cum fac și câinii atunci când se împreunează. Râsetele lor răsunau ca un țipăt de dorință sugrumat, menit a reduce la tăcere interdicția și a ascunde nesiguranța de a nu ști cât de departe era dispus să meargă celălalt. Nu aveam nicio îndoială asupra a ceea ce se petrecea.

M-am dus să-l caut pe părintele superior Reagan, cât se poate de hotărât. L-am găsit în curtea interioară și i-am spus că trebuia să-i comunic ceva urgent. Am urcat în biroul lui, el s-a așezat și mi-a făcut semn să iau loc. I-am povestit ce văzusem și am adăugat că era de datoria mea să-l informez de asemenea lapte, care întinau esența credinței creștine într-un lăcaș care trebuia, dimpotrivă, să o păstreze vie. Mă asculta așa cum asculta întotdeauna pe cineva care-i vorbea despre o temă serioasă: privindu-mă pieziș, cu gura ușor întredeschisă, dinții de jos încălecați peste cei de sus, sprâncenele împreunate și fruntea încrețită a concentrare.

Părea să cugete calm asupra fiecărui cuvânt pe care i-l spuneam. După ce am terminat, mi-a spus cât se poate de liniștit că ceea ce credeam că

văzusem nu era cu adevărat ceea ce văzusem. Cei doi erau antrenați într-un simplu joc nevinovat, pe care eu îl interpretasem greșit. Trebuia să mă rog ca să-mi alung gândurile necurate din minte. Mi-a spus că am procedat bine destăinuindu-mă lui înainte de a vorbi cu altcineva și mi-a cerut să nu suflu o vorbă nimănui despre asta. A adăugat că, dacă făceam așa ceva, aș fi lucrat împotriva obligației de supunere. A considerat subiectul încheiat, deși amândoi știam că nu era tocmai așa. Între noi s-a instalat un fel de neîncredere, felul meu categoric de a privi faptele nu părea să-i fi plăcut. În același timp, nu avea încredere în tăcerea mea. Eu nu-mi ascundeam dezamăgirea și dezacordul față de interpretarea pe care o dăduse el faptelor, la care eu fusesem martor și el, nu.

Cu toate acestea, am hotărât să respect obligația de supunere și n-am suflat o vorbă nimănui.

Spre sfârșitul lui iunie, după încheierea cursurilor, tata a apărut la seminar la volanul unui Mercedes negru din 1957, de care eu nu știam nimic. Interiorul mașinii era îmbrăcat în lemn nobil și avea un casetofon retractabil, marca Philips. Mi-a spus că tocmai o cumpărase de la un afgan kurd în schimbul unui teren pe care noi îl aveam într-un sat de munte. Prezența tatei m-a surprins, mai erau câteva zile până la începutul vacanței de vară. Mi-a spus că venise în oraș cu treburi și că trecuse prin Bagdad în drum spre casă. Mai mult, a adăugat, *father* Reagan luase legătura cu el și-i spusese că voia să-i vorbească. Atunci m-a întrebat dacă se întâmplase ceva ce-ar fi trebuit să știe. I-am povestit incidentul din grădină și discuția care a urmat cu *father* Reagan. M-a liniștit și am urcat împreună în biroul lui *father* Reagan.

După ce s-au salutat, tata și *father* Reagan s-au așezat la birou, iar eu am rămas în picioare. Vorbind în engleză, fiindcă majoritatea iezuiților de acolo nu vorbeau limba țării, *father* Reagan i-a declarat tatei fără ocolișuri că prezența mea nu mai era dorită la seminar fiindcă îmi lipsea însușirea esențială pentru a merge mai departe, și anume supunerea. Mai mult, a adăugat, eram răuvoitor și aveam tendința să deformez faptele. Când a terminat, tata, care până atunci îl ascultase în tăcere, s-a ridicat, mi-a pus mâna pe umăr și mi-a cerut în aramaică să-l aștept afară. Imediat ce a închis ușa în urma mea, a răsunat vocea lui categorică, ridicată și limpede, reproșându-i în engleză lui father Reagan falsitatea și lipsa spiritului creștinesc. Discuția, purtată pe un ton ridicat, s-a prelungit o bună bucată de vreme; tata nu dădea înapoi niciun pas. Când s-a făcut liniște, s-a deschis

ușa, iar tata a ieșit senin, cu o expresie de satisfacție amestecată cu urme de furie pe chip, ca omul care înfăptuiește ce trebuie fără să aibă de ales. „Să mergem”, mi-a spus. Când am trecut pe dinaintea ușii deschise a biroului, l-am zărit pe *father* Reagan în picioare, cu trupul încordat, spatele ușor aplecat și fața ca para focului. Privirea lui plină de furie și de frământare era ațintită către un punct imprecis. Probabil spre viitorul nesigur care-l aștepta.

Nu erau vremuri bune pentru iezuiți în Irak, iar un posibil scandal pe o temă atât de delicată nu făcea altceva decât să înrăutățească situația. Baasiștii, care ajunseseră la putere printr-o a doua lovitură de stat în 17 iulie 1968, au naționalizat toate centrele de învățământ private, indiferent de confesiune. Principalul lor dușman, groaza lor, era integralismul islamic. Ca atare, nu voiau să existe niciun fel de centru unde să se poată forma integraliști. Mai mult, după înfrângerea din 1967 din războiul de șapte zile și după sprijinul necondiționat pe care Statele Unite îl acordaseră Israelului în timpul acestui război și întotdeauna, aversiunea față de americani cuprinsese toate societățile musulmane și arabe.

Iezuiții, care din 1931 alcătuiau elita irakiană a școlii și mai târziu a Universității lor, Al-Hikma, își vedeau amenințată prezența în Irak. În noiembrie 1968, noul guvern irakian având-l pe Saddam Hussein ca vicepreședinte a ocupat Al-Hikma și le-a acordat iezuiților de la universitate cinci zile ca să părăsească țara. Cu adâncă mâhnire în suflet, cei de la Baghdad College știau că aveau zilele numărate. Nu era deloc ușor să-ți pierzi, de la o zi la alta, locul de muncă și să renunți la dăruirea față de meserie, după mai bine de treizeci de ani petrecuți departe de casă. Era ca și cum ți-ai fi pierdut țelul în viață.

Într-adevăr, în 24 august 1969, la doar două zile după ce am fost exmatriculat de la seminar, Baghdad College a fost confiscat, iar iezuiții au fost nevoiți să lase totul și să părăsească Irakul în trei zile. Trebuie să mărturisesc că le păstrez o oarecare afecțiune acelor iezuiți, cum le port tuturor celor de la care am învățat ceva. Ce mi-a displăcut la ei a fost spiritul elitist. Exmatricularea mea, nejustificată din punctul meu de vedere, nu mi-a provocat niciun fel de reacție de respingere față de ei. Nici eu, nici tata n-am mai avut intenția de a duce discuția mai departe. Pe drumul de întoarcere cu mașina, tata mi-a spus că era mândru de mine că am fost curajos și sincer cu mine însumi. Cuvintele lui m-au încurajat, iar atitudinea pe care o luase față de problema respectivă mă umplea de siguranță.

Dezamăgirea și sentimentul că eșuasem pe drumul vocației mele n-au durat foarte mult. Biserica noastră caldeeană i-a luat în grijă pe seminariști și i-a mutat la seminarul Sfinții Petru și Simion din Al-Durah, în apropiere de Bagdad. Tata i-a prezentat cazul meu episcopului caldeean din Basra, iar acesta s-a ocupat de cele necesare ca să fiu readmis din anul următor.

Seminarul cel nou era o clădire uriașă, dreptunghiulară, cu două etaje și o curte interioară cu grădină. Mai înainte, la vreo două sute de metri distanță, se afla o altă clădire geamănă, care era orfelinatul bisericii și avea și o școală de studii gimnaziale. Cele două clădiri, din cărămidă galbenă, construite în stil babilonian, fuseseră ridicate în mijlocul pustietății, împrejmuite de un zid de vreo doi metri înălțime, construit și el din cărămizi. În interiorul acestor ziduri se aflau terenurile de volei, baschet și fotbal, și o grădină mare, pe care o lucram chiar noi.

În depărtare se zăreau doar niște case muncitorești umile și câteva crescătorii de pui, lângă casele proprietarilor. Terenurile din jur, care formau parte dintr-o zonă petroliferă foarte întinsă, erau aride. Creșteau acolo doar ierburi și plante sălbatice, iar primăvara răsăreau foarte multe ciuperci. Tot atunci apăreau și nomazii, pentru a aduce vitele la păscut și a culege ciuperci.

Nu era ușor de lucrat pământul acela. Petreceam ore în șir săpând, sădind și stropind, dar nu ne-a ieșit niciodată un fruct demn de pomenit, sau un copac care să dea umbră. Era un pământ negricios, cu aspect uleios și textură cleioasă. Un amestec coroziv de sare și de petrol care, pe lângă faptul că nu permitea să cultivăm nimic, ne strica pantofii de piele în câteva luni. Adesea, jucam fotbal desculți, fiindcă noroiul acela negru se lipea de pantofii de sport. Încetul cu încetul, aceștia deveneau tot mai grei, până ce aproape că nu mai puteam alerga. Foloseam mingi de baschet sau altele din cauciuc, dar tot trebuia să ne întrerupem destul de des pentru a îndepărta noroiul de pe ele și a ne continua jocul.

Era evident că biserica locală nu dispunea de aceleași resurse ca iezuiții americani trimiși de Vatican. Ambele biserici erau catolice, dar nu păreau să fie aceeași biserică. Diferențele mai importante nu țineau de liturghie, bunuri materiale, rol social, formarea preoților sau obiceiuri. Îl adoră pe același Dumnezeu? Împărtășesc aceeași credință? Exista o deosebire de esență care îmi scăpa. Poate aceeași dintre Orient și Occident, dintre lumea occidentală și lumea a treia? Sau poate diferența dintre templele uriașe de piatră, care ne aminteau neîncetat de nimicnicia noastră dinaintea lui

Dumnezeu și a reprezentanților lui, și ipsosul vopsit în culori, care invita la contemplație și ne amintea că Dumnezeu e și mângâiere? Erau întrebări care îmi dădeau târcoale, la care nu era ușor să găsești un răspuns la cincisprezece ani.

În noua mea viață totul era mai auster: infrastructurile, confortul, ba chiar și natura din jur. Singurul avantaj material era că dispuneam de camere individuale. Existau mai mult de patruzeci de încăperi mici, înșiruite de-a lungul celor două coridoare de la etajul superior. Fiecare cameră avea un pat, o masă de lemn acoperită cu plastic maro, care slujea de birou, un scaun, un lavoar pentru spălat cu o oglindă deasupra, o măsuță de noapte, o mobilă joasă folosită ca bibliotecă, o fereastră mare care, în funcție de amplasarea camerei, dădea în exterior sau în curtea interioară, și o fereastră mai mică, cu sticlă opacă în partea de jos și transparentă în partea de sus, care dădea în culoar și ne îngrădea intimitatea. Camerele părintelui superior și ale aghiotanților săi se aflau și ele la acest etaj. Capela, sala de recepție, biblioteca, sălile de studiu, atelierul de tâmplărie și alte servicii de întreținere, refectoriul cel mare, bucătăria, dușurile și lavoarele se aflau la parter.

Părintele superior se numea *abuna* Sliua. „Abuna” este adaptarea în arabă a termenului aramaic *abba* (părinte), de unde vine și termenul „abate”. Originar din Shaklawa, un sat de munte din nord, era scund de statură, cu trupul rotunjor și puternic, părul și barba negre grizonante, și pielea smeadă. Avea înfățișarea legendară a unui capelan de la sat, cu toate că primise educație de călugăr. Mi-l închipuiam întotdeauna călătorind din sat în sat, călare pe un măgar. Nu era un om cu o extraordinară pregătire, cultură sau inteligență, dar se bucura de o agerime înnăscută a minții, care i se citea în privirea vioaie. Se îngrijea foarte mult de sănătate. Îi plăcea să mănânce și încerca să respecte o alimentație sănătoasă. Când îi plăcea un fel de mâncare, se convingea că e sănătos. Stăruința aceasta a lui devenea adesea ridicolă. Bea apă doar de la robinetul care se afla alături de intrarea în zid, fiindcă era prima din mănunchiul de țevi lungi de apă potabilă care aprovizionau cele două clădiri. Susținea că era cea mai curată pentru că străbătuse distanța minimă prin țeavă și, prin urmare, nu avusese timp să se murdărească.

Avea un termos cu o toartă mobilă pe care mă trimitea să-l umplu de la robinetul cu pricina în fiecare zi, la chindie, când apa era mai răcoroasă. Îmi spunea că-mi încredința acea misiune fiindcă avea încredere în mine, lucru

pe care ni-l spunea fiecăruia, separat, urmând politica lui rudimentară de a dirija un grup.

Nu-mi prea plăcea să mă ocup de sarcina aceea absurdă. Apucam termosul de toartă și coboram scările bombănind, stăpânindu-mi dorința insistentă de a-l face zob de perete. Odată ieșit din clădire, aveam de mers vreo sută de metri până la robinet. Într-o zi, când câțiva colegi se întorceau de la o partidă de fotbal, m-am întâlnit cu Albert, un băiat din grupul nostru de patru băieți din Basra. Eu eram șeful, cel mai în vârstă dintre toți, iar ei făceau orice le spuneam. L-am chemat și l-am întrebat:

— Zici că ai șut bun?

— Sigur! Mi-a răspuns.

— Atunci, să vedem dacă poți să nimerești termosul ăsta în timp ce-l clatin.

— Nu e termosul lui *abuna* Sliua?

— Ba da, dar vreau să-i arzi un bombeu pe cinste, am spus pe un ton imperativ.

Așa a fost: imediat s-a auzit trosnetul sticlei sparte. Cu aceeași lentoare de la plecare, m-am întors și i-am spus lui *abuna* Sliua că se spărsese sticla din termos.

— Cu siguranță îl clătinai! Ți-am spus de mii de ori să fii cu băgare de seamă. Nu ți-e rușine, un tânăr cu educația ta, să nu fii în stare să faci un lucru atât de simplu?

Și-a cumpărat un termos nou, iar eu am scăpat de misiune.

Lui *abuna* Sliua îi plăceau foarte mult pulpele de pui. Uneori, se mai întâlnea cu un călugăr prieten al lui și care venea de la o mănăstire aflată la patru kilometri depărtare ca să ne țină ore de gramatică aramaică. Eu zâmbeam când îi auzeam spunând că în acea zi la prânz avea să se servească muzică. Se refereau la felul în care mâncau pulpele de pui: le treceau pe la gură ca pe o muzicuță.

Deși în Irak erau foarte apreciați castraveții, consumați chiar ca fructe, el mânca peste măsură. După fiecare masă curăța cinci sau îi înfuleca pe nemestecate. Nu am înțeles de ce mânca atât de mulți decât ani mai târziu, când, citind un vechi manuscris andaluz, am descoperit că medicina tradițională recomanda castravetele drept dezinhibitor sexual și pentru proprietățile sale benefice sănătății, cunoscute de însuși împăratul roman Tiberiu, care consuma castraveți în fiecare zi a anului.

Ajutorul lui *abuna* Sliua era *abuna* Hanna. Era foarte subțire, de statură mijlocie și cu o înfățișare firavă. Avea pielea albă și barba blondă, scurtă și creață. Se formase la seminarul din Mosul înființat de părinții dominicani și, prin urmare, avea cunoștințe de franceză și de muzică. Era introvertit, discret și timid. Era nepotul patriarhului bisericii noastre și se zvonea că, de fapt, nu voia să devină capelan, dar îl silise un unchi. Chiar dacă zvonurile erau sau nu adevărate, legătura aceea de familie îl marcase și îi determina toate acțiunile. Nu prea vorbea cu nimeni, nici cu noi, nici cu tovarășii lui capelani. Eu îl respectam de la distanță și îmi părea un om bun și cinstit. Avea sănătatea delicată și mânca foarte puțin.

Într-o zi în care a lipsit de la seminar, ca act de răzvrătire sau simplă poznă, m-am strecurat împreună cu un coleg în camera lui pe fereastra care dădea în afară. Am descoperit în dulap o valiză de călătorie de dimensiuni considerabile, plină cu fructe uscate și dulciuri. Am luat cantități mici din fiecare fel și am ieșit. Întotdeauna am crezut că le mânca drept alimente energetice și întăritoare, nu ca dulciuri. Știam că proviziile se înnoiau de câte ori veneau rude în vizită sau cobora în oraș. În zilele ce urmau, profitam de prima ocazie potrivită și ne întorceam în camera lui pentru a ne lua partea. Nu am aflat niciodată dacă și-a dat seama că îl furam. Chiar dacă ar fi băgat de seamă, situația era prea delicată ca să o dea pe față. *Abuna* Hanna și *abuna* Sliua aveau personalități foarte diferite. Era evident că nu împărtășeau aceeași părere în multe privințe legate de conducerea seminarului și că relația lor era incomodă.

În ciuda austerității, eram mulțumit de noul mediu. Mă simțeam ca și cum m-aș fi maturizat brusc. Pășisem dincolo de granița protectoare a naivității tipice copilăriei. Eram mai conștient de existența mea fizică. Făceam sport și alergam mulți kilometri pe zi, ca să fiu în formă. Ba chiar începusem să mă îngrijesc de înfățișare și de haine, ca să plac femeilor. Pe de altă parte, eram la fel de însetat de lectură și cunoaștere. Înlocuiam religiozitatea cu angajamentul față de oameni, față de ai mei, societate și omenire, păstrându-mi neîntinată credința. Această distincție între credință și religiozitate, de negândit până de curând, mi-a marcat evoluția ca seminarist până ce am părăsit seminarul, cinci ani mai târziu. Nu mai mergeam la slujbă și nu-mi mai făceam rugăciunile obișnuite cu aceeași devoțiune dintotdeauna. O făceam din obligație și, ori de câte ori puteam scăpa, ba chiar inventând pretexte, o făceam fără remușcări. Singurele

rugăciuni care mă umpleau de mulțumire erau cele pe care le șopteam în singurătatea cămăruței mele.

Când am început să citesc filosofie și i-am descoperit pe Heraclit și pe Platon, am prins gustul dialecticii, pe care o consideram cel mai bun exercițiu pentru minte. Mai apoi, studiind filosofia orientală, am descoperit meditația și mi-am propus să ating *nirvana.* Trebuia să depășesc existența fizică și să-mi supun trupul minții. În afară de exercițiul fizic epuizant pe care-l practicam până la limita puterilor, profitam de orice ocazie pentru a-mi antrena trupul să suporte durerea până la a o birui și ignora. În nopțile reci din Bagdad, când toată lumea dormea, urcam pe ascuns pe terasa clădirii seminarului, mă dezbrăcăm și rămâneam în chiloți, desfăceam brațele și stăteam așa, nemișcat, ore în șir, îndurând frigul și, uneori, ploaia. Din când în când, am ajuns chiar să mă bucur de frigul acela nemilos și să-mi doresc să fie mai aprig, pentru a spori provocarea.

O dată pe an, seminarul organiza zilele exercițiilor spirituale. Pe parcursul celor trei zile, cât dura totul, se recomanda post până la amiază, ți se îngăduia să vorbești doar o jumătate de oră pe zi, mâneam în tăcere pe când unul dintre noi citea cu voce tare viețile sfinților, se organizau ședințe de meditații colective și se împărțeau cărți și texte care invitau la meditație. După-amiază, îmbrăcam pantalonii scurți și tricoul de sport și mă duceam în cealaltă parte a clădirii seminarului, aproape de grădină, unde se aflau puțurile negre care se revărsau. Apa de prisos devenea stătută, putea, iar locul se umplea de tot felul de insecte și de țânțari, fapt care-l făcea să fie foarte singuratic.

Îmi scoteam tricoul și îngenuncheam, înconjurat de acele ape. Stăteam nemișcat ca o statuie, în vreme ce țânțarii începeau să se apropie. Poposeau pe trupul meu până ce, practic, mă acopereau. Priveam cum își întindeau trompele minuscule, îmi pătrundeau pielea și sugeau cât sânge puteau. Stăteam acolo o bună bucată de vreme. Nu simțeam niciun fel de durere și, în mod ciudat, nu prea mă alegeam cu urme de pișcături. Nu mă deranja nici bâzâitul acela nesuferit, care-ți sfredelește creierul și înnebunește oameni și dobitoace deopotrivă. Atinsesem un fel de echilibru interior care mă făcea să mă simt ca și cum aș l i alergat kilometri fără să ating pământul, parcă plutind. Cu cât făceam mai mult efort fizic, cu atât mai puțin simțeam oboseala.

Viața de zi cu zi se desfășura normal: scularea la șase și jumătate, slujba, orele, prânzul, siesta la amiază, sport, studiu, ina, puțină relaxare, o

plimbare sau jocuri de masă, retragerea ni camere și stingerea la zece, pentru somn. Aveam trei cărți» e birou, întotdeauna gata să fie răsfoite. Biblia, *Al-Munjid,* un dicționar de arabă, și *Istoria literaturii arabe* de Hanna Al Fakuri. Cele trei cărți m-au însoțit de-a lungul celor cinci mi de seminar, iar ultimele două mi-au rămas alături până în ziua de azi.

Citeam dicționarul cuvânt cu cuvânt și-mi notam într-un carnețel sutele de sinonime pe care le găseam pentru cuvinte precum „leu", „spadă" și „cămilă". Încercam să memorez cât mai multe versuri din marii poeți clasici arabi. Se spune că, pentru a fi respectat în cercurile intelectuale, trebuie să știi pe de rost mai mult de o mie de versuri. Unul dintre cele mai de succes programe de la televiziunea irakiană, jocul preferat al universitarilor, era concursul de poezii. Probele constau în a recita un vers, la care celălalt concurent trebuia să răspundă cu un vers care să înceapă cu rima celui de dinainte. Întrecerea ajungea să dureze ore întregi, iar concurenții puteau chiar improviza versuri, câtă vreme respectau metrica arabă.

Nu aveam prea mult timp la dispoziție pentru citit, așa că mi-am cumpărat o lanternă cu baterii și, după ce se stingea lumina, mă vâram sub pătură și continuam să citesc până târziu. Seară de seară, la zece fix, *abuna* Sliua se plimba alene pe coridorul cel lung pentru a se încredința că toată lumea stinsese lumina. Dacă cineva nu o stinsese, se ridica pe vârfuri pentru a ajunge la partea transparentă a geamului ferestrei și se uita să vadă cu ce se ocupa vinovatul. Dacă era pe cale să se vâre în pat sau dacă tocmai se spălase pe dinți, bătea în fereastră și făcea un semn de noapte bună. În schimb, dacă persoana respectivă nu se pregătise încă de culcare, bătea la ușă și spunea te miri ce, pentru a-i aminti că trebuia să stingă lumina și să se vâre în pat. El se culca mai târziu, întotdeauna după o plimbare făcută pe furiș pentru a se încredința că totul era în ordine. M-a prins de câteva ori citind sub pătură. Se mulțumea să mă roage să nu se mai repete și să mă amenințe că-mi ia lanterna dacă se mai întâmplă.

Aveam o bibliotecă plină de cărți, păstrate în dulapuri de lemn cu uși de sticlă care ajungeau până în tavan. Erau cărți foarte felurite, rămase de la seminarul de dinainte și provenite din colecții particulare, donate de binefăcători. *Abuna* Hanna era responsabilul cu biblioteca, dar *abuna* Sliua a fost cel care, într-o bună zi, a hotărât că se aflau acolo multe cărți nepotrivite pentru vârsta noastră. Pretindea că ne puteau strica mintea, încă neformată pe deplin, și că, la vârsta maturității, puteam citi orice carte fără să ne fie primejduită credința.

În ceea ce privește cunoștințele și pregătirea noastră școlară și culturală, *abuna* Sliua se arăta ambiguu și confuz. Din punctul lui de vedere, clericii trebuiau să se bucure de o bună pregătire și de cunoștințe solide din toate domeniile pentru a-și dovedi superioritatea și autoritatea asupra muritorilor de rând, nu pentru a-și sluji conștiința. Chiar și așa, formarea noastră, care promitea să o întreacă pe a lui, îi trezea un fel de frică, de parcă ar fi fost o amenințare la adresa autorității lui. Părea să-l umple de nesiguranță, pe lângă sentimentul personal de frustrare de a nu se fi bucurat de avantajul unei pregătiri serioase sau de a nu fi obținut o diplomă.

La indicațiile lui *abuna* Sliua, *abuna* Hanna a ales vreo trei sute de cărți, în principal pe teme religioase, pe care le-a vârât într-un dulap separat. Ni se îngăduia să le citim doar pe acelea, hotărâre care m-a dezamăgit. Plănuisem să citesc multe cărți și, brusc, îmi erau refuzate. M-am dus la *abuna* Sliua, într-o încercare disperată de a obține permisiunea sa am acces la toate cărțile. Ca întotdeauna, s-a arătat diplomat, slujindu-se de argumentele sale viclene, care nu țineau seama de inteligența interlocutorului:

— Dacă-ți place atât de mult să citești, atunci citește cărțile alese de noi, deoarece sunt mai potrivite pentru pregătirea voastră.

A spus acestea zâmbitor, încercând să dea un aer părintesc și simpatic discuției pe care eu o deschisesem pe un ton serios și ușor arțăgos. Văzând că nu mă convinge, a adăugat râzând:

— După ce ai terminat toate cele trei sute de cărți, ai îngăduința mea de a citi orice carte dorești.

Pe când îmi spunea acestea, mă privea ca vulpea care urmărește barza. Părea convins că avea să-mi fie imposibil să le citesc pe toate, înainte să obosesc și să mă satur. Se înșela. Vreme de o lună și jumătate, mi-am folosit tot timpul pentru a citi cărțile acelea. Aplicam metodele de citire rapidă, pe verticală și pe diagonală, pe care ni le arătase unul dintre iezuiții pasionați de acest fel de abilități. Ne mai învăța și să scriem, atât cu mâna dreaptă cât și cu stânga, cu ochii închiși și cu spatele la tablă. Ne lămurea că, dacă ne rupem vreo mână sau orbim, în felul acesta puteam scrie în continuare.

După ce le-am terminat, m-am dus la *abuna* Sliua să-i spun că le citisem pe toate. I-a scăpat un hohot de râs, de parcă asculta un țânc care vorbește în dodii. Mi-a cerut să merg cu el la bibliotecă. Odată ajunși acolo, m-a așezat la o masă din fața dulapului cu cărți alese, l-a deschis, a ales douăzeci de cărți la întâmplare și le-a rânduit una peste alta într-o parte a mesei. S-a

așezat dinaintea mea și, ca și cum ar fi început un joc de șah cu piesele albe, a luat cărțile una câte una, în ordinea în care erau stivuite. El îmi citea titlul, iar eu trebuia să-i povestesc conținutul. Se socotea avantajat în acest joc, dar se înșela din nou. Eu tocmai le citisem, dar el nu. Contam și pe faptul că el abia dacă (ițise câteva. Răsfoia cartea, prefăcându-se că verifică adevărul spuselor mele, în timp ce eu vorbeam din ce în ce mai repede pentru a nu-i lăsa timp și pentru a câștiga un avantaj. Am petrecut mai bine de o oră așa, jucându-ne de-a șoarecele și pisica. În cele din urmă, s-a convins că le citisem pe toate și, fără a se supăra sau a se folosi de mai multe cărți, mi-a spus:

— Prea bine. O să-ți dau o copie după cheile de la restul dulapurilor. O să fii un fel de ajutor de bibliotecar. O să ai acces la toate cărțile, dar nu le vei împrumuta niciunui coleg.

A încheiat partida cu remiză, ca și cum niciunui dintre noi n-ar fi pierdut sau câștigat. N-am simțit nicio clipă victoria, iar el n-a arătat nicio clipă că s-ar fi simțit învins. Felul în care *abuna* Sliua trata incidentele nu lăsa loc pentru sentimente de provocare, eșec sau victorie. Era ca Enkidu înainte de întâlnirea cu târfa, ca și cum nu s-ar fi desprins încă de natura în stare pură. A vâna și a fi vânat erau lucruri la fel de simple ca a mânca și a fi mâncat. Nici vorbă de a-i face pe plac orgoliului sau de a-l frustra, nici urmă din acest fel de plăceri și năpaste ale civilizației.

Parterul orfelinatului fusese transformat în școală, dar clasele nu aveau mulți elevi. La mai mult de cincizeci de seminariști veneau vreo douăzeci de băieți și fete care locuiau în casele din apropiere. Creștini, musulmani, ba chiar și fiica directorului, care provenea dintr-o familie de mazdeiști. Tatăl, un om plăcut și înțelegător, îmi aducea foarte mult aminte de tata și, în mod curios, avea și el o Skoda gri. Profesorii erau și ei un amestec de creștini și musulmani.

Când a început școala, fetele au fost așezate în băncile din spate, gândindu-se că în felul acesta băieții aveau să fie atenți. Curând, însă, și-au dat seama că nu era așa. De îndată ce profesorul se întorcea cu spatele și se apuca să scrie pe tablă, toate capetele se răsuceau spre spatele clasei ca floarea-soarelui în căutarea luminii. Ora trecea în timp ce profesorul încerca în zadar să impună ordinea într-un grup de adolescenți neastâmpărați, vrând care mai de care să se umfle în pene, lăsând să cadă câte ceva pe jos doar ca să se aplece să ridice obiectul respectiv și, astfel, să privească pe furiș câte un picior dezgolit. Curând, au schimbat aranjarea în bănci și-au mutat fetele

în față. De atunci, puțini s-au mai uitat în spate. Brusc, toți am devenit foarte atenți. Ridicam mâna, oferindu-ne să ieșim la tablă înainte chiar ca profesorul să apuce să o ceară. Nu o dată, câte unul dintre noi a primit una peste ceafă fiindcă ieșise la tablă fără să aibă habar ce trebuia să facă.

Profesorii, deși diferiți de cei de la Baghdad College, erau totuși personaje neobișnuite. Cel mai straniu dintre toți era profesorul de limba arabă, Hassan ad-Deleimi. Era scund, subțirel și smead. Avea trăsături de beduin: capul mic, părul tuns scurt întotdeauna, trăsături de pasăre, o țăcălie parcă desenând o curbă ascendentă, fruntea îngustă, obrajii înfundați, ochii mici și privirea vioaie. Purta jachete cu un număr mai mare, parcă vrând să lase impresia că avea umerii mai lați sau poate gândindu-se că, dacă urma să se îngrașe, aveau să-i vină ca turnate. Avea un mers din cale-afară de legănat, cu brațele depărtate de trup și picioarele arcuite, ca fotbaliștii.

Fiu al unei familii nevoiașe, își plătise studiile universitare din munca părinților, care erau țărani. Se înscrisese în partidul Baas și promovase rapid, devenind responsabil de partid pentru districtul Al-Durah, o poziție influentă. Se spunea că ținea ore ca să mai câștige ceva în plus și ca să nu piardă legătura cu studiile. Purta întotdeauna un pistol la el. Când intra la oră îl lăsa, cât se poate de firesc, pe catedră. Când vorbea, se înroșea tot, fața i se încorda, venele de la gât i se umflau și se întindeau, ca și cum nu mai avea aer. Își lungea gâtul într-atât, încât capul părea să-i rămână suspendat în aer, separat de restul trupului, încetul cu încetul, sângele îi colora și albul ochilor, iar în colțurile buzelor i se aduna o spumă albă și groasă. O curăța cu degetul mare și arătătorul în V, pe care le cobora și le împreuna exact sub buza inferioară. În exact același moment, deschidea gura și exclama: „Ei!”, întrebându-ne ce părere aveam.

Era un mare iubitor al limbii arabe și mă considera cel mai bun elev al său. Îmi spunea „Profetul lui Dumnezeu” și, de câte ori trebuia să scriem vreo compunere, mă scotea în fața clasei, mă punea să mă așez pe scaunul lui, el se așeza în locul meu și-mi cerea să citesc compunerea în fața clasei. Când terminam, se ridica, se uita la clasă, lungea gâtul și le spunea:

— Ați auzit cum se vorbește araba? Ați auzit cuvintele Profetului lui Dumnezeu Beiuus? (era felul în care mulți arabi îmi pronunțau numele).

Într-o zi, s-a înfuriat din pricina unui lucru de nimic pe care îl făcuse un coleg de seminar și l-a dat afară din clasă. Pe când părăsea sala, colegul a spus ceva care l-a jignit la culme pe profesorul Hassan. A dat fuga la catedră, zbierând înfuriat:

— Stai! Nu fugi! Pe Dumnezeu că te omor!

Colegul a luat-o la goană ca din pușcă. Profesorul Hassan a înșfăcat pistolul și-a ieșit după el. I-am urmat speriați, convinși că o să tragă. Legea tribului pe care o avea în sânge nu lua în calcul consecințele pe care le-ar putea avea răzbunarea unei ofense la mânie. Mai mult, la poziția pe care o ocupa, se putea răzbuna fără să pățească nimic…

Colegul părăsise clădirea și se îndrepta spre seminar, traversând terenul de fotbal.

Profesorul a dat să-l urmărească, dar am alergat către el și I am rugat să-l lase în seama mea, că aveam să-l prind și să i-l aduc înapoi. Înainte să apuce să scoată un cuvânt, am rupt-o la fugă, prefăcându-mă că-mi urmăresc colegul și încercând să nu mă îndepărtez prea mult, pentru a alcătui un fel de barieră între el și profesor și a-l împiedica pe acesta să ochească. Profesorul ne urmărea, dar alerga mai încet. Eu fugeam și strigam în arabă: „Oprește-te! Întoarce-te aici!”, după care strigam cu voce mai scăzută, în aramaică: „Aleargă în linie dreaptă! Nu te opri!”

Colegul a intrat în seminar pe poarta din spate. Atunci m-am întors către profesor, care se oprise la jumătatea drumului, gâfâind din greu și cu pistolul atârnând.

— Adu-mi-l încoace, mi-a poruncit. Intră și adu-l.

— Nu cred că părintele superior o să-mi dea voie să ies cu el din seminar.

Profesorul Hassan, care începuse să respire mai regulat, căci furia i se domolise și era, cu siguranță, deja conștient că reacția lui arăta mai degrabă un orgoliu rănit decât o onoare mânjită și că începea să devină ridicol, mi-a cerut pe un ton împăciuitor:

— Intră și spune-i părintelui superior că din partea mea nu-i nicio problemă. N-am să-i fac nimic elevului. Spune-i colegului tău că vreau doar să vorbesc cu el. Să nu se teamă. Îmi dau cuvântul că nu mă ating de el.

Cei mai mulți profesori și elevi ieșiseră deja ca să vadă ce se petrecea. Hassan i-a liniștit, spunând că nu se întâmplase nimic, că s-a rezolvat totul și că se puteau întoarce la ore. M-am îndreptat liniștit către seminar, convins că primejdia trecuse. Am avut o scurtă discuție cu *abuna* Sliua și cu colegul îngrozit. *Abuna* Sliua s-a arătat tot timpul foarte înțelegător și senin. L-a încredințat pe colegul meu că nu avea să pățească nimic și amândoi l-am convins să mă însoțească și să vorbească cu profesorul Hassan. Teama nu-i trecuse de tot, dar s-a învoit, fiindcă profesorul își dăduse cuvântul și știa că era unul dintre cei care și-l respectă.

Hassan întrerupsese ora și ne aștepta în clasă, așezat la catedră. S-a ridicat, s-a apropiat de colegul meu, l-a cuprins cu brațul pe după umeri și, pe-un ton de dojană împăciuitoare, i-a spus:

— Fiule, de ce nu mă respecți? Sunt profesorul tău și tot ce fac e spre binele tău…

Colegul încerca să se justifice, dar nu putea articula decât cuvinte monosilabice. Profesorul îl întrerupea cu reproșuri și semne de afecțiune părintească de câte ori deschidea gura. În cele din urmă, colegul a reușit să-și ceară scuze profitând de momentul în care profesorul Hassan își ștergea spuma din colțurile buzelor.

Profesorul de educație națională, Jassim, era un bărbat înalt, robust și negricios. Avea buzele groase și trăsături de irakian din sud, din țările din Golf. Deși aveam un manual oficial, ora trecea pe nesimțite, cu povestioare și anecdote cu conotații educative. Ne repeta atât de des fraza lui lapidară „caută și vei afla", încât am hotărât să o gravez pe o bucată de lemn și să i-o dăruiesc, în semn de stimă și respect. Spre surprinderea mea, n-a vrut să primească darul. Mai mult, s-a tulburat și l-a refuzat categoric. Mi-a spus că rostea cuvintele deoarece credea în ele, și oricine dorea le putea culege și reflecta asupra lor, dar refuza să consemneze ceea ce spunea, de parcă ar fi fost un text sfânt. Era un musulman moderat, cult și respectuos, și părea că nu-și dorea să exercite niciun fel de influență asupra noastră. Pur și simplu voia să-și expună cunoștințele. Mi se părea că, deși era mândru de asta, nu ajunsese să se împace cu ideea că autoritățile religioase creștine încredințau unui musulman educația viitorilor slujitori ai lor.

Când eram în clasa a opta de gimnaziu, profesorul Jassim ne-a dat o temă de teren care să abordeze un fenomen uman sau un factor social. Acesta rămânea la libera noastră alegere. M-am gândit să fac o lucrare despre viața și originile familiilor orfanilor noștri. Profesorul a fost de acord cu propunerea, iar *abuna* Sliua și capelanul responsabil de orfelinat mi-au îngăduit să realizez studiul. Pe parcursul unei săptămâni, am mers la orfelinat în fiecare după-amiază și-am vorbit cu fiecare orfan pe rând într-o sală de la parter. Pregătisem un chestionar despre mediul familial din care proveneau, despre viața lor de zi cu zi și despre neliniștile lor.

Mă simțeam foarte important în misiunea mea. După cină, în singurătatea camerei mele, ordonam răspunsurile pe care le obținusem de la orfani ca și cum ar fi fost perle extrase din scoici scufundate în întunecimea apelor unui golf neexplorat.

Capelanul care se ocupa de orfelinat avea înfățișarea unui personaj din basme. Cu fața rotundă, părul negru, barba lungă, întotdeauna bine pieptănată, ochi căprui rotunjiți și neastâmpărați, nasul cârn, obrajii cărnoși și o gură mare. Când râdea, lăsa la vedere un șirag de dinți albi, iar obrajii i se umflau. Era scund, cu burtă și trup rotofei. Părea unul dintre piticii lui Albă ca Zăpada, dar oacheș. Trebuie să fi avut între treizeci și treizeci și cinci de ani. În preajma lui, nu mă simțisem niciodată în largul meu. Râsetele și cuvintele sale mi se păruseră întotdeauna foarte puțin sincere.

Când el lipsea, controlul orfelinatului îl prelua bucătarul. Era un tânăr înalt, subțire și puternic, de vreo douăzeci și cinci de ani. Avea înfățișarea și purtarea unui șef de bandă de adolescenți delincvenți de cartier. Între el și capelan exista un soi de complicitate dubioasă, cum se naște între cei care împart secretul mai multor fărădelegi. Complicitatea aceea, încrederea și puterea pe care i le acorda capelanul îmi trezeau mereu bănuiala și mă făceau să fiu în alertă. Mă indigna faptul că un delincvent de carder precum acela avea autoritate asupra orfanilor și că funcționa ca director adjunct al orfelinatului. I-am sugerat lui *abuna* Sliua în repetate rânduri ca unul sau mai mulți dintre seminariștii veterani să-l ajute pe capelan la supravegherea și educarea orfanilor, pentru a pune capăt autorității impertinente a bucătarului. Ba chiar m-am oferit să mă mut la orfelinat, cu îngăduința lui, dacă era nevoie. Se mărginea să-mi refuze sugestia cu obișnuita lui diplomație, fără a-mi oferi explicații convingătoare.

Printre orfani, se afla unul care mi-a atras atenția, dar al cărui nume nu mi-l amintesc. Avea vreo șapte ani. Era blonziu, cu pielea de culoarea grâului palid, fața rotundă, părul scurt și niște ochi mari și rotunzi de culoarea mierii, în care se citea o privire veșnic tristă și abătută. Îl vedeam că stătea întotdeauna departe de ceilalți, tăcut și cu capul plecat.

Bucătarul se înconjura de o liotă de puștani între zece și treisprezece ani, care erau banda lui și prin care îi teroriza pe ceilalți orfani. El alegea și îmi aducea orfanii cărora să le pun întrebări. M-am arătat interesat să vorbesc cu copilul cu privire tristă și abătută. Mi-a povestit că provenea dintr-un mediu familial foarte complicat, avea multe probleme și mai întâi trebuia să-i ceară voie capelanului. M-am gândit să cer îngăduința cu atât mai mult acum, cu cât mi se părea că bucătarul ascundea ceva și nu-i surâdea ideea de a mă vedea stând de vorbă cu băiatul.

În a treia zi de discuții cu orfanii, am ajuns la orfelinat la prima oră a după-amiezii, gata să mă apuc de treabă. Copiii erau tulburați și se plimbau

dintr-o parte în alta în grupuri mici, vorbind între ei cu voce scăzută. Păreau niște pui de găină speriați. Am oprit câțiva și i-am întrebat ce se întâmplase. Mi-au spus că băiatului cu privirea abătută i se făcuse rău, își pierduse cunoștința fără veste, iar bucătarul tocmai îl dusese la spital. Am încercat să-i liniștesc și, tocmai când îi chemam pentru a-i aduna și a organiza o activitate colectivă ca să le abat gândul de la cele întâmplate, am auzit motorul Land Roverului capelanului.

I-am ieșit în întâmpinare, înconjurat de copii. I-am relatat ce aflasem de la ei. Tulburarea lui sporea pe măsură ce vorbeam. În ochi i se citea spaima, o spaimă care se acumula și îi întuneca privirea, așa cum se îngrămădesc laolaltă norii ce străbat deșertul. Mi-a cerut să rămân cu orfanii cât merge el la spital, dar i-am răspuns categoric că voiam să-l însoțesc. S-a împotrivit, timid. Părea că nu avea curaj să mai facă altceva. I. Am dezarmat urcându-mă în Land Rover cu hotărâre și așezându-mă pe fotoliul din dreapta, în ciuda protestelor lui, după ce rugasem doi copii să anunțe la seminar că-l însoțeam pe capelan la spital.

Cel mai apropiat spital, Al-Iarmuk, se afla la mai bine de o jumătate de ceas de orfelinat. Nu-mi amintesc dacă am schimbat vreun cuvânt cât a durat drumul, în schimb îmi aduc foarte bine aminte senzația de neliniște pe care mi-o trezea felul nesăbuit în care conducea capelanul. Starea bolnavului nu avea să se schimbe dacă ajungeam mai devreme sau mai târziu. Părea să gonească pentru el însuși, ca și cum s-ar fi străduit să ajungă la timp să înăbușe flăcările care-i înghit casa sau pentru a opri furtuna care amenința s-o șteargă de pe fața pământului. A frânat brusc în parcarea spitalului și a coborât din mașină parcă gonit de iele, fără să se uite dacă-l urmez sau nu. Fugea înainte.

Odată intrați, capelanul se plimba foarte agitat dintr-o parte în alta și mă evita când îl urmăream din priviri. Bucătarul .1 apărut în sala de așteptare de pe unul dintre culoarele largi ale spitalului. Au schimbat câteva cuvinte, iar mâna bucătarului a arătat către culoarul de pe care venise. I-am urmat pe amândoi până la o ușă albă, mare, rabatabilă. Am rămas acolo, așteptând. Eu stăteam în picioare, cu brațele încrucișate peste piept, aproape atingând cu spinarea peretele din fața ușii, dar fără a mă sprijini de el cu totul. Capelanul și bucătarul schimbau între ei cuvinte cu voce joasă; capelanul își trăda din nou agitația plimbându-se cu pași repezi dintr-o parte în alta. Bucătarul ieși să fumeze. Puteam înțelege îngrijorarea capelanului, dar nu-

mi explicam panica din ochii lui neliniștiți. Pe lângă asta, faptul că se ferea de mine mă făcea să cred că ascundea ceva.

După o așteptare destul de lungă, intră pe ușă un medic tânăr și solid. Ne-a oprit și ne-a întrebat în grija cui se afla copilul bolnav. Capelanul a dat fuga către el, pe când eu am m-am apropiat încet, tot cu brațele încrucișate. Ne-a cercetat pe amândoi din priviri, fără o vorbă. Amândoi purtam sutană neagră, dar medicul n-a părut să stea pe gânduri. Și-a luat privirea de la capelan, s-a uitat la mine și mi-a făcut un semn din cap să-l urmez. A pornit-o pe culoarul lung, spre recepție, cercetând niște hârtii pe care le avea în mână. Am iuțit pasul până am ajuns în dreptul lui. Capelanul ne-a urmat în fugă, protestând cu voce înfricoșată că el era responsabil de orfelinat. Fără a se opri, medicul s-a întors ușor și, pe un ton profesional, ferm și educat, l-a rugat să aștepte. Capelanul a făcut o timidă încercare de a se împotrivi, pe care medicul a ignorat-o. Personajul acela parcă răsărit din poveștile pentru copii nu părea să aibă curajul de a înfrunta pe nimeni.

Ne-am continuat drumul, iar medicul m-a întrebat ce legătură aveam cu copilul. I-am spus că eram un simplu seminarist și că băiatul stătea la orfelinatul bisericii noastre. Am adăugat că preotul era directorul orfelinatului, iar el mi-a răspuns, pe același ton profesional:

— Știu. Tocmai mi-a spus. Am să vorbesc cu dumnealui mai târziu. Mai întâi, vreau să vorbesc cu dumneata, deoarece cred că trebuie să mai știe cineva prin ce trece copilul. Starea lui nu e gravă, îl puteți lua chiar azi. În schimb, este extrem de grav ce i se întâmplă. A fost sodomizat în repetate rânduri, iar trupul lui plăpând nu mai suportă. Avem obligația de a informa autoritățile, dar fiind vorba de o instituție de binefacere și de primul caz de acest fel, o să-l trec cu vederea de data asta. Totuși, dacă lucrurile nu se schimbă, s-ar putea ajunge la complicații grave. Trebuie să încercați să îl feriți de așa ceva.

A rostit ultimele fraze pe un ton înțelegător, cu o privire în care se amestecau reproșul și complicitatea, vrând parcă să spună: „Dacă nu este posibil să înceteze sodomizarea lui, măcar să nu repete des.” Nu mi-a lăsat nicio clipă impresia că ar fi fost de acord cu sodomia. Era pur și simplu înțelegerea profesională pe care o arăta medicul acela față de societatea în care trăia.

Simțeam cum o furie apăsătoare ca plumbul îmi strângea stomacul, mi se urca în creier, se aduna în ochi și mă ardea. Medicul stătea de vorbă cu preotul, care tremura ca varga și nu se oprea locului o clipă. Faldurile

sutanei i se zbăteau ca aripile unui fluture de noapte lovind jalnic sticla unei lămpi. Mie îmi ardea fruntea, iar mintea mi se umplea de închipuiri în care îl striveam și-l distrugeam.

Nu păstrez amintiri clare de pe drumul de întoarcere la orfelinat. Ura și furia îmi gâtuiseră conștiința. De îndată ce am ajuns, m-am dus la seminar să-l caut pe *abuna* Sliua, care aștepta să mă întorc. Ne-am adunat în biroul său, cu *abuna* Hanna, și le-am povestit cele întâmplate. Atunci, cu o seninătate și o hotărâre care nu lăsau loc îndoielii, am adăugat că nu eram nicidecum dispus să trec cu vederea o asemenea aberație. Biserica trebuia să ia imediat măsuri categorice. Altfel, aveam să apelez la poliție sau la profesorul Hassan.

Conștienți de hotărârea mea, de stima pe care mi-o purta profesorul Hassan și, mai ales, de amenințarea pe care o reprezenta un asemenea scandal pentru poziția veșnic fragilă a bisericii noastre, mi-au cerut să am răbdare. Mi-au spus că nu trebuia să permitem autorităților guvernamentale să se amestece sub nicio formă în treburile bisericii, acum că baasiștii căutau să intervină prin orice mijloace posibile. M-au încredințat că în ziua următoare *abuna* Hanna avea să-i comunice faptele patriarhului și mi-au cerut să nu întreprind nimic înainte de a afla reacția autorităților ecleziastice.

În câteva zile, capelanul a dispărut de la orfelinat, iar bucătarul a fost înlocuit. Mai târziu, am aflat că fusese trimis la Roma. Înlăturasem doar murdăria de pe pragul casei. Roma nu e purgatoriu sau groapă de gunoi, m-am gândit.

Un an mai târziu, după sosirea tânărului *abuna* Daniel, care urmase studiile la Vatican, am aflat că acel capelan își făcea în continuare mendrele la Roma. Ne-a povestit că era rușinea colegilor caldeeni. *Abuna* Daniel hotărâse să nu-l mai plimbe cu mașina pe străzile din Roma deoarece, de câte ori întâlneau o femeie, capelanul se apleca pe jumătate pe fereastra mașinii și-i striga te miri ce necuviință.

1 e parcursul unei luni, multe dintre sarcini erau împărțite între seminariști prin rotație. În funcție de tipul sarcinii, fiecare dintre acestea îi revenea unuia sau mai multor seminariști. Cum e firesc, unele îmi plăceau mai mult decât altele. Nu mă deranja să spăl chiuvetele și dușurile, dar să servesc la masa din refectoriu sau să mă ocup de dulăpiorul sanitar, să ung zgaibele și înțepăturile de insecte cu mercurocrom și să aplic cansema pe

infecțiile superficiale cu puroi erau două dintre sarcinile care-mi plăceau cel mai mult.

Îndatorirea care mă speria cel mai tare era să-mi trezesc colegii dimineața devreme. Primeai un ceas deșteptător și un clopoțel greu, din bronz, cu mâner de lemn. Tic-tacul ceasului deșteptător îmi bubuia în cap și nu puteam adormi defel. Îmi petreceam noaptea răsucindu-mă între așternuturi, iar neliniștea-mi sporea pe măsură ce timpul se scurgea și se apropia ora sculării. Trebuia să mă trezesc cu un sfert de ceas mai devreme decât ceilalți, să mă spăl, să mă îmbrac, iar la șase trebuia să ies să mă plimb pe culoarele lungi, agitând clopoțelul. Nu m-am putut scula din prima zi, când *abuna* Sliua a dat buzna în cameră, cu părul vâlvoi și sutana desfăcută. A înșfăcat clopoțelul bombănind și a început să-l scuture înainte să iasă din cameră.

În zilele următoare, *abuna* Sliua a venit personal să mă scoale. Apoi, într-o dimineață, mergeam alene și pe jumătate adormit pe unul dintre culoare, ridicând și coborând brațul în care țineam clopoțelul. Tocmai când coboram brațul de foarte sus, clopoțelul s-a desprins de mâner, s-a izbit de podea și s-a rostogolit câțiva metri. Ușile camerelor s-au deschis brusc și de după ele s-au ivit chipurile speriate ale colegilor. *Abuna* Sliua, în papuci, ciufulit, fără să fi avut timp să-și încheie toți nasturii de la sutană, s-a ivit la capătul culoarului și a dat peste clopoțelul căzut pe jos la mai puțin de un pas, după care m-a zărit pe mine câțiva metri mai încolo, împietrit, cu mânerul în mână.

Chiar în aceeași după-amiază, după ore, m-a chemat în birou și m-a certat. „Ce mă fac cu tine?”, a încheiat. Mi-am cerut scuze și am explicat că sufeream de tiroidă, și că dacă mă trezeam brusc, inima mi-o lua razna, că nu mă pricepeam la sarcina aceea și că eram dispus să mă ocup de orice altceva mi-ar fi cerut. Știa că aveam probleme cu tiroida. El însuși era muntean din nord, unde afecțiunea aceasta era foarte cunoscută. Mai mult, mama și unii dintre frații lui sufereau și ei de tiroidă. Fratele meu Lewis, student la medicină, m-a observat într-o zi când înghițeam mâncarea, mi-a cerut să ridic capul și să înghit în sec, și-a trecut degetul pe la baza gâtului meu și mi-a spus: „Ai probleme cu tiroida”. M-a dus la Centrul de Medicină Nucleară din Bagdad, unde mi s-au făcut radiografii și mi s-a prescris o pastilă de tiroxină pe zi, pe stomacul gol. Am primit flaconul cu pastile știind că nu aveam să le iau. Detestam medicamentele.

Abuna Sliua se tot gândea ce sarcină să-mi dea. Cum, în afară de tiroidă, mai sufeream din naștere de o hernie inghinală, elimina pe rând toate sarcinile care presupuneau un efort fizic prea mare. I-am propus să lucrez în grădină. La început, s-a împotrivit, dar nici nu prea avea de unde alege, așa că, în cele din urmă, s-a învoit, cu condiția să am grijă de hernia mea.

Munca în grădină îmi trezea un viu interes. Mergeam de-a lungul canalelor de irigare cu lopata în spinare, le curățăm de buruieni și de pământul care se desprinsese de pe margini, porneam sau opream apa pentru a umple un canal sau altul. Priveam copacii care nu creșteau niciodată pe de-a-ntregul și legumele care nu păreau să aibă intenția de a răsări, nicicum de a da roade. Urmăream păsările, șopârlele și alte vietăți mici care mișunau prin grădina de zarzavaturi. Uneori, trebuia să ieșim la două dimineața cu lanterna în mână, lopata în spinare și frica în sân. Mergeam pe întuneric aproape un kilometru până la canalul colectiv, cel mare, pentru a ne cere rația noastră de apă de la niște țărani necunoscuți care ne-o furaseră și din care deslușeam doar siluetele întunecate. În afară de asta, eram fericit că recăpătasem cumva contactul cu natura, căreia îi simțeam lipsa de când plecasem de acasă.

Venise primăvara și apa din canalele de irigare se umplea de mormoloci. Petreceam mult timp urmărind acele minuscule creaturi negre desenând traiectorii imprevizibile. Voiam să văd de aproape cum cresc, cum le răsar lăbuțele și cum se transformă în broaște. Încercam să îi prind cu mâna, dar era imposibil. Am încercat cu o conservă goală, dar n-am reușit nici așa. Mi-am amintit că unul dintre colegi avea o seringă mare primită de la maică-sa, care era asistentă medicală. I-am cerut seringa și am căutat o găleată de plastic. Introduceam seringa în apă, aproape de mormoloc, trăgeam cu putere, iar mormolocul rămânea prins de coadă. Îl scoteam cu seringa și-i dădeam drumul în recipientul de plastic. Era foarte distractiv. Am strâns în felul acesta peste o sută. Era așa de ușor să-i prind, încât aveam senzația că viețile lor îmi aparțin. Un sentiment asemănător, probabil, celui pe care-l au guvernanții însetați de sânge față de cetățenii lipsiți de apărare, sau soldații unei armate puternice care intră într-o localitate cu civili dezarmați.

Am dus mormolocii în camera mea și i-am distribuit în recipiente diferite, umplute cu apă din canal, pe care le-am rânduit pe pervazul inferior al ferestrei. Pe măsură ce treceau zilele, mormolocilor le creșteau lăbuțele din spate, apoi cele din față și, încetul cu încetul, le dispărea coada. Acum erau broaște micuțe și frumoase, care săreau din recipiente și, spre descumpănirea mea, se vârau peste tot. Trebuia să fiu mereu cu băgare de seamă, ca nu cumva să calc pe vreuna când mă învârteam prin cameră și, mai ales, când mă vâram în pat.

Ne întrebam mereu dacă *abuna* Sliua intra în camere pentru a le cerceta când noi nu eram înăuntru. Broscuțele ne-au răspuns la întrebare. Ne întorceam într-o zi de la școală, la ora prânzului, când *abuna* Sliua ne-a întâmpinat la poarta din spate a seminarului. Știam că s-a întâmplat ceva, fiindcă nu făcea asta de obicei. Când am ajuns, mi-a strigat numele, furios. A urmat o tăcere, după care a început să răcnească:

— Nu iei cina până nu dai toate broaștele afară din clădire!

Se pare că intrase în camera mea, neștiind ce îl aștepta acolo. Dăduse peste armata de broaște, se speriase și fugise, lăsând ușa deschisă. I-am rugat pe colegii mei din Basra să mă ajute să prind broaștele, care se risipiseră deja prin toată clădirea. Urmărirea a durat o bună bucată de vreme, în timp ce restul colegilor erau la masă. Le-am introdus în pungi de plastic și le-am dus înapoi la canale.

Aventura mea cu lighioanele nu s-a încheiat aici. De câte ori apărea vreo vietate neobișnuită prin preajma seminarului, cum ar fi insecte rare, arici, câini abandonați, iepuri sau șerpi, colegii din Basra dădeau fuga să mă cheme. Prima dată când au găsit un șarpe, unul dintre ei a rămas de pază, ca să nu scape șarpele, iar ceilalți au dat fuga după mine. Avea cam o jumătate de metru lungime. M-am apropiat de el, l-am cercetat și, cu o mișcare iute, ca să nu-i las răgaz să reacționeze, l-am prins de coadă și l-am ridicat în aer. Șarpele se zvârcolea. Încerca să ridice capul iar eu îl scuturam, pentru a-l împiedica. Am cerut un băț de lemn și, când l-au adus, am lăsat șarpele în jos până a atins pământul cu capul. Cu cealaltă mână am potrivit un capăt al bățului chiar pe ceafa și l-am apăsat pe pământ. Apoi, cu multă grijă, am dat drumul cozii și am prins șarpele de ceafa între degetul mare și arătător. L-am vârât într-un borcan de sticlă și l-am luat cu mine în cameră.

După primul șarpe au mai urmat alții, până am ajuns să am cinci șerpi. Din când în când, dădeam la o parte totul de pe suprafața de plastic a biroului, eliberam câte un șarpe și mă distram urmărind cum încerca, în

zadar, să se deplaseze. Le aduceam gândaci, lăcuste și alte insecte care dispăreau adesea, deși nu i-am văzut niciodată înfulecând vreuna. Eram convins că sufereau de foame, dar nu aveam nici cea mai mică idee cum să am grijă de ei și să-i hrănesc. Pur și simplu, voiam să-i am.

Abuna Sliua încerca să mă convingă să le dau drumul, susținând că erau primejdioși și că, atâta vreme cât îi țineam, nu mai călca în camera mea. Mi-a mărturisit că se temea de ei, chiar și captivi într-un borcan. Argumentele lui nu reușeau să mă convingă să scap de ei.

Colegii mei din Basra, Toni, Albert și Sami, erau în clasa a cincea și aflaseră la ora de biologie că șerpii care au capul triunghiular sunt veninoși. Îngrijorați pentru siguranța mea, se strecuraseră în cameră în lipsa mea și, folosindu-se de o pereche de clești, încercaseră să scoată colții unuia dintre șerpi, care li se păruse că avea capul triunghiular. Au venit să mă caute nedumeriți, explicându-mi că făcuseră asta ca să fie siguri că nu aveau să mă muște, dar nu pricepeau de ce șarpele murise. Ne-am dus împreună în cameră ca să-mi arate ce se întâmplase. M-a mirat faptul că șarpele avea capul complet zdrobit, de parcă fusese lovit cu ciocanul. I-am întrebat cum au procedat ca să-l țină și să-i scoată colții. Au răspuns cu naturalețe, într-un glas: „Cu niște clești, evident.” Nu mă puteam supăra pe cineva care voia să mă apere. Ceilalți șerpi au sfârșit în borcane de sticlă cu formol, pe care le-am dus în laboratorul școlii.

Într-o după-amiază, Albert și Toni au apărut entuziasmați, cu un obiect mic și straniu pe care-l găsiseră atârnat de zidul care dădea spre grădină. Avea forma și mărimea unei alune mari. Era de un verde-turcoaz deschis, cu un semicerc de punctulețe aurite, lucioase, care îi încingea capătul mai gros. Unul dintre cele mai frumoase obiecte din câte văzusem. Părea o turcoază vărgată, incrustată cu aur de un priceput maestru orfevru. Mi-au spus că partea din față a grădinii era înțesată de asemenea odoare. Ne-am dus toți trei să vedem. Spectacolul era fermecător. Am rămas câteva clipe cu gura căscată, privind sutele de giuvaiere aninate de ziduri, copaci și arbuști. Habar n-aveam ce puteau fi, dar l-am rugat pe Albert să aducă repede o cutie goală de pantofi de pe un raft din camera mea. Am umplut cutia cu lucrușoarele acelea și-am luat-o cu noi.

După cină, am urcat în goană în cameră, m-am așezat în fața biroului și am rămas cu privirea la acele giuvaiere, întrebându-mă ce să fac cu ele. Îmi închipuiam că aveam să alcătuiesc diverse modele de coliere și de brățări pe care aveam să le dăruiesc surorilor mele, dar, dintr-un motiv necunoscut, nu

îndrăzneam să le stric perfecțiunea. A doua zi am profitat de prima ocazie ca să urc în cameră și să-mi admir giuvaierele. În noaptea aceea, spre surprinderea mea, am băgat de seamă că deveniseră de un maro roșiatic, de culoarea sângelui adunat sub unghie. Își pierduseră cu desăvârșire splendoarea, iar punctele aurii se întunecaseră. Le pierise farmecul.

Schimbarea aceea dramatică m-a tulburat. Nu știam ce să fac. Am întins mâna și-am atins una cu vârful degetului arătător, cu băgare de seamă și teamă în același timp. Devenise moale. Nu puteam trage nicio concluzie din asta, așa că am hotărât să o las lângă celelalte și m-am vârât în pat, întrebându-mă ce se putuse întâmpla. De dimineață, de îndată ce m-am trezit, am sărit din pat și m-am dus repede la cutie, ca să văd dacă apăruse vreo schimbare. Se închisese și mai mult la culoare. Se înnegrise ca o vânătaie, cu trecerea timpului.

Întors de la școală, am urcat repede să văd dacă se schimbase ceva. Obiectul întunecat nu mai era. Dispăruse. Am cercetat cutia și apoi, masa, dar n-am găsit decât o pată mică, un lichid gros de culoare portocalie pe plasticul crem, la un centimetru de o latură a cutiei. Nu pricepeam nimic. Am cercetat din nou conținutul cutiei cu băgare de seamă, căutând posibile indicii sau vreo explicație. Mi-a atras atenția o bucățică dintr-o pieliță semitransparentă, asemănătoare cu pielea șerpilor. Tot nu pricepeam o iotă.

Mi-am petrecut restul după-amiezii absent, încercând să-mi închipui ce se putuse întâmpla. Pe seară, stăteam în cameră cu gândul la ale mele când, brusc, m-a întrerupt bătaia aripilor unui fluture minunat. Era de dimensiuni considerabile, de un portocaliu aprins, cu câteva pete întunecate pe aripi care aduceau a niște ochi încondeiați cu *kohl.* Cum de intrase în cameră? Îl urmăream în timp ce se agăța de perdea, dând din aripi cu o mișcare delicată și tremurătoare. Avea vreo legătură u obiectele din cutie? Și dacă da, cum, care? Bănuiam ceva, dar nu știam să-mi explic. În noaptea aceea, alte două obiecte nu devenit brun-roșcate.

Dimineața, am scos călimara cu cerneală *Quink* din cutiuța ’i de carton, am introdus cele două obiecte în cutie, cu mare grijă, am închis-o și am vârât-o în buzunar. Voiam să le am aproape ca să nu pierd nimic din ce se întâmpla. Am mers până la școală cu cutiuța deschisă în mână, urmărind intrigat conținutul. Odată ajuns, am așezat-o deschisă în lăcașul pentru călimară de pe pupitru, astfel încât să o pot urmări, fiind atent în același timp și la oră. Am arătat cele două obiecte colegilor și le-am lămurit misterul care le învăluia.

Erau nouă și jumătate și începuse a doua oră. Era cursul de matematică, iar profesorul explica tot timpul și scria fără încetare cu creta pe tablă. Colegii se tot uitau la mine, de câte ori puteau, și mă întrebau din mâini dacă apăruse vreo schimbare. Profesorul și-a dat seama că se întâmpla ceva. Ne-a întrebat ce era, i-am povestit toată tărășenia și i-am arătat cutiuța. Mi-a spus să o așez pe pupitru și să anunț de îndată ce se întâmplă ceva. Le-a cerut colegilor să nu se mai uite la mine și să fie atenți la explicații.

Trecuseră un sfert de oră sau douăzeci de minute, când am zărit o mișcare abia simțită în interiorul unuia dintre cele două obiecte. Ceva se frământa înăuntru. „Se mișcă, se mișcă!”, am strigat entuziasmat. Fără a lăsa bucata de cretă dintre degete, profesorul a sărit către pupitrul meu, urmat de colegi. Eu am rămas așezat în bancă, în timp ce colegii mă înconjurau în tăcere și așteptau, cu privirea ațintită la acel miracol mărunt. Mișcarea devenea din ce în ce mai evidentă când, brusc, învelișul s-a desfăcut tocmai pe linia punctișoarelor aurite care dispăruseră. O făptură mică și zbârcită și-a croit drum prin crăpătură.

Odată ieșită, și-a întins delicat piciorușele fragile, ca și cum s-ar fi încredințat că o ascultă, și s-a îndreptat. A făcut un pas mic și a ajuns imediat la marginea cutiei, s-a suit încetișor pe peretele lateral și s-a oprit tocmai înainte de a ajunge sus de tot. Indiferentă la prezența noastră, a prins să-și desfacă aripile umede. A început să bată din ele cu delicatețe în timp ce-și îndrepta trupșorul, parcă pentru a se încredința că totul era în regulă. Cu aceeași delicatețe și-a arcuit ușor trupul în față și a eliminat pe la capătul inferior o picătură dintr-un lichid gros, de culoare portocalie. Ce minunăție de făptură! Cu aripile desfăcute ocupa, practic, toată cutia. Era aidoma fluturelui din camera mea. Misterul pietrelor prețioase fusese deslușit și lăsase loc tainei creației. După o clipă de odihnă și alte bătăi delicate din aripi, și-a luat zborul, spre marea noastră încântare. I-am deschis toate ferestrele ca să-și vadă de viața lui.

În câteva zile, m-am trezit cu sute de fluturi zburătăcind prin cameră, împodobind aerul cu săgetări vesele de culoare. Le așezasem prin cameră diverse recipiente cu apă îndulcită ca să se hrănească. Colegii se adunau la fereastra mea și se ridicau pe vârfuri ca să se bucure de spectacol. Toți își doreau un fluture. Când murea unul, îi străpungeam trupul cu un ac și îl dăruiam colegilor

Sosise vacanța de vară și trebuia să ne întoarcem acasă. Mă întrista gândul că trebuia să-mi părăsesc fluturii, dar n-aveam ce face. Ferestrele

care dădeau spre exterior erau protejate cu plase pentru țânțari. *Abuna* Sliua nici n-a vrut să audă să le dea jos ca să eliberăm fluturii și apoi să le punem la loc. Singura soluție — disperată — care-mi rămânea era să deschid în ziua plecării ferestrele camerei care dădeau în hol și să sper că fluturii aveau să fie îndeajuns de isteți încât să găsească o cale de scăpare și să zboare liberi, afară din clădire. Când m-am întors din vacanță, singura urmă pe care am mai găsit-o au fost rămășițele de culoarea piersicii ale unei aripi rupte.

E vreo câțiva ani, îl rugam stăruitor pe tata să mă ducă la spital ca să mă operez de hernie. De fiecare dată, el îmi spunea că, după nu știu ce medic prieten al lui, eram prea tânăr pentru operație. Eu țineam morțiș să mă operez. Mă săturasem și de tata, care-mi tot amintea să am grijă cu hernia și să nu fac vreun efort în exces, și de *abuna* Sliua, care insista să urmez sfaturile tatei. Voiam să mă simt liber să alerg, să țopăi și să mă joc fără ca nimeni să fie cu ochii pe mine sau să-mi țină predici, începuse vacanța din clasa a noua de liceu. Am plecat la Basra, să o petrec acolo cu familia, hotărât să mă operez chiar în vara aceea. Când i-am spus asta tatei, el mi-a repetat veșnicele argumente. Am protestat că aveam șaisprezece ani și că nu înțelegeam ce mai trebuia să aștept. El continua să refuze, iar eu eram hotărât.

Într-o dimineață, am plecat de acasă fără să suflu un cuvânt nimănui și m-am dus la spitalul Aj-Jumhuri, același unde mă dusese Abu Hisham cu ani în urmă. I-am spus asistentei de la recepție că voiam să mă operez de o hernie. A luat un formular și a început să-mi pună întrebările obișnuite ca să-l completeze. Când mi-a cerut numele medicului care mă trimitea, i l-am dat pe cel al unui medic psihiatru, prieten de familie. I-aș fi putut spune orice nume, deoarece singurul lucru important din chestionar era să apară acolo internarea în spital. În Irak, sănătatea și educația erau serviciile publice care cereau cele mai puține demersuri.

Mi-a dat o copie după formular și m-a trimis la una dintre sălile înșirate de-a lungul grădinii spitalului. Mi-a spus că trebuia să mă prezint cu ea la asistentul medical de gardă, pe care aveam să-l găsesc în cabinetul de lângă salon. Asistentul a luat formularul, mi-a întins un halat împăturit, mi-a făcut semn să mă schimb în vestiarul de alături și mi-a indicat un pat.

Halatul era alb, cu dungi albastre, verticale. Din pricina spălărilor repetate, cele două culori se mai șterseseră, iar materialul devenise moale și plăcut la atingere. Era scurt, îmi ajungea puțin sub genunchi, și se lega la spate cu două șireturi. L-am îmbrăcat fără să am nimic pe dedesubt, mi-am

vârât hainele într-o pungă de plastic pe care mi-a dat-o infirmierul și am plecat să-mi caut patul.

Sala era uriașă. Se aflau acolo vreo patruzeci de paturi, douăzeci pe fiecare latură, cele mai multe ocupate de oameni foarte în vârstă. Erau câțiva de vârstă mijlocie, iar eu eram probabil cel mai tânăr pacient din salon. Nu-mi amintesc numărul patului, dar îmi aduc aminte că era al patrulea sau al cincilea, cum intrai pe stânga. M-am întins, bucurându-mă de răcoarea din salon, departe de pârjolul de pe străzile Basrei din august. Nici nu trecuse bine ceasul, când asistentul medical m-a anunțat că doamna doctor sosise și ceruse să mă vadă.

Am bătut la ușă, am intrat și n-am făcut nici măcar un pas că m-am oprit, împietrit dinaintea tinereții și frumuseții acelei doctorițe. Trebuie să fi avut cel mult șapte sau opt ani mai mult decât mine, dar părea mult mai tânără. Pielea albă, ochii limpezi, albaștri sau verzi, părul de un castaniu deschis, aproape blond, lung și lins. A ridicat capul și, pentru o clipă, mi s-a părut că surprinderea mea o molipsise și pe ea. A șovăit înainte să deschidă gura. După câteva secunde, fără a se ridica de la birou, a reușit să îngaime:

— Ce ai?

Vocea a ieșit timidă, aproape inaudibilă, în ciuda încercării ei de a rosti cuvintele cu autoritatea pe care o avea în calitate de medic.

— Hernie inghinală congenitală.

Întotdeauna adăugam „din naștere”. Mă făcea să simt că boala de care sufeream era lipsită de însemnătate și că, într-un fel, nu era vina mea. S-a ridicat, a încercat să nu se apropie prea mult de mine și mi-a spus, încercând să se pară indiferentă:

— Să văd.

Cu o mișcare domoală, nu lipsită de intenție, mi-am ridicat halatul cu ambele mâini până la buric, lăsând totul la vedere. A pocnit din buze în semn de protest și a clătinat din cap:

— Nu așa se fac lucrurile, m-a certat, arătându-se supărată din cauza obrăzniciei mele.

Jocul acela începea să-mi placă. Dacă reușeam s-o fac să se simtă stânjenită, mă simțeam ca și cum aș fi câștigat teren în fața ei. Mai mult, cu obrajii îmbujorați era și mai frumoasă. S-a mai apropiat puțin de mine, m-a cercetat fără să se aplece și fără intenția de a palpa hernia aceea practic imperceptibilă. Știa că voiam să mă atingă, dar nu era dispusă să se prindă în jocul meu adolescentin.

— Acoperă-te și întoarce-te în salon. O să te vadă un medic specialist, care va hotărî când o să fii operat.

M-am întors cu chipul acela frumos și timid întipărit pe retină. Spre ora unu la amiază, un grup de halate de-un alb sclipitor au intrat în sală ca niște autorități care inspectează o fabrică. Erau vreo șase tineri și tinere în jurul unui bărbat de mai bine de treizeci de ani care, am dedus, era medicul profesor — Facultatea de Medicină fusese ridicată lângă spital, iar acesta devenise spital universitar. Înaintau încet, privind în dreapta și în stânga. Medicul s-a oprit în fața unuia dintre paturile din apropierea mea și a luat foaia de observație agățată de tăblia patului dinspre culoar. Imediat, studenții s-au adunat în jurul patului cu aerul cuiva care e pe cale să afle unul dintre cele mai interesante lucruri din lume. Îi urmăream râzând în sinea mea. Mi se păreau amuzanți, cu atitudinea aceea bățoasă și indiferentă față de persoana care zăcea pe pat. Cu siguranță aveau să-i salveze viața, dar o cercetau cu privirea ca și cum ar fi fost o simplă mostră, un caz care avea să primească mai multă sau mai puțină atenție, în funcție de importanța pe care o putea avea pentru știință.

În fața patului meu, medicul s-a oprit, a întins mâna și a luat fișa fără să-mi arunce măcar o privire. După ce s-a uitat repede peste ea, s-a adresat studenților în engleză, explicându-le cazul meu. La sfârșit, medicul acela scund, cu părul negru și scurt care nu prea rezista asaltului unei chelii ce amenința să se întindă, cu ochii de un verde intens, privire fermă și pătrunzătoare, piele oacheșă și o înfățișare din cale-afară de severă, m-a întrebat în arabă și pe un ton de superioritate, pentru a-și ridiculiza interlocutorul și pentru a câștiga admirația publicului, arătându-se amuzant:

— Știi ce ai?

— Da, știu. Mai mult, tocmai ați explicat.

— Vasăzică înțelegi engleza.

— Da.

— Unde ai învățat-o?

— La școală.

— Ah! A icnit sarcastic, vrând parcă să spună că engleza mea de școlar n-avea cum să mă ajute să pricep explicațiile lui magistrale.

Nu mi s-a părut necesar să-l informez că învățasem la Baghdad College. Unul dintre studenții din anul VI, ultimul an de studii, a început să le șoptească ceva colegilor. S-a apropiat de medic și i-a șoptit și lui ceva. După ce a terminat, studentul s-a uitat la mine și m-a întrebat râzând:

— Tu nu ești din familia Hermez?

Așa ni se spunea la Basra. Studenții îl cunoșteau pe fratele meu Lewis, cu care semăn foarte mult, și care era în anul V la Medicină.

— Ba da, am răspuns.

— Cum se face că fratele tău nu ne-a spus nimic?

— Nu știe că sunt aici.

— Cum adică, nu știe?

— Cei de-acasă nu știu. Nu mă lasă să mă operez.

Au râs cu toții, ba chiar și medicul, ce părea un om pe care cu greu îl faci să râdă.

— O să te operăm mâine dimineață, mi-a răspuns și s-a îndreptat spre alt pat, încă râzând.

Studenții l-au căutat pe fratele meu la facultate și l-au anunțat că mă văzuseră la spital. A venit imediat și, prefăcându-se surprins, m-a întrebat cu un zâmbet:

— Ce cauți aici?

Mi-a spus că pe medicul acela îl chema Shim'un (Simon) și eram norocos că mă opera tocmai el. Era unul dintre cei mai buni chirurgi din Basra, abia întors de la specializare în Anglia. Se trăgea din neamul asiro-caldeenilor originari de pe lângă lacul Urmia și Hakari, care se refugiaseră în sud în timpul persecuției otomane.

La ultimul ceas al după-amiezii, au apărut la spital mama și tata cu o cutie mare de baclava cu nucă și fistic. I-am îndemnat pe tovarășii mei de salon să ni se alăture.

Îi urmăream, râzând în sinea mea. Cei care se puteau mișca mi-au înconjurat patul, iar în salon s-a creat o atmosferă de sărbătoare. Hărmălaia s-a potolit abia când au plecat musafirii. A doua zi de dimineață, operația s-a desfășurat normal, cu excepția acului pe care anestezista mi l-a înfipt la baza coloanei. Ani de zile, durerea acele înțepături a tot reapărut, ca și cum m-ar fi împuns din nou.

Pe la jumătatea dimineții din ziua următoare, am băgat de seamă că unul dintre pacienții de la celălalt capăt al salonului se apropia de patul meu cu mare băgare de seamă. Își rotea privirea prin tot salonul, ba chiar se uita și în spate, parcă vrând să se încredințeze că nu-l urmărea nimeni. Când a ajuns la un pas de mine, s-a aplecat și m-a întrebat în șoaptă:

— Vorbești engleză?

— Da.

— Ieri noapte, pe când dormeai, au adus un francez rănit și l-au întins în patul de lângă mine. Era însoțit de doi prieteni care încercau să ne spună ceva, dar nu îi înțelegem. Vrei să vorbești tu cu ei?

— Sigur, nicio problemă.

A plecat și, după o bucată de timp, au apărut cei doi francezi. Cu puțina engleză pe care o vorbeau, însoțită de limbajul gesturilor și al semnelor, mi-au explicat că prietenul lor fusese înjunghiat într-o parte și îi fusese străpuns ficatul. Pesemne că făcuseră turism în Irak cu rucsacul în spinare și că, ajunși la capătul rutei, hotărâseră să treacă în Iran traversând pădurea de curmali de la granița cu Basra.

Pe când mergeau prin pădure, dăduseră peste una dintre colibele de cultivatori de curmali, risipite peste tot în acea zonă. Ceruseră apă de băut unui tânăr din colibă. Tânărul le oferise din apa pe care ei o beau de-o viață întreagă, apă de canal de irigare păstrată într-un *hib* — un recipient mare din teracotă poroasă, unde apa se împrospătează prin evaporare — și le-o servise într-o cană de aluminiu. Când a pus gura pe apă, francezul a scuipat-o, fiindcă avea un gust rău. Acesta era însă socotit un semn de dispreț de neîngăduit pentru oamenii aceia și pentru majoritatea irakienilor.

Tânărul nu scosese o vorbă, iar francezii plecaseră liniștiți, în schimb, el îi urmărise fără ca aceștia să bage de seamă sau să se aștepte. Răsărise ca o umbră din spatele unui palmier, își înfipsese pumnalul în cel care-i refuzase apa și dispăruse printre palmieri.

Erau foarte îngrijorați din cauza gravității rănii suferite de prietenul lor. Mai mult, ceruseră poliției irakiene să informeze ambasada Franței la Bagdad de incident, dar se îndoiau că aveau s-o facă. Nu știau care era numărul de telefon de la ambasadă și n-aveau cum să-l obțină. Pe vremea aceea nu existau cărți de telefoane sau servicii de informații pentru numere din alte provincii. Le-am promis că aveam să-i ajut.

Spre prânz, am primit o vizită din partea familiei. Mama mi-a adus dulciuri și mâncare. Cum pe moment nu puteam înghiți nimic solid, totul s-a împărțit între cei din salon, iar francezii au fost cei mai fericiți când și-au primit partea. Mi se părea foarte ciudat. Aparent, nu aveau bani nici de mâncare, îmi povestiseră că erau din Paris și că toți trei lucrau. Dacă nu mă înșală memoria, unul era mecanic de avioane. Cu toate acestea, purtau haine uzate și aveau o înfățișare neîngrijită, mai degrabă sărăcăcioasă. I-am povestit tatei ce pățiseră, fără să-i menționez că-mi ceruseră ajutorul. Mi-a

spus că le putea da de mâncare, chiar și bani dacă era nevoie, dar mi-a atras atenția să nu mă țin prea aproape de ei:

— Ai grijă să nu fiți văzuți împreună.

În Irak, ca în cele mai multe țări arabe, oamenii s-au temut dintotdeauna să aibă legături cu străinii, mai ales cu occidentalii. Prezența unui străin trezește o reacție derutantă. O curiozitate firească de a cunoaște și de a se face cunoscut, sugrumată de temeri și neîncrederi atavice, pe care guvernele moderne le-au tot alimentat până ce au devenit niște tumori maligne. În zilele noastre, străinul este un spion sau un potențial agent, simplul fapt că vorbești cu el te transformă într-un suspect, trădător de patrie sau participant la un complot imperialist. Fenomenul este cu desăvârșire potrivnic oricărui caracter ospitalier al popoarelor din regiune, precum și nevoii ancestrale de a face dovada acestei ospitalități. Motivarea istorică a acestei prudențe se află în invaziile repetate ale teritoriului de către forțe străine, atrase de bogățiile și de valoarea strategică a regiunii.

Arabii musulmani au cotropit regiunea în secolul al VII-lea. Cu trecerea timpului, au devenit populație majoritară. În secolul al XV-lea, otomanii au luat cu forța puterea de la noii locuitori, până au fost învinși în Primul Război Mondial. Controlul asupra regiunii a trecut în mâinile coloniștilor occidentali, care au desenat o nouă hartă pentru a simplifica divizarea zonei și-au împărțit puterea între aliați-marionete, aleși dintre familiile și triburile mai influente sau mai slugarnice din regiune. Începând cu al Doilea Război Mondial, s-au declanșat mișcările de independență care, chipurile, aveau să redea independența locuitorilor. Mâna colonialiștilor nu a încetat nicio clipă să manipuleze guvernele improvizate și să le destituie, dacă nu se conformau intereselor lor.

Poporul a fost întotdeauna neîncrezător în guvernanți și nu s-a simțit niciodată reprezentat de aceștia. În ceea ce-i privește pe guvernanți, cunosc această neîncredere, dar și puterea Occidentului de a hotărî cine guvernează fiecare țară. Sunt totalitari, fie că vor, fie că nu. Trebuie să exercite o putere absolută asupra populației, iar instrumentul acestei puteri îl reprezintă îngrozitoarele și omniprezentele forțe de securitate. Toată lumea se teme și se îndoiește de toată lumea. Propria ta familie te poate denunța pentru un act de trădare — care poate fi un simplu comentariu critic la adresa puterii — și căpăta în felul acesta o recompensă sau își poate asigura propria salvare.

Guvernanții hrănesc această frică și o întăresc cu amenințări, din afară și din interior, absolut necesare pentru a îngrădi libertatea individuală și pentru a o spori pe aceea a puterii. Occidentul, pe de altă parte, a colaborat întotdeauna pentru a înrădăcina aceste amenințări, pentru a-și asigura în felul acesta propria supremație și rămânerea aliaților săi la putere. Niște aliați care trebuie să se prefacă a fi dușmanii Americii și, mai cu seamă, ai Israelului, pentru a păstra vie teroarea amenințării. O adevărată operă în teatrul politicii, unde dușmănia este mai profitabilă pentru ambele părți. Israelul este calul de bătaie al guvernelor din regiune. Iar dacă n-ar exista, acestea l-ar inventa.

Tata nu exagerase cu precauțiile. Chiar în acea după-amiază s-au înfățișat doi bărbați de la poliția secretă, îmbrăcați elegant. S-au oprit lângă pat, aproape de capul meu sprijinit pe pernă. Eram silit să mă uit la ei ca la tavan. Cel aflat chiar lângă mine a început să mă întrebe, cu voce scăzută și pe un ton amenințător, ce-mi spuseseră francezii și ce le zisesem eu. I-am reprodus o versiune liberă a conversației. Am adăugat că, personal, nu mă interesau deloc acei francezi, că eram, din întâmplare, singurul din salon care vorbea engleză și că le acordasem atenție din politețe, pentru a păstra bunul renume al ospitalității irakiene. Nu părea să aibă motive să nu mă creadă, dar chiar și așa, m-a privit direct în ochi și mi-a spus pe același ton amenințător:

— Știm cum te cheamă, cine ești, unde locuiești, care e familia ta. Nu te apropia de francezi.

Nu m-au impresionat. Teroarea pe care o trezeau aparatele de stat nu se cuibărise încă în inima mea de adolescent, dar eram conștient că trebuia să fiu prudent. Era evident că autoritățile locale nu voiau ca incidentul să capete amploare și nu aveau câtuși de puțin intenția de a anunța ambasada.

Lewis a venit să mă vadă mai târziu. I-am povestit cele întâmplate și, împreună, ne-am gândit cum îi puteam ajuta fără a pune pe nimeni în primejdie. Cel mai ușor ar fi fost să sunăm o rudă de la Bagdad, care să ne facă rost de numărul de la ambasadă sau să meargă la ambasadă să îi anunțe direct. Din păcate, ar fi însemnat să mai implicăm pe cineva, și tocmai de asta trebuia să ne ferim. Mai mult, poliția avea să bănuiască pe ce cale reușiseră francezii să ia legătura cu ambasada.

Poliția nu știa că francezii n-aveau bani. Am ajuns la concluzia că era mai bine să-i ajutăm cu bani, pentru ca unul dintre ei să plece pe ascuns la Bagdad. Lewis mi-a dat banii și a plecat. A doua zi, am profitat de prima

ocazie pentru a-i face unuia dintre francezi semn să se apropie. I-am spus că nu se înșelau, poliția n-avea de gând să anunțe ambasada. Cel mai înțelept lucru de făcut era ca unul dintre ei să meargă la Bagdad. Mi-a spus că se va duce el. I-am explicat cum se ajunge la gară și de unde trebuia să ia trenul de zece noaptea, care ajungea la Bagdad dimineața. I-am dat banii și o hârtie pe care scrisesem în arabă „Ambasada Franței". I-am spus că, odată ajuns la Bagdad, trebuia să arate bilețelul pe stradă, iar trecătorii aveau să-l ajute să ajungă la ambasadă. I-am recomandat să-și ia ceva de mâncare pe drum și am hotărât că trebuia să plece de la spital pe ascuns, sărind zidul grădinii.

A plecat chiar în noaptea aceea. A doua zi, spre seară, a apărut în salon însoțit de unul dintre polițiștii care mă interogaseră și de un tânăr subțire cu pielea albă, îmbrăcat într-un costum elegant, cu sacou și pantaloni. Trecând prin fața patului meu, francezul m-a salutat cu o privire complice, zâmbind și parcă dându-mi de înțeles că totul era în ordine. Au făcut pregătiri pentru a transporta rănitul la Bagdad a doua zi de dimineață și de acolo la Paris, cu un avion particular. După ce polițiștii au plecat, francezii și tânărul cel elegant, care s-a dovedit a fi un funcționar de la ambasadă, au venit să-mi mulțumească. Am stat de vorbă o vreme, glumind și râzând. Păreau foarte fericiți. Mi-au promis că, de îndată ce ajungeau la Paris, aveau să-mi trimită o carte poștală. Mi-ar fi plăcut grozav să primesc cartea aceea poștală. Am așteptat-o câteva luni de zile, dar n-a sosit niciodată. Poate se pierduse pe drum sau poate, pur și simplu, nu o trimiseseră. Nu știu de ce, dar, deși era mai dezamăgitor, am fost întotdeauna înclinat să cred a doua variantă.

Ultima duminică din lună era ziua noastră liberă. Coboram în oraș și nu ne întorceam decât pe seară. Înfățișarea noastră de adolescenți în sutană neagră atrăgea atenția. Majoritatea celor care ne urmăreau cu privirea, dincolo de religia fiecăruia, o făceau cu respect și simpatie. Asta mai domolea sentimentul veșnic și stingheritor de a ne simți observați. Adesea, privirile trădau dorința de a schimba câteva cuvinte cu tinerii aceia care se dăruiseră unei credințe. Nimeni nu m-a oprit vreodată pe stradă pentru a-mi spune ceva, dar când mă aflam într-un spațiu mai strâmt, cum ar fi un restaurant, o prăvălie sau un mijloc de transport, dorința aceea găsea momentul potrivit pentru a se exprima.

Irakienii sunt deschiși din fire și nu le e greu să intre numaidecât în vorbă cu necunoscuții. Mi se părea foarte măgulitor tonul respectuos pe care mi se adresau când purtam sutana. Era un semn de respect reciproc între diferitele

comunități care alcătuiau mozaicul irakian, dovada unei societăți care știa să conviețuiască în armonie. Ba chiar mă gândeam că așezaserăm deja piatra de temelie pentru a clădi o democrație solidă pe ruinele unui regim despotic, un regim care ni se impunea din afară o dată și încă o dată, cu o ușurință surprinzătoare.

Unul dintre cele mai populare mijloace de transport din Bagdad erau niște furgonete pentru unsprezece sau mai mulți pasageri. Se numeau *nafarat,* care înseamnă „indivizi". Numele venea de la prețul biletului, care se plătea pe pasager, nu pe călătorie, ca la taxi. Îi se mai zicea și *fortat,* pluralul de la marca lord, una dintre primele mărci de automobile folosite.

Fiecare conducător avea un aghiotant care se numea *seken* — din englezescul *second* — și era, de obicei, un băiat de peste zece ani. Copiii aceștia erau adevărați scamatori: pe jumătate aplecați pe fereastră, încasau prețul biletului și anunțau destinația și numărul de locuri libere. Când trebuiau să oprească pentru un pasager sau ajungeau la ultima stație, deschideau portiera înainte ca vehiculul să se fi' oprit, se aplecau cu un picior în interior și celălalt în afară, săreau din mers și parcurgeau ultimii metri alergând pe lângă furgonetă, cu mâna agățată de portieră. Odată urcat pasagerul, șoferul pornea, iar băieții alergau, săreau înăuntru și închideau portiera. În felul acesta, reduceau la minim timpul opririlor și se întreceau pentru a obține mai mulți pasageri decât ceilalți. Cooperarea desăvârșită între șofer și *seken* era esențială pentru ca afacerea să fie mai rentabilă, iar *seken* mai abili erau foarte căutați și bine plătiți.

O dată, am luat un *nafarat* care mergea pe traseul As-Salhiya — Bab Ash-Sharji. Cum se obișnuiește, am salutat pasagerii din furgonetă și toți mi-au întors salutul, mai puțin femeile, care nu sunt obligate să o facă. Odată ce m-am așezat, unul dintre pasageri a strigat:

— Bine ai venit, *abuna.* Acum, cercul e complet. Aveam un imam și ne lipsea doar un capelan.

M-am întors să văd cine vorbește și la ce se referă. Era un bărbat necunoscut, de vreo patruzeci de ani. Am mai văzut că unul dintre pasageri era un tânăr cam de vârsta mea, care purta veșmintele școlilor de Teologie Islamică. Ne-am zâmbit și am înclinat ușor capul. Bărbatul a ridicat vocea pentru a acoperi zgomotul motorului:

— Plătesc eu biletele pentru imam și pentru capelan!

Amândoi i-am mulțumit pentru gest și l-am refuzat politicos. Bărbatul a stăruit. Nu se cădea să-i refuzăm ospitalitatea, după cum spune zicala arabă:

„doar un meschin disprețuiește oferta unui om generos”. Șoferul, care urmărea discuția deși stătea cu spatele la noi, s-a întors și a strigat:

— Nici vorbă! Cu mine, călătoresc gratis.

I-a poruncit se&en-ului să înapoieze banii bărbatului, care a refuzat să-i ia, insistând să plătească el. Disputa, purtată pe un Ion amiabil, a durat câteva momente, până când șoferul i-a pus punct, subliniind că ne aflam în furgonetă lui, adică la el acasă, și ca atare eram musafirii lui. Omul s-a văzut nevoit să cedeze și-a zis pe-un ton potolit:

E drept ce spui. Nu vi se pare că norocul v-a dăruit o ocazie rară? Un preot creștin și unul musulman.

Apoi, ni s-a adresat nouă:

— De ce nu ne onorați, vorbindu-ne pe orice temă, doar pentru a ne lumina și în același timp ca să ne trecem vremea cât durează călătoria?

Luați pe nepusă masă, ne-am uitat unul la altul și-am zâmbit rușinați.

— Despre ce doriți să vorbim? A întrebat unul dintre noi.

Omul a răspuns:

Ce părere aveți despre o dezbatere pe tema diferențelor dintre cele două religii? Cu toții credem că sunt multe, pentru că nu le știm pe cele adevărate. Când omul nu cunoaște un lucru, acesta capătă proporții în închipuirea lui. V-am fi recunoscători dacă ne-ați lumina în această privință.

Dinspre pasageri s-au auzit murmure aprobatoare. Șoferul a strigat că e o idee genială și că era nerăbdător să ne asculte. Insistențele tuturor ne dezarmaseră. Nu-mi amintesc care dintre noi a început să vorbească, dar eram amândoi de acord că diferențele erau nesemnificative și că amândoi ne închinam la același Dumnezeu. Răspunsul nostru nu i-a mulțumit. Bărbatul a insistat:

— Ba da, există diferențe. Frații noștri creștini pot avea doar o nevastă, de exemplu. Ținem post și ne rugăm în feluri diferite. Dumnezeul nostru este unul singur, pe când la voi sunt trei. Ce părere aveți despre toate acestea?

— Diferențele pe care le-ai amintit sunt simple amănunte care țin de felul în care fiecare își vede Dumnezeul și își arată dragostea. Importanța pe care o pot avea depinde de tine și de perspectiva din care alegi să vezi lucrurile. Adevărata credință este aceeași.

Am declarat toate acestea pe când celălalt student îmi încuviința spusele, dând din cap. Mi-a întărit chiar cuvintele, adăugând:

— Colegul meu are dreptate. Ceea ce contează cu adevărat este credința. Când oamenii se iubesc și se respectă, ceea ce este diferit la unii deschide mai mult perspectiva celorlalți.

Conversația a durat cât călătoria. Bărbatul care dorea, într-un fel simpatic și bine intenționat, să ne provoace la un fel de confruntare dialectică nu și-a atins scopul. Când am coborât, toți călătorii și-au luat rămas-bun cu afecțiune, ca și cum ne-am fi știut de-o viață. Bărbatul ne-a cerut să-l iertăm dacă ne stânjenise și, râzând, ne-a spus că noi îl învinseserăm, zădărnicindu-i intențiile de a se bucura de o dispută aprinsă.

Uneori, mergeam în vizită la mătușa Badriya, în Az-Zaafaraniya. Drumul dura mai bine de un ceas și trebuia să schimb mijlocul de transport de două sau chiar de trei ori. Îmi plăcea să zăbovesc prin centrul Bagdadului, să mă plimb pe străduțele lui aglomerate și să mă pierd prin piețe și librării. Când se apropia ceasul prânzului, mă duceam la Direcția Generală pentru Tutun, unde lucra unchiul Habib. Urcam și-l găseam în birouașul lui înțesat cu mape, grămezi de hârtii și cutii cu mostre de tutun, pe jumătate deschise. La ora două, când încheia ziua de lucru, îl însoțeam acasă să luăm prânzul cu Rahel, soția lui, și micuțele Zina și Raghad. Unchiul era licențiat în Filologie Engleză și era un revoluționar comunist convins. Din punctul lui de vedere, Frontul Național format de Partidul Comunist Irakian și baasiști, propus de Saddam și acceptat de liderii comuniști, era nu doar o înșelătorie, ci o încălcare a principiilor partidului de către conducători. Se identifica mai mult cu maoiștii, care respingeau orice fel de pact politic ce se îndepărta de revoluția absolută și nu asigura suveranitatea poporului și sfârșitul instituțiilor retrograde.

Biserica era una dintre aceste instituții, fapt care mă îmboldea fără încetare să părăsesc seminarul. Îmi aduc aminte că, pe vremea când locuiam la Ankawa, unchiul Habib se certa mereu cu preoții din sat și le cerea o casă pe care bunicul Elias o cedase în proprietate bisericii. Se făcea foc și pară de câte ori tema aceasta apărea în discuțiile cu familia. Susținea înfuriat: „De ce să le dăm ceva blestemaților de preoți, când sunt mai bogați decât noi! Ați mai auzit vreodată de-un preot care să moară de foame?”

în afară de argumentele de principiu intelectuale și umaniste pe care le expunea în lungile discuții pe care le aveam, sfârșea întotdeauna prin a întinde mâna ca să-mi atingă penisul, pe când eu îmi îndoiam trupul ca să-l împiedic, spunându-mi: „Și cu ăsta, ce-ai să faci?”

îl iubeam și-l apreciam mult pe unchiul. Toți îl iubeam. Pe lângă faptul că era nobil, era un tânăr strălucitor, instruit și foarte cult. Îl ascultam cu mare interes în timp ce-și expunea ideile revoluționare și ajunseserăm la un fel de pact cavaleresc de a ne respecta reciproc ideile. Frământările sale de natură politică nu se limitau la simplul gând. Era activ, dar din păcate prea integru și scrupulos pentru jocul politic murdar. Era un idealist.

În duminica aceea nu se afla în biroul său. I-am întrebat pe colegii lui de serviciu unde era și mi-au povestit că la prima oră veniseră și-l luaseră doi bărbați. Vorbeau cu voce scăzută și păreau neliniștiți, așa că am plecat de acolo foarte îngrijorat. Am dat fuga la el acasă. Rahel m-a întâmpinat surprinsă să mă vadă fără el. Nu știa nimic și, când i-am descris ce aflasem de la colegii lui, și-a pus mâinile în cap și a zis:

— L-am pierdut. Dumnezeu știe ce au să-i facă. Își cunoștea soțul și era conștientă de faptul că trăiam în această mare parte a lumii unde a avea idei diferite față de cele ale puterii însemna să-ți pui viața, a ta și a celor apropiați, într-o inevitabilă primejdie. Știa, de asemenea, că a expune aceste idei în public însemna să te arunci direct în gura lupului. Am încercat s-o liniștesc, spunându-i că era prea devreme să ne repezim la concluzii, dar mă simțeam dezarmat în fața intuiției unei femei.

Am sunat-o pe mătușa Badriya, cu care unchiul Habib avea o relație deosebită de complicitate, ca să vedem dacă știa ceva. Ne-a spus că primise vestea prin telefon, de la cumnata ei Janet, colegă de serviciu cu unchiul. Tot Janet îi telefonase tatei la Basra și unchiului Petrus la Ankawa. Mi-am petrecut restul după-amiezii cu Rahel, așteptând să primim vreo veste. Se făcea târziu și trebuia să mă întorc la seminar, așa că am plecat, lăsând-o pe Rahel cu tușa Badriya, care sosise la scurt timp după ce o sunasem.

Tata și unchiul Petrus au sosit la Bagdad de cum au aflat. S-au dus la biroul unchiului, iar colegii de serviciu le-au confirmat că oamenii care-l ridicaseră erau agenți ai Al-Mukhabarat (Serviciile Secrete). S-au îndreptat spre temuta clădire a Direcției Generale a Serviciilor Secrete, pe malul Tigrului. Știam că cine intra acolo nu mai ieșea în viață. Gardienii înarmați care patrulau în jurul clădirii nu le-au permis nici măcar să se apropie. Le-au spus că acolo nu se dădeau informații.

Am sugerat să apelăm la ajutorul profesorului Hassan. Familia a văzut în asta doar o încercare disperată care nu avea cum să înrăutățească situația. Profesorul Hassan m-a ascultat cu atenție, lungindu-și gâtul în semn de concentrare. N-a făcut niciun comentariu. Pur și simplu mi-a cerut numele

întreg al unchiului și mi-a spus că avea să-mi aducă vești cât putea de repede. A doua zi, pe când eram la școală, m-a luat într-un colț și m-a întrebat:

— Ai idee ce a putut face unchiul tău?

— Nu, am răspuns.

— Trebuie să fi făcut ceva grav. Nici eu nu pot ajunge unde îl țin. Aș risca mult dacă aș insista să-l caut, mi-a spus pe un ton îngrijorător.

Nesiguranța de a nu ști unde se afla unchiul ne întuneca viața zi de zi. Un coleg de-al său, baasist dintr-o familie cu influență, ne-a încredințat după îndelungi cercetări că se afla în mâinile celor de la Serviciile Secrete și că nu aveau să ne lase să-l vedem. Am angajat un avocat care a reușit să stea de vorbă cu el. Ne-a comunicat că fusese condamnat la moarte pentru înaltă trădare și că în curând avea să fie mutat la închisoarea din Abu Ghreb, unde avea să se pună în aplicare sentința.

Nu-mi amintesc cum arăta închisoarea pe dinafară. Îmi aduc doar aminte că a durat destul de mult până ce am ajuns acolo. Interiorul era un soi de curte cu săli mari și tavanul înalt, izolată de gratii din drugi de fier. Era zi de vizită și cu greu îți croiai drum prin mulțimea de vizitatori. Tata și unchiul Petrus mergeau înainte, aproape pieziș, încercând să evite coliziunile la fiecare pas. Eu îi urmam, pierdut. Mă duceam să văd moartea. Din când în când, unul dintre ei întorcea capul și mă privea parcă spunând „știm că ești aici și vrem să ne încredințăm că ne urmezi”.

La sfârșitul culoarului aceluia lung, am pătruns într-o sală largă, dar slab luminată, mai puțin în partea din apropierea gratiilor, unde bătea lumina zilei. Pe podea nu mai era loc de oamenii așezați în grupuri mititele, în care se amestecau vizitatorii cu deținuții. Aerul era jilav și mirosea a fum de tutun, într-un pătrat mic, aproape de intrare, l-am văzut pe unchiul Habib așezat pe o rogojină roasă, așteptând cu capul plecat și privirea înfiptă în pământ. Tata și unchiul Petrus s-au așezat lângă el, alcătuind un triunghi foarte strâns. Eu m-am așezat între ei doi, în afara triunghiului.

Salutările au fost foarte scurte. Unchiul Habib părea să aibă lucruri importante de comunicat fraților săi și nu voia să piardă timpul. Le vorbea cu voce joasă, fără pauze, ca și cum le-ar fi dat instrucțiuni. Îl ascultau cu foarte mare atenție, dar adesea concentrarea din priviri slăbea, înlocuită de tristețe și de compasiune. Deschideau gura doar ca să-l încredințeze că pricepuseră sau că aveau să facă tot ce le spunea.

La un moment dat, unul dintre ei, cred că tata, s-a înmuiat și l-a întrebat dacă îl mai torturaseră, atingându-i în același timp mâinile palide. Unchiul a respins gestul afectuos ridicând ușor degetele. Totuși, nu și-a retras mâinile, ca și cum n-ar fi avut destulă putere. A spus că asta nu însemna nimic, deoarece în curând avea să moară. Era ultimul prilej pe care-l avea pentru a transmite tot ce avea de spus. Nu părea neliniștit de faptul că se afla la un pas de moarte. Îl tulbura, mai degrabă, ce avea să se întâmple după moartea lui. Soția, cele două fiice, frații și surorile, gândirea revoluționară, viitorul țării. Vorbea cu capul plecat, în timp ce mângâia o cutie de țigări de pe rogojină. O atingea ca și cum ar fi fost un obiect de preț. Câțiva ani mai târziu, aveam să aflu că desfăcea cutiile de carton slujindu-se de aburii de la ceainic, scria acolo cu litere mărunte mesajele adresate alor săi, lipea cutiile la loc și i le dădea unchiului Petrus în timpul vizitelor.

Din când în când, ridica ușor ochii și-mi arunca o privire, fără a stărui. Era ca și cum mi-ar fi dat de înțeles că nu mă ignora, dar că lucrurile pe care voia să le spună aveau prioritate maximă, și aștepta de la mine să înțeleg situația. Nu mi-a adresat niciun cuvânt, în nicio clipă. Doar o ușoară mișcare a capului când am ajuns, o alta de rămas-bun și privirile acelea fugare pe care le revăd ori de câte ori sunt martor la o nedreptate.

Îl priveam lung, cum stătea cu picioarele încrucișate și capul plecat. Avea pielea îngălbenită și lipită de oase, iar unghiile degetelor de la mâini prinseseră o culoare între roșu și portocaliu, din cauza bătăilor și a șocurilor electrice. Ochii lui de culoarea mierii, cu privirea aceea vie și afectuoasă, căpătaseră o paloare gălbuie. Întreaga lui ființă devenise străvezie, ca și cum s-ar fi pregătit să dispară. Îl torturaseră. A fost executat câteva zile după aceea, la ora șase în după-amiaza zilei de 12 mai 1974. Un prieten de familie s-a dus la Institutul Medico-Legal pentru a-i ridica trupul, care a fost mutat la Ankawa pentru a fi înmormântat între ai săi.

Moartea unchiului Habib a însemnat un eveniment de răscruce în viețile noastre. A tulburat întreaga familie și ne-a sădit frica în suflet. Acum eram însemnați cu roșu, mergeam printre nisipuri mișcătoare, iar viețile noastre erau în primejdie. Trebuia să trecem neobservați și să trăim în umbră. Tinerii din familie își puteau lua gândul de la burse pentru studii superioare sau de la slujbe bune în instituții ale statului după absolvire.

La seminar, lucrurile se schimbau treptat. Tocmai începuse ultimul an de liceu și mă simțeam dezamăgit, ca și cum totul se complica pe măsură ce

creșteam. Treceam printr-un moment foarte delicat. Nonconformismul meu față de ideologia superiorilor sporea de la o zi la alta.

Cu ani în urmă, așezasem sub semnul întrebării misiunea mea în viață ca preot în devenire, în urma unei hotărâri pe care o luaseră superiorii noștri. Ultimii trei ani de liceu erau destinați pregătirii pentru studiile universitare, iar elevii puteau alege între litere și științe exacte. Am hotărât să urmăm literele, ca să nu ne vedem nevoiți să angajăm alți profesori și deoarece, după părerea lor, un preot avea mai mult de câștigat de pe urma unei asemenea pregătiri. Hotărârea a nemulțumit mulți colegi, dar numai câțiva au părăsit seminarul pentru simplul motiv că voiau să urmeze științele.

I-am criticat cu asprime pe acei colegi. Dacă voiau cu adevărat să-l slujească pe Dumnezeu, ce importanță avea ce pregătire alegeau? Eu voiam să am studii universitare, pur și simplu, pentru că era cel mai firesc lucru pentru un tânăr irakian. Nu conta care erau acelea. Până atunci, nu mă mai gândisem la ce anume foloseau studiile superioare, dar hotărârea aceea a deschis dezbaterea.

Fără voia lor, autoritățile religioase ne deschiseseră ochii asupra unei alte perspective. Am ajuns la concluzia că o diplomă universitară însemna o slujbă care ne-ar fi permis să ne câștigăm existența cu demnitate, să nu depindem de mila enoriașilor. Această deducție simplă a declanșat îndepărtarea noastră de autoritate.

Ei considerau că enoriașii aveau obligația de a plăti în schimbul serviciilor pe care le presta biserica, în timp ce noi susțineam că serviciile acestea trebuiau să fie gratuite. Trebuiau să fie acte de generozitate dezinteresată, cum cere adevăratul spirit creștin. Treptat, apăreau tot mai multe divergențe, iar răceala dintre noi creștea. Din punctul lor de vedere, unui preot care se ocupa o zi întreagă cu treburi pământești nu-i rămânea destul timp pentru a-l închina Domnului. Ne repetau neobosit că o pregătire bună avea să ne permită să ne câștigăm respectul oamenilor și avea să ne așeze mai presus de ceilalți. Noi, în schimb, nu voiam să aparținem unei elite. Voiam să fim simpli slujitori care îl iubesc pe Dumnezeu și muncesc pentru el, iubindu-i și slujindu-i creația. Dumnezeu nu poate fi mulțumit cu rugăciuni și slujbe fixate prin orare și calendare. E nevoie de mai multă acțiune, de un angajament față de societate. Nu ne puteam mărgini la a boteza, căsători, îngropa și ține slujbe, la a întoarce privirea de la nedreptățile sociale, de la împilarea celor slabi de către cei puternici.

E adevărat că suntem o minoritate religioasă și trebuie să ne păstrăm religia, dar suntem în egală măsură o minoritate etnică. Prin urmare, avem obligația de a ne apăra limba și cultura. La slujbe, evangheliile se citesc în arabă de ani de zile pentru ca norodul să înțeleagă cuvântul lui Dumnezeu. În marile orașe, au început să se țină o parte în aramaică, o parte în arabă, atunci când nu se țin în întregime în arabă. Prin tradiție, biserica și mănăstirile trebuie să fie străjeri ai limbii noastre, acordând însă întâietate Domnului. Dilema nu era ușor de dezlegat. Cum îl poți sluji pe Dumnezeu fără să sacrifici propria identitate și legatul strămoșilor? În vacanța de vară, mulți dintre noi lucram cu preoții și organizam cursuri de aramaică pentru tineri. Era doar o picătură, față de oceanul culturii arabe dominante. Angajamentul față de moștenirea noastră sporea odată cu conștiința și angajamentul față de societate.

Pe de altă parte, tot mai mulți preoți tineri se întorceau de la Roma. Fuseseră trimiși acolo pentru a-și completa pregătirea prin studii superioare de filosofie și teologie. Obiceiurile lor erau diferite de cele ale preoților educați exclusiv în Irak, și dădeau impresia că rezonau mai mult cu neliniștile noastre. Păreau să aibă vederi mai largi, și nu știu dacă asta se datora faptului că fuseseră la Roma sau doar vârstei lor tinere. Ne doream ca ei să ne devină profesori, în locul celor pe care îi aveam deja.

Unul dintre ei, *abuna* Daniel, a fost trimis la seminar. Era reconfortant să stai de vorbă cu el și să schimbi puncte de vedere. Era un spirit mult mai înțelegător față de condiția noastră de adolescenți și ne arăta o îngăduință foarte diferită de rigiditatea cu care eram obișnuiți. În ciuda autorității sale limitate, ne ajuta să ducem la bun sfârșit activități până atunci nepermise. Am alcătuit un grup de teatru și am jucat câteva piese pe o scenă improvizată în sala de evenimente. Am format, de asemenea, și un grup de parodie muzicală. Ne îmbrăcam ca niște cântăreți de muzică pop și rock din Occident, aduceam chitare false, din lemn și din carton, și cântam piesele lui Ilham al-Madfai înlocuind versurile originale cu altele amuzante.

Dialogam cu superiorii noștri, stăteam de vorbă și încercam în zadar să îi convingem de nevoia de a se adapta la noile vremuri. Punctul nostru de vedere era respins atât de categoric, încât devenea evidentă presiunea la care ei înșiși erau supuși de către superior, cu scopul de a stăvili orice încercare de a pune la îndoială ordinea stabilită. Mai mult, l-au înlăturat pe *abuna* Daniel de la seminar și l-au trimis în Kirkuk, în nordul țării, drept pedeapsă pentru că ne ținuse partea în cauza noastră. Acest fapt ne confirma

bănuiala că orice încercare de a obține ceva prin dialog era zadarnică. Începuseră să joace teatru și fiecare dintre noi se putea trezi oricând eliminat de la seminar. Trebuia să trecem la acțiune.

Patriarhul ne făcea vizite sporadice pentru a ne da binecuvântarea și a petrece un timp alături de noi. Mi-am propus să-l înfrunt la următoarea vizită și să-l silesc să ne asculte. Ba chiar, în semn de disperare, am afirmat că dacă reacționa agresiv, lucru pe care-l mai făcuse în alte dăți, aveam să-i smulg paterița și să-l oblig să mă asculte. Zilele treceau, dar patriarhul nu mai venea.

Am fost anunțați că la sfârșitul primăverii urma să primim vizita unui cardinal, nunțiul papal în Orientul Mijlociu. Mă gândeam că biserica de la Roma avea să fie mai tolerantă și mai progresistă decât biserica noastră din lumea a treia. Am hotărât că trebuia să-l informăm pe cardinalul acela în legătură cu situația și revendicările noastre. Credeam în valorile democratice și liberale ale Occidentului și socoteam că biserica de la Roma avea să împărtășească aceste valori.

Era imposibil să obținem o audiență la cardinal fără acordul autorităților ecleziastice locale, pe care nu credeam că o să-l primim vreodată. Am cântărit posibilitățile pe care le aveam și am ajuns la concluzia că trebuie să folosim elementul surpriză. Cu doar câteva săptămâni înainte de examenele de bacalaureat trebuia să se țină o recepție în onoarea cardinalului, chiar la seminar. Era prevăzut să sosească însoțit de patriarh, de un episcop și de un alai de călugări și capelani. În sala de recepții, cardinalul și patriarhul aveau să se așeze în spate, în mijloc, iar alaiul avea să ocupe scaunele rânduite în două șiruri lungi de o parte și de alta. Noi urma să intrăm câte unul, în ordinea vechimii, să înaintăm prin centru până în capăt, să sărutăm inelele cardinalului și patriarhului, după care aveam să ne așezăm în spatele scaunelor ocupate de călugări și de capelani.

Ne adunam în taină, asemenea unei mișcări clandestine de rezistență, pentru a pune la cale lovitura. Prudența era absolut necesară pentru a asigura succesul misiunii și de aceea am considerat că era preferabil să nu le dezvăluim detaliile celorlalți colegi până în ultima clipă. Am stabilit să profităm de recepție pentru a-i vorbi cardinalului, pentru a denunța autoritarismul patriarhului și lipsa de înțelegere care ni se arăta, și pentru a-i expune revendicările noastre. Toate acestea aveau să se întâmple după ce sărutam inelele. Odată ce tovarășii mei aveau să se așeze în spatele călugărilor și capelanilor, eu aveam să ies ca să rostesc discursul. Dacă

vreunul dintre cei de față schița vreun gest de a mă întrerupe, aveam să-l reducem la tăcere, cu forța dacă era necesar. Eram, pesemne, naivi sau aveam nevoie de o cauză pentru care să luptăm, dar credeam în ceea ce făceam.

Abuna Sliua și *abuna* Hanna miroseau că ceva se cocea la seminar, dar nu știau exact ce anume. Căutau răspunsul între elevii mai de încredere și între cei ușor de manipulat. Gravitatea celor ce se puneau la cale devenea din ce în ce mai evidentă și știau că avea legătură cu vizita cardinalului. Neliniștea lor sporea. Deși știau cine erau complotiștii, nu aveau dovezi. Abia cu câteva zile înainte de recepție, de teamă sau poate pentru a-i câștiga aprobarea, un coleg de-al nostru i-a informat de plan. Am aflat și noi că fuseserăm denunțați. Eram conștienți că aveau să facă orice ca să ne oprească. Prioritatea lor imediată era să ne amăgească, așadar nu aveau să ia nicio măsură bătătoare la ochi. S-au mulțumit să stea de vorbă cu câțiva dintre noi pentru a ne da limpede de înțeles că erau la curent cu ce se petrecea și că stăteau cu ochii pe noi.

Odată descoperit planul nostru, am început să ne îndoim atât de sorții noștri de izbândă, cât și de utilitatea lui. Mai mult, în ultima clipă ni s-a comunicat că patriarhul hotărâse să fie prezent la recepție. Ne-am văzut siliți să renunțăm la plan, iar vizita s-a desfășurat așa cum era prevăzută, dar într-o atmosferă stranie și într-o încordare vizibilă pe chipurile amfitrionilor.

În dimineața ultimei zile de școală, tocmai când ne pregăteam să ne strângem lucrurile ca să mergem la ore, *abuna* Sliua a apărut în camera mea. Mi-a spus că voia să schimbe câteva vorbe cu mine înainte să plec și a adăugat că mă aștepta în camera lui. Apoi mi-a întors spatele și-a dispărut, fără să-mi lase răgazul de a deschide măcar gura. Câteva secunde mai târziu, un coleg, Aissar, a apărut în camera mea cu o expresie de spaimă pe față:

— Ce ți-a zis? M-a întrebat.

— Vrea să vorbească cu mine.

— Și mie mi-a spus același lucru. Sigur o să ne exmatriculeze.

— N-au decât să încerce, am răspuns, sigur de mine însumi.

Au început să se arate și alți colegi, încercând să afle ce se î ntâmpla. Au propus să nu se ducă nici ei la școală și să rămână, ca să ne țină partea. După o scurtă deliberare, i-am convins că trebuiau să se poarte firesc și, mai ales, să-i liniștească pe cei mai mici. Am adăugat că era datoria noastră să-i apărăm și să le deschidem ochii, ca să meargă mai departe pe drumul

deschis de noi, dacă noi am fi fost siliți să renunțăm la el dintr-un motiv sau altul.

Colegii au stăruit să părăsească și ei seminarul dacă noi eram exmatriculați. Înainte de a pleca, ne-au încurajat și ne-au declarat sprijinul lor necondiționat. Aissar și cu mine am rămas uitându-ne unul la altul. El nu făcea parte din nucleul mișcării și nu pricepeam de ce să fie și el exmatriculat. Era un băiat bun, dar nu foarte îndrăzneț și lipsit de însușiri pentru lupta angajată.

Abuna Sliua și *abuna* Hanna așezaseră un scaun în spatele biroului primului și luaseră loc unul lângă altul, ca pentru a-și spori autoritatea. Ne-au poftit să ne așezăm de partea cealaltă a biroului, iar *abuna* Sliua ni s-a adresat solemn, fără complicitatea obișnuită:

— Eu și *abuna* Hanna am hotărât să vă trimitem acasă înainte de începerea vacanței. Credem că v-ar prinde bine să petreceți mai mult timp cu familia. La sfârșitul verii, vă puteți întoarce, dacă doriți.

— Dar eu n-am făcut nimic rău, *abuna,* s-a împotrivit Aissar cu voce tulburată.

— Nu vă exmatriculăm și nici nu vă pedepsim pentru ceva ce ați făcut. Pur și simplu credem că treceți printr-un moment de cumpănă și am dori să aveți timp pentru a reflecta asupra vocației voastre, a răspuns *abuna* Sliua, dând la început un aer părintesc tonului și adresându-i-se numai lui Aissar.

Era evident că mințea. Plănuiseră să mă exmatriculeze ca să ne reteze activismul din rădăcină, dar nu îndrăzneau să ia fățiș măsuri de teama solidarității colegilor. Îl chemaseră și pe Aissar pentru a arăta că nu era vorba de o exmatriculare menită să evite viitoare rebeliuni, ci doar de o invitație adresată unor seminariști de a reflecta asupra vocației lor. Încercau să se arate siguri de autoritatea lor și de ceea ce-și propuseseră să facă, dar privirile și gesturile le trădau frica. Eu nu eram dispus să le ușurez situația:

— N-avem nevoie de vacanță sau de timp ca să reflectăm. O să rămânem să ne pregătim pentru examenele de bacalaureat și o să intrăm în vacanță odată cu ceilalți colegi, am spus senin, cu fermitate.

— Nu complica lucrurile. Aissar este din Bagdad și se poate pregăti acasă. Tu poți merge la mătușa ta sau la vreo rudă din Bagdad. Vă promit, și *abuna* Hanna mi-e martor, că anul următor vă veți putea întoarce la seminar fără probleme, a replicat el pe un ton împăciuitor.

— Nu complic nimic. Rămânem. E simplu.

Abuna Sliua ajunsese la capătul răbdării. A apelat la tonul lui categoric și autoritar, ridicând vocea:

— Dacă îți poruncesc să pleci, ai să pleci.

— Nu mă poți sili. Aceasta e casa Domnului, doar El mă poate alunga.

Impertinența mea l-a înfuriat. A început să-mi arunce tot soiul de reproșuri și să mă acuze de nerecunoștință. Nu voiam să-i răspund și nici să-l jignesc. M-am ridicat și, privindu-l pe Aissar, am spus:

— Am întârziat la școală. Ar trebui să plecăm.

— Îți interzic să mergi la școală! A strigat *abuna* Sliua.

— Nu poți, am răspuns și-am ieșit din încăpere.

În timp ce mergeam pe culoar, ne-a urmat o bucată de drum și, revenind la tonul împăciuitor, de data aceasta amestecat cu dojeni disperate, aproape implorări, a mai făcut o ultimă încercare:

— Ce te-ar costa să faci ce îți cer? De ce trebuie să împingi lucrurile la extreme care te pot afecta pe tine mai mult decât pe oricine altcineva?

Îl rugaseră să întrerupă orele. După spusele lui Akram, unul dintre colegii mai apropiați, când am ajuns am strigat: „Gata, băieți!”

Ne-am întors împreună la seminar, am urcat în camere, ne-am scos sutana și am început să ne facem bagajul. Doi colegi erau deja în drum spre Al-Durah, să caute un autocar cu care să plecăm împreună. Era agitație mare. *Abuna* Sliua se dusese la mănăstire să-i telefoneze patriarhului și să-i povestească cele întâmplate. S-a întors însoțit de abatele mănăstirii. Treceau împreună din cameră în cameră, încercând să-i convingă pe colegii noștri să nu părăsească seminarul, slujindu-se de argumente sau de amenințări.

Stăteam aplecat, îndesând lucruri în geamantan, când în cadrul ușii s-a ivit abatele. Mi-a aruncat o privire acuzatoare, iar eu l-am înfruntat cu alta, sfidătoare. A schimbat strategia. A luat poziția unui boxer pe cale să treacă la atac și, străduindu-se să adopte un ton glumeț, mi-a spus:

— Ți-aș da o lovitură sub centură chiar acum!

— Îndrăznește numai, i-am răspuns, întorcând capul și privindu-l fix în ochi. S-a fâstâcit și a plecat cu fața mai aprinsă decât o avea la venire.

Nici nu m-am uitat în urmă. Am coborât scările în tăcere și ne-am îndreptat spre școală. Colegii ne așteptau afară. Îi explicaseră directorului că urmăreau evenimente importante și autocarul ne-a lăsat la Al-Durah. De acolo, ne-am despărțit în grupuri mici. Cei care aveau rude la Bagdad au tras în casele acestora și au mai primit pe câte unul dintre cei care nu aveau pe nimeni. Pentru a rămâne uniți, ca reper, trei dintre noi am mers la

biserica As-Salhiya, aflată sub oblăduirea unui capelan tânăr, simpatizant al cauzei noastre. Făcea parte dintr-un grup de preoți care își revendicau dreptul la căsătorie. Ne-a primit cu entuziasm și ne-a expus argumentele lui în favoarea căsătoriei preoților. A adăugat că patriarhul nostru, în calitate de autoritate supremă în biserica caldeeană catolicobabiloniană, avea puterea de a-i cere Papei de la Roma să legalizeze căsătoria preoților din comunitatea lui.

Ne-a propus să ne alăturăm cauzei lor. În felul acesta, aveam să exercităm o presiune mai mare asupra autorităților bisericești. Răspunsul nostru a fost negativ. I-am arătat clar că cele două cauze nu aveau nimic în comun și că în momentul acela, ultimul lucru care ne frământa era dacă aveam sau nu să ne căsătorim. Deși nu am ajuns la o înțelegere și nu ne-am unit forțele, îmi amintesc că am petrecut o bună bucată de vreme stând de vorbă cu el. Pe seară, ne-a întins niște saltele pe jos, ca sa dormim. Îl îngrijora gândul că s-ar fi putut afla că ne găzduise, dar a spus că puteam rămâne oricum, până găseam o cale de ieșire din situația în care ne aflam. A doua zi de dimineață, ne-a trezit alarmat. I se telefonase de la sediul patriarhiei și i se poruncise să ne dea afară din biserică.

Abuna Daniel se afla în Bagdad. Nu-mi amintesc dacă venise după ce aflase vestea sau dacă a fost o pură întâmplare.

Ne-am întâlnit cu el acasă la mătușa mea, unde ni s-au alăturat și alți colegi. După o lungă deliberare, am hotărât să redactăm o scrisoare în care expuneam faptele și solicitam o intervenție urgentă în vederea găsirii unei soluții. Am trimis scrisoarea tuturor episcopilor și nunțiului papal din Orientul Mijlociu.

În noaptea aceea, am rămas toți trei la un fel de hotel de pe strada Al-Rashid, cea mai centrală și mai aglomerată arteră din oraș. Era foarte cald, iar odaia, aflată la al treilea și ultimul etaj, nu avea ventilator. Am coborât la recepție să întrebăm dacă aveau un ventilator de masă. Recepționerul ne-a privit ca pe niște extratereștri și ne-a spus, zâmbind cinic și cu un aer de superioritate:

— Dacă nu vă place în cameră, dormiți pe terasă, la fel ca restul oaspeților.

— Adică trebuie să ne urcăm paturile pe terasă?

— Paturile nu se pot muta. Dar puteți primi o saltea în schimbul a doi dirhami.

Am plătit șase dirhami și i-am cerut să ne rezerve trei saltele. A vârât banii într-un sertăraș de lemn și s-a răstit indignat:

— Nu sunt servitorul vostru. Urcați și rezervați-vi-le singuri!

— Nu vrem să vă jignim. Cum se face asta?

— Cum adică? Puneți ceva pe saltea și gata!

Am urcat, întrebându-ne de ce se purtase așa de dușmănos. Pe terasă, am zărit un șir de saltele care se întindea dintr-un capăt la altul. Pe cele mai multe dintre ele se aflau o pijama, o *thobe* sau un prosop împăturit. Am rezervat trei saltele, una lângă alta, și am profitat de ocazie ca să urmărim o bună bucată de vreme, de sus, du-te-vino-ul de pe strada Al-Rashid.

Începea să se lase întunericul și mirosul irezistibil de kebab care urca de la micile restaurante ce umpleau străduțele laterale ne-a ațâțat foamea. Am coborât și-am căutat o masă mai ferită, la răcoare. Am cerut o tavă mare, plină ochi de kebab, peste care bucătarul presărase salată de oțetar și busuioc proaspăt din belșug, și o porție de roșii coapte cu ceapă. Toate ne umpleau de bucurie și ne făceau să ne simțim ca niște aventurieri prin ținuturi necunoscute, într-o țară pe care abia o descopeream.

N-a fost ușor să adormim în noaptea aceea. Agitația de pe strada Al-Rashid, ceilalți clienți care tușeau sau își dregeau vocea, neliniștea și frica de a fi niște tineri, copii de familii de clasă medie, între adulți de origine străină, m-au împiedicat să dorm. În cele din urmă, oboseala și somnul m-au învins. Am părăsit hotelul în ziua următoare. Pe lângă faptul că nu aveam suficienți bani ca să rămânem mai mult și să mâncăm la restaurant, trebuia să căutăm un loc unde să ne putem pregăti pentru examene. M-am dus acasă la unchiul Habib, fratele mamei. Câteva zile mai târziu, mi-am dat examenele și am plecat spre Basra.

Episcopul de la Basra primise scrisoarea noastră. Îi spusese tatei că era dezamăgit de lipsa de perspectivă de care dăduseră dovadă superiorii noștri și patriarhul însuși. Îi sugerase să mă instalez la episcopie până găsea o soluție. „Va fi ca și cum s-ar afla încă la seminar”, adăugase. Sugestia mi s-a părut foarte nimerită, așa că am hotărât să petrec ziua aceea cu familia și să mă duc la episcopie a doua zi. Seara, am urcat pe terasă și m-am vârât în patul pe care mama mi-l pregătise într-un colț, alături de paturile lui Lewis și al lui Paul, care încă nu se întorseseră acasă.

M-am întins cu fața în sus, privind la stele. Pe dinaintea ochilor au început să mi se perinde imagini din trecut. Simțeam cum mă cufundam

într-o întunecime nesfârșită. Viața mi se scurgea din trup, o senzație care mă cuprindea pentru a doua oară.

Prima dată se întâmplase cu ani în urmă, în timpul unei excursii organizate de iezuiți la lacul Habbaniya, în centrul țării. Mă aflam în apă și mă jucam cu o uriașă minge gonflabilă, dintre acelea care se foloseau pentru a face reclamă actorilor principali din filmele egiptene. Avea imprimat numele lui Soad Hosny, una dintre actrițele mele preferate de pe vremea aceea. Mi-o dăruise prietenul meu Amir, al cărui unchi lucra la un cinematograf. Dintr-odată, s-a pornit o briză la suprafața apei, iar mingea s-a dus rotindu-se către mijlocul lacului. Am înotat o bună bucată de vreme în urma ei, încercând s-o prind.

A început să mă cuprindă o ușoară oboseală. M-am oprit, ca să mai prind putere și ca să văd dacă mă îndepărtasem prea mult. Nu mai vedeam malul. M-am speriat și am simțit cum îmi paralizează mâinile și picioarele. Lacul mă înghițea, iar eu nu mă puteam împotrivi. Mă scufundam încet, iar apa pe care o înghițisem când intrasem în panică începea să mă sufoce.

Când n-am mai putut zări nimic în afară de bezna care se întindea, o scânteie îndepărtată din neantul acela a desenat o pată slabă de lumină roșie, vrând parcă să-mi spună ceva, după care s-a stins. Mi-am amintit că, odată, cineva îmi spusese cum să fac pe mortul dacă mă înec. Am dat capul pe spate și mi-am desfăcut larg brațele. Pe jumătate inconștient, am început să plutesc ușor până ce nasul mi-a ieșit din apă. Mi-am pierdut cunoștința.

Tocmai în clipa în care alunecam în nesimțire, amintirile din cei doisprezece ani pe care îi aveam atunci s-au perindat ca o viziune proiectată pe partea interioară a frunții mele. Când s-a sfârșit, o senzație dulce de abandon mi-a cuprins trupul, mi-a învăluit mintea, iar viața a dispărut. Chiar și azi, după patruzeci de ani, îmi amintesc imaginile acelea ca pe un vis pe care l-am avut astă-noapte.

Câteva ore mai târziu, mi s-a părut că aud zgomote îndepărtate și nelămurite. Am deschis ochii și mi-am dat seama că zăceam cu fața în sus pe nisip. Deasupra mea era un bărbat, iar colegii mei se strânseseră roată în jurul nostru. Mi-au povestit că mă căutaseră toată după-amiaza, că lacul mă scuipase afară și că bărbatul acela îmi făcuse respirație gură la gură.

În singurătatea nopții, simțeam cum aceeași moarte voia să-mi ia suflarea. Precum gemetele care mă sugrumau în timp ce plângeam pe tăcute. Dintr-odată, îmi răpiseră rațiunea de a trăi și-mi închiseseră singurul drum de urmat. Un sentiment de deșertăciune mi-a pus stăpânire pe minte și

pe suflet. Nu-mi rămânea nimic însemnat în viață. M-am întors pe o parte, mi-am îndoit genunchii la piept și mi-am încrucișat brațele, vrând parcă să-mi reduc universul și să devin nevăzut. Plângeam în continuare neauzit, în timp ce Lewis, și ceva mai târziu Paul, s-au strecurat în paturile lor, aflate lângă al meu. Când s-a crăpat de ziuă, muezinul a chemat la rugăciune. E ultima amintire pe care o păstrez din noaptea aceea.

Dimineața, mi-am îndesat puținele lucruri într-o geantă mică de voiaj, iar tata m-a dus la episcopia Al-Gazzara, la vreun sfert de ceas de casă. Asistentul episcopului, care se îndeletnicea în același timp cu bucătăria și cu multe altele, îmi pregătise o cameră aranjată și foarte curată. Mi-am lăsat lucrurile acolo și m-am înfățișat în biroul episcopului.

Era unul dintre puținii episcopi care-și arătau deschis dezacordul față de felul în care patriarhul conducea biserica, în ciuda înfățișării sale senine și a privirii relaxate, era adesea vizibil spiritul autoritar pe care nu încerca deloc să-l ascundă. Pe un ton părintesc, fără a lăsa loc emoțiilor, mi-a explicat că procedurile pentru o posibilă readmitere aveau să fie inutile, având în vedere caracterul autoritar și deloc deschis către dialog al patriarhului. Mi-a spus că vorbise cu Bidauid, episcopul caldeu din Beirut, și hotărâseră că-mi puteam continua pregătirea acolo, dacă voiam. Bidauid era prieten de familie, mă știa de când eram mic, a ținut slujba la prima mea comuniune și a luat prânzul la noi acasă în ziua aceea. Ideea îmi surâdea, mai ales că aș fi avut ocazia să urmez cursurile Universității Americane din Beirut.

Mi-am arătat recunoștința, dar am adăugat că nu căutam o soluție doar pentru mine, ci și pentru colegii mei. Mi-a răspuns că nu putea interveni pe lângă alte episcopate. Atunci i-am cerut un loc la Beirut pentru cei patru care eram din Basra. Mi-a spus că era imposibil. Mie mi se oferea o soluție fiindcă eram la seminar de șapte ani, pe când ceilalți abia intraseră. Erau dispuși să-l sfideze pe patriarh, dar nu să-i declare război. Era admirabil felul în care cei doi episcopi luaseră atitudine, dar nu puteam primi oferta lor. „Toți sau niciunul”, mă gândeam, dar i-am spus asta în cel mai amabil fel cu putință și i-am mulțumit din nou pentru propunere.

Am mai petrecut zece zile la Al-Gazzara înainte de a mă întoarce la Bagdad să aflu notele de la examenul de bacalaureat, î 1 vedeam pe episcop la mesele principale și puțin după-amiaza, când făceam o plimbare pe gazonul proaspăt stropit. Îmi plăcea să-l ascult și să-l urmăresc. Era foarte rafinat în toate și mă impresiona îndemânarea cu care alegea oasele și mânca un pește întreg cu furculița și cuțitul. Nu-l deranja că eu făceam asta

cu degetele. Tovărășia lui mă invita la reflecție. Revedeam notițele pe care le scriam într-un carnețel, unde-mi notasem câteva fraze găsite prin cărți pe care, credeam eu, aș fi putut foarte bine să mi le însușesc. „Dacă nu ești ceea ce vrei, atunci trebuie să vrei să fii ceea ce poți fi”, spunea una dintre ele. Trebuia să mă împac cu noua realitate și să o trăiesc cu aceeași statornicie cu care aș fi trăit oricare alta.

Am hotărât că nu voiam să-mi continui studiile. Era o pierdere de vreme să merg la universitate, după schimbarea din viața mea. Trebuia să fiu consecvent cu noua mea condiție. Un tânăr lipsit de obligații într-o țară care creștea într-un ritm amețitor, unde lipseau de toate, în schimb bani erau la tot pasul, putea agonisi o avere în foarte puțin timp și fără prea mari eforturi. Orice afacere abordată cu inteligență și cu un minim de resurse avea să dea roade frumoase. Concluziile au fost simple și clare. Aveam să lucrez doi sau trei ani, și apoi să călătoresc ca să cunosc lumea.

I-am prezentat intențiile mele tatei, sperând să obțin aprobarea lui. Răspunsul a fost un „nu” hotărât. Mi-a replicat că suferea deja din pricina nenorocirii de a avea un fiu fără facultate, Anis, și nu mai voia încă unul. A adăugat că datoria mea era să rămân acasă, cu familia, și să-mi iau diploma. În caz că nu fusese suficient de clar a adăugat că, dacă nu mergeam la facultate, nu mă mai recunoștea ca fiu.

Am încercat să-l fac să înțeleagă că după șapte ani petrecuți departe de ei mi se părea greu să reintru din nou în ritmul familiei, și că preferam să studiez la Bagdad. N-a fost de acord cu ideea mea. M-am învoit să rămân acasă și i-am propus să-mi îngăduie măcar să studiez și să lucrez în același timp, ca să pun bani deoparte pentru proiecte viitoare și să contribui la finanțele familiei. Este adevărat că a învăța și a munci în același timp nu era un lucru bine văzut în Irak. Asta făceau, de obicei, tinerii din familii umile, dar mă așteptam ca tata să fie mai presus de aceste prejudecăți absurde. S-a indignat de parcă l-aș fi acuzat că era zgârie-brânză și s-a agățat și mai tare de refuzul lui.

Mi s-au închis toate porțile și-am rămas doar cu răzvrătirea. Am să obțin diploma, dar trebuie să-mi trăiesc viața, m-am gândit atunci. M-am ridicat, vrând să las impresia că eram gata să plec și să dau naibii totul. I-am strigat că putea alege una din două: sau lucram la Basra, sau învățam la Bagdad, și-am plecat lăsând mingea în terenul lui. În cele din urmă, tot am făcut ce-am vrut fără să am consimțământul lui.

La Bagdad mi-am regăsit colegii care se prezentaseră la examenele de bacalaureat, la fel ca mine. Trecuserăm examenul cu toții, dar cu note mediocre. Totuși, n-aveai nevoie de note mari pentru a te înscrie la Litere. Împreună cu doi colegi mai apropiați, Akram și Sleman, ne-am gândit ce facultate să urmăm. Toți trei eram de acord să o alegem pe cea care presupunea cele mai puține eforturi, fiindcă voiam o diplomă ca să închidem gura familiei. Aveam cu toții cunoștințe de engleză, așa că am propus Filologie Engleză. Akram nu urmase, ca noi, Baghdad College și ideea nu l-a entuziasmat. I-am promis că o să-l ajutăm și-am completat cererile, trecând Filologie Engleză drept prima opțiune.

Statul plătea o alocație de 65 de dolari tuturor studenților. Celor din alte provincii le oferea posibilitatea fie de a se caza gratuit în căminele universitare, fie de a primi 45 de dolari pești pentru cazare. Nu voiam să fim constrânși de regulile din cămine, așa că ne-am apucat să căutăm un loc unde puteam sta împreună.

În Irak, bărbaților necăsătoriți le era interzis să închirieze o casă sau vreunul dintre puținele apartamente care începeau să se construiască în Bagdad. Aveau dreptul la un contract de închiriere doar familiile, funcționarii, polițiștii trimiși să facă serviciul militar în afara provinciei de origine și femeile singure, în principal prostituatele. Trebuia să găsim o familie dispusă să ne închirieze o cameră. Am hotărât să căutăm prin menilor”).

La origine, fusese o tabără militară, construită pentru englezi la periferia orașului. Mai apoi, s-au stabilit acolo armenii care fugiseră din calea masacrelor otomane. Refugiații sosiseră în Irak în condiții atât de jalnice, încât chiar și în ziua de azi, când cuiva îi este foarte foame, se spune că îl chinuie „foamea armenilor”. Meșteri binecunoscuți pentru iscusința lor, au deschis mici ateliere mecanice. Începând cu anii treizeci, după ce britanicii și-au trădat majoritatea micilor abați din zonă, s-au instalat acolo multe familii asiriene. Capitala creștea treptat, cartierul începea să se integreze în marele centru al acesteia și devenea principalul ei parc auto.

Casele, lipite una de alta, aveau un singur cat, pereți din chirpici spoiți într-un galben pal, bârne din lemn și terase de pământ bătătorit. M-am dus cu Sleman să vedem dacă găseam cartierele creștine și am început cu Al-Arman („tabăra ar pe cineva să ne închirieze o cameră. Am căutat din casă în casă, până ce niște oameni ne-au indicat o familie de asirieni care locuiau

singuri și care ar fi fost dispuși să închirieze camera copiilor, care emigraseră. Ne-am dus să-i vedem.

Cei doi aveau, probabil, vreo șaizeci de ani. Soția, Sulta, era de statură mijlocie, avea părul nins, pielea de culoarea grâului, ochii rotunzi de culoarea mierii, privirea fermă și senină. O femeie cu prezență, personalitate și autoritate, împletite cu tandrețea și înțelepciunea cuiva care înfruntă greutățile ca pe o realitate inevitabilă a vieții. A fost limpede, din prima clipă, cine era stăpânul în casa aceea.

Nono, soțul, părea să fi intrat la apă. Era subțire, avea părul alb, privirea tandră, zâmbea mereu și mișca din buze asemenea unui sugar care caută sânul mamei. Erau din Urmia și, la fel ca alții, fugiseră din calea otomanilor. Ea era mândră că fusese alături de comandanții forțelor asiriene care colaboraseră cu britanicii în primul război în schimbul falsei promisiuni a întemeierii unui stat propriu. El fusese bucătarul unui militar britanic în tabăra RAF-ului la Habbaniya. Curând, am descoperit că devenise dependent de alcool. Ea ascundea sticla de *araq* și-i pregătea doar câteva păhărele pentru mesele principale. El își petrecea ziua cerând mai mult, refuzând să mănânce dacă nu i se mai servea un pahar și căutând sticla.

Sulta ne-a spus pe șleau că n-ar fi închiriat niciodată camera dacă n-ar fi avut nevoie de bani. Dacă voiam să locuim acolo, trebuia să respectăm regulile ei. Ne-am învoit și am hotărât că aveam să ne mutăm în septembrie.

Trebuia să mă duc la Ankawa ca să-mi scot livretul militar, împlinisem optsprezece ani.

Îmi plăcea să călătoresc. Lăsasem o geantă cu haine în casa bunicilor din Ankawa și o alta în casa noastră din Basra. Când voiam să evadez din Bagdad pentru câteva zile, mă duceam la stația de autocare fără bagaj și îl luam pe primul care pleca, fie către Basra, fie către Irbâl. Eu hotărâm călătoria, iar călătoria hotăra drumul.

Bunicii muriseră, iar casa era ocupată de unchiul Petrus și de fiica lui, Iva. Pe prima nevastă a unchiului o chema Barbara. Era fiica unei familii sărace, orfană de tată. El era îndrăgostit nebunește de ea și a luat-o de nevastă în ciuda împotrivirii familiei. N-au putut să se bucure de dragostea lor. Șase ani mai târziu, Barbara s-a stins pe neașteptate din pricina unei boli, lăsându-l văduv cu o fetiță de trei ani. Mi-o amintesc ca pe una dintre cele mai frumoase femei pe care le-am văzut vreodată. Deși copil, eram fermecat de frumusețea ei și roșeam când vorbea cu mine.

Unchiul a hotărât să nu se mai căsătorească niciodată. S-a ocupat în exclusivitate de educația Ivei și, odată vindecată durerea, a redevenit Don Juan-ul care fusese dintotdeauna. Era și este în continuare un admirator romantic al frumuseții feminine. Femeia este axa existenței sale, iar el îi este poetul. Pregătește terenul pentru cucerire cu tot soiul de detalii rafinate, se slujește de cuvinte alese și trece la atac cu delicatețe.

Toată familia își amintește cum zugrăvea unchiul frumusețea feminină. O vedea într-un fel cu totul și cu totul surprinzător, și adesea ne vorbea despre părți sau zone ale trupului femeiesc la care un nepriceput în arta seducției nu s-ar fi oprit vreodată. O dată, a spus: „Femeia frumoasă trebuie să aibă călcâiul atât de delicat, încât dacă l-ai pocni cu degetele ar țâșni sângele."

Era la fel de grijuliu cu înfățișarea sa, hainele, sănătatea și mâncarea. Plătea unui țăran din sat să-i aducă de dimineață pepeni și castraveți proaspăt culeși. Îi păstra într-un colț al grădinii, unde soarele ajungea să bată foarte târziu, sub iarba înaltă, pe care nu o tundea tocmai cu acest scop. Astfel, se răceau natural și se puteau mânca după iaurtul și mierea de la micul dejun. Îi plăcea să-și împartă cunoștințele cu tinerii din familie și privea pregătirea noastră sexuală, inițierea noastră în arta seducției, ca parte din răspunderile lui familiale.

În prima după-amiază petrecută la Ankawa, eu și Akram am ieșit să ne plimbăm prin sat, ca toată lumea. Mergeam, salutam, explicam de ce părăsiserăm seminarul. Deodată, am văzut două fete tinere care nu erau din sat și nici nu păreau să fie kurde din Irbâl, venite în vizită la vreo prietenă. Se plimbau singure și aveau pielea aceea oacheșă, atrăgătoare și senzuală, tipică fetelor din sudul Irakului. Ne-am apropiat de ele, le-am salutat și ne-au răspuns cu o naturalețe încurajatoare. Ne-au povestit că erau fiicele unui militar din Sud, detașat în Irbâl, și că veniseră să petreacă vreo câteva zile cu tatăl lor. Auziseră de Ankawa și hotărâseră să vadă orașul.

Ne-am plimbat o bună bucată de vreme și, spre ora opt, am hotărât să luăm autobuzul și să plecăm înainte să se lase întunericul. Le-am însoțit până la stație și ne-am luat rămas bun. Ne despărțiserăm de ele doar de câteva minute, când l-am auzit pe unchiul Petrus strigându-mă.

— Unde sunt fetele pe care le-am văzut cu voi?

De îndată ce am răspuns, ne-a întrebat de unde erau și ce făceau în oraș. Părea să se grăbească să adune noi detalii și să le rumege înainte să fie prea târziu. I-am spus ce voia să știe și ne-a întrebat imediat dacă rămăsese să ne vedem cu ele a doua zi. Ne-am uitat unul la altul ca niște idioți și-am spus

că nu. A tăcut preț de câteva clipe, în timp ce privea în zare, ca un comandant care pune la cale un atac în locul soldaților săi lipsiți de experiență, și s-a apucat să ne dădăcească:

— Nu, băieți, nu. Nu puteți lăsa să vă scape o asemenea ocazie. Două fete frumoase, străine de loc, dornice să se bucure de vacanță, care se pot mișca liber… Nu le puteți lăsa să vă scape cu una, cu două. Autobuzul nu a venit încă. Dați fuga și invitați-le să vă vedeți mâine, înainte să vi le sufle altul.

Ne-am fi dorit să le revedem și să petrecem mai mult timp cu ele, dar lucrurile nu ni se păreau nici atât de clare, nici atât de simple pe cât spunea el. Ne-am arătat nehotărâți. I-am spus că nu știam exact la ce să le invităm. Nu ne puteam petrece ziua cu ele în Ankawa. Aveam să devenim ținta reproșurilor și bârfelor din oraș: „Abia au ieșit din sutană și deja aduc necunoscute pe-aici!”

— Invitați-le la Shaklawa. Spuneți-le că e un sat minunat, înconjurat de munți înalți, acoperiți de copaci uriași, de grădini de rodieri, pe unde apa curge rece ca gheața prin canalele de irigare. Fiind din sud, nu vor rezista ispitei de a vedea munții.

— Dar n-avem mașină să ajungem până acolo.

— Mă ocup eu de asta. Dați fuga după ele, până nu e prea târziu.

Fetele s-au învoit imediat și-a rămas să ne vedem la zece dimineața, în stație. Voiam ca Akram să vină cu noi, dar, nu-mi aduc aminte din ce motive, nu a putut. Unchiul organizase totul. Cum nici el nu avea mașină, apelase la un prieten kurd din Irbâl care avea un Mercedes din anii șaizeci, și-l rugase să-l însoțească într-o misiune educativă. Își sunase niște veri din Shaklawa care țineau singurul hotel din sat și îi rugase să ne pregătească un prânz pe cinste. Fetele au fost punctuale. Purtau blugi, bluze ușoare și pantofi de sport.

În mai puțin de o oră eram la Shaklawa. Am lăsat mașina în sat și am urcat la picior până pe versantul muntelui unde se afla hotelul. Unchiul ne era ghid și amfitrion, înșirându-ne tot soiul de amănunte despre sat și despre munții dimprejur, într-un fel plăcut, presărând pe ici pe colo descrieri poetice ale peisajului. Preschimba cele mai neînsemnate fire de iarbă în prilej de emoții care ne încântau sufletul. După masă, am început să coborâm spre sat. Unchiul m-a luat deoparte și mi-a spus cu un aer de învățător:

— Până acum, am fost gazde, iar fetele par foarte mulțumite. A venit momentul să trecem la acțiune. Eu și prietenul meu o vom lua înainte, iar voi o să rămâneți mai în urmă. Încearcă să păstrezi distanța potrivită ca să auzi instrucțiunile mele și ca fetele să nu se simtă intimidate de prezența noastră. Stai mereu pe partea celei care-ți place. Vorbește-i. Vorbește-i fără încetare. Fii atent la toate detaliile de pe drum. O floricică, un copac, un pârâiaș, un canal de irigare, un fluture sau o simplă insectă. Orice amănunt care ți se pare demn de adus în discuție îi spui pe nume și întinzi mâna, atingându-i-o ușor pe a ei. Din când în când, o apuci de mână cu delicatețe pentru a-i arăta un copac sau o floare și o inviți să le admire frumusețea. Nu-i reține mâna foarte mult. Trebuie să-i lași o oarecare libertate, în caz că se hotărăște să ia inițiativa și te apucă ea de mână. Dacă face asta, o vei fi cucerit. Va fi a ta.

Așa s-a și întâmplat. Îmi plăcea fata mai în vârstă, și nu ne-am dezlipit unul de altul cât am coborât. Parcă pluteam. Vorbeam, râdeam și ne atingeam permanent mâinile. Unchiul se prinsese în vorbă cu cealaltă soră, ca să ne lase singuri. Din când în când, ridica vocea și, fără să se uite în spate, îmi spunea în aramaică să mă uit la cutare floare sau copac de pe marginea drumului. Îmi spunea cum se numesc și ce sunt, ca să am ce povesti. După o bucată de vreme, m-a întrebat dacă o atinsesem pe mână sau dacă îi luasem mâna într-a mea. Când i-am spus că da, m-a întrebat dacă se opusese sau dacă se arătase șovăitoare. I-am răspuns că nu, și mi-a spus să continui fiindcă mă descurcam bine.

În mașină, unchiul s-a așezat în față, lângă prietenul lui, șoferul. Eu ședeam la fereastră, în spatele unchiului, sora mai mică la cealaltă fereastră, iar cea mare, în mijloc. Adevărul e că nu a stat nicio clipă exact în mijloc. S-a lipit de mine pe o parte. Căldura trupului ei brun îmi pătrundea în trup, mă străbătea din cap până-n picioare și mă înfierbânta. Geamurile erau deschise, iar aerul proaspăt de munte îmi mângâia fața și mai ostoia fierbințeala. Mașina înainta pe șosea, învăluită în aceeași tăcere care domnea înăuntrul ei. Urca, apoi cobora, lua curbe la dreapta și la stânga cu aceeași delicatețe cu care trupurile noastre se atingeau unul de altul, urmându-i mișcările. O întunecime fermecătoare se lăsa ușor din cer și ne învăluia. Eram cufundat în farmecul clipei, când unchiul a spart tăcerea fără să se întoarcă spre mine. În aramaică, pe tonul cuiva care face un

(comentariu general, mi-a zis:

— Unde ți-e mâna?

— Pe coapsă.

— Mișcă-te ca și cum ai căuta o poziție mai comodă, ridică brațul și așază-l pe spătarul fotoliului, în spatele ei, fără a o atinge. Așteptă o clipă, și apoi lasă-l să alunece ușor pe umerii ei.

! Am urmat instrucțiunile și, după câteva minute, m-a întrebat din nou:

— Ai brațul unde ți-am spus?

— Da!

— Și care a fost reacția ei?

— Firească!

— Acum, mângâie-o pe spate, coboară mâna până ajungi la rodie (fructul sinonim pentru sâni, la noi) și mângâie-o, dar cu delicatețe.

Tot restul drumului l-am petrecut înconjurând-o cu brațul stâng. Îi mângâiam sânul cu mâna care atârna de umerii ei, pe când cealaltă mână îi străbătea partea dreaptă a trupului, de la genunchi până sus, pe spate, și-mi oferea plăcerea câte unui popas dulce pe celălalt sân.

Ea se arcuia, suspina, iar trupul i se topea între brațele mele. Plăcerea mă izola de lume și mă purta spre hotarele universului, unde Creatorul mă întâmpina cu brațele deschise. Era dumnezeiască, dar trebuia s-o trăiesc în tăcere. Pe ascuns, în nicio clipă nu ne-a trecut prin cap să ne sărutăm. Ar fi fost ca și cum am fi mărturisit un păcat, într-o societate care îngăduia doar ceea ce era ascuns. Nu poate fi Dumnezeu cel care interzice așa ceva.

Odată ajunși la Ankawa, le-am lăsat în stația de autobuz și ne-am luat rămas-bun.

S-au afișat listele cu rezultate: fuseserăm admiși la Filologie Engleză, la universitatea Al-Mustansiriya. M-am dus la Basra să-mi iau lucrurile înainte să înceapă cursurile. Tata m-a surprins cu o nouă condiție pentru a-mi îngădui să plec la Bagdad. Mi-a cerut să locuiesc la mătușa Badriya. Eu țineam foarte mult la ea, dar între soțul ei, unchiul Hanna, și familia noastră exista o răceală de demult. Am refuzat și i-am spus că era o lovitură sub centură.

Mătușa avea opt fete și un băiat. Shirin, a treia fată, se încăpățânase să urmeze Medicina. Notele nu-i permiteau să intre la Facultatea de Medicină din Bagdad, dar putea fi admisă la cea din Basra, unde, de altfel, obținuse un loc. Tata mi-a spus toate acestea și m-a rugat să înțeleg că nu putea sub nicio formă să îngăduie unei nepoate să locuiască în altă parte decât acasă. Mi-a mai spus că orice refuz din partea mea ar putea răci și mai mult relațiile cu unchiul Hanna. Ar fi fost păcat, mai ales acum, când

împrejurările erau favorabile pentru o împăcare. A adăugat că a doua zi unchiul și Shirin veneau la Basra și se aștepta să mă arăt cordial și primitor. Câștigase. Cum să mă împac cu ideea de a mă face vinovat de un conflict în familie?

Ne aflam în camera de zi, urându-le bun venit. Shirin încerca în zadar să zâmbească și să se arate amabilă. Părea evident că alor mei nu avea să le fie ușor să locuiască cu ea. Unchiul Hanna făcea întruna glume, spunea bancuri și râdea într-o izbucnire de simpatie. Se purta ca și cum nu s-ar fi întâmplat niciodată nimic neobișnuit între cele două familii. Mama, căreia-i purta o afecțiune deosebită, dar și tata îi răspundeau cu aceeași naturalețe. Trebuie să mărturisesc că am simțit o satisfacție să trăiesc această reuniune de familie, posibilă grație sacrificiului meu.

La un moment dat, tata mi s-a adresat spunând că unchiul Hanna venise să propună un schimb de odrasle și că voia să vorbească cu mine. Unchiul m-a privit și mi-a spus, plin de tâlc:

— Băiete, așa cum știi, am opt fete și doar un băiat, care e încă un copil. Vreau să fii fiul meu cel mare. La noi o să te simți ca acasă, și-ai să vezi ce bine o să ne fie amândurora.

A rostit ultima frază recăpătându-și zâmbetul și făcându-mi cu ochiul. Hotărârea era luată, așa că m-am învoit, și petrecerea în familie a continuat.

Primul an petrecut la Bagdad a fost foarte derutant. Aveam planuri mari, dar trebuia să rămână în așteptare până la un nou prilej. I-am comunicat lui Sleman hotărârea luată de familia mea, lămurindu-l că voiam să-mi păstrez dreptul asupra părții mele din cameră, pe care aveam de gând s-o ocup de îndată ce aveau să se schimbe împrejurările. Sultei nu i-a plăcut deloc schimbarea planurilor mele. Faptul că se învoise să dea în chirie o cameră din casă avea o mare însemnătate pentru ea. Era ca și cum s-ar fi înjosit și-ar fi șovăit în fața greutăților.

O adevărată pată pe trecutul ei de femeie semeață și luptătoare.: Irakianul e, în general, foarte orgolios și preferă să sufere decât să recunoască faptul că are nevoie de ajutor sau să-și mărturisească o slăbiciune. Explicațiile și scuzele mele nu i-au lecuit orgoliul rănit și nici nu părea că avea să mă ierte vreodată.

Adevărul e că în casa mătușii eram tratat cu deosebită considerație. Aveam camera mea și libertate de mișcare. Unchiul Hanna era dispus să facă orice pentru mine. În fiecare dimineață urcam în Volkswagenul Beetle cu fetele lui, iar el pornea radioul ca să ascultăm cântecele lui Fairus. Le

lăsa pe cele mici la școlile lor, pe Parwin, care era în anul patru la Medicină, la facultate, iar pe mine mă ducea la universitate în celălalt capăt al orașului. Îi spuneam că nu era nevoie să facă asta, puteam folosi transportul în comun, însă el insista că făcea pentru mine ce-ar fi făcut pentru oricare dintre copiii lui. Adăuga că îi plăcea să mă ducă, un motiv ca să vadă fetele frumoase de la Al-Mustansiriya.

Tușa Badriya era o femeie puternică și activă și, dacă n-ar fi fost condițiile vitrege de trai de care avusese parte încă de la începutul căsniciei și de limitările pe care le implica o familie numeroasă, ar fi fost o figură intelectuală remarcabilă. Pe lângă imaginația debordantă și ușurința în exprimare, citea tot ce-i cădea în mâini despre istorie și politică. Ținea într-o mână o carte și gătea cu cealaltă, deși rezultatul semăna adesea cu o mâncare la cazan.

Nasrin, fiica ei mai mare, era medic rezident și petrecea sfârșitul de săptămână acasă. Eu și Parwin, fiica mijlocie, îi așteptam sosirea pentru a ne bucura de prietenia care ne lega. Ne petreceam nopțile în leagănul din grădină, stând la taifas și fumând. Restul timpului încercam să mi-l petrec cu prietenii. Mă întorceam cu ultima cursă, dar întotdeauna îmi rezervam timp să mă joc cu cele mici. Deși mă simțeam ca acasă, nu eram întru totul în largul meu. Voiam să fiu mai liber și, cât timp aveam să stau acolo, nu se putea.

Din fericire, verișoara Shirin a hotărât să plece de la noi după câteva luni și să închirieze o cameră în casa unei familii creștine. Unchiul Hanna mi-a propus să locuiesc în continuare la ei, dar eu nu eram dispus să pierd ocazia pe care mi-o doream atât de mult. Acum, chiar că puteam duce viața pe care o voiam. Sultei nu-i trecuse supărarea, așa că n-am îndrăznit să o rog să mă lase să împart camera cu Akram și Sleman, care o ocupau în momentul acela. Victoria, soția unchiului Habib, închiriase o cameră din casă fratelui ei, Abed. Mi-au propus să o împart cu el și am fost de acord.

Eu și Abed fuseserăm colegi de școală în orașul natal. Era brunet, sfrijit și mai degrabă scund. De fapt, nu eram înrudiți, dar am devenit rude după ce unchiul meu s-a însurat cu sora lui. Pe vremea aceea aveam vreo șapte ani și eram foarte diferiți unul de altul. Abed și prietenii lui alergau întruna încoace și încolo și se certau mereu. Jocul lor preferat în recreația mare era să se dea cu capul de zidul școlii. Se întreceau ca să vadă care dintre ei se izbea cel mai tare fără să cadă la pământ, buimăcit. Adesea, el era cel care câștiga.

Ne văzuserăm în numărate dăți de atunci, iar acum dormeam în aceeași cameră. El urma Științe Economice și avea propriii prieteni. Deși provenea dintr-o familie cu puține resurse economice, îi plăcea să creeze impresia că ducea o viață îndestulată și se lăuda că avea legături cu burghezia. Lucra într-un coafor din centrul Bagdadului și cheltuia salariul pe haine, pantofi și distracții. Era un bun dansator și știa să însuflețească petrecerile. Uneori, împrumuta haine de la mine fără să-mi ceară voie. Prima dată când i-am cerut socoteală, mi-a spus că puteam face același lucru și, în felul acesta, amândoi aveam haine mai variate. În fond, mergeam la universități diferite, și nimeni nu și-ar fi dat seama. N-am împrumutat niciodată o haină de la el.

Locuiam la doar o sută de metri de casa Sultei și-mi petreceam mare parte din timp cu Akram și Sleman. Relația cu Sulta se îmbunătățea. În cele din urmă, m-a iertat și mi-a spus că mă puteam muta cu prietenii mei, dacă doream. La sfârșitul primului an m-am mutat acolo.

În ziua înscrierii era multă agitație la Al-Mustansiriya. Delegații Uniunii Patriotice, gruparea studenților baasiști, ne urmărea cu formulare de adeziune în mâini. Încercau să ne convingă, pe vremea aceea într-o manieră politicoasă, să ne înscriem în partid. Mie și lui Akram ne era cât se poate de limpede că în veci nu aveam să devenim baasiști. Sleman era nehotărât, dar în cele din urmă li s-a alăturat.

Primul curs a fost un fel de întâlnire cu șeful de departament. Acesta era un bărbat cu părul nins, bine legat și cu înfățișare respectabilă, care-și dăduse doctoratul în Marea Britanie. În timp ce îl așteptam, larma din amfiteatru era asurzitoare. Fetele țipau întruna, iar băieții făceau tot soiul de demonstrații pentru a le atrage atenția.

Ne-am așezat toți trei în ultimul rând, împreună cu un grup restrâns de fete și băieți pe care tocmai îi cunoscusem. Șeful de catedră a intrat, s-a așezat la pupitrul de pe estradă și și-a plimbat privirea prin amfiteatru, așteptând ca zarva să înceteze. După câteva clipe, văzând că strigătele se întețeau, a hotărât să ia măsuri pentru a restabili ordinea. A început să vorbească, dar nu se auzea nimic din ce încerca să spună. Brusc, și fără a se ridica de pe scaun, a scos un strigăt care ne-a făcut să amuțim.

— Tu!

Am început să ne uităm unii la alții, încercând să ne dăm seama cui i se adresa. Privirea îi era îndreptată spre mine, dar nu eram sigur că se referea la mine. Mi-am atins pieptul cu vârful degetelor, întrebător, iar el a strigat din nou:

— Da, tu, cel cu chică din ultimul rând.

— Eu?

— Da, tu. Afară!

N-aveam intenția să-i răspund. M-am ridicat și am ieșit din sală cât se poate de calm, spre surprinderea colegilor. Profesorul a ieșit după vreo zece minte. L-am urmat până la birou și am așteptat să intre. Am bătut la ușă și am intrat. A fost surprins de prezența mea și m-a întrebat ce doresc.

— Aș dori să vorbesc cu dumneavoastră.

— Poftiți, luați loc.

— Voiam să-mi exprim solidaritatea față de dumneavoastră. Sunteți șeful de catedră și înțeleg că nu puteți îngădui o asemenea lipsă de disciplină la primul curs. Sunt înalt, am părut lung și blond, iar asta mă face să ies în evidență. Devin, astfel, candidatul ideal pentru ceea ce urmăreați, anume să dați afară un student pentru a impune ordinea. Nu mă deranjează. Și eu aș fi făcut același lucru.

A râs îndelung și din toată inima. Când s-a oprit, mi-a spus:

— Nu te-ai înșelat. Prieteni?

— Da, domnule profesor. Prieteni.

O altă relație care, în cele din urmă, a devenit cordială a avut un început conflictual. S-a întâmplat la al doilea curs pe care-l ținea profesorul de poezie engleză. Era nepotul ministrului Educației și tocmai se întorsese din Egipt, unde își dăduse masteratul. Engleza lui nu era foarte fluentă, dar el se străduia să-și facă treaba cu demnitate. Era un tânăr înalt, puternic și atrăgător din punct de vedere fizic. Când intra în sală, se așeza drept în spatele catedrei și-și începea ritualul cu parcimonie.

Își scotea ceasul de la mână și îl așeza cu grijă pe catedră, în dreapta. Deschidea servieta, scotea pachetul de țigări și bricheta Dupont aurie și le rânduia în stânga. Apoi, extrăgea niște hârtii, le așeza în mijloc și punea stiloul Schaeffer de culoare aurie în paralel, în partea dreaptă. În sfârșit, închidea servieta, o lăsa pe jos alături de scaun și lua loc. Începea să vorbească cu o voce slabă, ca și cum s-ar fi temut că-l auzim, și atât de tărăgănat, încât ne fura somnul. Avea nevastă, dar era și foarte înfumurat și-i plăcea să impresioneze studentele.

S-a întâmplat la primul curs pe care îl avea cu noi. Îl urmăream plin de curiozitate în timp ce-și îndeplinea ritualul de pregătire. Când a isprăvit, s-a așezat și a început să vorbească. De obicei, eu stăteam în ultimul rând. Am ridicat mâna și am spus că în spate nu se auzea nimic. Cu spatele comod

sprijinit pe spătar, mi-a replicat că puteam să-mi schimb locul și să mă mut în rândurile din față.

— Desigur, se poate. Dar la fel de bine ați putea să vorbiți mai tare. Cred că v-am fi recunoscători cu toții, i-am răspuns.

Colegii au început să murmure aprobator. Și-a înghițit mândria și a reluat explicațiile, cu o voce puțin mai ridicată. Cursul s-a terminat, iar profesorul a părăsit aula. Eu și niște colegi ieșeam din sala de curs, absorbiți într-o discuție. Am trecut de poartă cu cărțile în mână, neatent, privind în spate și spunându-i ceva colegului care venea în urma mea. Brusc, o lovitură violentă și seacă în stomac m-a trântit la pământ. Am dat drumul cărților și mi-am apăsat ambele mâini peste abdomen, zvârcolindu-mă de durere. Am ridicat privirea și l-am văzut pe profesorul de literatură care, se pare, practicase boxul când era mai tânăr. Se aplecase peste mine și-mi întindea mâna:

— Hai, sus.

L-am prins de mână și m-am ridicat, pe jumătate buimac. M-a înconjurat cu brațul, ajutându-mă să mă țin în picioare. Îl priveam pe Akram adunându-mi cărțile și încercam să pricep ce mi se întâmplase.

— Ce zici? Nu-i așa c-a fost o lovitură pe cinste? A spus cu aceeași voce scăzută și fără a zâmbi.

Am încercat să mă eliberez de brațul lui, dar nu mă lăsa. Mă strângea cu putere la piept, imobilizându-mă. I-am spus că nu era un joc și m-am arătat indignat. M-a târât pe culoar. Când ne-am îndepărtat de colegi, care făcuseră roată în jurul nostru, uluiți, dar nu interveniseră nicio clipă, mi-a spus la ureche:

— Ascultă, și mie-mi place să impresionez fetele. Aici sunt o grămadă. Dacă vrei să fii personajul principal, mai gândeș1 te-te. Nu ți-aș permite așa ceva niciodată. Îți propun să colaborăm, în loc să ne întrecem. Ce zici?

— Și era nevoie să-mi nenorociți stomacul ca să-mi spuneți asta?

— Voiam să fiu sigur că mesajul e clar.

Numărul de studenți creștini din facultate era destul de mare, dar am făcut repede cunoștință cu toți. Împreună cu alți colegi musulmani, am alcătuit nucleul unui grup de prieteni de diferite etnii din societatea irakiană. Era un grup deschis la care se alăturau, sporadic, mulți alți colegi. În afară de relațiile spontane de prietenie și de companie, atracția între băieți și fete s-a materializat și în alt fel de relații: cupluri efemere sau durabile, iubiri platonice, iubiri neîmpărtășite și relații strict sexuale.

Cum se întâmpla de obicei la facultățile de filologie, fetele erau mai numeroase decât băieții. În grupă, eram vreo patruzeci și cinci de studenți, dar băieți nu mai mult de zece. Fetele creștine, asiro-caldeene și armene se purtau față de colegii lor creștini ca niște mame atente și surori geloase. Îi urmăreau să nu întreacă măsura în relațiile cu fetele musulmane, mai ales dacă acestea nu făceau parte din grup. Asta elimina orice posibilitate de a avea aventuri trecătoare cu fetele creștine și îngăduia doar o relație formală pentru care, pe vremea aceea, niciunul dintre noi nu se simțea pregătit.

Din primele zile, între mine și o fată din grup a luat naștere o atracție irezistibilă. Era înaltă, oacheșă, cu ochii mari, întunecați, și părul negru, creț. Era fata cea mai îndrăzneață din grup. Părea să aibă idei foarte clare și repeta întruna că voia să părăsească Irakul, să-și trăiască viața liber. Ne doream și voiam să avem relații sexuale, ne-o mărturiseam deschis, dar nu era deloc ușor să ne punem în practică dorința.

Ne petreceam timpul la cantină, încercând să ne stăpânim pornirea de a ne atinge, sau ne plimbam prin grădinile universității, căutând un loc ferit. Era ca și cum lumea întreagă ar fi complotat împotriva noastră și ne-ar fi scos spioni în cale la fiecare pas. Tocmai când credeam că găsiserăm, în sfârșit, cotlonul potrivit în grădină, se ivea cineva, nu se știe de unde, care cu siguranță nu pierduse nimic pe acolo. Tocmai când ne trezeam că eram singuri la etajul superior al unui autobuz cu două niveluri, moștenire a prezenței britanice, și ne pregăteam să furăm un sărut sau o mângâiere acelei societăți avare, suia cineva și se instala pe un loc apropiat, deși etajul inferior era neocupat. Erau ca niște străjeri ai cuviinței, într-un sistem instalat parcă în creierii întregii națiuni.

Căutarea unui loc în care să ne bucurăm de o fărâmă de intimitate devenise principala noastră preocupare. Am încercat, fără sorți de izbândă, în toate parcurile publice din Bagdad. Nu o puteam aduce acasă la Sulta fiindcă nu ne dădea voie să venim cu prietene. După multe insistențe, ne-a lăsat să aducem câte una, sub pretextul că voiam să învățăm împreună. Rămânea însă întotdeauna în apropiere, cu ochii pe noi, iar frustrarea nu ne părăsea.

Un prieten caligraf mi-a împrumutat cheile de la biroul lui. Ni-l ceda de la două la cinci după-amiaza, răgaz pe care el îl petrecea acasă, luând masa de prânz. Am stat câteva secunde în fața porții clădirii cu teama în suflet, atenți să nu ne vadă nimeni când intram. Am urcat în biroul de la etajul al

doilea, am vârât cheia în broască, am rotit-o, am împins ușa, am intrat și am închis-o imediat. Făceam totul în tăcere și pe ferite, ca niște hoți.

Câteva săruturi arzătoare ne-au ajutat să învingem frica. M-am apucat să-i desfac nasturii de la bluza albă, unul câte unul. Sutienul, alb și el, se închidea în față. Am întins degetele și l-am deschis cu un clic magic. Sărutările și mângâierile, care câștigaseră un nou teren, au mai durat o bună bucată de vreme, între timp, cugetam la pasul următor. Niciunuia dintre noi nu părea să-i fie clar care era acela, dar eu trebuia să iau inițiativa.

Când i-am atins fermoarul de la fustă, a strigat „Nu!”, a dat un pas înapoi și s-a așezat repede pe canapea, pentru a mă împiedica să i-o dau jos. Chipul, care înainte ardea de dorință, devenise acum palid. Ochii care mă imploraseră să o devorez mă priveau înspăimântați. Cu picioarele strâns lipite, se îngropase în canapea și se prinsese de ea cu ambele mâini. Se agăța ca și cum canapeaua ar fi fost refugiul ei, carapacea care o proteja de un atac mortal. O priveam nedumerit. Cea mai înfiptă dintre toate, cea care râdea cu veselie, fata căreia-i sclipeau ochii în timp ce-mi povestea ce i-ar plăcea să-mi facă atunci când am fi găsit un loc, tremura acum de frică.

I-am zâmbit și am întrebat-o ce pățise. Mi-a răspuns că nu voia să coborâm deloc sub talie. Că nu era dispusă să-și piardă virginitatea în Irak cât timp era nemăritată, și cu atât mai puțin să rămână însărcinată. Ca un amant cu experiență, am încercat s-o conving că se puteau face multe sub talie fără să se întâmple nimic din ceea ce se temea ea. A fost în zadar. Se împingea în canapea și refuza să se ridice. I-am promis că n-o ating acolo jos. S-a liniștit și-am petrecut o bună bucată de timp chicotind și glumind pe seama reacției ei.

Printre chicoteli, mi-a mărturisit că mai avea o singură dorință înainte să plecăm. Voia să-i arăt membrul, deoarece nu văzuse decât la copii mici. M-am ridicat în picioare în fața ei. Îl țineam cu mâna când m-a întrebat dacă avea să rămână însărcinată în urma unei felații. I-am spus că nu. M-a învăluit în căldura și moliciunea gurii ei, în timp ce eu mă lăsam purtat de noua senzație. Tocmai când am închis ochii și am explodat, m-a împins la o parte și a sărit din nou pe canapea, speriată.

În ciuda sentimentului de eșec, nu ne-am pierdut buna dispoziție. Am plecat de acolo râzând de noi înșine și de ignoranța noastră. Apoi, am mai încercat și cu alte fete, dar ajungeam întotdeauna în același punct. Frustrare și durerea aceea din vintre care ține ore în șir și nu o poți alunga sub niciun chip.

Într-una dintre aceste aventuri, eu am fost cel care a tremurat de frică. Am profitat de o amiază când Sulta și Nono luau prânzul la niște rude, și-am invitat acasă o fată cu care ieșeam. Pentru prima dată eram întins comod într-un pat, în compania unei femei. Ne dezbrăcaserăm pe jumătate. Am întins mâna cu mare prudență și-am atins-o între coapse, așteptându-mă să întâmpin aceeași rezistență. Spre surprinderea mea, a desfăcut picioarele, parcă urându-mi bun venit. În timp ce o mângâiam, și-a dat jos chiloții și, cu naturalețe și gemete de dorință, m-a rugat să o pătrund.

— Întoarce-te, i-am spus șoptit.

— Nu. Vreau să mă iei prin față.

Mâna cu care o mângâiam a încremenit pentru o clipă. M-am îndepărtat de ea și am sărit în picioare. O priveam întinsă pe pat, cu picioarele desfăcute, chemându-mă, și nu-mi venea a crede. A pufnit a nerăbdare, mi-a cerut din priviri să am încredere în ea și mi-a spus cu voce relaxată:

— Hai, pătrunde-mă.

— Nu ești virgină! Am exclamat.

— Ba da, dar nu mai vreau să fiu.

— Ești nebună și nu știi ce spui.

— Uite ce, sunt sătulă de atâta fățărnicie. Vreau să mă bucur de sex în mod firesc. Îmi placi, am încredere în tine și vreau să fac dragoste cu tine. Haide.

Îmi cerea să fac ceea ce visasem să fac în nenumărate rânduri și acum, că aveam ocazia, nu îndrăzneam. I-am reproșat că îmi cerea așa ceva, că era atât de iresponsabilă și voia să se joace cu focul.

— Stai liniștit. Ai mei au vederi largi.

— Nu stai doar acasă, ci într-o țară. Te respect și nu sunt dispus să mă văd implicat în ceva ce ți-ar pune viața în primejdie.

— Foarte bine. Îți mulțumesc pentru respect. Cu siguranță o să găsesc pe altcineva căruia n-o să-i pese dacă sunt sau nu fecioară, mi-a spus cu voce calmă, în timp ce-și închidea nasturii de la bluză și se ridica din pat.

După fiecare dintre aceste întâlniri nereușite hotărâm să nu mai am relații. De fapt, eram îndrăgostit de o colegă de când apăruse în grupul nostru, în anul al doilea. Era fiica unei familii aristocrate. Era brunetă, înaltă, cu un trup puternic și armonios. Avea părul negru, nu foarte lung, ochii mari de culoarea mierii, privirea limpede și liniștită în spatele ochelarilor pe care îi purta întotdeauna.

Îmi plăcea personalitatea ei echilibrată și rafinată. Îi purtam un fel de dragoste platonică, imposibil de mărturisit. Din felul ei de a se purta și de a mă privi când eram împreună înțelegeam că simțea același lucru pentru mine, dar nu puteam fi sigur. N-am vorbit despre asta niciodată.

Nu era genul de fată cu care să fi vrut să am o aventură, ci fata alături de care aș fi vrut să-mi petrec toată viața. Îmi treceam timpul având relații trecătoare cu alte fete și n-am spus nimănui, niciodată, ce simțeam pentru ea. O poveste de dragoste între un creștin și o musulmană îi putea fi fatală fetei, pe lângă faptul că ne putea face rău tuturor. În niciun caz nu aveam s-o supun unui asemenea calvar. Una dintre soluții ar fi fost să fugim într-o țară nemusulmană, dar n-am să știu niciodată dacă ea ar fi făcut asta. O declarație de dragoste din partea mea ar fi fost ca o invitație la suferință.

Câțiva studenți sosiți în principal din Siria, Palestina și Iordania s-au alăturat, treptat, grupului nostru. Făceau parte dintr-un colectiv mai mare de studenți arabi care, brusc, au început să umple universitățile irakiene. Între aceștia, sirienii erau de două feluri: baasiștii opozanți ai lui Assad, care găseau un refugiu foarte bine recompensat în Irak; și comuniștii, cufundați în nesiguranța viitorului lor.

Numărul din ce în ce mai ridicat de refugiați politici arabi, în ciuda pretențiilor panarabiste ale lui Saddam, nu putea ține de factori umanitari. Conceptul acesta nu făcea parte din repertoriul lor. Era ca și cum, urmând instrucțiunile sau pur și simplu modelul maeștrilor imperialiști din Occident, ar fi încercat să adune maximum de opozanți la regimurile din țările învecinate, printre ei însuși Khomeini, ca măsură de presiune sau de destabilizare.

Iussuf era unul dintre sirienii comuniști bursieri ai guvernului irakian. Prezența lui era în mod constant amenințată și trebuia să se dea peste cap în nenumărate feluri pentru a-i mulțumi pe baasiști. În ultimul an, părea neliniștit. Fusese amenințat cu expulzarea din țară pentru că refuzase să facă ceva ce probabil i se ceruse. Tocmai la începutul primului examen de licență, când profesorul se pregătea să împartă chestionarul, câțiva membri ai Uniunii Baasiste au dat buzna în sala de examen și l-au luat pe sus, spre surprinderea noastră și neputința profesorului. Iussuf stătea lângă mine și, pe când se ridica și-și strângea lucrurile, mi-a aruncat o privire tristă cu ochii lui albaștri și mi-a spus cu voce scăzută:

— Au venit. Pe curând, prietene.

Studenții aceia îl dăduseră pe mâna agenților de la Serviciile Secrete, care-l așteptau afară. Agenții îl vârâseră într-o mașină, îl duseseră la frontieră și-l dăduseră pe mâinile sirienilor. Nu l-am mai văzut niciodată de atunci. De curând, am aflat că e căsătorit, are copii și e profesor de limba engleză în satul lui de baștină din Siria.

Cei din grup încercam să ne ținem cât mai departe posibil de activitățile Uniunii Patriotice. Nu făceam asta din pricină că ne-ar fi lipsit conștiința politică, ci dimpotrivă. Nu credeam în existența unui singur partid și refuzam să facem parte din aparatul unui guvern despotic. Ne simțeam liberi și cu dreptul la o părere. Baasiștii nu îngenuncheaseră toți irakienii. Încă nu le ajunseseră la os. Metastaza terorii maligne abia începea.

Doar doi dintre noi erau membri ai Uniunii Patriotice. Unul a început să vină la întâlnirile noastre fiindcă se îndrăgostise nebunește de o prietenă de-a noastră. Celălalt, Shueib, ne-a fost coleg din primele zile de universitate. Era scund, gras și avea fața roșie și umflată. Părul lui scurt și creț era de-un blond care părea vopsit, deși era natural. Era foarte glumeț. Din când în când, presupun că din ordinul superiorilor, mai făcea câte-un comentariu care ne invita să ne reevaluăm poziția față de partidul Baas. Luam asemenea comentarii drept poante de-ale lui și râdeam împreună.

În primul an de facultate, am scris un text critic la adresa Uniunii și l-am lipit la avizier, nesemnat. Bănuiau că eu eram autorul, așa că l-au trimis pe Shueib să investigheze. S-a apropiat de mine cu o mână în buzunarul lateral al pantalonilor, cu cealaltă netezindu-și părul cu palma, încercând parcă să-l întindă, și zâmbind. S-a oprit la doi pași de mine și mi-a spus:

— Spune-mi că arăt bine. Te rog.

— Bine? Semeni cu o rață fără pene.

— Ești crud cu mine fiindcă le plac fetelor. Apropo, ai citit textul?

— Care text?

M-a condus la avizier și, după ce l-am citit, mi-a spus pe un ton intelectual:

— Mi-a plăcut. Cred că e genul de critică de care avem nevoie pentru a îmbunătăți politica guvernului. Nu ți se pare?

— Nu știu. Eu nu mă pricep la politică, tu ești politicianul.

— Da, un politician la înălțime, mi-a întors-o el cu ironie, referindu-se la statura lui.

Am râs scurt, iar el a reluat discuția:

— Acum, serios vorbind. Ai idee cine l-a putut scrie?

— Credeam că l-ai scris tu și de-aceea mi-l arăți.

— Nu. Nu eu.

— Atunci, o persoană angajată ca tine ar trebui să se străduiască să aducă genul ăsta de critici constructive. Sunt absolut necesare pentru crearea statului democratic pe care partidul promite să-l clădească.

Cu prieteni ca Shueib puteam vorbi și mă puteam arăta critic cu oarecare libertate, dar cu prudență. Despotismul partidului Baas creștea amețitor de repede; câteva luni mai târziu n-aș mai fi îndrăznit să scriu un asemenea text. Simpla bănuială îmi putea aduce pierzania.

În anul următor, regimul, care se încăpățâna să convingă populația de ultimele intenții democratice foarte puțin credibile, a anunțat alegeri libere în universitățile irakiene prin care studenții își puteau alege reprezentanții. În afară de Uniunea Patriotică mai exista Uniunea Studențească, reprezentantă a Partidului Comunist. Acesta nu dispăruse, dar avea un număr foarte redus de membri. Cele două Uniuni au început să organizeze alegeri cerându-ne votul, deși nouă nu ne venea să credem. Nu aveam încredere în niciuna dintre ele, dar am ales să votăm lista minoritară doar pentru a sfida puterea. În sinea noastră, speram ca acele alegeri să nu fie doar un miraj.

Ziua votului a început ca o zi de sărbătoare. Ne-am așezat pe iarbă, în grădină, în fața unei estrade mari, împodobită pentru ocazie. La difuzoare se transmiteau cântece patriotice și, între un cântec și altul, eram invitați să votăm. Conform programului, capii de listă aveau să urce pe estradă în jurul orei zece dimineața, pentru a-și ține discursurile și pentru a anunța începerea votului. A trecut mai mult de o oră, îi vedeam pe baasiști învârtindu-se în jurul estradei, dar nici urmă de comuniști.

Au început să circule zvonuri cum că aceștia se retrăseseră în ultima clipă, iar baasiștii aveau să câștige prin nereprezentare. Miroseam că ceva era putred. Eu și sirianul Iussuf am început să ne întrebăm colegii dacă văzuseră vreun membru al Uniunii Comuniste. După o bună bucată de vreme în care am tot întrebat, ne-au spus că văzuseră câțiva îndreptându-se către una dintre clădirile facultății, însoțiți de membri ai Uniunii Baasiste. Am intrat în clădire.

La parter nu era țipenie de om, însă de la etajul superior răzbăteau voci. Am urcat pe scări și, în capătul culoarului, am văzut niște studenți stând de pază la ușa uneia dintre sălile de clasă. De îndată ce ne-au văzut, au alergat către noi și ne-au poruncit să părăsim clădirea. Erau membri ai Uniunii

Baasiste și părea că nu voiau să știm ce se petrecea în sală. Am plecat fără să ne împotrivim. O jumătate de oră mai târziu, un reprezentant al Uniunii Baasiste a urcat pe estradă și a anunțat că Uniunea Comunistă se retrăsese din cursă. Au fost primele și ultimele alegeri studențești.

A doua zi, un coleg care făcea parte din Uniunea Comunistă ne-a spus că, tocmai înainte de ora zece din ziua precedentă, câțiva membri sus-puși din Uniunea Baasistă le propuseseră o întâlnire înainte de alegeri. Îi duseseră în sala aceea și, odată intrați, îi încuiaseră cu cheia. Le dăduseră drumul abia după-amiază, când universitatea era deja pustie.

Le-am propus lui Akram și lui Sleman să ne căutăm de lucru, ca să ne putem lipsi de banii pe care ni-i trimiteau ai noștri. Un prieten mi-a spus că o rudă a lui avea un atelier de medalii de bronz și obiecte din metacrilat și că, în funcție de comenzile pe care le primea, putea avea nevoie de lucrători în plus. Ne-am dus să-l vedem. Atelierul se afla la parterul unei clădiri din strada Al-Mutanabbi, unde se aflau tipografiile și tot felul de ateliere de artă grafică. Presărate printre ele, multe restaurante mici, iar mirosul de cerneluri și acizi se combina cu aromele de *mikhlama,* chili și kebab.

Omul se numea Abu Dauud și avea vreo cincizeci de ani. Era de statură mijlocie, avea pielea albă și era chel. Puținele fire de păr care-i rămăseseră erau blonde și aduceau cu puful de pe creștetul unui nou-născut. Avea ochii de un albastru deschis și, adesea, ne privea holbându-i. Îi lipseau câțiva dinți și din pricina asta buzele sale căpătaseră un aspect mai elastic decât cel obișnuit. În ciuda burdihanului, care părea să fie rezultatul unei afecțiuni a aparatului digestiv, se deplasa cu o uimitoare agilitate și mergea întotdeauna în pas iute.

Era din Karemlesh, un sat asiro-caldeean aflat foarte aproape de Mosul. Familia lui emigrase în capitală, iar el se văzuse nevoit să muncească de la o vârstă fragedă, drept pentru care nu reușise să-și termine studiile. Era prima dată când niște studenți la universitate îi cereau de lucru. Ne cântărea din priviri în timp ce în ochii de vulpe i se desena un zâmbet cinic. Ideea de a avea muncitori studenți universitari, cu mâini îngrijite și delicate, de a observa cum se zbat să supraviețuiască în lumea aceea a fiarelor sălbatice i s-a părut foarte interesantă.

Nu și-a ascuns nicio clipă plăcerea, aproape răzbunătoare, de a ne vedea amestecați cu ceea ce el considera pleavă. Ba chiar s-a referit la trupurile noastre fragede ca obiecte ale dorinței sale sexuale. Trebuie spus că asemenea comentarii sunt des întâlnite în unele pături ale societății irakiene,

dar nu înseamnă că cine le face este homosexual. Sunt, mai degrabă, o reafirmare a masculinității. I-am propus să lucrăm de la două după-amiaza, când se terminau cursurile. I s-a părut bine și ne-a spus că puteam începe de a doua zi.

Munca se desfășura în diferite faze. Abu Dauud desena și realiza modelul pentru medalie, în cazul în care nu îl aducea clientul. Apoi acesta era trimis la un atelier de zincografie, de unde ne era înapoiat gravat cu acid pe plăci de bronz. Medaliile, cele mai multe de formă rotundă, trebuiau decupate pe rând cu un fierăstrău de traforaj. Dacă se prindeau de haine, li se suda pe spate un bold sau un ac de siguranță. Dacă se prindeau cu șnur, li se dădea o gaură. Li se pileau marginile pentru a le netezi și apoi se împărțeau printre lucrători, care le pictau.

Fiecare și le rânduia pe niște șipci de lemn, introducea vopseaua în basoreliefuri cu o pensulă, după care așeza șipcile pe un raft lung, să se usuce vopselurile. Odată uscate, curăța resturile de vopsea de pe suprafața fiecărei medalii frecând-o cu șmirghel înmuiat, le zvânta cu o cârpă și le rânduia într-o cutie de carton. Abu Dauud le număra și plătea la piesă vopsită. Suma varia în funcție de numărul de culori care trebuiau aplicate pe fiecare piesă.

Niciunuia dintre muncitori, cei mai mulți adolescenți care renunțaseră la școală ca să-și câștige pâinea, nu-i trecuse prin cap să lucreze împărțind sarcinile. Noi am făcut asta din prima zi. Fiecare se ocupa de o culoare. După ce terminam, șipca i-o treceam celuilalt, ca să aplice cealaltă culoare. La sfârșitul zilei, pictaserăm aproape de trei ori mai multe medalii decât ceilalți, care lucrau individual.

Când i-am predat lui Abu Dauud cutia cu piesele noastre s-a arătat foarte surprins. I-am explicat cum procedaserăm.

A scos banii din buzunar ca să mă plătească, dar i-am sugerat să noteze într-un carnețel cât câștigaserăm și să ne plătească săptămânal sau lunar. I s-a părut o idee bună, care se putea aplica și la restul lucrătorilor. M-a întrebat dacă doream să mă ocup eu de registru. Am fost de acord, i-am strigat pe băieți și le-am spus că de acum înainte aveau să-mi dea mie cutiile, ca să notez în carnețel câte erau, și că aveau să-și primească banii la săptămână.

Mătușa Badriya a aflat că lucrez. L-a sunat imediat pe tata și i-a cerut să nu-mi mai trimită bani, căci acum câștigam bine și eu eram cel care trebuia să trimită bani acasă, ca să-l ajut pe tata să întrețină o familie atât de numeroasă. Așa era mătușa, nu știai niciodată ce i se mai năzărea. Reacția

tatei a fost promptă. L-a trimis pe Anis să mă convingă să renunț la slujbă și să-mi văd de studii.

— Ce-ai mai făcut, nătărăule?

Așa m-a salutat fratele meu. M-a întrebat cât câștigam pe lună la slujba aceea și mi-a oferit dublu ca să renunț. I-am spus că nu e vorba de bani, ci de un mod de viață. Aveam destul timp și voiam să-l folosesc pentru a mă forma ca om. A stăruit, spunându-mi că el pierduse ocazia de a merge la universitate și că l-ar întrista foarte mult să fiu dobitoc și să pățesc la fel. L-am liniștit, încredințându-l că nu avea să se întâmple așa ceva și l-am rugat să-i spună tatei că aveam să termin facultatea în cei patru ani prevăzuți. L-am convins doar pe jumătate, dar îl aștepta misiunea grea de a-l convinge pe tata. Am terminat facultatea, cum promisesem, și i-am dat diploma tatei ca pe un cadou personal.

Când volumul de lucru a scăzut, Abu Dauud i-a concediat pe ceilalți băieți. Ne-a păstrat doar pe noi trei și pe încă unul care lucra cu el de foarte multă vreme. Încetul cu încetul, deprindeam secretele meseriei, iar el ne delega de fiecare dată mai multe răspunderi. La universitate, am aflat că liniile aeriene irakiene scoseseră la concurs locuri pentru postul de însoțitor de zbor. Oferta era atrăgătoare fiindcă, în afară de salariul generos, ne îngăduia să călătorim prin lume. Eu și Sleman am hotărât să ne prezentăm. Eu am fost eliminat chiar de la interviul preliminar, deoarece nu eram membru al Uniunii Patriotice. Sleman a fost admis și n-a mai lucrat cu noi, pentru a putea urma cursul de formare. 1

Un prieten baasist care lucra la *Al-Thawra,* ziarul oficial al regimului, ne-a spus că avea de lucru pentru noi. Voiau să clasifice și să organizeze fondurile de arhivă pentru a crea un fel de hemerotecă, și aveau nevoie de plăcuțe cu numere de la unu la o mie pentru a le lipi pe rafturi. Prevăzuseră că aveau să păstreze trei copii după fiecare document în trei locuri diferite. Prin urmare, aveau nevoie de trei plăcuțe cu același număr. Au adăugat că ne vor plăti onorarii grase. Au fixat termenul de predare la o lună și ne-au amintit că acesta trebuia respectat riguros în contractele semnate cu instituții guvernamentale. Aveam să fim penalizați pentru fiecare zi de întârziere. I-am cerut un răgaz de gândire.

Akram și Sleman nu erau foarte lămuriți. Se îndoiau că aveam să terminăm totul într-o lună, iar penalizările îi speriau. Mai mult, nu ar fi fost etic să-l lăsăm baltă pe Abu Dauud, când el avusese încredere în noi. Eu, în schimb, nu voiam să ratez provocarea și nici să pierd ocazia de a lucra

pentru mine însumi, nu pentru altul care să se aleagă cu beneficiile. Le-am explicat cum ne puteam organiza ca să împăcăm cele două slujbe cu universitatea și i-am încredințat că aveau să-și primească integral partea. Le-am promis că, dacă nu ajungeam să predăm comanda la termen, aveam să plătesc penalizările din buzunar. Conștienți că nu aveau ce pierde, s-au învoit.

Pasul următor a fost să alegem materialul potrivit pentru a elabora plăcuțele și cifrele. Bronzul era costisitor și ne obliga să apelăm la un atelier de zincografie, care avea să-și rețină o bună parte din beneficii. Am ales metacrilatul. Costul materialelor, al planșelor de metacrilat și al cloroformului necesar pentru a lipi cifrele de plăcuțe era o nimica toată. Partea mai complicată era să decupez cu fierăstrăul un total de opt mii șase sute șaptezeci și nouă de cifre de un centimetru și jumătate înălțime. Aici intra în scenă Akram. Când apuca fierăstrăul de traforaj cu vârfurile degetelor sale lungi, era în stare să decupeze o fâșie subțire ca firul de păr dintr-o foaie de aur, argint sau bronz de mai bine de un milimetru grosime, cu o iuțeală și o precizie admirabile.

Ne-am întâlnit cu prietenul nostru și i-am spus că acceptam comanda. I-am cerut trei sute de dinari, echivalentul a vreo mie de dolari pe vremea aceea, și a fost de acord. Am stabilit că plăcuțele aveau să fie dreptunghiulare, de doi pe patru centimetri, de culoare bleumarin, iar cifrele de culoare albă. A doua zi am cumpărat materialul și ne-am pus pe treabă.

Mai întâi, am decupat numerele de la zero la nouă pe niște fâșii înguste de tablă, pe care aveam să le folosim ca tipar. Apoi le-am reprodus cu vârful unui creion pe hârtia protectoare care acoperea foile de metacrilat, iar Akram le-a decupat. I-am spus lui Abu Dauud că avem examene și teme de făcut pentru universitate, așa că trebuia să reducem temporar numărul de ore de lucru, și că Akram avea să lipsească vreo câteva zile deoarece avea nevoie de timp ca să învețe. Nu i s-a părut nimic neobișnuit. Mai mult, totul a coincis cu un moment în care nu prea era de lucru.

După ore, Sleman mergea la cursul de formare, Akram se ducea acasă să taie cu fierăstrăul, iar eu, la atelierul lui Abu Dauud. Ne rămânea puțin timp să dezlipim hârtia protectoare de pe cele două fețe ale cifrelor decupate. Era o activitate care cerea răbdare și unghii lungi. Le luam cu noi la universitate și le dezlipeam în timpul cursurilor, pe când urmăream discuțiile. Profesorul de literatură americană contemporană ne-a întrebat ce făceam. L-am lămurit și ne-a întrebat dacă ne putea ajuta. Colegii s-au oferit și ei, și am împărțit cifrele între toți. Înainte să se termine cursurile, aveam deja o pungă plină.

Sulta și vecinele ei, care se adunau în fiecare după-amiază în fața porții, s-au oferit și ele să ajute. Se așezau pe trepte, sorbeau ceai, sporovăiau și, când nu trebuiau să curețe mazăre și *bamia* sau să aleagă orez și linte, desprindeau cifrele.

În 28 de zile, cele trei mii de plăcuțe cu numere au fost terminate și predate. Contabilul de la ziar mi-a înmânat un cec de trei sute de dinari. În afară de faptul că era primul cec pe care puneam mâna, suma era impresionantă. Angajatul de la ghișeul băncii Ar-Rafidein s-a zăpăcit când a văzut un tânăr care venea să încaseze suma aceea cu un cec de la ziarul partidului Baas. Și-a închipuit, cu siguranță, că eram fiul unei persoane de seamă din partid. Cu mâini tremurânde, mi-a întins un plic cu banii.

Pășeam pe marmura lucioasă spre ieșire când am cedat ispitei de a deschide plicul și de a mă uita la bancnote. Mi s-a părut că erau mai mulți bani decât trebuia. M-am oprit ca să-i număr și am descoperit, uluit, că erau trei mii de dinari. Funcționarul, tulburat, greșise cu un zero. M-am întors și

i-am lămurit greșeala. A început să tremure și nu știa ce să facă mai întâi, dacă să mă sărute pe cap sau să ia banii pe care mi-i dăduse în plus.

Succesul acestei prime experiențe ne-a încurajat să ne mai căutăm de lucru pe cont propriu. Trebuie să adaug că deja ne croiam drum în lumea încurcată și exclusivistă a meseriilor cu mai multă încredere în forțele noastre. Începeam să cunoaștem diferitele personaje, patroni și lucrători la care trebuia să apelăm, vrând-nevrând, pentru diferitele faze ale unei munci. Deprinseserăm trucurile și știam minciunile pe care le foloseau.

Abu Dauud a primit o comandă importantă de insigne rotunde din bronz. Să ferestruiești manual o asemenea cantitate cerea prea mult timp și era neproductiv, așa că am hotărât să fac totul la mașină. Mi-a cerut să merg cu el la atelierul unui prieten care fabrica matrițe pentru decuparea pieselor de metal, unde avea și presele mecanice necesare pentru a pune matrițele în mișcare.

Pe drum, mi-a povestit că prietenul lui era armean. Tatăl, care se prăpădise înainte ca el să împlinească douăzeci de ani, îi lăsase moștenire un atelier mecanic foarte prosper. Împins de o dorință care-l însoțea din copilărie, a hotărât să vândă atelierul și să călătorească prin lume în căutarea cunoașterii ezoterice. După patruzeci de ani se întorsese la Bagdad, recăpătase atelierul tatălui, se căsătorise și avusese o fată, care pe vremea aceea avea șapte ani.

Mă așteptam să întâlnesc o persoană mai puțin obișnuită, și chiar așa a fost. Avea mișcări domoale, chipul senin și vocea liniștită. Privirea sa blândă și netulburată răsărea din fundul ochilor și te citea pe dinăuntru fără a fi supărătoare. Răspândea atâta pace în jur, încât nu mai auzeai zumzetul zecilor de mașini roind în mișcare. Au vorbit despre afaceri în timp ce eu doar ascultam. Când au sfârșit, armeanul m-a privit și m-a întrebat:

— Vasăzică, ești student la filologie engleză?

— Da.

— Fiica mea are probleme la școală cu limba engleză. Ai fi dispus să o meditezi?

— Știți, sunt destul de ocupat, dar fiindcă e vorba de fiica dumneavoastră, o să-mi fac niște timp.

Am stabilit o întâlnire, și peste câteva zile m-am dus acasă la el cu Abu Dauud, care nu voia să renunțe la meritul de a fi aranjat el întâlnirea. Soția ne-a servit cafea și ne-a lăsat singuri, în ciuda insistențelor lui Abu Dauud care o poftea să rămână. Abu Dauud era vesel, se purta ca la el acasă, se

lăuda întruna cu înțelepciunea prietenului său și cu setea de cunoaștere a discipolului. I-a cerut armeanului să ne citească în zațul de cafea, ca să facă dovada vastelor sale cunoștințe despre lumea de dincolo. Omul a refuzat politicos, plecând capul și clătinându-l ca răspuns la măgulelile prietenului. În cele din urmă, s-a văzut silit să cedeze în fața stăruinței exagerate a lui Abu Dauud. Ne-a spus două, trei vorbe fiecăruia, din politețe, și a păstrat restul pentru sine.

În timp ce ne luam rămas-bun, m-a întrebat cât cer pe oră, dar i-am spus că vorbim mai încolo. Nu voiam să rostesc cu voce tare ce-mi trecea prin cap în prezența lui Abu Dauud. După câteva ședințe, a readus în discuție onorariile. Era ocazia pe care o așteptam răbdător pentru a putea discuta cu acel om rezervat, ce părea să fi cunoscut câteva dintre misterele vieții pe care eu aveam ambiția să le aflu.

— Asta e ce vreau în schimbul faptului că o pregătesc pe fiica dumneavoastră.

— La ce te referi? M-a întrebat cu un zâmbet vag, semn că nu-l luasem prin surprindere.

— Vreau să-mi dezvăluiți lucruri de dincolo.

— Nu-i nevoie să știi nimic despre asta. E un loc periculos. Am cunoscut mulți oameni care au rătăcit drumul.

— Învățați-mă să nu-l rătăcesc.

— Nu-mi poți cere să fiu răspunzător pentru ce ți s-ar putea întâmpla. Nimic nu e sigur pe drumul pe care-l cauți. Primește banii și trăiește-ți viața ta, care nu e rea deloc.

— Nu vreau bani. Povestiți-mi lucruri pe care le-ați văzut ca să-mi potoliți curiozitatea. Arătați-mi ceva potrivit pentru începători, cum ar fi să citesc în zațul de la cafea sau în palmă, îmi este de ajuns ca plată pentru orele pe care le-am ținut și pe care o să le mai țin.

M-a cercetat pe îndelete, fără ca nimic să-i umbrească seninătatea privirii și, cu o voce care părea să nu-i izvorască de pe buze, a spus:

— Am călătorit prin majoritatea țărilor arabe și asiatice, prin America de Sud, America Centrală și India, lăsând Africa Neagră la sfârșit. Am văzut oameni care levitau, alții care se sculau din morți, am văzut capete tăiate și lipite la loc, dar m-am întors. Aceasta este viața care ne-a fost dată și la care trebuie să ne mărginim. Toate încercările de a pătrunde în viața de dincolo sunt transgresiuni, sunt o lipsă de respect față de Ființa Supremă.

— Vă referiți la Dumnezeu?

— Nu știu la cine mă refer. Doar un naiv se poate lăuda că înțelege ce e Dumnezeu.

— Mă veți învăța să prezic viitorul!

În ochi i-a jucat o privire afectuoasă, iar pe buze i s-a conturat un zâmbet părintesc. După o scurtă tăcere, a spus:

— Ți-am zis că nu ai nevoie de asta. Ai privirea sigură și limpede. O să obții ce-ți propui. Dar am să-ți povestesc ceva ca să-ți potolesc setea. Uită zațul de cafea, e un fenomen mai degrabă social. O să-ți dau câteva amănunte fundamentale pentru cititul în palmă. Nu e vorba de ceea ce e scris în linii, ci de ceea ce transmit. Privirea, ochii sunt poarta de intrare prin care poți privi cu sufletul. Esența ta intră în legătură cu aceea a celeilalte persoane și a universului. Atunci se întruchipează în tine viziunile care apoi îți ajung pe buze. E nevoie de un drum lung de pregătire spirituală.

— E adevărat că fiecare linie se referă la o perioadă din viață?

Pentru prima dată, îl vedeam pe cale să se înfurie, ca și cum nu-i înțelegeam mesajul. Mi-a răspuns pe un ton ușor nerăbdător:

— Nu asta contează. Înțelesul fiecărei linii, dacă au așa ceva, se învață în cinci minute. O să-ți dau o carte unde sunt explicate toate astea. Citește-o și apoi o să-ți mai răspund la ce întrebări mai ai.

Cartea era în engleză. Am citit-o cu atenție, ca și cum ar fi fost o temă de cercetare. Niciodată nu l-am mai întrebat nimic despre lucrurile acestea. Mă mulțumeam să mai ascult, foarte rar, câte-un amănunt din vreuna dintre călătoriile sale.

Anul acela am fost mereu cu buzunarele pline, însumând ce câștigam muncind și alocația de la guvern. Întrebarea era cum și unde să cheltuim banii. În Irak, dacă nu ești alcoolic și nu mergi în cluburi de noapte, căutând compania unor fete filipineze sau din Europa de Est, nu prea aveai unde cheltui banii. Magazinele de haine și pantofi erau destul de puține, iar marfa, nu foarte variată. Oricât am fi luat masa la restaurantele de pe strada As-Saadun, oricât am fi înfulecat la *masguf,* biban de Tigru prăjit la foc mic pe malul fluviului, oricât am fi mers la cinema, tot ne rămâneau bani.

În vara aceea, mi-am petrecut vacanța la Basra. Am dus cadouri de preț pentru toată lumea. Mamei i-am luat un covor minunat de trei pe patru metri, țesut manual în nordul țării, întotdeauna visase să aibă unul așa de mare. Tata, văzând cât cheltuisem pe cadouri și că trecusem anul, a încercat să-mi dea sfaturi despre cum să mă descurc. Era felul lui de a recunoaște că

se înșelase. Îl ascultam în tăcere și dădeam din cap, aprobându-i sfaturile. În niciun caz nu voiam să zgândăresc rănile unei bătălii pe care o pierduse în fața unui fiu.

În anul al treilea de facultate, Sleman începuse deja să zboare către locuri pe care toți visam să le cunoaștem: Thailanda, India, Europa și altele. Îl așteptam să revină, ca să-i ascultăm poveștile și, mai ales, ca să primim lucrurile pe care i le ceruserăm. Haine din străinătate ca să ne împăunăm în fața colegilor, pantofi thailandezi din piele de șarpe sau de crocodil cu tocuri de șase centimetri, parfum, tutun din străinătate, câte-o revistă porno și ultimele răcnete în materie de muzică pop și rock.

Faptul că eram mai bine îmbrăcați ne permitea să ne apropiem mai cu îndrăzneală de veșnic elegantele universități irakiene. Îmi plăcea să flirtez cu fetele, era inevitabil, dar hotărâsem să nu mai am relații sexuale neîmplinite. Mă purtam ca și cum aș fi fost în continuare la seminar. Îmi ocupam timpul cu lecturi, muncă, sport, ieșiri cu prietenii. Recăpătându-mi vechea pasiune pentru teatru, m-am dus la profesorul de dramaturgie engleză pentru a-i propune să înființăm o trupă și să punem în scenă operele pe care le studiam.

I-a plăcut ideea, dar mi-a spus că era dispus să o pună în practică doar în timpul cursului, chiar în aulă. Ne-am învoit și așa am început să jucăm fragmente din diverse piese. Adesea, mă ruga să-l însoțesc la alte cursuri pentru a reprezenta monologuri din *Macbeth* și din *Hamlet.* Văzându-mi entuziasmul, m-a încurajat să merg în Anglia, să urmez un curs de teatru englez.

M-am dus la Institutul Britanic de la Bagdad ca să aflu mai multe și am găsit o ofertă interesantă pentru o ședere de o lună la London College. Am completat formularele și, la scurt timp după aceea, am primit răspuns că fusesem admis. Taxa de înmatriculare și șederea trebuiau plătite în avans. Le-am achitat și-am rămas fără un sfanț. Mai erau vreo două luni până la plecare, timp în care am reușit să strâng banii pentru biletul de avion.

A sosit vara anului 1977. Mai era o săptămână până la plecare, iar eu n-aveam bani să iau cu mine la Londra. M-am dus la Basra să-mi iau rămas-bun de la familie și, de asemenea, să încerc să mă împrumut de la unul dintre frații mei. Nu aveam de gând să-i cer nimic tatei sau lui Paul, care era pe cale să se căsătorească. Mai întâi, i-am cerut lui Lewis. Mi-a spus că avea buzunarele mai goale decât mine și m-a sfătuit să mă duc la Anis, singurul care dispunea de bani. M-am arătat reticent din respect, pe care i-l

purtam atât pentru diferența de vârstă, cât și pentru faptul că nu ne prea văzuserăm. Lewis s-a oferit să mă însoțească.

Am ajuns la laborator spre șapte după-amiaza. Anis ședea la un birou mare și vorbea agitat la telefon. Am rămas în picioare în fața lui. După ce a terminat, a închis telefonul și ne-a întrebat:

— Ce faceți aici? O expresie des folosită între frați în locul salutului tradițional, care putea părea prea formal, chiar artificial. Lewis i-a explicat motivul vizitei, iar Anis i-a răspuns cu obișnuitul lui sarcasm, carapacea menită să-i ascundă sentimentul de slăbiciune pe care-l trezește preaplinul de bunătate:

— Da' prost mai ești. Te-ai lăsat dus de nas de țâcă ăsta. Vrea să se ducă în Anglia la femei și are pretenția să-i plătesc eu distracția.

M-am simțit ofensat. I-am întors spatele și m-am îndreptat cu pas iute spre ușă, ca un copil furios. Lewis m-a prins de braț și m-a oprit:

— Stai.

I s-a adresat lui Anis, ei doi având o relație de respect reciproc, și i-a spus pe un ton categoric:

— Fratele tău mai mic vine să-ți ceară ajutorul ca să-și îmbunătățească educația, iar tu îl iei cu de-astea. Nu ți se pare rușinos? A cheltuit tot ce avea pe curs și pe biletul de avion. Nu-l putem lăsa să plece fără un sfanț în buzunar. Dacă aș fi avut eu banii, poți fi sigur că nu l-ai fi văzut pe-aici. Înghite-ți sarcasmul și ajută-l.

Zâmbetul dispăruse de pe fața lui Anis. M-a întrebat pe un ton practic:

— Cât îți trebuie?

N-am răspuns. Nu-mi trecuse indignarea.

— I se dă voie să aibă la el 3.300 de dolari, a răspuns Lewis.

— Nu-i am aici. Vino mâine și ți-i dau.

— Are nevoie de ei acum. Ia trenul de Bagdad la zece, i-a explicat Lewis.

Anis a căzut pe gânduri câteva clipe. A pus mâna pe receptor și a dat un telefon scurt. A închis, a scos carnetul de cecuri din sertar, a completat un cec și i l-a întins lui Lewis, spunând:

— Mergeți la biroul lui Farid, dați-i cecul și el o să vă dea banii.

Farid era un inginer creștin, prieten de nedespărțit al lui Anis, cu care acesta avea multe afaceri, iar biroul lui se afla la preț de câteva minute de mers pe jos. Ne-a primit amabil și, în timp ce deschidea, fără a se ridica de pe scaun, seiful aflat pe jos în stânga biroului, a repetat, curios, în glumă, același comentariu referitor la sex pe care-l făcuse Anis. A luat unul dintre

multele teancuri de bancnote stivuite în fundul seifului, a numărat și a pus deoparte o mie de dinari, ni i-a dat și a aruncat teancul în seif. În timp ce ne luam rămas-bun, a dat drumul cecului ca și cum ar fi aruncat o hârtie oarecare, iar acesta a plutit în zigzag ca o frunză de toamnă, până s-a oprit pe teancurile de bani.

Câteva zile mai târziu, dimineața devreme, mă aflam în aeroportul de la Bagdad și urcam în avionul companiei British Airways. Cu o seară înainte, sărbătorisem cu prietenii și apucasem doar două ore de somn. Erau ultimele zile ale lui iulie, iar căldura continentală îmi usca gâtul. Purtam blugi și o cămașă în carouri cu alb și albastru deschis, dintr-un bumbac indian foarte subțire. Sleman îmi adusese câteva asemenea cămăși de la New Delhi, și mă simțeam comod purtându-le cu mânecile suflecate. Tot bagajul meu se reducea la o geantă de umăr de mici dimensiuni, în care îndesasem vreo două cămăși, niște chiloți, un prosop și o cutie de baclava pe care voiam să i-o dăruiesc verișoarei mele Nasrin, care locuia la Londra. Voiam să profit de călătorie pentru a-mi cumpăra o mulțime de haine.

Locul meu era primul pe rândul din mijloc, lângă culoar. Mi-a plăcut asta, m-am gândit că aveam destul loc în față ca să-mi întind picioarele. După o vreme, avionul a decolat și, pe măsură ce urca, zăduful Bagdadului se risipea. Câteva minute mai târziu, am simțit cum răcoarea care cuprindea avionul îmi pătrundea în oase și-mi făcea pielea ca de găină. Picam de somn, așa că m-am ghemuit în fotoliu și am adormit.

După o bună bucată de vreme, m-a deșteptat o voce plăcută. Am deschis ochii și am zărit o imagine fermecătoare. Două coapse rozalii care se prelungeau până la o linie orizontală, desenată de o fustiță bleumarin, ușor ridicată, ce lăsa la vedere un triunghi mic și alb. Priveam picioarele acelea, dorindu-mi să mi se întipărească în amintire. Am ridicat încet ochii, dar priveliștea fermecătoare nu se oprea aici. Bluză albă, impecabilă, cu câțiva nasturi desfăcuți, o eșarfă subțire la gâtul care părea sculptat în marmură roz, o coamă blondă mângâindu-i umerii și un zâmbet plăcut care îmi ura bun venit și încuraja vesel și înțelegător privirile mele admirative.

Era însoțitoarea de zbor. Stătea pe vine în fața mea, cu o mână pe piciorul meu care tremura de frig, la fel ca restul trupului, acoperit cu un pled subțire. Zâmbind, și-a cerut scuze fiindcă mă trezise. Mi-a spus că vom ateriza în curând și că n-a avut inimă să mă trezească atunci când se servise masa. Văzând că tremur de frig, mă acoperise cu pledul și-mi pusese

deoparte tava cu porția mea. I-am mulțumit pentru amabilitate, cu dinții clănțănind și alegându-mi cu grijă cuvintele.

M-a întrebat dacă doream ceva de mâncare, dar frigul îmi alungase foamea. I-am cerut un pahar de coniac, să mă încălzesc. S-a ridicat cu agilitate și eleganță, dăruindu-mi priveliștea trupului ei întreg, înalt și mlădios. Ce făptură încântătoare! S-a întors după câteva clipe, cu un pahar și o sticluță. A deschis-o, a golit conținutul în pahar și mi l-a oferit. L-am dat pe gât și am întrebat-o dacă-mi mai poate aduce unul. „Sigur", mi-a răspuns. Tocmai când se pregătea să mi-l aducă, am întrebat-o dacă puteam păstra sticluța goală. „îți place?", m-a întrebat veselă, ca și cum ar fi fost fericită să-mi poată dărui ceva. I-am răspuns că da, părea o sticlă sculptată în miniatură.

— Am mai multe, de diferite forme. O să-ți aduc câte una din fiecare, pline.

A dispărut cu zâmbetul ei fermecător și s-a întors cu o pungă de plastic, unde avea cam o duzină de sticluțe de diferite forme și culori. Mi-a întins-o zâmbind, încântată de bucuria mea nevinovată, mi-a servit al doilea pahar de coniac și s-a îndepărtat cu un mers legănat, făcând niște pași ca salturile de gazelă. Pe lângă faptul că am fost fermecat de frumusețea acelei însoțitoare de zbor, felul în care m-a tratat m-a eliberat și mi-a umplut capul de gânduri și întrebări.

Dulceața și afabilitatea care transformau profesionalismul într-un tratament deosebit. Frumusețea și senzualitatea dezvăluite cu atâta naturalețe încât nu îngăduiau, într-o minte sănătoasă, nicio altă interpretare decât aceea a unei purtări cordiale. Pe când îi admiram coapsele, a așteptat răbdătoare fără a schița vreun gest de a se acoperi sau de a se ridica. S-a purtat ca și cum i-aș fi privit mâinile sau părul. Prioritatea ei, fără a fi o obligație, era să mă facă să mă simt comod. Faptul că i se vedeau desuurile nu părea să aibă însemnătate în fața convingerilor sale.

Toate acestea îmi dansau prin cap, pe când mă străduiam să așez față în față două seturi de valori, ale lor și ale noastre. M-am gândit că poate legendara noastră ospitalitate se adaptase în societățile avansate, devenind acest spirit sincer, afabil și solidar. Ar fi fost mult prea îndrăzneț să trag concluzii de pe urma unei întâlniri trecătoare. De altfel, nici nu mă grăbeam s-o fac, dar simțeam un respect adânc pentru fata aceea care-și eliberase trupul de răspunderea de a-și păstra onoarea și așezase valorile în inimă, în suflet, în conștiință. Metereze demne de o comoară precum aceea.

La controlul pașapoartelor din aeroportul Heathrow, ofițerul de frontieră mi-a cercetat actele și m-a întrebat cât aveam de gând să stau. Când i-am răspuns, s-a uitat ciudat la mine și m-a întrebat cu sarcasmul tipic englezesc cum intenționam să stau patruzeci și cinci de zile cu puținele haine pe care le aveam în geantă.

— Sper să existe magazine de haine la Londra. Am bani la mine.

A râs și m-a lăsat să trec. Urmând instrucțiunile primite de la Institutul Britanic din Bagdad, am luat autobuzul care mă ducea la un terminal, de unde trebuia să iau altul care mă lăsa la King's Cross. Se făcuse cam ora patru după-amiaza și nu găseam al doilea autobuz, așa că am luat un taxi, în ciuda instrucțiunilor, deoarece era foarte scump.

Stăteam pe bancheta din spate și mă distram admirând peisajul urban, când am început să simt un gol în stomac. Mi-am amintit că nu mâncasem nimic de la cina din ziua anterioară. Mai mult, coniacul pe care îl băusem începuse să mă ardă pe dinăuntru. L-am întrebat pe taximetrist dacă mai avem mult până la destinație și mi-a aproximat cam o jumătate de oră. L-am întrebat dacă putea opri în apropierea unei cafenele sau a unei băcănii, ca să-mi iau ceva de mâncare. Rugămintea mea l-a surprins. M-a privit cu coada ochiului și mi-a spus că mâncarea pe care voiam s-o cumpăr avea să fie foarte scumpă, fiindcă trebuia să adaug suma pe care o înregistra taximetrul cât timp mașina staționa.

Mi se pare corect. Când opriți, am să las geanta aici ca să mă mișc mai repede. A, și ca să vă garantez că mă întorc, am adăugat râzând.

A micșorat viteza pentru a se încredința că-l auzeam bine, a întors capul și mi-a spus pe un ton părintesc:

Cum poți avea încredere să-mi lași bagajul, când nici nu ne cunoaștem? N-ar trebui să faci asta într-un oraș atât de mare precum acesta, nu știi niciodată peste ce oameni poți da.

La ce v-ar fi de folos bagajele mele? Îmi iau geanta cu mine, dacă asta vă face să vă simțiți mai bine, i-am răspuns, surprins de felul în care omul acela privea un fapt atât de simplu, deși îi eram recunoscător pentru bunele intenții.

Și dacă nu te întorci? Uite ce, mai bine nu opresc. Mănânci când ajungem.

A spus-o dându-mi de înțeles că discuția se încheiase. Eram nedumerit. Cum nu mă simt foarte în largul meu în compania nedumeririi, mă grăbesc să o înlocuiesc cu reflecția. Omul acela încerca să se arate util și să mă

învețe ceva, dar refuza în același timp să mă ajute. Îmi oferea ceea ce considera că ar fi fost profitabil și îmi refuza ceea ce-mi trebuia cu adevărat. Era sincer sau îmi oferea doar ce-i prisosea? Probabil că nu aveam aceeași percepție asupra generozității, am conchis, în vreme ce priveam cerul înnegurat al Londrei prin fereastra ridicată.

La recepția de la London College mi-au urat bun venit niște tinere care se foiau neîncetat încolo și-ncoace, cu un zâmbet pe buze. După ce mi-au dat niște formulare care trebuiau completate și m-au dojenit afectuos fiindcă luasem un taxi și nu autobuzul, au vrut să-mi arate camera. Le-am spus că eram lihnit de foame și că aș fi preferat să mănânc ceva mai întâi. Mi-au arătat un loc unde se vindeau pateuri, aflat chiar vizavi. Am cumpărat un pateu însiropat, care mi s-a părut neplăcut de dulce. Totuși, l-am mâncat.

Am urcat în cameră cu intenția de a-mi lăsa acolo lucrurile și de a merge să o văd pe Nasrin. Am băgat cutia cu baclava într-o pungă de plastic și, de cum am deschis ușa să plec, mi-a venit ideea de a-i dărui și sticluțele. Am socotit că ar fi fost un dar deosebit, având în vedere valoarea pe care o aveau pentru mine. Să tot fi fost vreo șase după-amiaza când am sunat-o și am hotărât să merg în vizită. I-am spus recepționerei că plecam să vizitez niște rude care locuiau în Haywards Heath și am rugat o să-mi explice, dacă se putea, cum să ajung acolo. Mi-a explicat că era foarte departe, trebuia să schimb mai multe trenuri, iar zonele pe unde urma să trec erau primejdioase noaptea, mai ales pentru cineva care nu cunoaște orașul. M-a sfătuit să amân vizita și să merg pe lumină. Văzându-mi hotărârea, mi-a explicat cu inima strânsă cum să ajung, repetându-mi să am mare grijă.

Pe vremea când era medic rezident m Bagdad, Nasrin se îndrăgostise de Mundher, un medic musulman care lucra la același spital. Au fost siliți să-și trăiască povestea de dragoste și să se bucure în taină de puținele și număratele clipe furate unei societăți unde religia era mai presus de dragoste. Acestea nu sunt povești despre înlăturarea unor stavile, ci adevărate drame, care pot distruge familii întregi și în care femeia plătește prețul cel mai mare.

Niciuna dintre cele două comunități, cea musulmană și cea creștină în acest caz, nu îngăduie o asemenea trădare. E posibil ca viața fetei de religie creștină să fie amenințată de către unu 1 dintre membrii mai exaltați ai familiei. În schimb, e o datorie familială și religioasă ca fata musulmană să plătească cu viața. Ca urmare, se pot întâlni căsnicii între femei de religie creștină și bărbați de religie musulmană, dar n-am auzit niciodată să se

întâmple invers. Statele arabe nu recunosc oficial căsătoriile între supusele musulmane și nemusulmani, nici măcar atunci când au fost încheiate în afara granițelor.

Nasrin și Mundher erau conștienți de toate acestea. Se iubeau, își iubeau familiile și nu puteau face atâta rău tuturor. Știau că singura lor alegere, pentru a nu renunța la dragoste și a ușura năpasta ce avea să cadă asupra celor dragi, era să fugă într-o țară cu mentalități diferite. Au pus la cale totul, s-au întâlnit la Londra și s-au căsătorit în trei rânduri: la biserică, la moschee și la primărie.

A fost o lovitură dură pentru toate familiile, mai cu seamă pentru familia lui Nasrin. Surorile ei erau foarte nefericite. Cine avea să dorească o fată a cărei soră fugise cu un musulman? Ani de zile, numele lui Nasrin nu s-a auzit pe buzele familiei. Se refereau la ea numai la persoana a treia: „ați văzut ce ne-a făcut, „ne-a vârât capul în nisip, „nimeni nu se aștepta la așa ceva de la fata aceea frumoasă și deșteaptă, la câți pretendenți făceau coadă la ușa casei”.

Familia lui Mundher trăia nenorocirea într-un fel relativ asemănător, dar reacțiile variau în funcție de logica fiecăruia. Mama lui l-a sunat pe unchiul Hanna, l-a amenințat și a acuz «it-o pe fiica lui că îi făcuse farmece fiului ei. Fratele mai mare și soțul surorii mai mari, conștienți de faptul că povara familiei lui Nasrin era mai grea, i-au vizitat la vreo două zile după acel telefon. I-au asigurat că nu aveau nimic cu ei, dimpotrivă, întrucât ei suferiseră cel mai mult. Acum, îi considerau parte din familie, le înțelegeau nenorocirea, îi respectau și se simțeau onorați că fiica lor îl alesese pe fiul lor.

Doar eu și Parwin, sora lui Nasrin, am știut de la bun început de dragostea lor interzisă. Personal, aș fi preferat ca lucrurile să stea altfel și nimeni să nu fie afectat, însă acceptam laptele. Am căzut toți trei de acord că fuga era cea mai bună cale de scăpare.

Doi ani mai târziu, când rudele au aflat că merg la Londra, în privirile tuturor se citea aceeași întrebare. Oare se duce să o vadă? De fiecare dată, eu schimbam subiectul sau încercam în lei și chip să le dau de înțeles că nu voiam să vorbesc despre asta. Ce-aveam să fac mă privea doar pe mine, nu era o chestiune de familie. Unii cedau în fața îndoielii și îndrăzneau să formuleze întrebarea. Pentru a evita discuțiile, răspundeam i a o să hotărăsc la fața locului, cu toate că-mi era clar ce aveam de gând.

Tata m-a încurajat s-o vizitez. Bazându-se pe credințele sale creștine de neclintit, n-ar fi considerat niciodată pierdută o oaie rătăcită. Întotdeauna am avut convingerea că tata avea vederi mai deschise decât îi permitea societatea însăși. În ceea ce-l privea, Nasrin se căsătorise cu un musulman, dar nu renunțase la creștinism. Or, asta avea cu adevărat greutate în ochii lui Dumnezeu. Știa că o asemenea perspectivă nu putea fi mărturisită. Avea șase fete și nu le putea supune ispitei.

În mod curios, cel care se arăta cel mai implacabil atunci când o condamna era Nassir, soțul mătușii Victoria, intelectualul de stânga potrivnic oricărui fel de convingeri religioase. Când m-am întors de la Londra, a fost singurul care mi-a reproșat că fusesem să o văd. Am avut un scurt schimb de păreri pe tema asta, pe parcursul căruia el a repetat cuvântul „trădare" cam fără temei. Cum argumentele pe care mi le aducea nu erau pe potriva inteligenței sale, am ajuns la concluzia că, în realitate, se simțea rănit deoarece Nasrin, căreia îi purta o mare stimă, nu-l făcuse complice la un lucru atât de important pentru ea și pentru întreaga familie. Nassir așezase dezamăgirea personală mai presus de principii.

Când am ajuns, era întuneric. Locuiau la etajul al doilea al unei case tipic englezești, în cadrul spitalului St. Frances, unde și lucrau. În sfârșit, l-am cunoscut pe Mundher. M-au primit cu bucurie și au fost entuziasmați de cutia cu baclava, dar, spre dezamăgirea mea, s-au arătat indiferenți față de sticluțe. În clipa aceea m-a mirat, dar curând am descoperit că se puteau găsi în orice supermarket din Londra. Mundher se arăta fericit că avea cu cine să împartă berile. Am băut câteva și m-am întors la cămin, promițând că o să mai trec pe la ei.

La a doua vizită, invitaseră la cină un cuplu de prieteni englezi. Nasrin, care a fost întotdeauna foarte entuziastă, se lăuda mereu cu vărul ei. Nici eu nu recunoșteam toate virtuțile pe care mi le atribuia. N-a uitat nici să pomenească priceperea mea extraordinară de a citi în palmă. Prietena n-a stat pe gânduri nicio clipă. A întins mâna și m-a rugat să-i citesc și ci în palmă. Am încercat să mă scuz, sub pretextul că pentru așa ceva era nevoie de o atmosferă aparte. Toată lumea s-a grăbit să o creeze. Unul a dat fuga să stingă lumina, în vreme ce altul așeza o veioză pe măsuța aflată între mine și femeie. Eu îmi tot ceream scuze, cu vocea din ce în ce mai pierită, până ce Nasrin mi-a șoptit discret în aramaică: „Trebuie s-o faci, din politețe." Am luat mâna stângă a femeii și, după o pauză și câteva amănunte despre copilăria ei, la care a dat din cap afirmativ, i-am spus:

Ați trăit o mare dragoste care a pierit.

Femeia a început să plângă. Printre lacrimi, a povestit că era vorba de primul ei soț, care se prăpădise. Situația nu era deloc comodă, mai ales pentru mine. Lacrimile au pus capăt, din fericire, cititului în palmă. După o vreme, prietena lui Nasrin s-a calmat. Seara a continuat în liniște, iar noi am vorbit despre alte teme. Am luat, în sinea mea, hotărârea de a nu mai citi nimănui în palmă.

La College veneau studenți din diferite țări. Treptat, s-au format grupuri de prieteni în funcție de afinitățile fiecăruia. Camera mea era la al treilea și ultimul etaj, în apropiere de salonașul unde studenții ședeau după-amiaza la un ceai sau la o cafea. I-am întrebat de unde se iau băuturile. Una dintre fete m-a condus la un colț care fusese transformat în bucătărie dotată cu minimul necesar, un aragaz, un frigider și câteva tacâmuri. Mi-a spus că puteam cumpăra mâncare gata pregătită și băuturi și le puteam ține în frigider. A mai precizat că aveam voie să ne pregătim acolo ceai și cafea, dar nu să gătim. Am întrebat-o de unde era și mi-a spus că din Catalonia.

— Catalonia?

— Da, e o regiune în nordul Spaniei. M-am născut în apropiere de un oraș numit Lleida, dar locuiesc și lucrez în Barcelona.

— A, Barcelona.

I-am spus că printre noi se aflau și alți spanioli, făcusem cunoștință cu ei și ne salutam. Mi s-a părut ciudat că nu s-a arătat deloc interesată. O chema Tonia și ne-am împrietenit imediat. Mi-a povestit că se împrietenise cu două fete, Sylven și Irene. Mi le-a prezentat și, în felul acesta, a luat naștere grupul nostru. Sylven era franțuzoaică, terminase Facultatea de Studii Economice la Paris. Irene era din Panama și, pe lângă faptul că era foarte frumoasă, se vedea că provenea dintr-o familie înstărită. Dacă-mi aduc bine aminte, ne-a spus că avea sânge libanez și că era secretara generalului Torrijos1.

Omar Torrijos (1929-1981), autor al loviturii de stat din 1968 din Panama, (n. Trad.)

Relația cu Tonia a evoluat foarte rapid și a ajuns să fie mai mult decât o simplă prietenie. Atracția fizică a luat naștere pe nebănuite, și am putut, pentru prima dată, să petrec toată noaptea făcând dragoste și împărțind patul cu o femeie. Era brunetă, mărunțică la trup, bine proporționată și flexibilă. Ochii ei rotunzi de culoarea alunei, părul negru tuns scurt, cât să acopere

urechile, îi dădeau un aer inocent de copilă. Râdea înclinând ușor capul spre dreapta, cu pauze lungi între un hohot și altul, ca și cum le-ar fi subliniat, pe rând.

Într-o zi, grupul de spanioli era așezat în micul salon, în jurul mesei. Pe masă se afla o pungă de plastic de culoare țipătoare, un cuțit și niște cârnați roșii-portocalii. Râdeau, tăiau felii din cârnați și le înfulecau cu vădită delectare. Am trecut pe lângă ei și i-am salutat, dar mi-au răspuns cu râsete și comentarii pe voce joasă, parcă bătându-și joc. Tonia n-a spus nimic, încercând să pară indiferentă, dar expresia de pe față îi trăda dezgustul.

Atitudinea spaniolilor m-a mirat. Nu pricepeam de ce-și băteau joc de mine, de vreme ce ne știam de puțină vreme și până atunci relațiile noastre fuseseră cordiale. Nu cunoșteam cultura lor socială, așa că mi-a trecut prin cap că i-ar fi putut deranja relația mea cu una dintre compatrioatele lor. I-am spus asta Toniei.

— Nu. Nu dau doi bani pe asta.

— Atunci, de ce râd de noi?

— Râd de mine.

— S-a întâmplat ceva între voi?

— Nu. Dar sunt catalană și asta nu le place.

— De ce?

Nu mi-a răspuns. Nu părea să aibă chef să vorbească pe tema asta atunci, așa că am schimbat discuția:

— Apropo, ai văzut că mănâncă cârnații ca pe niște fructe uscate? Sunt gătiți în vreun fel?

— Nu. Sunt cruzi și delicioși.

În cameră și-a recăpătat buna dispoziție și atunci am rugat-o să-mi explice motivul dușmăniei dintre ea și ceilalți spanioli. M-a privit nedumerită, ca și cum n-ar fi știut să lămurească ce i se întâmpla sau s-ar fi îndoit că avea să fie înțeleasă.

— E complicat. Las-o baltă.

Am insistat. S-a ridicat încet, fără prea mare tragere de inimă, a deschis o geantă de călătorie și a început să scormonească în ea, căutând ceva prin care să mă ajute să pricep. A scos niște șosete groase cu dungi verticale de culori diferite, s-a așezat din nou lângă mine și mi le-a întins. I-am spus că mi se păreau foarte puțin feminine. A râs și mi-a spus că asta nu avea importanță. Erau culorile steagului catalan și ale clubului de fotbal din orașul ei, și le purta întotdeauna cu ea, ca simbol al apartenenței. Mi-a

explicat că spaniolii erau suporteri ai clubului de fotbal din Madrid, de unde și rivalitatea dintre ei.

— Asta-i absurd. Cum să nu se mai salute lumea din cauza fotbalului? Și-apoi, ce vină am eu?

— Nu e vorba de fotbal, ci de fapte care ne diferențiază, de simboluri. În timpul dictaturii franchiste, catalanii au îndurat o permanentă represiune. Ne era interzis să ne afirmăm identitatea sau să vorbim în limba noastră. Fotbalul ne ajuta să ne simțim uniți.

Cuvântul „dictatură" îmi era familiar. Trăiam într-o țară în care toți sufereau mai mult sau mai puțin din pricina represiunii, în funcție de gradul de loialitate pe care îl arătau indivizii sau colectivitățile față de regimul despotic. Este adevărat că istoria noastră e plină de abominabile anihilări ale minorităților de către putere. Este la fel de adevărat că unele sectoare ale populației au participat la aceste anihilări din motive josnice, indiscutabil, dar nu înțelegeam cum era posibil ca restul cetățenilor să se lase influențați de politică, dacă nu-i interesa, în Irak învățaserăm să nu avem încredere în guvernanți, în aparatele lor propagandistice și declarațiile de bune intenții. Probabil de aceea kurzii noștri persecutați se bucurau de simpatia populară. Comparația cu Irakul nu-mi lămurea însă situația din Spania.

— Au loc lupte armate cu guvernul?

I-am pus întrebarea gândindu-mă că un conflict armat afectează direct populația, iar societatea îi sancționează pe cei care răspândesc nesiguranța. A răspuns că nu, lucru care mi-a sporit nedumerirea. Tot nu pricepeam. Am tot sucit-o pe o parte și pe alta, până când una dintre femeile care ne servea mâncarea la bucătăria de la College m-a ajutat să relativizez totul.

Avea o constituție solidă și era lată în spate, cu brațe muncite. Părul blond părea vopsit. Era de statură mijlocie și nu avea mai mult de treizeci și cinci de ani. Semăna atât de bine cu femeile din Ankawa, care-și petreceau ziua trudind, încât îmi părea foarte cunoscută. Întotdeauna ne zâmbea, mie și Toniei, când veneam cu tava în mână, și ne servea porții duble.

I-am mărturisit Toniei sentimentul de familiaritate pe care mi-l trezea femeia aceea și am adăugat că mă surprindea felul în care se purta cu noi. Mi-a spus că schimbase câteva vorbe cu ea. Era spaniolă și emigrase în Anglia în căutare de lucru. Cum ne văzuse mereu împreună, a socotit că și eu eram catalan. Bine, dar femeii i se luminează fața când ne vede! m-am gândit eu. În fond, ura este o alegere personală care nu are nevoie de cine

știe ce temei. E doar o alternativă mai puțin exigentă decât sentimentele bune.

Încercam să observ cum se purtau ceilalți colegi în funcție de originea lor. Micile diferențe erau amuzante și anecdotice, mai ales cele vădite la orientali și la mediteraneeni. Europenii din nord mă dezorientau. Îmi creau sentimentul că se află în afară sau mai presus de orice relație socială. Chiar și când se întâlneau între ei, păreau să fie separați, ca niște piese așezate una lângă alta ce nu alcătuiesc niciun fel de structură. Mă intriga felul în care percepeau conviețuirea și rolul celuilalt. În puținele și scurtele dăți în care am interacționat cu vreunul dintre ei, i-am simțit atât de distanți, încât m-am întrebat dacă mă respectau sau nu. Era ca și cum celălalt n-ar fi existat pentru ei dacă nu făcea parte din cercul lor de interese.

O dată, Sylven mi-a spus că-i plăcea cămașa de bumbac pe care o purtam. În spiritul tradiției irakiene, i-am dăruit-o de bunăvoie, iar ea a primit-o fără să stea pe gânduri. Socotind că era o bună prietenă, i-am spus de ce i-o dăruisem, și i s-a părut un gest foarte frumos și nobil. Se vede bine că le-a povestit apoi colegilor. Câteva ore mai târziu, s-a apropiat și s-a așezat lângă mine o fată nordică. Stătea în camera de alături și o întâlneam adesea pe parcursul zilei, dar nu ne salutam niciodată, pentru simplul motiv că nu mi se părea că ar fi interesat-o.

— Îmi place cămașa ta.

— Mulțumesc.

Am răspuns fără să acord prea mare importanță interesului ei față de cămașa mea. După un moment de tăcere, în care am văzut-o căzând pe gânduri, a întins mâna și mi-a atins brățara cu vârful degetului. Era un lanț gros din argint, cu o plăcuță pe care era numele meu. Eu însumi îl gravasem cu litere mari, latinești, iar ea îl putea citi foarte bine.

— Îmi place brățara ta.

— Da? Și mie. Eu am făcut-o.

— Mi-o dai mie?

— Nu. E un obiect personal.

— Cum, nu-mi dai nimic? Lui Sylven i-ai dat o cămașă.

— Nu văd de ce ți-aș da ceva.

— Ok, mi-a spus și a plecat.

Altă dată, am mers în centrul Londrei cu un grup numeros de colegi. Aveam intenția de a petrece o după-amiază într-o discotecă. Pe când stăteam la coadă, așteptând să ne vină rândul, am observat că se plătea

intrarea. Noi patru am părăsit rândul și ne-am dat la o parte, fiindcă prietenele mele nu erau dispuse să dea bani pe intrare. În Irak nu existau discoteci, iar eu eram curios să văd cum arăta una. M-am oferit să le plătesc biletele, și am stăruit până când au acceptat și ne-am întors în rând cu restul grupului. Ceilalți ne-au întrebat de ce ne răzgândiserăm, iar una dintre fete i-a spus că le plăteam eu intrarea.

Unul dintre băieți, un european, m-a întrebat cu o spontaneitate surprinzătoare dacă-i plăteam și lui intrarea. I-am răspuns că le făceam cinste prietenelor, dar că nu aruncam cu bani în dreapta și-n stânga. Probabil ar fi trebuit să-l întreb, cu aceeași atitudine firească, cum de-și închipuia că aveam să-i plătesc biletul, de vreme ce abia ne cunoșteam. Dar n-am făcut asta. Cuvintele și tonul lui nu ascundeau niciun fel de răutate. Pur și simplu încerca. M-am gândit că, în termeni strict materiali, băiatul avea tot dreptul să economisească bani, însă mă deranja lipsa lui de considerație față de celelalte dimensiuni pe care trebuie să le aibă relația socială. Nu s-a arătat defel interesat să afle de ce le făceam cinste prietenelor mele, sau care erau valorile mele, înainte de a încerca să profite de mine. Chiar și așa, existau multe persoane cu care puteam avea relații mulțumitoare și n-avea rost să mai sucesc treaba asta pe toate fețele.

În grădina căminului se afla un soi de pergolă unde organizam, în după-amiezile de sâmbătă, petreceri la care dansam pe melodii de Rod Stewart, Boney M și Bee Gees. Spre sfârșitul cursului, am organizat o petrecere de rămas-bun într-o sală foarte mare din interior. Fuseseră întinse mese pe care se aflau tăvi cu tartine, băuturi răcoritoare și alcoolice, iar muzica era ambientală. Cu un pahar în mână, ne tot plimbam și stăteam de vorbă cu cei de față. Un coleg sirian s-a apropiat cu pas grăbit de mine. Băuse peste măsură și era vădit încins. Mi-a spus că descoperise că printre studenți se aflau și israelieni.

— Zău? Și unde sunt? Am exclamat, fără a-mi ascunde curiozitatea de a afla cum poate arăta un israelian.

— Sunt într-un colț, stau de vorbă cu niște colegi. Hai să vorbim cu ei.

— De ce?

— Mi-ar plăcea să-i întreb ce părere au despre ce se petrece acum în Palestina.

— Ce părere să aibă? Lasă asta și bucură-te de petrecere.

A plecat prea puțin convins și s-a întors câteva minute mai târziu, cu fața aprinsă din cauza alcoolului.

— Mă duc să vorbesc cu ei. Vii cu mine?

Deși nu prea vorbiserăm, ne tratam cu încredere și complicitate, ca și cum am fi fost din aceeași țară.

— Nu fi prost. Lasă-i în pace.

M-a tras de braț, insistând:

— Vino cu mine. Vino.

— Nu vreau. Nu vreau să mergi nici tu. E clar?

A făcut un gest de dezaprobare cu mâna și a plecat. Colegii cu care stăteam de vorbă m-au întrebat ce pățise. Le-am explicat, dar n-au acordat importanță faptului. Eu râdeam de înfățișarea lui de om beat, dar simțeam în sinea mea o neliniște ciudată. Nu trecuseră nici cinci minute, când am auzit strigăte de ceartă. Brusc, Sylven a apărut în fugă cu o expresie de teamă întipărită pe chip și mi-a spus, respirând precipitat, că prietenul meu sirian pornise o ceartă. M-a prins de braț și m-a târât către un spațiu lateral, într-un capăt al sălii.

I-am văzut pe ceilalți strânși roată, spectatori distanți și surprinși. Prietenul meu sirian stătea în mijloc, cu brațul întins, ridicat la înălțimea pieptului, și arăta cu degetul, ca un procuror înfuriat de crima abominabilă comisă de acuzat. Era atât de beat, încât abia se mai ținea pe picioare. Părea singur și părăsit, ca un Don Quijote luptându-se cu nălucile lui. M-am apropiat de el, i-am coborât brațul și-am încercat să-l scot din mijlocul acelui cerc suprarealist și absurd. Se opintea, zbierând în continuare, cu fața roșie și ochii gata să-i sară din orbite din cauza tensiunii. Buzele îi luceau, umede de salivă, pe care o împroșca la fiecare silabă rostită. Cuvintele îi ieșeau greoaie și încleiate:

— Criminali. Sunteți niște criminali. O să vă anihilăm.

I-am apăsat mâna peste gură și i-am poruncit să tacă. M-am uitat să văd încotro arăta cu degetul. Am zărit vreo patru sau cinci fete și un băiat lipiți de perete, ca și cum s-ar fi simțit încolțiți. Două dintre fete plângeau, iar băiatul avea ochii înroșiți și umezi, de parcă era la un pas de a izbucni în plâns. Ceilalți încercau să-i consoleze pe cei trei care, am dedus eu, trebuiau să fi fost israelienii. I-am cercetat cu privirea câteva clipe, pentru a-mi astâmpăra curiozitatea.

Înfățișarea lor nu avea nimic ieșit din comun, arătau ca niște tineri mediteraneeni obișnuiți. El era mai degrabă scund, cu pielea albă și părul blonziu, scurt și creț. Una dintre fete era subțire, de statură mijlocie. Avea pielea măslinie, trupul zvelt, ochii mari și întunecați — deși umflați și

înlăcrimați — iar părul, negru și lins, tuns scurt, dezvelea gâtul lung și frumos care a trezit pasiunea atâtor poeți arabi. Nu-mi amintesc cum arăta cealaltă fată. Mi-am dat prietenul la o parte, l-am silit să se așeze pe un scaun și-am încercat să-l liniștesc. Mi-a spus, pe un ton pocăit, încercând să-și motiveze comportamentul agresiv și exagerat:

— Jur pe Dumnezeu că voiam doar să stau de vorbă cu ei. Când au aflat că sunt sirian, au refuzat să vorbească cu mine.

Calmează-te. A trecut. Așteaptă-mă aici și nu te mișca. Mă întorc imediat.

Mi-am rugat prietenele să aibă grijă de el cât mă duceam să le cer scuze israelienilor. M-am îndreptat către ei cu un zâmbet pe buze, ca o declarație de intenții. Cele două fete plângeau în continuare, iar colegele încercau să le consoleze. Băiatul a făcut un pas înainte, vrând parcă să dea de înțeles că avea să le apere pe fete. Am zâmbit mai larg, am ridicat mâna deschisă pentru a le arăta că veneam în semn de pace și-am spus cu voce tare că voiam să le cer scuze. M-am oprit la mai bine de un metru de băiat. Nu voiam să mă apropii mai mult fiindcă se purtau de parcă aș fi vrut să-i sfâșii. Le-am spus, încercând să mă adresez tuturor celor trei, că băiatul sirian era beat criță, că-și pierduse controlul și că acum era cuprins de remușcări și de rușine.

Nici n-au primit, nici n-au respins scuzele. Le-au ignorat, ca și cum n-ar fi fost ceea ce așteptau. Cele două fete, care gemeau ca și cum s-ar fi silit să nu mai plângă, fără a reuși, se agățaseră de una dintre colege, căutând cu un gest evident protecție. Trecuse o bună bucată de vreme și mă miram că nu se opriseră din plâns. Îmi atrăgea atenția mai cu seamă faptul că păreau să caute în continuare protecție, deși eu zâmbeam și le ceream scuze.

Băiatul nu părea furios, ci indignat. Striga, ca și cum ar fi vrut să lase mărturie în public asupra celor întâmplate, crâmpeie de fraze scurte, fără legătură, acuzând agresiunea din partea sirianului. Eu dădeam din cap în semn de aprobare, încercând să-l fac să priceapă că-i înțelegeam supărarea, întru totul justificată. El tot insista, până când am început să-i pun la îndoială adevăratele intenții. Cei trei insistau să se arate drept victime, în loc să se înfurie și să dea frâu liber agresivității naturale pe care o trezește o asemenea situație. În schimb, fata cu înfățișare nordică de care se agățaseră a sărit înfuriată și m-a făcut cu ou și cu oțet, extrem de arțăgoasă. Era ca și cum cei agresați n-ar fi avut curajul să ceară dreptate. Ca și cum ar fi fost lipsiți de apărare, iar ea ar fi cerut dreptate în numele lor.

Nu-l puteam apăra pe sirian. Era evident că dăduse cu bâta în baltă, așa că-i tot repetam fetei că era beat și nu avea de gând să facă rău nimănui. Ea țipa și ne insulta în continuare. Am încercat să o calmez, spunându-i că lucrurile acestea se întâmplă la petrecerile unde se consumă alcool, dar în zadar. I-am spus pe un ton categoric că reacția ei mi se părea exagerată și i-am întors spatele, pe când vocea ei mă urmărea în continuare cu arțag. Mă durea imaginea tristă pe care o lăsase sirianul despre noi toți, dar israelienii aceia tocmai îmi dăduseră o lecție importantă, pe care ei o învățaseră foarte bine. Cauzele drepte devin nedrepte și invers, în funcție de cum sunt prezentate.

A

— “*1 patrulea an de facultate a trecut foarte repede, cum se întâmplă cu tot ce e plăcut în viață. Tonia mi-a trimis o telegramă, spunându-mi că voia să vină în Irak de Crăciun. Luase legătura cu ambasada irakiană de la Madrid, iar acolo i se ceruse o invitație pentru a-i elibera viza. Era prima dată când auzeam de așa ceva și nu știam cum se obține. Am apelat la unchiul Hanna, pentru că era genul de persoană care știa, mai bine decât oricine, toate mărunțișurile birocratice pe care le născocesc administrațiile publice. S-a arătat foarte atent, ba chiar de-a dreptul fericit că-i ceream ceva. A doua zi totul era rezolvat. Făcuse invitația pe numele lui pentru a mă scuti de nenumăratele certificate care s-ar fi cerut altfel. Mai erau câteva zile până la Crăciun, așa că am trimis scrisoarea prin poștă expres, cu confirmare de primire, în speranța că va ajunge la timp. Zile în șir, am fost ținta invidiei tuturor amicilor mei fiindcă urma să mă viziteze o prietenă din Europa. Tonia a trimis o a doua telegramă spunând că, dacă primea viza, urma să ajungă la Bagdad pe 24 decembrie.

Petrecerile pe care cluburile private din comunitatea creștină le organizau pentru Ajunul Crăciunului se întreceau serios cu slujba de Crăciun, și câștigau tot mai mulți adepți de la an la an. Eu, Akram și Sleman voiam să mergem la petrecerea de la clubul Ur, din comunitatea caldeeană, însă acolo primeau doar familii. Unchiul Hanna, secretarul clubului, și mătușa Badnya ne-au invitat să mergem cu ei și cu fiicele lor. Mai mult, au spus că ar fi fost ocazia potrivită pentru a sărbători împreună vizita Toniei.

Am așteptat-o pe Tonia până în ultima clipă în seara aceea, dar nu a apărut. Am rugat-o pe Sulta să ne sune la club dacă sosea și am plecat la petrecere. Deși era posibil ca avionul să întârzie, nimănui nu-i păsa de mine la masa mare pe care o ocupam. Comentariile glumețe, urmate de hohote de

râs sonore, adesea exagerate, vâjâiau peste masă ca mingile de tenis la o partidă fără pauze. „Probabil a găsit un spaniol mai chipeș.” „în noaptea asta, dormi singur.” „Și zici că o satisfăceai? Veneau să comenteze chiar și cunoscuți de la alte mese.

Priveam toate acestea drept o încercare din partea lor de a-și vărsa năduful, pentru că mă invidiau, și înghițeam totul în tăcere. Însă roata se putea întoarce oricând, și-atunci aveam să mă aflu de partea cealaltă. Totul ținea de un simț al umorului colectiv tipic irakian, plin de cruzime. Era un tratament aplicat fără milă unui individ care a făcut o greșeală sau a suferit un incident și a rămas lipsit de apărare, ca un animal rănit atacat de restul haitei. În dialectul irakian, există chiar un cuvânt pentru a-l desemna pe nefericit: i se spune *nassba.*

Înainte de a părăsi clubul, la ore târzii ale dimineții, unchii ne-au invitat să sărbătorim masa de Crăciun acasă la eh Pe la douăsprezece la amiază ne-au trezit niște bătăi puternice în poarta casei. Am crezut că venise Tonia, însă era o colegă de la universitate cu care mai ieșeam și care chiulise de la cursuri 1 ca să vină să ne felicite de Crăciun. Am pus de ceai și-am luat micul dejun împreună. Se făcea târziu, trebuia să facem duș și să ne îmbrăcăm în grabă. Tocmai când colega, care era turkmenă, mi-a spus că se duce acasă ca să ne putem vedea și noi de treburi, m-a săgetat o idee nebunească și ochii mi s-au aprins:

— Ai mai fost vreodată la o cină tipică de Crăciun?

— Nu.

— Ți-ar plăcea să mergi?

— Foarte mult. Am fost întotdeauna curioasă să văd cum îl sărbătoresc creștinii.

Atunci, te invit la cina acasă la mătușa mea, dar cu o condiție.

— Care?

— Trebuie să te dai drept fata spaniolă, Tonia.

— Dar nu știu spaniolă.

Și cine crezi că știe spaniolă? Toată lumea o să-ți vorbească în engleză.

— E foarte riscant. Dacă-și dau seama?

N-o să-și dea. La cum arăți, poți trece drept spaniolă. Joacă teatru, te pricepi la asta de minune.

Prietena mea era oacheșă. Avea părul negru, lung și creț. Era foarte veselă, plină de naturalețe, dezghețată la minte. Când au auzit discuția noastră, Akram și Sleman mi s-au alăturat și-au îmboldit-o și ei să accepte.

I-am promis să mâncăm pe săturate, să râdem și să ne distrăm pe cinste. I-am mai spus că nu era prima dată când jucam jocul acesta. Când mergeam la restaurante de kebab unde lumea nu ne știa, eu mă dădeam drept turist occidental, ca să fim serviți mai bine și mai repede decât ceilalți. În cele din urmă, s-a învoit, dar cu condiția să ajungă acasă înainte de șase seara. Era cea mai târzie oră la care puteau ajunge acasă studentele irakiene.

Ceasul răzbunării sosise mai devreme decât credeam și voiam să mă bucur din plin de ea. Am traversat grădina, ne-am oprit în fața porții și am sunat. Mătușa Badriya ne-a deschis zâmbind, cu un prosop de bucătărie în mână. Ne-a salutat fără să se uite la noi și dând în continuare instrucțiuni fiicelor să aibă totul pregătit. Când prietena mea i-a întors salutul în engleză, a tăcut brusc ca și cum ar fi văzut o nălucă. După câteva clipe, a reacționat, a spus „*Hello*. *Hello",* a aruncat o privire în casă și-a început să strige „Hanna, Hanna, a venit Tonia!"

Trebuie să spun că Tonia, pentru faptul că era străină, avea să fie singura necunoscută pe care o aduceam acasă la niște rude fără să fi anunțat și fără să fi cerut voie înainte. Cele mici au dat fuga la ușă și-au început să strige *„Hello, hello. R,* parcă prinse într-un joc. Unchiul Hanna a apărut cu pas grăbit, potrivindu-și cravata. M-a întrebat cum se salută în spaniolă și i-am zis că nu știu, dar că o putea saluta în engleză fiindcă Tonia vorbea engleza. A salutat-o și a repetat întrebarea. Nu-mi amintesc ce răspuns a născocit, dar unchiul s-a arătat mulțumit.

Le-am spus că avionul întârziase din cauza vremii și că aterizase dimineața devreme. Cel mai ciudat era faptul că prietena purta uniformă de universitate, dar erau cu toții atât de entuziasmați de prezența ei, încât nici n-au băgat de seamă. Chiar și Parwin mi-a mărturisit, câteva luni mai târziu, că amănuntul acela îi atrăsese atenția și-i trezise bănuiala, dar văzând că toată lumea credea că fata aceea era Tonia, hotărâse să nu sufle o vorbă.

Unchiul și mătușa au fost gazdele perfecte. Aperitivele au fost însoțite de un pahar de vin dulce. Pentru prietena mea era prima dată când punea gura pe alcool. Masa plină ochi de tot felul de mâncăruri tradiționale, cu unchii mei care se tot foiau primprejur, servindu-ne direct cu mâna, într-un gest de cordialitate familiară. După masă, am trecut în salon pentru a ne bucura de dulciuri, de fructe, de-un ceai sau o cafea și o țigară, oferite de obicei de gazde. Prietena a mulțumit și a spus că nu fumează.

— Cum? O europeancă nefumătoare?

O femeie care fuma era socotită emancipată, un lucru firesc de altfel pentru o tânără europeană, așa că a trebuit să cedeze și să fumeze o țigară cum s-a priceput. Unchiul Hanna se tot foia dintr-o parte în alta cu sprinteneala și voioșia unui copil prins într-un joc care-l stimulează. Râdea, făcea glume, spunea bancuri pe care ne cerea să le traducem pentru prietena mea, și insista să gustăm din cutare prăjitură sau cutare fruct. Ne-a oferit și un pahar de *araq.* I-am mulțumit și i-am spus că nu mai aveam timp și de asta. Aveam o întâlnire cu niște prieteni la cinci și jumătate și se făcea târziu.

Nicio problemă. Văd duc eu cu mașina oriunde îmi spuneți. Nici nu se discută.

Așadar, mai aveam timp de un pahar.

I-am spus că niciunuia dintre noi trei nu ne plăcea *araq*-ul. A insistat, totuși, să pregătească un pahar pentru Tonia, fiindcă trebuia să-i arătăm tradițiile noastre. Pe când aducea apa și gheața, i-a spus cu mândrie:

Este *araq* din orașul nostru, Ankawa. Cel mai bun din țară!

Prietena, care nu și-ar fi închipui că avea să bea vreodată *araq,* a sorbit puțin fără chef și a spus că i se părea delicios. Unchiul ne-a lăsat la poarta casei. S-a oferit să vină a doua zi, să-i arate Toniei Bagdadul cu mașina. I-am explicat că nu se poate, inventând o scuză. Mi-a spus, pe ton confidențial, că ne stătea la dispoziție cu mașina în orice moment, pentru orice. I-am mulțumit pentru ofertă, pentru prânz, pentru tot ce făcuse. De îndată ce a plecat, eu și prietena mea am dat fuga să căutăm un taxi care să o ducă acasă. În timp ce alergam, striga la mine și mă certa pentru festa cu tutunul și cu *araq-ul,* iar eu îi răspundeam felicitând-o pentru măiestria cu care își jucase rolul.

A doua zi dimineața, fratele meu Paul a venit la Bagdad și s-a înființat acasă. De îndată ce a trecut pragul, a întrebat de Tonia. I-am spus că totul fusese teatru. După ce i-am relatat povestea de-a fir a păr și am râs împreună, ne-a spus că întinsesem prea mult coarda și că unchii n-o să ne ierte. Pentru prima dată simțeam că, probabil, abuzasem de amabilitatea lor și începeam să am remușcări. M-am apărat spunând că mă luaseră peste picior și-mi stricaseră toată seara, iar eu le întorsesem, pur și simplu, favorul. Îmi dădeam seama, cu toate acestea, că întrecusem măsura.

Paul le-a făcut o vizită unchilor și le-a povestit toată tărășenia. De atunci încoace, primeam prin terți mesaje de la ei în care eram considerat un ingrat, iar unchiul Hanna jurase să-mi dea o mamă de bătaie dacă-i ieșeam

în cale. Îmi părea rău că-i rănisem sentimentele, și un amestec de rușine și teamă mă năpădea de câte ori mă gândeam să mă duc să le cer iertare. N-am călcat pe la ei luni de zile, până când Anis a venit la Bagdad cu niște treburi. Mi-a spus ca dorea să le facă o vizită și m-a rugat să-l conduc, fiindcă nu știa unde locuiau și cum se ajungea acolo. Fiind frate mai mic, nu puteam refuza, mai ales că era vorba de Anis, care nu prea stătea la discuții. I-am spus că îl însoțesc până la poartă și apoi plec.

După ce am coborât din autobuz, am străbătut pe jos bucata de drum de țară până la casa lor. Când ajunseserăm pe la vreo cincizeci de metri, l-am văzut pe unchiul Hanna spălând mașina în fața porții. Era îmbrăcat cu hainele lui de casă preferate, un tricou alb, larg, cu mâneci scurte și niște izmene albe de bumbac, care-i ajungeau până la genunchi. Pe umăr avea cârpa de care nu se despărțea nicicând și pe care o folosea la de toate: pentru a se șterge pe față, pe mâini, de transpirație, pentru a curăța mașina, bujiile și joja, pentru a îndepărta praful de pe pantofi și multe altele, lucruri pe care mătușa Badriya le enumera furioasă, dar râzând. Ori de câte ori putea, fără ca el să-și dea seama, îi spăla cârpa. El nu-i dădea voie s-o spele și nici s-o schimbe cu altă cârpă, nouă. Susținea că, cu cât era mai murdară și mai folosită, cu atât curăța mai bine.

Înainte să ne observe prezența, i-am spus lui Anis că-l las acolo și că plec.

— Nu fi tembel. O să-l săruți pe cap și o să ceri iertare.

„Tembel” și „dobitoc” erau cele mai expresive cuvinte folosite de Anis. Le adresa tuturor; cuvintele își schimbau înțelesul în funcție de intonație.

— Am stabilit că te conduc și apoi plec, am spus, protestând timid. M-a înșfăcat de gulerul cămășii și m-a târât după el, zicând:

— Nu pleci nicăieri, tembelule.

— Bine, dar dă-mi drumul.

Unchiul ne zărise, așa că Anis a grăbit pasul ca să-l salute, însă eu mă oprisem, șovăielnic, la câțiva metri. Unchiul a strigat:

— Bună, Anis! Vezi să nu se-apropie ăsta, că-l omor!

Am stat locului, pe când cei doi se sărutau și se salutau. Au schimbat câteva cuvinte și, un pic mai târziu, Anis mi-a strigat:

M-am apropiat de unchiul cu privirea-nfiptă în pământ, l-am sărutat pe cap, i-am cerut iertare și-am înghițit în tăcere reproșurile și o serie de calificative din lumea animală care îmbogățeau repertoriul limitat al lui Anis. Când am intrat în casă, mătușa Badriya a vărsat asupra mea alt potop

de insulte animaliere. Cele mici au sărit pe mine, lovindu-mă și râzând, ca și cum ar fi auzit că meritam o pedeapsă bună, dar fără a înțelege de ce. În felul acesta, am făcut pace, și totul a rămas doar o amintire de păstrat în arhiva familiei și de rememorat la întâlniri viitoare.

— Vino-ncoace, boule. Nu te teme.

După încheierea ceremoniei oficiale de absolvire, am părăsit imediat sala mare de evenimente pentru a sărbători în particular. Mărșăluiam prin grădinile universității, pe acorduri tradiționale arabe, kurde și asiriene, în frunte cu un coleg kurd cu ochii verzi care adusese o vioară. Îl urmam cântând și scoțând strigăte de bucurie, ascunzând tristețea care ne copleșea pe dinăuntru. Cei mai mulți dintre noi nu aveam să ne mai vedem din clipa aceea. Nu aveam să ne revedem colegele, mai cu seamă pe cele musulmane. Conviețuirea între cele două sexe nu avea să se repete decât la serviciu sau prin cine știe ce întâmplări ale vieții.

Era ca și cum societatea n-ar fi avut încredere în faptul că bărbații și femeile puteau avea relații lipsite de pofte sexuale în afara mediului familial. Ca și cum n-ar fi fost persoane, ci doar sexe. Aveam convingerea fermă că lucrul acesta avea să se schimbe curând. Irakienele începeau să se scuture de jugul impus de o rea interpretare a credinței, adesea intenționată, care s-ar afla, chipurile, la originea religiilor. Una dintre puținele măsuri bune luate de guvernul baasist laic a fost integrarea activă a femeii în viața publică. Irakienele au făcut dovada priceperii firești a femeii de a dinamiza societatea și, mai mult, au arătat că orice societate care limitează rolul femeii este precum o pasăre care se zbate să zboare cu o singură aripă.

Celălalt motiv de întristare era inevitabila și imediata încorporare în serviciul militar obligatoriu. Începea în septembrie, iar perioada armatei varia în funcție de titlul academic al recrutului. Șase luni pentru cei cu doctorat, un an pentru cei cu master, douăzeci și două de luni pentru cei licențiați și trei ani pentru cei fără diplomă universitară. La prima vedere, sistemul părea gândit pentru a-i încuraja pe tineri să nu renunțe la studii și să țintească mai sus. Ar fi așa dacă toată lumea s-ar bucura de aceleași șanse, dar asta se putea spune numai despre baasiști. Era o modalitate de a dispune de o armată inutil de numeroasă. Mai mult, durata era elastică într-un singur sens: se prelungea în funcție de necesitățile regimului. De la începutul războiului cu Iranul, în 1979, recrutul irakian nu știa niciodată când avea să termine armata. Cei din promoția mea au fost nevoiți să servească în armată un total de cincisprezece ani.

Singura modalitate de a amâna armata sau de a o scurta era să obții un loc la o facultate. Locurile la universitățile din țară erau gratuite, dar bursele în străinătate erau rezervate baasiștilor. Studenții de rând își puteau plăti studiile în străinătate dacă aveau contactele necesare pentru a obține permisiunea de la guvern. Când tinerii neafiliați la partidul Baas sau care nu făceau parte din familii cu relații se întorceau de peste hotare cu doctorate sau cu masterate, erau trimiși în cele mai cumplite unități militare. Cei mai mulți obținuseră titlul printr-un efort supraomenesc al întregii familii și erau disprețuiți, deși trăiseră în societăți care respectă libertatea individului și hotărâseră, totuși, să se întoarcă în această țară.

Cei mai mulți sfârșeau traumatizați. Unii își reveneau cu trecerea timpului, alții, niciodată. Familiile vedeau cum toate speranțele lor se năruiau în trupul unui bolnav psihic. Unii făceau imposibilul pentru a fugi din țară, dar alții se sinucideau în timpul armatei. Un tânăr care își luase doctoratul în Europa și care fusese repartizat la unitatea noastră și-a vârât țeava Kalașnikovului în gură și a apăsat pe trăgaci, într-o noapte înstelată din deșert, în singurătatea cortului său luminat doar de o lampă cu kerosen. „Nefericitul, n-a putut îndura umilințele”, ne-a spus caporalul când ne-a dat vestea.

Îmi mai rămâneau lunile iulie, august și vizita Toniei, înainte de a mă înrola și de a-mi pierde condiția umană. Tonia a venit în iulie și a rămas o lună, pe parcursul căreia a locuit cu noi în Al-Arman. Când a întrebat care era patul ei, i-am spus că nu-l făcusem încă. Am lămurit-o că paturile se întindeau la apus, ca să fie răcoroase când mergeam la culcare. A arătat către cele trei paturi din camera noastră și-a spus:

— Dar astea sunt făcute!

— Nu dormim aici. Dormim sus, pe terasă.

A răspuns cu un „a!”, dând parcă de înțeles că nu pricepea foarte bine, dar că nici nu conta. După cină, am urcat pe terasă și am salutat vecinii din stânga, din dreapta și pe cei doi din față, de pe partea cealaltă a străzii. Pereții care delimitau terasele aveau mai puțin de un metru înălțime. Unii oameni stăteau întinși în pat, alții în picioare sau așezați pe marginea patului, la taifas cu vecinii. Tonia, care spera să găsească pe terasă un fel de dormitor, a rămas cu gura căscată când a văzut că deasupra creștetului se întindea doar cerul liber și dinainte, cât vedeai cu ochii, Bagdadul.

— Aici o să dormim?

— Da.

— Cred că glumești. Ne vede toată lumea. Eu nu pot dormi gândindu-mă că poate mă vede cineva.

Vorbea râzând, pe jumătate nedumerită, parcă nevenindu-i să creadă.

— Poți dormi în cameră, dacă vrei. Dar te avertizez, o să suferi de zăpușeală.

— Nu, nu. O să dorm aici, ca voi toți. Sigur o să fie foarte distractiv.

Se purta de parcă trăia o aventură incitantă. Se întindea în pat, se uita-n dreapta și-n stânga, se ridica în capul oaselor, se întindea din nou și, când auzea vreun zgomot urcând din stradă, sărea din pat și se apleca peste margine să vadă ce era. Reacțiile ei ne stârneau hohote de râs. În cele din urmă, s-a potolit, s-a întins cu fața în sus și n-a mai mișcat. La scurt timp după aceea am auzit-o exclamând cu încântare:

— O! Ce puzderie de stele!

— În Occident, când cineva nu reușește să adoarmă, îl puneți să numere oi; aici, îi spunem să numere stelele. Ce-ar fi să te apuci de numărat și-am dormi și noi nițel?

Câteva zile mai târziu, frații mei Lewis, Leila și Nazaha au venit din Basra pentru a petrece vara la Ankawa cu mine și cu Tonia. Unchiul Hanna și mătușa Badriya, care voiau să o cunoască pe adevărata Tonia, și-au făcut datoria de a întâmpina călătorii și, pe deasupra, ne-au invitat pe toți la ora cinci să ne petrecem ziua la ei acasă. După prânz, Tonia s-a jucat toată după-amiaza în grădină, cu cei mici. Lewis și Parwin, care se plăceau și se tot jucau de-a șoarecele și pisica de luni de zile, s-au împăcat, și-au mărturisit dragostea și s-au logodit. I-au comunicat hotărârea mai întâi mătușii, care văzuse totul cu ochi buni, dintotdeauna. Deși a bucurat-o vestea, a răspuns parcă spălându-se pe mâini:

— Eu n-am niciun cuvânt de spus. Vorbește cu taică-tău.

Având în vedere antecedentele din familie, era de așteptat ca unchiul să fie cel care trebuia să se arate potrivnic acestei logodne. N-a fost așa, a acceptat cu naturalețe. Lewis voia să o ia pe Parwin cu noi în nord și voia ca logodna să devină oficială înainte de plecare. Pentru aceasta, era nevoie de prezența părinților noștri. A propus să ne întoarcem la Basra cu Lada lui chiar în seara aceea, și să ne aducă înapoi la Bagdad a doua zi. Unchiului i s-a părut o sminteală, cu totul și cu totul de prisos:

— Nu-i nevoie, băiete. Dacă Parwin vrea să meargă cu voi la Ankawa, are îngăduința mea. Am încredere în voi.

Lewis era la volan, eu și Tonia ocupam scaunul din față, iar surorile și Parwin ședeau pe bancheta din spate. Tonia purta sandale și-și sprijinea picioarele pe bord. Îi toleram acest gest straniu, pentru că era europeană. Îl priveam ca pe un comportament amuzant și schimbam priviri zâmbitoare, ca și cum ne-am fi înțeles să o iertăm. A trebuit, totuși, să o rog să coboare picioarele când ajungeam la puncte de control, destul de numeroase pe autostrăzile din nord din pricina conflictului kurd. Era foarte probabil ca acei soldați să nu fie atât de înțelegători și nu era nevoie să-i punem la încercare.

Am petrecut prima noapte în casa bunicilor, ocupată pe vremea aceea de unchiul Petrus. Era în partea veche a orașului, unde casele, construite mai ales din chirpici, erau lipite una de alta și alcătuiau o uriașă terasă continuă, fără alte despărțiri în afară de micile diferențe de înălțime dintre case. Oamenii treceau de pe o terasă pe alta fără să ceară voie și, adesea, musafirii se iveau coborând pe scările interioare, în loc să intre pe ușa casei. Ba chiar când cineva voia să treacă de pe o stradă pe alta și îi era lene să înconjoare tot grupul de case intra pe ușa casei mai apropiate, străbătea curtea interioară salutând *„Xlama el-lukhen* (pacea fie cu voi), urca pe scări, traversa terasa, cobora scările casei din spate și ieșea pe strada cealaltă.

Conceptul de intimitate era tipic unei societăți care pune mare preț pe colectivitate și pe relațiile de rudenie. În încercarea de a se bucura de momente de intimitate în timpul nopților ademenitoare de vară, cuplurile își împrejmuiau patul cu un soi de perdea de tul. În serile cu lună, când aceasta se mai zărea în depărtare, ne suiam pe terasă și ne ascundeam într-un colț, cu fața la lună. Așteptam, printre șoapte și hohote de râs înăbușite, momentul în care cuplurile intrau în acțiune, pentru a urmări mișcările umbrelor proiectate pe pânză. Știau că umbrele îi trădau, dar priveau lucrul acesta cu naturalețe și voioșie. Sănătos și amuzant era mai cu seamă felul în care se vorbea deschis despre sex între soț și soție.

Tonia nu avea nimic asemănător cu ceea ce o fată irakiană ar îmbrăca pentru culcare. Verișoara mea i-a dăruit o *thobe*, o tunică din bumbac înflorată, pe care femeile și-o coseau de obicei în casă. Cele de vară sunt ușoare și fără mâneci, sau cu mâneci scurte, cele de iarnă sunt groase și cu mânecă lungă. Fetele și femeile le poartă prin casă și dorm cu ele. I-a plăcut atât de mult, încât o purta și ea când stătea în casă.

Îmbrăcată în *thobe,* părea o simplă fată din sat, mai puțin când se apleca sau se așeza pe jos. O făcea neglijent, fără a se feri să i se vadă sânii sau

coapsele, spre deosebire de fetele locului, care aveau o iscusință înnăscută de a-și ascunde, instinctiv, anumite părți ale trupului. În fața Toniei, cei prezenți reacționau cu un zâmbet abia schițat, înțelegător, fiindcă li se părea amuzant, în schimb, dacă i se întâmpla vreodată așa ceva unei fete de la noi, privirile trădau de obicei stânjeneala pe care o trezește tot ce este interzis. Femeile mai adăugau privirii o nuanță mustrătoare și iscoditoare în același timp, îndreptată către bărbați, parcă spunându-le că nu ar fi trebuit să privească și încercând să afle cât văzuseră.

Pe terasa aceea, eu și Tonia nu puteam împărți patul. Conștienți de lucrul acesta, mătușa Victoria și soțul ei Nassir ne-au invitat să stăm la ei, în partea nouă a orașului, unde casele erau din cărămidă și ciment, separate prin grădini. Ne-au cedat colțul lor intim de pe terasă, ca să dormim acolo noaptea. Era un spațiu ferit de privirile copiilor și protejat la primele ceasuri ale dimineții de bătaia soarelui. În ciuda intimității locului, Tonia nu părea încântată de ideea de a încerca să facem dragoste. Băgăm de seamă că era intimidată și mă gândeam că probabil avea nevoie de mai multă intimitate. Contează că se aude ceea ce se știe oricum că se petrece? Mă gândeam, dar trebuia să-i respect sfiala.

Felul ei de a reacționa la încercările mele discrete de a merge mai departe de mângâieri și sărutări nu s-a schimbat în nopțile care au urmat. Am ajuns să cred că, probabil, aveam feluri diferite de a înțelege sexul sau, pur și simplu, că dorința mea o întrecea cu mult pe a ei. I-am vorbit de frământările mele și mi-a explicat că nu e vorba de așa ceva, nici pe departe.

— Atunci, despre ce este vorba?

— Îmi place să fac dragoste cu tine, dar nu de-asta am venit să te văd. Trebuie să vorbim. Am mari îndoieli și mă simt pierdută. Ți-am spus că în Barcelona ieșeam cu cineva. Mi-a propus să ne mutăm împreună și nu știu dacă sunt cu adevărat îndrăgostită de el, sau dacă vreau să am o relație serioasă cu el. Trebuie să-mi limpezesc gândurile și de aceea trebuie să știu ce părere ai tu. Trebuie să știu ce înseamnă pentru tine relația noastră. Eu mă simt bine alături de tine și mi-ar plăcea să știu cum te simți tu.

A mai vorbit o bună bucată de vreme despre conflictele interioare care nu-i permiteau să vadă încotro să o apuce și despre dilema care-i alunga somnul. Parcă-mi vorbea în chineză. Nu înțelegeam cum te poți îndoi dacă ești sau nu îndrăgostit de cineva. Mai mult, dacă te îndrăgostești și împrejurările sunt favorabile, hrănești dragostea și lupți până la capăt. Dacă

nu se poate, atunci nu o reînvii și-ți vezi în continuare de viața ta, doar dacă nu cumva visezi să devii un poet romantic. Ce înseamnă să nu știi ce fel de relație vrei să ai cu cineva? Lucrurile sunt fie albe, fie negre. Îndoielile sunt răspântii la care trebuie să hotărăști în ce direcție o iei. Nu poți rămâne acolo: altfel, răscrucea ți-e mormânt.

Învățasem de la Sartre, sau cel puțin așa înțelegeam eu, că există doar ceea ce tu vrei să existe sau ceea ce-ți impune, prin forța împrejurărilor, existența. Am încercat să o consolez, arătându-i felul meu de a trata problemele, dar mi-am dat seama imediat că nu era ceea ce spera să afle. Voia să știe ce putea aștepta de la mine. I-am spus că o plac, ca om și ca femeie, că voiam să mă bucur de compania ei cât timp aveam să fim împreună, să facem dragoste ori de câte ori am fi vrut amândoi, dar că nu aveam intenția să mă leg emoțional sau să mă implic într-o relație serioasă.

Presupun că ea aspira la mai mult decât o relație între amanți, sau de o prietenie care implica și sex, însă n-am considerat că era necesar să știu. Nici măcar nu-mi trecea prin cap să îi cercetez sentimentele. Poate pentru că mi-era de ajuns să știu ce simțeam eu sau poate pentru că în societatea noastră nu se vorbea despre nesiguranțele și lipsurile din lăuntrul cuiva. Erau considerate slăbiciuni și se însumau trăsăturilor care îl identifică pe individ în cadrul comunității sale. Orice purtare care nu se potrivea cu acest portret îi nedumerea pe ai tăi. Nu era îngăduită. Trebuia să-ți cauți alte cercuri dacă aspirai să fii diferit sau profet.

Tonia a părut mai liniștită după ce i-am lămurit poziția mea, și am fost liberi să ne bucurăm de timpul care ne rămânea împreună. Toți cunoscuții voiau să ne invite la ei și, în chestiune de ore, aveam deja stabilite toate mesele de prânz și cinele din săptămâna pe care hotărâserăm să o petrecem la Ankawa. Unele rude, care întârziaseră și nu mai avuseseră ocazia de a ne invita la prânz sau la cină, ne-au invitat la micul dejun. Restul zilelor le-am petrecut călătorind prin sate și prin locuri din apropierea Irbâlului și Mosulului.

Ne-am întors la Bagdad, iar Tonia a profitat pentru a face niște cumpărături înainte de plecare. Am însoțit-o pe străduțele înguste, colorate și pline de zarvă dintre străzile Nahr și Al-Mutanabbi. Am petrecut aproape o jumătate de oră într-o prăvălie de covoare, sorbind ceai și stând la taifas cu proprietarul. Nu-mi amintesc dacă Tonia a cumpărat ceva de acolo, dar la plecare, ne-am simțit ca și cum am fi părăsit casa unui prieten. Pe strada bronzierilor, ciocanele îți bubuiau neîncetat în cap, însă te obișnuiai repede

cu ele și deveneau astfel fundalul sonor care însoțea spectacolul artizanilor, așezați pe pământ, ciocănind și dând formă metalului pe care îl țineau între picioare.

Tonia s-a oprit în fața unei prăvălioare unde îi atrăsese atenția un mic obiect argintat. Proprietarul, un bărbat destul de înaintat în vârstă, rotofei, scund și cu barbă albă, a lămurit-o că era o narghilea mică din alpaca, foarte veche și valoroasă. Tonia a fost fermecată de lucrușorul acela, care nu avea mai mult de douăzeci de centimetri. Prețul pe care-l cerea bătrânul depășea însă ce prevăzuse Tonia pentru cheltuieli. S-au târguit o bună bucată de vreme, dar bătrânul nu dădea înapoi niciun pas. I-a spus că-i taie din preț la orice altceva, numai la obiectul acela nu, deoarece îi purta o afecțiune deosebită și nu voia să-l vândă.

Îi vorbea cu o voce caldă și apropiată, ca și cum le-ar fi spus o poveste nepoților. Privirea îi era blajină, de-o adâncime străveche, însă când Tonia a dat semne că renunță și-a mai pierdut tăria, de parcă s-ar fi desprins de rădăcinile care o susțineau și-i dădeau fermitate. Ca și cum ar fi devenit uleioasă, ar fi început să plutească și s-ar fi destrămat, lăsând loc nedumeririi. Nu știu dacă era împărțit între tradiția vânzătorului de bazar și codul ospitalității sau îl necăjea semnul rău de a nu se putea descotorosi de un obiect pe care pusese ochii altcineva.

La început, am făcut pe interpretul, dar văzând că bătrânul știa suficientă engleză pentru a se înțelege cu Tonia, m-am dat un pas în spatele ei și m-am mulțumit să-i urmăresc. Ne-am luat rămas-bun prietenește. Tonia a întins mâna, iar bătrânul, din respect, și-a învelit-o cu tunica, pentru a evita contactul cu pielea. Tonia s-a întors către mine, m-a privit dezamăgită și mi-a spus:

— E un bătrânel fermecător. Mi-ar plăcea să o cumpăr, dar nu mi-o permit.

— Cum îți iei de obicei la revedere de la persoanele pe care le consideri fermecătoare?

— Nu înțeleg ce vrei să spui.

— Nu le săruți pe obraz?

— De obicei, da.

— Atunci, sărută-l pe obraz.

A șovăit o clipă, dar am încurajat-o cu un gest din cap. S-a întors, s-a apropiat de bătrânelul care se așezase la intrarea în prăvălie, și l-a sărutat pe

obraz. Nici nu apucasem să ne îndepărtăm, că l-am auzit strigându-ne. Ne-am întors și l-am văzut apropiindu-se cu pas grăbit, cu narghileaua în mână.

— E a ta, a spus el, întinzându-i-o Toniei, care nu știa cum să reacționeze.

— Ce să fac? M-a întrebat nedumerită, în timp ce bătrânelul repeta stăruitor gestul de a i-o oferi.

— E a ta. Primește-o și mulțumește-i.

A luat-o, i-a mulțumit și, tocmai când dădea să plece, a tresărit ca și cum ar fi uitat ceva. A întins gâtul și i-a trimis o bezea în semn de mulțumire, cum ar fi făcut cu orice prieten.

Tonia a plecat câteva zile mai târziu, iar eu am început să mă pregătesc de înrolare.

Registrul nostru de familie era la Irbâl, ceea ce însemna că acolo trebuia să mă înrolez. Un motiv în plus ca să mă întorc la Ankawa. În ultima noapte de dinaintea înrolării, m-am întâlnit cu niște prieteni din oraș ca să ne îmbătăm și să sărbătorim despărțirea. Unul dintre ei era fiul bărbierului, așa că petrecerea a început la frizerie, unde trebuia să mă rad chilug. Printre hohote de râs și câte-o dușcă de bere, i-am cerut să-mi tundă jumătatea dreaptă a capului și cea stângă a mustății. Așa a făcut, și de-acolo am plecat să mă învârt prin oraș până am ajuns, în cele din urmă, la clubul social. Am luat cina și am băut în continuare. Era aproape dimineață când ne-am întors la frizerie beți turtă și m-am tuns chilug pe tot capul. Fără să fi închis un ochi, m-am prezentat la biroul de recrutare din Irbâl la primele ceasuri ale dimineții. Ne-au suit într-un autocar, ne-au dus la Bagdad și de acolo am fost distribuiți fiecare la unitatea lui.

Licențiații în filologie engleză au fost repartizați la Taji, în apropiere de Bagdad. Era o mare întindere de teren, cu clădiri risipite printre păduri irigate prin canale. Urma să stăm acolo o perioadă pregătitoare de vreo patruzeci și cinci de zile, timp în care aveam să fim instruiți ca tehnicieni radar. Cum știam engleză, se gândeau că probabil ne-ar fi fost mai ușor să învățăm să spunem „Alfa”, „Whisky” și „Roger”.

Ne-au repartizat doi instructori: un sergent kurd și un caporal arab din sud, din Nassiriya. Primul se ocupa de pregătirea noastră teoretică, iar al doilea, de antrenamentul fizic. Ne trezeam la ora cinci dimineața. Aveam o jumătate de oră pentru a ne rade barba, a ne spăla, îmbrăca, a ne lustrui cizmele și a ne prezenta impecabili la apel. Urma apelul, după care caporalul, cu bastonul sub braț, ne punea să alergăm printre copaci și să

sărim peste canale preț de-o jumătate de oră. În timp ce alergam, striga pentru a ne îmboldi să nu cruțăm niciun efort și să dăm dovadă de mai multă bărbăție. Strigătele lui erau disperate, ca urletele unui câine învins. Sunau a supunere fără drept de apel, a răcnete de revendicare ale unei demnități călcate în picioare, și dezvăluiau o teamă ancestrală față de superior.

Era obsedat să-și arate superioritatea Fizică față de noi. Ne trata ca pe niște efeminați și adesea ne întrerupea, ne poruncea să observăm cum trebuie să fugă un bărbat adevărat și o lua la goană ca din pușcă printre copaci. Sau ne lăsa să ne tragem sufletul preț de câteva clipe, în timp ce el sărea și își învârtea brațele în continuare, cu un zâmbet sarcastic pe buze. Existau câțiva sportivi printre noi care l-ar fi făcut de râs cu ușurință, dar ne era milă de el. Lăsa impresia că nu primise niciodată vreun compliment sau o vorbă bună de la cineva. În câteva dăți, am încercat să vorbim cu el în timpul pauzelor. Ne privea neîncrezător și se depărta repede, speriat, de parcă ar fi crezut că voiam să-l ducem de nas pentru a-i fura puținele lucruri care-i mai rămăseseră în viața asta.

La micul dejun, ni se servea o mâncare de linte înăbușită cu ceapă, ficat și inimă de pui. Apoi, făceam o scurtă pauză înainte de a începe orele teoretice. Cu accentul lui kurd, sergentul ne vorbea de lucruri infantile, precum obligația de a ne spăla pe mâini înainte și după masă, și pe dinți înainte de a merge la culcare. Își întărea afirmațiile cu tot felul de interpretări biologice, chimice și morale, care făceau să ne înflorească un zâmbet de compasiune pe buze. Din respect față de vârsta lui, ne păstram râsetele și comentariile înțepătoare pentru după ore. Ne întrebam cum am putea câștiga un posibil război în frunte cu asemenea nerozi.

Mai târziu, a venit rândul orelor practice. Demontam arma, o curățăm, o montam și făceam exerciții de tir. Câțiva ofițeri ne învățau să folosim radarul, să înregistrăm coordonatele și diverse alte tehnici. După-amiaza, ne puneau din nou să alergăm și să sărim peste canale până la epuizare. Chiar și așa, râdeam și priveam tot ce ni se întâmpla ca și cum ar fi fost o glumă pe cinste. Cel mai curios era faptul că înșiși instructorii nu păreau să creadă nimic din ceea ce făceau. Cu cât ridicau mai mult vocea, cu cât se arătau mai fermi și mai serioși, cu atât erau mai puțin convingători. Adesea, până și copacii sau canalele păreau să facă parte dintr-un decor menit a ilustra puterea omului asupra semenilor. Mă întrebam dacă ne înrolaserăm în armată pentru a ne dovedi că viețile noastre erau la cheremul lor.

Perioada de instructaj s-a încheiat, iar noi am fost distribuiți la unitățile noastre având rangul de caporal. Cele mai groaznice destinații le erau rezervate recruților care nu făceau parte din partid, doar dacă nu cumva se întâmpla să aibă relații în sferele partidului. Cinci dintre noi, trei creștini și doi musulmani, toți din Basra, am fost trimiși la una dintre destinațiile socotite, pe vremea aceea, printre cele mai rele. Era o unitate avansată de radar pierdută în inima deșertului, foarte aproape de frontiera cu Iordania și cu Arabia Saudită.

Dis-de-dimineață, am pornit către Ramadi, aflat la 110 kilometri de Bagdad. De acolo, am făcut vreo 360 de kilometri până la Rutbah și vreo 60 până la cartierul general, la H3, unde a trebuit să așteptăm transportul care urma să ne ducă la unitate. Era acolo forfotă mare: soldați acoperiți de praf, cu fețe triste, care alergau încoace și-ncolo, hăituiți de strigătele amenințătoare și de bastoanele ofițerilor superiori în rang. Brusc, un țipăt înspăimântător s-a auzit foarte aproape și unul dintre grupuri s-a oprit brusc la câțiva metri de unde ne aflam noi. Militarul care îi comanda s-a apropiat, arătând cu bastonul spre noi, și ne-a întrebat zbierând ce căutam acolo în mijloc. Ne arunca niște priviri ucigătoare, iar ura îi umplea ochii de vinișoare roșii. Panica mi se strecura în inimă ca un șarpe în timp ce-l lămuream că așteptam transportul. Cu insulte și grosolănii, ne-a ordonat să așteptăm lângă un zid de chirpici și s-a întors la victimele lui.

Militarul acela era o specie necunoscută nouă până atunci. O specie dezumanizată, care ne clătina din temelii convingerile și visele. Pentru prima dată, începeam să trăim senzația de nimicnicie. Simțeam, în sinea mea, cum viața se stinge, se întunecă încetul cu încetul, se micșorează ca lumea unui copil care caută protecție sub un pled. Ceva îmi spunea că de acum înainte nu puteam spera la nimic mai bun. Trebuia să mă micșorez ca să supraviețuiesc. Trebuia să mă tund ca un copac care așteaptă sosirea primăverii. Trebuia să scap de ramuri și de frunze, să le arunc în flăcările acelui iad și să sper că am să pot salva ce mai rămânea.

Ceasurile treceau, dar transportul nostru nu mai apărea. Așteptam în tăcere, așezați pe pământ, cu privirea pierdută în zarea de culoarea cenușii pe care o lasă soarele în urma lui după ce se ascunde. Brusc, un camion IFA ne-a acoperit orizontul. S-a oprit exact în fața noastră. De la înălțimea cabinei, șoferul ne-a poruncit grosolan să urcăm în spate, în remorca acoperită de un coviltir. Am aruncat sacii militari prin deschidere și-apoi ne-am cățărat. Era întuneric, așa că am ridicat pânza de cort care acoperea

partea din spate, dar camionul a pornit înainte s-o putem lega, prin urmare, ne-am trezit dându-ne de-a berbeleacul pe podea. Coviltirul a căzut și a pecetluit deschizătura precum capacul unui coșciug. Târându-mă în patru labe pe întuneric și mai dând peste câte un tovarăș, mi-am căutat un colț și m-am ghemuit acolo. Câteva clipe mai târziu, am oftat adânc pentru ultima dată înainte de a mă lăsa în mâinile soartei.

Nu exista șosea către unitatea noastră, așa că fiecare șofer improviza drumul prin deșert, ridicând un nor de praf care îl trăda de la leghe depărtare. Un nisip fin străbătea pânza de cort, cernut parcă printr-o sită, și înlocuia treptat aerul. Ne acoperea din cap până-n picioare, îmi pătrundea în ochi, urechi, nas, gură, în ciuda *kufiei* pe care o purtam înfășurată în jurul capului, ca un sac bine legat. În nări ni se aduna un soi de noroi, și ne era din ce în ce mai greu să respirăm. Am încercat din nou să ridicăm coviltirul ca să mai pătrundă ceva aer, dar ne-a fost cu neputință din pricina zdruncinăturilor camionului. Mai mult, cine ar fi încercat să-l ridice era în primejdie de a fi azvârlit noaptea în deșert, iar șoferul n-avea să se oprească să-l culeagă.

A trebuit să ne lăsăm păgubași, și am petrecut cele aproape două ore de călătorie în întuneric, suferind fără încetare zgâlțâiturile care ne smulgeau de pe podeaua metalică și ne aruncau înapoi cu violență. Uneori, zdruncinăturile erau atât de puternice, încât dădeam cu capul de acoperitoare sau ne izbeam în aer unul de celălalt. Mă întrebam dacă ne mutau ca pe animale pentru a reîntări sentimentul lipsei de însemnătate pe care pretindeau să ni-l insufle. Presupun că era o metodă asemănătoare cu tortura, menită a îngenunchea definitiv individul, anulându-i voința și lăsându-l fără criterii proprii.

Camionul s-a oprit și a rămas locului o vreme. Am priceput că sosiserăm, dar nu îndrăzneam să coborâm. După câteva minute de nesiguranță, coviltirul s-a ridicat și vocea furioasă a șoferului ne-a ordonat să coborâm din camionul lui. El ne tot strigase din cabină, dar noi nu-l auziserăm din pricina zgomotului pe care-l făcea motorul. Am sărit din camion, cu sacii militărești în spate. Cerul era acoperit, doar luminile roșii din spatele vehiculului sfâșiau întunericul acela de nepătruns. Șoferul se grăbea spre cabină ca s-o ia din loc, așa că l-am întrebat unde era unitatea noastră.

— Încolo, a zis, fără să întoarcă măcar capul sau să facă vreun semn.

— Încotro? Nu se vede nimic.

— Căutați-o.

Am rămas pe loc, nemișcați, urmărind cum luminile roșii dispăreau dansând în depărtare. Nu îndrăzneam să facem un pas în întunericul acela înspăimântător. Lipiți unul de altul, am privit roată în jur, căutând măcar o luminiță ca să știm încotro s-o pornim, dar nu vedeam nimic. Eram îngroziți și nu știam ce să facem, așa că am hotărât să nu ne clintim, atenți să vedem dacă se ivea vreo lumină. Ne-am așezat ranițele pe jos, una peste alta, și ne-am întins roată în jur, folosindu-le ca perne. Abia atunci ne-am dat seama cât de tare ne dureau oasele. Sfârșeala ne-a aruncat în brațele unui somn adânc.

Se luminase deja de ziuă când am fost treziți de larmă. Am zărit niște corturi și o construcție scundă din chirpici, cu un singur etaj, la doar o sută de metri de locul în care dormiserăm. Zeci de soldați strigau și alergau prin incinta delimitată de acele corturi. Ne-am ridicat, ne-am uitat unii la alții în tăcere, conștienți de ridicolul situației. Am pătruns în tabără cu pas domol și capul plecat. Au fost surprinși să ne vadă și ne-au întrebat de unde veneam, fiindcă nu văzuseră sosind niciun vehicul. Le-am povestit ce se întâmplase și, cum era de așteptat, au râs de noi.

Ne-au dus întâi la caporalul unității. Era un tânăr voluntar din Bagdad, scund, cu trupul rotund și înfățișare vicleană. Ne-au mai luat peste picior o bucată de vreme, iar caporalul ne-a însoțit la biroul comandantului aflat în clădirea din chirpici, pentru a ne înregistra sosirea. Am primit un cort, niște saltele subțiri, pături, o lampă cu motorină, bliduri și căni din aluminiu, un bidon destul de mic, tot din aluminiu, despre care ni s-a spus că era pentru apă, și un Kalașnikov cu un încărcător de treizeci de gloanțe pentru fiecare. Ne-au pus să semnăm de primire, ne-au dat micul dejun, iar caporalul ne-a anunțat că avea să ne însoțească la destinația finală. Ne-am încărcat lucrurile în spatele unui camion IFA, ne-am urcat și noi, și-am pornit din nou la drum.

Am rulat coviltirul din pânză de cort și l-am prins sus ca să vedem pe unde mergeam. În afară de imensitatea deșertului, se zăreau din când în când urme ale trecerii omului, sub forma unor saci cu nisip, abandonați și sfâșiați de curgerea timpului, care păreau să fi făcut parte dintr-un adăpost pentru vreun vehicul militar. Mai încolo, am zărit mai multe avioane vechi risipite pe ici, pe colo. După o jumătate de oră, camionul s-a oprit, am coborât și am văzut în mijlocul pustiei un camion radar de culoare verde-oliv, cu o uriașă antenă giratorie și un generator mare pe roți, aflat la vreo treizeci de metri distanță. Caporalul a sărit din cabină și ni s-a adresat:

— Care dintre voi are mai multă vechime?

A urmat o clipă de tăcere, în timp ce ne priveam nedumeriți. În cele din urmă, cineva a spus că ne înrolaserăm toți în aceeași zi.

— Bine. Arunci, care e primul în ordine alfabetică?

Privirile nedumerite s-au repetat și cineva a întrebat:

— În funcție de nume sau de prenume?

— Uite ce, unul dintre voi trebuie să preia comanda și să răspundă în fața superiorilor pentru tot ce se întâmplă. Descurcați-vă!

A spus-o cu un amestec de nerăbdare și de cinism, după care s-a apucat să ne dea instrucțiuni:

— Mai întâi, vă ridicați cortul, unde vreți. Apoi, curățați și verificați radarul și generatorul. Un camion vă aduce de mâncare la prânz. Mâncați și vă faceți siesta, dacă vreți. După-amiază trebuie să alergați și să faceți antrenament. Când se lasă soarele și se mai potolește dogoarea, porniți generatorul un sfert de oră în fiecare zi, ca să fie mereu pregătit. E foarte greu de pornit dacă stă nefolosit multă vreme. Camionul care aduce mâncarea o să vă aducă periodic și bidoane cu motorină. Radarul se pornește doar prin ordin direct de la comandament. O să primiți ordinul printr-un telefon de la radar, pe care trebuie să-l luați cu voi în cort. Unul dintre voi trebuie să facă întotdeauna de pază, în apropiere. Puteți folosi aparatul ca să primiți telefoane, dar nu și ca să dați. Dacă aveți vreodată o urgență sau vreți să luați legătura cu unitatea, trebuie să mergeți la centrul de control subteran aflat la jumătatea drumului și să sunați de acolo, sau să veniți pe jos la unitate. Durează cam o oră. Trebuie să vă sculați la cinci dimineața, să vă spălați, să vă bărbieriți, să vă îmbrăcați impecabil, să vă lustruiți bocancii, să vă prezentați la apel, să vă antrenați o jumătate de oră și să luați micul dejun. Trebuie să fiți mereu gata să primiți vizita unui ofițer. Apoi, curățați și verificați radarul și generatorul, întrebări?

— Domn’ caporal, cina și micul dejun sosesc tot cu camionul?

— Nu. Asta e treaba voastră. La unitate avem o cantină de unde puteți cumpăra ce vă trebuie.

— Domn’ caporal, dar aici nu avem bucătărie sau ustensile.

— Mâncați mâncare rece. Descurcați-vă cum v-oți pricepe. E problema voastră.

— Și apa?

— La fiecare două sau trei zile trece un camion cisternă care o să vă aprovizioneze.

— Și unde o păstrăm?

— În bidonul de aluminiu.

— Domn' caporal, dar acolo încap cel mult opt litri. Cum să fie de ajuns pentru cinci persoane timp de două sau trei zile?

— Umpleți bidoane sau orice alt fel de vas pe care-l aveți.

— Aici n-avem nimic.

— Căutați în deșert, poate găsiți ceva. Dacă aveți plângeri, mergeți la comandant. Eu doar îndeplinesc ordine.

L-am întrebat dacă îi dădea voie unuia dintre noi să se întoarcă cu el la unitate ca să cumpere de mâncare. A fost de acord și-am hotărât să merg eu cu Gueliana, descendent al asirienilor care fugiseră din calea masacrelor otomane. Cantina ocupa o parte dintr-un cort uriaș. În cealaltă parte stătea sergentul unității, responsabilul și beneficiarul cantinei. Nu prea aveau mare lucru. Cepe, usturoi, doze și cutii de conserve. Când l-am întrebat pe sergent dacă avea carne, verdeață sau fructe, a răspuns cu bădărănie că avea doar ce se vedea. Dacă voiam ceva anume, trebuia să comandăm cu o zi înainte.

Era evident că mințea. Depravatul acela păstra produsele mai bune pentru ai lui și se folosea de puterea aceasta pentru a-i juca pe degete pe cei de rang inferior. Era înalt și puternic, cu privirea întunecată, pielea negricioasă, parcă murdărită de propria răutate, și o expresie crudă și malițioasă. El însuși mergea la Rutbah la cumpărături cu soldații lui de încredere și complici în treburi mai carnale decât lăsau să se vadă privirile lui tulburi. Ți le spunea repede, încercând să vadă până unde putea ajunge cu tine. Te putea aduce cu ușurință în pat sau era nevoie să facă uz de autoritate sau să controleze proviziile ca să te supună? Niciun militar inferior în grad nu îndrăznea să-l înfrunte și toți sublocotenenții se purtau cu el cu băgare de seamă. Am cumpărat ce produse avea și ne-am întors pe jos la tabără. De îndată ce am întors spatele unității, ne-am însuflețit la vederea priveliștii care ni se așternea înainte cât vedeam cu ochii și ne-am simțit cuprinși de o dulce senzație de libertate. Am început să cântăm cântece asiriene cu voce tare și să improvizăm tot felul de insulte la adresa guvernării baasiste.

Când am ajuns, tovarășii noștri nu reușiseră să ridice cortul în întregime. Era prima dată când făceam așa ceva și nimeni nu ne dăduse instrucțiuni. Tot montând și demontând, am reușit în cele din urmă să-l instalăm mulțumitor. Pe când ne îndeletniceam cu cortul, a apărut un camion. Caporalul a sărit din cabină și ne-a strigat să luăm mâncare la cazan pentru mai multă lume. Am urcat cu el în partea din spate a camionului, unde am

primit fiecare câte o tavă dreptunghiulară de aluminiu, adâncă de vreo zece centimetri. Caporalul a arătat către o gamelă enormă și o lopată, dintr-acelea folosite pentru a lucra pământul, și ne-a poftit să ne punem câtă mâncare voiam. Când am ridicat capacul gamelei, am văzut doar nisip.

— E plin de nisip.

— Mâncarea e dedesubt. Dați nisipul la o parte și luați orice vreți, a răspuns, glumeț nevoie mare, râzând cu naturalețe. Am dat nisipul la o parte și-am dat peste orez amestecat cu un sos roșu. Am început să-mi pun orez în tavă, sperând să găsesc vreun fir de verdeață sau o bucățică de came, dar nu erau decât orez și bucățele de grăsime. La un prânz irakian obișnuit, orezul trebuie însoțit de *maraq,* carne și verdețuri cu sos de roșii. Dar sergentul și caporalul împărțeau carnea și verdețurile între ei și acoliții lor, pe când celorlalți le lăsau orezul cu grăsime și sosul. A arătat către un sac de cânepă aruncat într-un colț și a zis:

— Acolo aveți pâine. Luați câtă vreți.

Erau niște pâinițe din făină de ovăz, tari ca piatra. Trebuiau înmuiate ca să le poți mânca și, dacă nu erai atent, îți puteai rupe un dinte în pietricelele ascunse. În timp ce mâneam orezul acela rece și grețos, scrâșnetul firelor de nisip între dinți îmi sfredelea creierul ca o armată de furnici care continuau să mișune chiar și după ce înghițisem dumicatul. N-aveam vatră, așa că ne-am descurcat cu o conservă pe care o umpleam cu petece vechi de sac peste care turnam motorină, singurul lucru pe care îl aveam din belșug. Îi dădeam foc și încălzeam conservele sau preparam puținele lucruri pe care reușeam să ni le procurăm de la blestematul de sergent după două ore de mers pe jos. Am gătit în bliduri de aluminiu până la prima permisie, când am adus o tigaie și o cratiță.

N-ar fi folosit la nimic să ne plângem. Comandantul era din Mosul — un oraș ca multe altele din diferite părți ale lumii care, dintr-un motiv sau altul, aduc mai mulți militari în armata țării, iar ceilalți ofițeri nici nu voiau să audă despre cele ce se întâmplau în straturile de jos ale unității. Cel mai prudent era să-l evităm pe sergent și să ne mulțumim cu mâncarea la conservă. Uneori, făceam rost de ouă sau cartofi. De ceapă și usturoi nu duceam lipsă niciodată. Cumpăram cantități mari și le mâneam gătite sau crude. Când ieșeam la plimbare prin deșert, ne umpleam buzunarele cu usturoi, îl curățăm și-l mâneam ca pe fistic. Așteptam permisiile sau întoarcerea unuia dintre noi pentru a ne bucura cu adevărat de mâncare.

Permisia dura o săptămână și fiecare primea una pe lună, cu rândul. Asta însemna o săptămână la fiecare șase luni. Dura mai bine de paisprezece ore ca să ajungem la Bagdad, iar dacă voiam să mergem la Basra să ne vedem familia însemna între opt și zece ore în plus de drum. Două dintre cele șapte zile le pierdeam pe drum. Nu mi-am văzut familia din Basra pe parcursul celor doi ani de armată. Dar exista și o latură pozitivă, în permisie îți puteai procura cărți, mâncare proaspătă și câte-un obiect din cele trebuincioase.

Adevărul e că în zilele de permisie aveam mintea absentă, ca și cum n-aș fi vrut să admit existența unei vieți mai bune decât cea pe care o duceam atunci. În afară de privirile compătimitoare pe care mi le aruncau vecinii când intram pe strada noastră și de imaginea dușului plin de praful și nisipul care mi se scurgeau printre picioare, singura amintire limpede pe care o păstrez este o întâlnire cu fratele meu, Lewis. M-am văzut cu el la Bagdad și am hotărât să sărbătorim. M-a invitat la cină la un restaurant bun cu verișoarele mele, Parwin, logodnica lui, și Shirin.

Am însoțit cina cu o sticlă de Chianti. Am ieșit veseli din restaurant și le-am condus pe verișoare acasă cu mașina lui Lewis. Eu stăteam pe bancheta din spate și, dintr-odată, am simțit că mi se întorcea stomacul pe dos. A fost atât de brusc, încât abia am avut timp să cobor geamul de la portieră, să scot capul și să vomit din mers tot ce mâncasem și băusem. Lewis a oprit mașina, iar eu am coborât frânt, ținându-mă cu mâinile de burtă pentru a alina durerea. Se vede că stomacul meu se obișnuise într-atât cu mâncarea din armată, încât nu mai suporta alimentele proaspete.

În prima zi petrecută la unitate, imediat ce a plecat camionul cu mâncare, a apărut cisterna cu apă. Șoferul, un bărbat pe care, deși tânăr, trecerea timpului îl ofilise deja, a sărit din cabină și s-a îndreptat spre spatele cisternei. A înșfăcat furtunul gros cu putere, aproape îmbrățișându-l, o avertizare limpede că nimeni în afară de el nu avea dreptul să-l atingă. Avea mișcări nervoase, niște secvențe rapide, bruște, perfect identificabile, fără pauze care să lase loc vreunui amestec din afară. A strigat cu voce nerăbdătoare:

— Unde vreți să vă torn apa?

Am adus bidonul de aluminiu și cănile, tot ce aveam pentru a depozita apa. L-am salutat, dar nu ne-a răspuns. Ne-a umplut bidonul și cănile în mare grabă, fără să-i pese că vărsa pe jos de zece ori mai multă apă decât ne turna. Am băut pe nerăsuflate apa din căni și l-am întrebat dacă ni le mai

putea umple. Enervat de cererea noastră, ne-a strigat, în timp ce strângea furtunul:

— N-am chef de prostii de-astea. Trebuie să mai duc apă în multe părți.

Spunând acestea, s-a urcat grăbit în camion și a dispărut. Evident, nu era sănătos la minte. Scund, foarte subțire, avea obrajii supți și pielea lipită de oase. Albul ochilor era de-o culoare gălbuie, iar privirea, de psihopat înfuriat pe omenire. Mai târziu, am aflat că șoferii locuiau într-un hangar aflat departe de unitate și că nu se amestecau cu ceilalți. Noaptea, ieșeau la vânătoare de măgărițe și catârce sălbatice. Înconjurau turma cu vehiculele și foloseau un cablu electric pentru a prinde animalul ales și pentru a-l lega. Le suiau într-un camion și le duceau la hangar. Acolo, le legau bine și se întorceau pentru a le viola. Când se săturau sau când sărmanele bestii nu se mai puteau ține pe picioare, le schimbau cu altele „curate". Ba chiar ne-au spus că se suiau pe-un bidon de petrol sau pe-o ladă, ca să se ridice la înălțimea animalului.

Despre șoferul cisternei ni s-a spus că se înrolase în armată la optsprezece ani, fusese trimis la unitatea aceea și, de-atunci, nu mai pusese piciorul în niciun oraș. Renunțase la permisii, ca atare, singurul lui contact cu lumea civilizată se reducea la vizite în satele de la frontiera cu Iordania, de unde cumpăra whisky și vodcă îndoite.

În după-amiaza aceea, pe când admiram nuanțele de roșu și de portocaliu pe care soarele uriaș din deșert le risipea în zare, l-am văzut pe Mahdi, unul dintre cei doi musulmani, luând bidonul cu apă și îndepărtându-se de cort. Era un băiat foarte liniștit, educat, scump la vorbă, cu înfățișare umilă. Era negricios, cu umeri largi și puternici, și-o față care emana bunătate și seninătate.

— Unde te duci cu bidonul?

— Să fac abluțiunile pentru rugăciunea de după-amiază.

— Ce tot spui? Abia dacă avem apă de băut și n-avem de unde ști când ne mai aduce nebunul! Pune apa la loc.

— Trebuie să mă rog. Nu pot face asta fără abluțiuni, a spus, fără să se oprească din mers.

— Ascultă, Mahdi. Religia ta îți permite să faci abluțiunile cu nisip sau cu pietre, dacă n-ai apă. Așa că, lasă bidonul la locul lui.

Nu știu dacă i s-a părut că mă amestecam în religia lui, dar fața acelui băiat senin și bun s-a schimonosit. A zbierat, furios:

— Cine te crezi, de-mi spui ce zice religia mea? Am să fac abluțiunile, să vedem cine o să mă împiedice!

Am alergat spre cort, am înșfăcat Kalașnikovul și am dat fuga afară. M-am oprit la câțiva metri de el și am tras încărcătorul. Când a auzit zgomotul, s-a oprit din mers și s-a răsucit spre mine. Am strigat, țintind către el:

— Întoarce-te sau trag!

— N-ai curaj.

— Încearcă-mă!

Îi vorbeam cu voce sigură, privindu-l neclintit, cu hotărâre. O vreme, am rămas amândoi așa, privindu-ne în ochi, eu cu arma, el cu bidonul de toartă. Ceilalți au alergat către noi, încercând să ne potolească. Eu mă arătam calm, dar eram hotărât să nu-l las să ne risipească apa. Mahdi nici nu se uita la noi, nici nu ne auzea. Un văl de tristețe i se așternuse peste privirea pierdută în zare. Sângele i se retrăgea de pe chipul smolit, care se gălbejea. O linie subțire de spumă albă și groasă, aproape uscată, începea să i se adune în colțurile gurii. Am lăsat arma, ne-am strâns în jurul lui și l-am întrebat ce pățise.

La început, murmura cuvinte de neînțeles. Dintr-odată, a scos un țipăt înspăimântător, ca și cum s-ar fi abținut de la începutul conștiinței sale: „Vreau să mă rog!” „Roagă-te”, i-am spus, dar trebuia să înțeleagă că aveam foarte puțină apă și că n-o puteam irosi. Dumnezeu nu l-ar fi silit niciodată să-și lase tovarășii fără apă. Dacă voia, împărțeam apa și în felul acesta, se putea folosi cum dorea de partea lui. Cu ajutorul celuilalt musulman, Khalid, am început să discutăm despre ce spune islamul în asemenea cazuri.

Rigiditatea începu să-i părăsească fața, privirea i se întoarse de la orizont și deveni mai limpede, se înfipse în pământ. Cu capul plecat și vocea exasperată, a spus:

— Am fost exilat departe de casă. Sunt tratat ca un animal, primesc mâncare pentru câini și mi se refuză și apa. Ce-mi mai rămâne, în afară de Dumnezeu?

L-am bătut prietenește pe spate, l-am îmbărbătat, spunându-i că treceam cu toții prin aceleași experiențe, însă n-aveam de gând să plecăm capul. Am adăugat că trebuia să fie răbdător, fiindcă Dumnezeu nu-l părăsea niciodată, iar noi aveam să-i fim mereu alături. Începea să se simtă apărat. A lăsat jos bidonul și am făcut pace. Pe când se adâncea în deșert, adunând pietricele pentru abluțiune, i-am urat ca rugăciunile să-i fie ascultate.

Khalid era probabil cel mai ciudat dintre noi toți. Un om foarte glumeț care, deși scund și subțire, avea pântecele ușor curbat în afară, fața rotundă și obrajii umflați. Era negricios, cu mustață deasă și neagră care se înclina într-o parte, desenând o linie descendentă, atunci când zâmbea sau râdea. Ochii mari și întunecați păreau să zâmbească mereu. Într-o zi, l-am văzut spălând cu apă și săpun, foarte grijuliu, un etui pentru ochelari dintr-un material moale, căptușit, dintr-acelea în formă de săculeț.

— Ce faci cu asta? N-ai ochelari.

— E al tatei. I l-am șterpelit. Sărmanul, probabil îl caută și acum.

— La ce-ți trebuie ție un etui pentru ochelari?

Mustața s-a așezat pieziș, desenând un zâmbet viclean, iar ochii întunecați i s-au luminat pe când se uita într-o parte și-n alta, ca să se încredințeze că eram singuri. A prins etuiul între arătător și degetul mare, a început să-l scuture în sus și în jos cu mișcări foarte scurte ca să mă uit bine la el, și mi-a spus cu voce scăzută:

— E o minune. Una dintre cele mai grozave invenții ale omenirii. E amanta mea personală.

— Amanta ta? Am exclamat râzând.

— Da, amanta mea. Mă masturbez cu el ori de câte ori vreau și nu mi se plânge niciodată.

— Te masturbezi? Cum?

— Îl ung pe interior cu vaselină, îl iau în pat și ne întindem sub pătură. Îl penetrez, mă așez cu fața în jos și mă mișc încetișor. E înnebunitor. Dacă încerci, ai să descoperi o plăcere pe cinste.

Vorbea cu pasiune și convingere, pe când eu mă stricam de râs. Khalid a fost singurul dintre cei patru tovarăși de la unitate pe care l-am revăzut, deși nu în persoană. S-a întâmplat în 1990. Eram la Barcelona, acasă, și mă uitam la televizor cu prima mea soție, care era catalană. Urmăream știrile despre Primul Război din Golf. Imaginile înfățișau primul grup de soldați irakieni care se predau americanilor. De departe, se zăreau americanii, stând drepți în fața elicopterului a cărui elice se rotea, și un grup de soldați irakieni care se apropiau în șir indian, ținând batiste albe în mâinile ridicate pe jumătate. Când camera a focalizat mai bine imaginea, mi-am dat seama, după o clipă de îndoială, că în fruntea șirului se afla Khalid. Zâmbea în continuare cu mustața înclinată. Am strigat cu o voce sugrumată de emoție:

— E Khalid!

— Îl cunoști? M-a întrebat soția mea.

— E un prieten.

După câteva secunde, am adăugat cu tristețe:

— Știi, aș fi putut fi eu în locul lui.

Al cincilea coleg era Sami, un creștin dintr-o familie originară din nord, născut în Basra. Negricios, scund dar bine făcut, era scump la vorbă și avea patima jocurilor de masă, mai ales dacă se juca pe bani. Voiam să aducem un pachet de cărți, dar ni s-a spus că în armată e interzis. Am adus un domino și un *backgammon,* care erau îngăduite. Cu zarurile de la *backgammon* organizam partide de zaruri în care ne jucam solda. Sami se pricepea cel mai bine la aruncarea zarurilor. Cum nu ne săturam și mereu căutam mai mult, ca să obținem emoții mai intense, mi-a venit ideea să jucăm pocher cu fișele de la domino. Lăsând la o parte valoarea fiecărei piese și culoarea, jocul mergea și era la fel de pasionant ca pocherul cu cărți. Ba chiar caporalul, care ne zicea că-i aminteam de prietenii lui din cartier, pleca adesea pe furiș de la unitate și venea să joace cu noi.

Cum eram nou-sosiți, în primele zile ne sculam la cinci dimineața și făceam tot ce ni se poruncise. După câteva zile, ne-am dat seama că eram fraieri, că eram singuri și puteam face totul cum voiam. Vehiculele ridicau un nor de praf care se vedea de la un ceas depărtare, iar asta ne lăsa destul timp ca să ne pregătim pentru inspecții. Am hotărât să facem cu rândul. Doar unul dintre noi se deștepta la cinci și, dacă era nevoie, îi trezea și pe ceilalți. Ne lăsam barba să crească și nu ieșeam din papuci cât era ziulica de lungă. Dormeam și ne sculam când aveam chef, ne petreceam timpul citind și explorând împrejurimile.

După-amiaza, ieșeam la plimbare fără să ne îndepărtăm prea mult. Am cercetat avioanele părăsite, unul câte unul. Cele mai multe dintre ele erau de la Primul Război Mondial și din anii cincizeci. Adevărate relicve care-ar face deliciul oricărui muzeu al aviației, dar în ținuturile sumerienilor și akkadienilor nu era loc pentru o asemenea moștenire. Cineva ne-a explicat că se aflau acolo pentru a deruta dușmanul. Puțin mai departe, am descoperit pista de aterizare pe care, chipurile, trebuia s-o păzim. Pe lângă faptul că era foarte lată, era atât de lungă, încât capătul i se pierdea în zare.

Încetul cu încetul, ne-am obișnuit cu deșertul, până ce am ajuns să ne bucurăm de libertatea pe care ne-o oferea. Noaptea, petreceam ore în șir contemplând stelele, care păreau să se lupte pentru un loc pe cerul întesat al deșertului. În nopțile cu lună plină se auzeau zgomote și mișcări abia simțite peste tot. Nisipul se umplea de o viață care părea să izvorască din nimic.

Scorpioni, gândaci, miriapode, jerboa și tot soiul de vietăți și insecte. Cei mai de temut erau scorpionii. Făceau parte din soiul negru și puteau atinge mai mult de cincisprezece centimetri lungime, din cap până în vârful cozii. Îi zăreai alergând prin nisip, dar îi și găseai încovrigați sub salteaua ta sau prin păturile între care te trezeai dimineața. Înghițeai în sec, în tăcere, la gândul că tocmai petrecuseși noaptea în tovărășia acelei creaturi.

Poveștile pe care le auzeam despre înțepăturile de scorpioni erau de groază. Se vorbea de o durere care în câteva minute îți cuprindea întreg trupul și sporea în intensitate până te aducea în pragul nebuniei. Erai zguduit de convulsii, extremitățile îți deveneau rigide ca lemnul, din gură îți ieșea o spumă cu bulbuci mari și o țineai tot așa până îți dădeai duhul. Se mai vorbea despre miturile care învăluiau această creatură excepțională. Se zicea că se hrănește doar cu nisip, sau că e atât de mândru și de fioros, încât nu se lasă învins în luptă oricât de mare-ar fi adversarul, și că se sinucide când e încolțit.

M-am apucat să vânez scorpioni și să-i adun, vii, în borcane de sticlă, ca să-i observ. Am vrut să văd dacă e adevărat că se sinucid. Așa cum am citit undeva, am săpat cu cuțitul în nisip o groapă rotundă, adâncă de-un deget, am turnat motorină, i-am dat foc și am aruncat în mijloc pe unul dintre scorpionii mei cei mai mari. Fugea în toate direcțiile până ajungea la foc, și-atunci dădea înapoi cu acul ridicat și cleștii desfăcuți, amenințând să lupte până la ultima suflare. A stat așa o bună bucată de vreme, încercând să găsească o portiță de scăpare. Ferocitatea lui creștea după fiecare eșec, până ce a început să dea semne de sfârșeală. Atunci, mișcările i-au devenit disperate, înnebunite.

Brusc, s-a oprit, a stat neclintit câteva zeci de secunde, după care a început să se rotească în jurul lui ca un derviș. Își curbase coada spre spinare până aproape ajunsese să o atingă cu acul. A început să și-l frece pe spate, ca și cum ar fi căutat o deschizătură între segmente pe unde să-l înfigă și să scape odată. Coada se ridica brusc în sus, ca o ramură tensionată căreia îi dai drumul. A tot insistat până a început să obosească. A tremurat și-a căzut mort, înconjurat de flăcările agonizante.

Un alt experiment consta în a introduce diferite insecte, de fiecare dată câte una, în același borcan cu un scorpion și a aștepta să vedem cum reacționează. Gândacul și scorpionul rămâneau nemișcați pe fundul borcanului, fiecare într-o parte. Părea că nu voiau să știe unul de celălalt. Lupta cea mai înverșunată la care am fost martori s-a desfășurat între un

miriapod și scorpion. A durat vreo zece minute: de îndată ce s-au pomenit laolaltă în borcan, s-au încleștat unul de celălalt ca și cum între ei ar fi existat o ostilitate ancestrală. Miriapodul ataca și se apăra cu agresivitate și curaj. Mișcările lui, care trădau disperarea celui conștient de superioritatea rivalului, erau iuți și insistente. Își contorsiona trupul cu o flexibilitate demnă de admirație. Era arma lui. Îl ridica și-l lăsa să cadă asupra scorpionului ca un bici, sau se înfășură în jurul lui, parcă vrând să-l zdrobească.

Scorpionul, în schimb, se mișca încet, ca și cum ar fi încercat să-și păstreze puterile și ar fi așteptat, pur și simplu, cel mai potrivit moment pentru a aplica lovitura de grație. Suporta biciuielile miriapodului cu răbdare. De-a lungul înfruntării, s-a arătat nerăbdător doar în câteva ocazii. Nu i-am pierdut nicio clipă din vedere, dar chiar și așa, nu am putut vedea cum și când a sosit lovitura fatală. Trupul miriapodului a început să-și piardă tăria, iar acesta a căzut mort. Am rămas acolo, așteptând ca scorpionul să-și devoreze victima, dar nu s-a întâmplat asta. N-am reușit niciodată să văd un scorpion hrănindu-se, nici atunci când îi urmăream răbdător în deșert, nici în captivitate, oricât de variate ar fi fost insectele pe care le vâram în borcan. Pentru orice eventualitate, pusesem un pumn de nisip în fiecare borcan.

Oamenii deșertului socotesc și acum că lupii din deșert sunt cei mai feroce din specia lor. Ni s-a atras atenția asupra lor și nu trecuse nici măcar o săptămână, când le-am primit vizita. S-a întâmplat noaptea, când dormeam. Am fost treziți din somn de-un zgomot care aducea a scurmat. Am aprins lanternele cu baterii și-am văzut urmele pe care le lăsau niște gheare. Se înfigeau în partea laterală a cortului, din afară, și încercau să-l sfâșie. În prima clipă, am crezut că era un câine care căuta de mâncare. L-am lovit peste gheare cu lanterna, prin pânza de cort, pentru a-l alunga, dar în loc să se oprească, a început să zgârie și mai abitir, și i s-au adăugat alte perechi de gheare. „Sunt mai mulți și nu sunt câini. Sunt lupi”, ne spuneam în tăcere, schimbând priviri îngrozite, iar neliniștea începea să pună stăpânire pe noi. Nu știam ce să facem. Primul lucru care ne-a venit în minte a fost să ieșim și să tragem în ei, dar ne era cu desăvârșire interzis să tragem fără ordin direct din partea unui ofițer. Lupii nu păreau să aibă de gând să renunțe. Apăsarea ghearelor devenea tot mai puternică, urmele erau tot mai adânci. Zgomotul îngrozitor al râcâitului ne înghețа sângele în vine. Ne paraliza.

Ne-am spus, cu voce scăzută și tremurândă, că lupii, precum câinii, nu reacționează dacă le vâri direct în ochi o lumină puternică și că probabil aveau să încerce aceeași frică dacă încercai să arunci o piatră către ei. Eu și Gueliana am hotărât să ieșim și să-i înfruntăm. Am dezlegat ușor ușa cortului și-am sărit afară cu lanternele aprinse, urlând ca nebunii. În timp ce cu o mână îndreptam lanternele în direcția lupilor aflați mai aproape, cu alta luam de pe jos pietre și nisip și aruncam în ei.

Au fugit toți, în afară de unul, care a rămas la doi sau trei metri depărtare și se uita la noi cu o privire sfidătoare, dar senină în ochii lucitori. Urlam și loveam pământul cu picioarele fără a abate lanternele dinspre el nicio clipă. După câteva minute, ne-a întors spatele și a început să se îndepărteze agale, fără a-și lua ochii de la noi. Era ca și cum ar fi vrut să ne spună că nu era momentul potrivit pentru a ne ataca, dar că avea să-l găsească. Vizitele lupilor s-au repetat de-a lungul șederii noastre în deșert. În cele din urmă, am ajuns să ne tratăm ca de la egal la egal, dar întotdeauna cu prudență.

După câteva luni, am plecat în permisie cu alți soldați din unitate, când șoferul nostru, un băiat lipsit de experiență, s-a rătăcit prin deșert. Ne-am tot învârtit în cerc ore în șir, încercând să găsim șoseaua asfaltată, dar în zadar. Brusc, am zărit de departe un beduin solitar, călare pe cămila lui. Ne-am îndreptat către el, să-l întrebăm dacă știa încotro era șoseaua. Bărbatul, un

bătrân cu chipul senin și bărbuță albă și ascuțită, s-a aplecat, a cules un pumn de nisip, l-a apropiat de nas, l-a mirosit de două sau trei ori, l-a aruncat pe jos și a ridicat brațul, arătând către un punct din zare. Am întrebat:

— E în direcția asta?

— Ajungeți în mai puțin de-un ceas.

De unde putea ști, și cu atâta siguranță? Ne lua peste picior? Nu puteam pleca fără să-l iscodesc. Slujindu-mă de ceea ce mi s-a părut un limbaj apropiat de al lui, l-am întrebat:

— Ce v-a spus nisipul?

— Într-acolo, a răspuns, ridicând din nou mâna.

— Puteți să-mi explicați cum anume v-a spus?

— Nu știu să vă spun. I-am văzut făcând asta pe părinții mei și pe părinții părinților mei, și așa fac și eu. Ochiul înșală, dar nisipul, nu.

A spus-o cu toată naturalețea, aproape cu naivitate. Aș fi vrut să-i pun o mulțime de întrebări, dar m-am stăpânit, din respect. Ne-am luat rămas-bun și, tocmai când ne pregăteam să urcăm în mașină, a strigat:

— Fiți cu băgare de seamă la lupi!

M-am întors și l-am întrebat:

— Cum putem fi cu băgare de seamă la lupi?

— Lupii sunt de două soiuri. Cei care ți se aruncă la gât și cei care te atacă pe-o parte. Dacă apucă să-ți sfâșie carnea și să simtă gustul sângelui, nu-ți mai dau drumul până nu te omoară sau îi omori. Trebuie să porți mereu brâu lat din piele groasă bine legat la mijloc și *kufla* legată în jurul gâtului. Dacă vezi lupul înainte să te vadă el, ești salvat. Trebuie doar să vezi din ce direcție bate vântul, oricât de slab ar fi, și să te așezi în așa fel încât lupul să rămână între tine și vânt. N-o să știe unde ești și-o să-ți dea pace. Dacă ești între vânt și lup, o să te adulmece îndată. Atunci, sau fugi sau îl înfrunți cum poți.

Când eram la seminar, întâlnisem beduini la Al-Durah. Veneau acolo primăvara, cu oile la pășune, și încercam să vorbesc cu ei de câte ori mi se ivea ocazia. Îi ascultam și-mi dădeam seama că, pentru ei, lumea este o carte deschisă, deși nu scriseseră vreodată una, o arhitectură sublimă, deși nu construiseră niciodată o catedrală sau un templu. Vorbeau limba unei lumi atavice, dezlegate de cele pământești, care începe odată cu însăși existența și va rămâne pe vecie. Se agață de viață, ca fiind parte dintr-o armonie universală, și de niște valori pe care civilizația oamenilor nu le-a

pătat încă. Nu par foarte diferiți de nisipul pe care calcă, de ciupercile sau trufele pe care le culeg, de soarele care-i dogorește sau de luna care le luminează nopțile.

Aici, în deșert, le-am zărit caravanele trecând. Le-am văzut umbrele alungite unduindu-se și coborând din cer peste apele care învăluiau pământurile celor din vechime. Încep să înainteze domol pe ele, le străbat și poposesc pe nisip. Umbrele se preschimbă în siluete îndepărtate și, încetul cu încetul, ajungi să deosebești om de animal, călăreț de drumeț. Câteva ceasuri mai târziu, se ivește primul călăreț. Prima dată când am văzut o caravană, am dat fuga să-i ies în cale. Mergeau depărtați unul de altul și nu-și vorbeau. Le erau de ajuns zgomotele produse de pașii cămilelor. De fapt, era ca și cum ei înșiși ar fi fost o prelungire a cămilelor.

Așteptam plin de curiozitate sosirea primului călăreț. Când mai avea cincizeci de metri până la locul în care mă aflam eu, a început să rotească încet capul în direcția mea, cu o lentoare aproape imperceptibilă. La vreo zece metri depărtare, a început să schițeze o înclinare a capului pentru a mă saluta. A completat rotirea de nouăzeci de grade și aplecarea tocmai când trecea prin dreptul meu. Nu s-a oprit, nu a vorbit, cum mă așteptam. Părea să fie grăbit fără a se grăbi, așa că m-am mărginit la a-i răspunde cu aceeași înclinare a capului. A început să-și îndrepte capul după ce i-am întors gestul și a continuat mișcarea de-a lungul următorilor cincizeci de metri. Părea un minutar articulat de mișcările ritmice ale cămilei.

Trecuseră câteva săptămâni de la sosirea noastră, când colegul care stătea de pază ne-a anunțat că se apropia un vehicul. Ne-am bărbierit, ne-am îmbrăcat și am așteptat, prefăcându-ne că eram ocupați cu verificarea aparatelor. S-a dovedit a fi un Waz, mașina ofițerilor. Vehiculul a oprit, caporalul a deschis portiera și a sărit de pe scaunul copilotului, agitând bastonul și strigând din toți bojocii:

— La apeeel!

Ne-am aliniat în timp ce un căpitan tânăr, bine legat, semeț, cu înfățișare respectabilă, cobora din spatele mașinii.

— Drrreeepți!

— Pe loc repaus, a spus ofițerul cu voce senină și plăcută.

Ne-am salutat informai, s-a interesat cum ne mergea și ne-a întrebat dacă duceam lipsă de ceva.

— Permiteți să vorbesc! Apă, să trăiți! Avem doar bidonul ăsta mic și nu ne-ajunge nici de băut, i-am spus eu.

— Cum vine asta? Caporal, de ce nu le-ați adus un bidon mai mare?

— E la unitate, să trăiți! De zile întregi încerc să conving un șofer să îl aducă, dar nu mă ascultă. Știți cum sunt șoferii…

Era evident că mințea. Ofițerul ne-a promis, cu o voce calmă și sigură:

— O să primiți bidonul la prânz. Mai e altceva?

— Mulțumim, domn' locotenent! Domnul să vă aibă în pază.

Am petrecut cam o jumătate de oră stând de vorbă cu ofițerul acela atât de plăcut. La un moment dat, ne-a atenționat:

— Trebuie să fiți foarte atenți la scorpioni. Sunt mulți pe aici și sunt periculoși. Ați văzut vreodată un scorpion?

— Permiteți! I-am spus, și am dat fuga spre groapa unde păstram borcanele mele cu insecte fără a-i da timp să-mi dea voie. M-am întors cu unul dintre borcane plin cu scorpioni și m-am înfipt în fața ofițerului:

— Ca aceștia, domnule?

A râs și-a spus:

— Bine, dar să fiți cu băgare de seamă.

L-am întrebat dacă puteam primi priciuri, ca să nu dormim pe jos, și am adăugat zâmbind:

— Nu că ne-ar deranja, dar în felul acesta i-am împiedica pe scorpioni să se vâre cu noi în pat.

L-a amuzat felul nostru de a i-o cere. A arătat spre cort zâmbind și-a spus că, dacă ar fi după el, ne-ar trimite priciuri, dar nu încăpeau. Am tăcut și ne-am uitat unul la altul, întrebându-ne ce puteam răspunde. A izbucnit în râs fiindcă nu înțeleseserăm gluma. Ne-a spus pe un ton prietenos că o să se uite dacă a rămas vreun cort mai mare în magazia unității. Dacă găsea, ni-l trimitea cu priciuri cu tot.

Vizita lui ne-a lăsat un sentiment plăcut și ne-a încurajat. Locotenentul era cel care, de fapt, tăia și spânzura la unitate, fiindcă era baasist. Comandantul, în schimb, deși avea rang de colonel, nu era baasist, iar rolul lui în cadrul unității era, practic, nul. Era un bărbat uriaș cu înfățișare de om umilit și scăpătat. Am avut ocazia de a sta de vorbă cu el. Într-o dimineață, ne-a sunat caporalul și ne-a anunțat că primise ordin de la comandant ca acela dintre noi care obținuse cele mai bune rezultate la universitate să se prezinte imediat în biroul lui. Colegii au hotărât ca eu să fiu acela, fiindcă engleza mea era mai bună. Când am ajuns în fața biroului, mi-a spus că băiatul lui de opt ani rămăsese corijent la engleză și m-a întrebat dacă aș fi fost de acord să-i dau lecții în particular.

— Unde este fiul dumneavoastră?

— În Mosul, cu mama lui.

— Mă iertați, domn' colonel, dar cum să fac lecții cu el dacă e la Mosul?

— Sigur, ar trebui să mergi tu acolo. Doar nu vrei să-mi aduc fiul aici! A conchis râzând.

— Mă iertați, domn' colonel, dar n-am pe nimeni la Mosul.

— O să stai la un hotel. Gândește-te că o să stai acolo până se termină trimestrul, ceea ce înseamnă că o să fii departe de unitate câteva luni.

Mintea îmi alerga pe când mă străduiam să rezolv dilema. Ideea de a petrece câteva luni de armată într-un oraș, fără obligații militare, era foarte ispititoare, dar aveam două motive să o resping. Mai întâi, în mod evident, comandantul nu avea de gând să-mi plătească lecțiile și nici să contribuie la cheltuielile pentru masă și cazare. Al doilea motiv era mai delicat, mai ales în societatea noastră. Să fii singur cu soția unui necunoscut nu mi se părea nicidecum o situație lipsită de primejdii, mai ales că eu eram creștin iar el era musulman, și încă de rang militar înalt. În cazul unui conflict, eu aveam toate șansele să pierd. Tata îmi repeta mereu: „Dacă-ți bate vântul pe fereastră, închide-o și odihnește-te".

— Domn' colonel, cred că ar fi de preferat să primească lecții în particular de la profesorul de la școală. Îl cunoaște deja, ar ști mai bine cum să abordeze problema.

— Am încercat, dar profesorul și-a pierdut răbdarea și a refuzat să mai continue. I-am adus o profesoară, care a renunțat și ea la scurt timp după aceea.

— Probabil nu aplicau metodele potrivite. Acasă, am cărți întocmite după cele mai moderne metode de învățare a limbii engleze. Vi le-aș aduce cu cea mai mare plăcere la următoarea permisie sau, dacă îmi ordonați, mă duc și mâine.

De fapt, îi vorbeam cu o oarecare libertate fiindcă nu era baasist. Amândoi știam că exista o autoritate mai presus de el, gata să găsească cel mai neînsemnat pretext pentru a scăpa de ofițerii de rang înalt care nu erau membri de partid. Mai mult, părea frânt și învins, și nu reușea să-și impună autoritatea, încercările mele de a mă eschiva îl făcuseră să-și piardă răbdarea. A strigat iritat:

— Problema nu sunt metodele, e chiar fiul meu!

Dar s-a stăpânit repede și a revenit la tonul calm, aproape reflexiv:

— E idiot din născare. Idiot.

— Mă iertați, domn' colonel, dar așa ceva nu se poate. Copiii nu se nasc idioți, pur și simplu putem da greș în a-i educa și în a-i învăța să învețe.

— Al meu, a spus cu capul plecat, vocea învinsă, ca și cum ar fi vorbit pentru sine, s-a născut idiot și nimic din ce-am făcut n-a fost de ajutor. E un dezastru.

Am simțit compasiune pentru matahala aceea de om, așa de dezolat. L-am întrebat pe un ton de consolare:

— Domn' colonel, ați încercat să-l duceți la un psiholog?

— Dacă-ți spun că-i bătut în cap! Eu sunt bătut în cap! Pricepi?

A strigat la mine înnebunit, probabil indignat fiindcă un soldat de rând îndrăznea să-l consoleze sau fiindcă tocmai eșuase într-o nouă încercare de a salva ceva din viața lui. Am păstrat tăcerea câteva clipe, privindu-i statura impunătoare. Brusc, m-a cuprins un sentiment de indiferență. Indiferența a luat locul compasiunii și m-am trezit că-i spun cu o răceală desăvârșită:

— În acest caz, problema e ereditară, iar eu nu pot face nimic.

— Ieși de-aici, înainte să te arunc la carceră!

A zbierat către mine, cu ochii ieșiți din orbite de furie. Am plecat cu pas domol, întrebându-mă cum de îndrăznisem să-i spun ceea ce-i spusesem și l-am părăsit în întunericul vizuinii sale, să-și lângă rănile.

Pe la trei după-amiaza, a apărut un camion remorcând o cisternă uriașă, un vehicul articulat pe două roți. Șoferul ne-a întrebat unde să o așeze și i-am arătat un loc lângă cort. Am descoperit repede că era goală, dar n-avea importanță. Am aruncat o privire în camion, să vedem dacă adusese și cortul mai mare cu priciuri cu tot, dar nu erau acolo. Șoferul ne-a spus că primise ordin să aducă doar cisterna. Ne-am gândit că locotenentul avea să ni le trimită curând, dar n-au sosit niciodată.

A doua zi, am întâmpinat cu bucurie camionul cisternă care ne aproviziona cu apă. Șoferul a aruncat o privire disprețuitoare către noul nostru rezervor, dar n-a făcut niciun comentariu. Era felul lui de a ne arăta că-i era indiferent, înainte de a-l umple, l-am întrebat dacă putea turna puțină apă ca să-l curățăm pe dinăuntru. Ne-a aruncat o privire ucigătoare și, cu un gest de nerăbdare, ne-a făcut semn să introducem furtunul pe gura rezervorului. A dat drumul la robinet câteva secunde, după care l-a oprit. Pe când unul dintre noi se vârâse pe jumătate în rezervor și întinsese mâna ca să-l curețe pe interior, ceilalți priveam stupefiați cum nenorocitul acela strângea furtunul și se urca în camion. Am alergat după el, strigându-i să aștepte. Nici nu s-a uitat la noi. A plecat, lăsându-ne înlemniți.

Lipsa de apă era grija noastră cea mai de seamă și toate încercările de a-l convinge pe șoferul psihopat să ne dea mai multă eșuaseră. Cumva trebuia să găsim o soluție, dacă nu voiam să așteptăm cele șase luni care ne despărțeau de permisie pentru a ne putea spăla. Venise rândul lui Gueliana să plece în permisie. Cu o seară înainte, în timp ce întocmeam o listă cu ce trebuia să ne aducă, mi-a venit o idee. L-am rugat să meargă acasă la mine, în Al-Arman, și să-i ceară lui Sleman una dintre revistele porno pe care ni le aducea din Bangkok. Tuturor, mai ales lui Khalid, li s-a părut o idee genială, dar nu le-am mărturisit pentru ce o voiam, de fapt. Gueliana s-a întors cu revista ascunsă în chiloți, și abia atunci le-am spus ce aveam de gând să fac. Împreună, am pus la punct un plan de acțiune.

La sosirea camionului cu apă, i-am ieșit în întâmpinare toți cinci. Înainte să apuce să coboare din cabină, l-am salutat amabil pe șofer și i-am oferit tutun englezesc, pe care l-a primit în tăcere, aruncându-ne priviri neîncrezătoare. I-am spus că am pregătit ceai și l-am invitat să bea cu noi.

— Nu sunt prost. Vreți să intru în cort și, între timp, să furați apă.

— Ești om cu teama lui Dumnezeu. Cum poți fi așa de neîncrezător? Ți se pare potrivit valorilor și tradițiilor noastre să ne cunoaștem de atâta timp și să nu fi băut împreună măcar un ceai? Ca să vezi că avem intenții bune, o să intrăm toți cinci cu tine în cort și n-o să iasă nimeni înaintea ta.

A șovăit preț de câteva clipe, dar gustul bun al tutunului englezesc și speranța că aveam să-i mai oferim câteva țigarete l-au convins. S-a învoit, însă numai dacă era ultimul care intra în cort. Ne-am așezat pe saltele în jurul ceainicului și ceștilor, am turnat ceaiul pe care-l aveam pregătit încă de când văzuserăm că se apropie camionul, și i-am mai oferit tutun. La un moment dat, m-am arătat neliniștit, am început să-i dau coate celui de lângă mine și să arăt cu capul spre una dintre pernițe. Am exagerat din ce în ce mai mult gesturile și le-am tot repetat, până ce a băgat de seamă și șoferul.

— Ce e?

— Nimic.

Am răspuns cu o neliniște prefăcută, ca și cum am fi avut ceva de ascuns. Colegul de lângă pernița cu pricina a vârât mâna sub ea, parcă împingând ceva ca să nu se vadă. Șoferul a întins mâna, dând s-o ridice, dar i-am luat-o înainte. Cu o mișcare iute, am înșfăcat revista și-am vârât-o în sân.

— Ce e? De ce-l ascunzi?

— Nu e nimic.

— Dacă nu-mi arătați, nu vă mai aduc niciun strop de apă.

Prima parte a planului funcționase de minune, iar asta ne-a încurajat să mergem până la capăt. I-am explicat că aveam o adevărată minunăție, care era totuși un lucru foarte primejdios și absolut confidențial. Voiam să i-l arătăm, fiindcă acum eram prieteni, dar trebuia să jure că n-avea să spună nimănui. A jurat și l-am pus să repete jurământul, pentru a adăuga gravitate situației. Am scos încet revista din sân și i-am arătat coperta, cu o fotografie color care înfățișa un bărbat și o femeie splendidă în plin act sexual. Se holba cu buzele întredeschise la trupul gol al unei femei, pe care-l vedea pentru prima dată. A întins mâna și a spus, cu vocea sugrumată de excitație:

— Nici vorbă. Revista nu pleacă din mâinile noastre. Ți-o arăt eu.

M-am așezat lângă el și am dat paginile una după alta, cu mici pauze ca să nu piardă niciun detaliu. Omul se aprindea treptat, cu fiecare nouă fotografie. Dorința începea să-i coloreze obrajii în roșu aprins. Îi umfla și îi înlocuia expresia de ură și resentimente cu alta, mai umanizată. Când am ajuns la ultima copertă, m-a rugat cu voce supusă, aproape implorând, să o iau de la început. Când am terminat, a căzut pe gânduri cu privirea în pământ. A stat așa o bună bucată de vreme, pe când noi așteptam să vedem ce spune sau ce face. În sfârșit, a vorbit:

— Uitați ce, puteți lua câtă apă vreți. Mai mult, cum știți, mă mișc liber prin deșert și pot să v-aduc orice vă trebuie. V-aduc whisky și vodcă la preț de chilipir. Aveți încredere în mine. Nimeni n-o să ne afle secretul. În schimb, vreau doar să mă lăsați să răsfoiesc singur revista, câteva minute, de câte ori vin să vă aduc apă.

Am schimbat câteva cuvinte între noi la ureche și ne-am prefăcut reticenți înainte de a-i spune că primeam oferta. I-am dat revista și i-am spus, râzând, să aibă grijă să nu o mânjească. A ieșit din cort, s-a îndepărtat vreo șaizeci sau șaptezeci de metri și s-a oprit, cu spatele la noi. Și-a coborât puțin pantalonii și-a stat o vreme ținând revista doar într-o mână. Am spălat interiorul rezervorului și l-am umplut ochi. El, care terminase, aștepta să isprăvim, cu o expresie de mulțumire întipărită pe chip. Venea pe la noi o dată la două zile, uneori chiar în fiecare zi. Uneori, sosea la prânz, pleca să distribuie apă și se întorcea la ultima oră a după-amiezii înainte de a se retrage la hangar. Nu prea vorbea nici acum: „Unde e revista?”, și proceda ca prima dată. În afară de whisky și de o vodcă groaznică, de mici ustensile și conserve cu mâncare, aveam apă ca să ne spălăm zilnic, ba chiar să ne și jucăm.

— Lasă-mă să văd.

La vreo sută de metri de cort se afla un soi de construcție părăsită, din saci cu nisip. O cățelușă tânără cu blana aurie s-a instalat acolo la câteva zile după sosirea noastră. Era evident că i-era foame și se apropia de noi cu mare băgare de seamă pentru a căpăta ceva de mâncare. Îi aruncam orezul care ne rămânea de la mese și bucățile de grăsime. Era foarte neîncrezătoare și n-am reușit niciodată să punem mâna pe ea. Într-o după-amiază, pe când ședeam afară, lângă cort, am văzut că se apropia o haită de mai bine de treizeci de câini. Ni se vorbise de haitele de câini sălbatici care hoinăresc prin deșert și de cât de periculos putea fi să le cazi pradă. Ne-am strâns la intrarea în cort, urmărindu-le mișcările de departe.

Erau o amestecătură de câini de diferite rase încrucișate care se îndepărtaseră de așezările omenești și aleseseră deșertul. Cunosc oamenii și se feresc de ei, nu înainte de a le arunca o privire plină de ranchiună și de a le arăta colții. În fruntea haitei mergea un câine uriaș, înalt cât un vițel, cu blana de culoare castanie, capul mare și botul turtit. Imediat în spatele lui, mișcându-se dintr-o parte în alta, venea un câine cu înfățișare de lup, dar cu blană neagră. Liderul întorcea adesea capul, ușor, numai cât să-i arate colții și să-i aducă aminte cine era șeful. Câinele negru se ferea, depărtându-și labele din față și arătându-și colții, parcă spunând că, deocamdată, tu ești șeful, dar curând are să vină ziua în care o să te înving și-o să-ți iau locul.

Ceilalți câini mergeau la câțiva metri în spate, iar certurile și încăierările între ei nu conteneau. Căpetenia s-a îndreptat cu pas sigur către cățelușa noastră, care se apropiase de cort parcă în căutare de protecție. Dădea din coada pe care și-o vârâse între picioare, se ținea cu fundul pe nisip, apleca și ridica mereu capul, în timp ce ochii ei înroșiți priveau cu frică, supunere și dorință în același timp. Când câinele s-a apropiat, i-a întors spatele și a răsucit capul spre el, fără a înceta să-și târască fundul pe nisip. Dulăul a plecat capul și a început să o miroasă. Când câinele negru a încercat să facă același lucru, i-a înfipt iute colții în gât, l-a scuturat ca pe o jucărie și l-a zvârlit cât colo, în timp ce câinele negru urla.

Având intimitatea asigurată, a încălecat-o. Eram convinși că nu scăpa cu viață de sub monstrul acela, dar ne înșelam. S-a desprins de ea și s-a îndepărtat cu capul sus, triumfător, dar fără aere de superioritate. Ceilalți l-au urmat, văzându-și în continuare de sfada lor. Cățelușa, zăpăcită, nu părea să știe încotro s-o apuce. Făcea câțiva pași, cu intenția de a urma haita, după care dădea înapoi. A stat așa, nehotărâtă, o bună bucată de vreme, pe când haita dispărea în zare, niște umbre dansând pe o pânză de ape străvezii.

Cățelușa hotărâse să rămână. Luni mai târziu, a fătat doi căței. Unul era mare și avea capul ca taică-său, celălalt era mic și delicat ca maică-sa. Celui mare i-am pus numele Tiger, fiindcă avea trăsături de tigru, iar celui mic îi spuneam Boogie, fiindcă atunci când mergea părea că dansează. Mă ocupam personal de îngrijirea lor. Îi dădeam mamei cât de multă mâncare se putea, ca să-i alăpteze, dar chiar și așa nu părea să aibă destul lapte. Întâmplător, la scurt timp după ce fătase, a mai trecut o altă haită de câini, de această dată fără să se mai apropie atât de mult. Cățelușa a urmat haita fără ezitare și și-a părăsit puii. Poate o făcuse din egoism, poate socotise că eu îi puteam îngriji mai bine cățeii sau poate știa că nu era destulă mâncare pentru toți trei.

Am început să diluez laptele praf în apă și să-l dau cățeilor într-un blid de aluminiu. Din prima clipă, Tiger îl îndepărta pe Boogie și nu-l lăsa să lipăie laptele. Am încercat să-i hrănesc separat, dar când Tiger își termina porția, dădea iute fuga la Boogie, îl împingea la o parte și-i bea laptele. Îi creșteam porția, dar nu se sătura niciodată. Am început să-i dau lapte departe de cort. Îl aduceam pe Boogie înăuntru și legam ușa, ca să mănânce liniștit. Câteva secunde mai târziu, Tiger începea să scurme la intrare și să scâncească. Când îl scoteam pe Boogie, se arunca asupra lui și-l mușca de gât și de spate.

Atacurile se întețeau de la o zi la alta. La început, nu-l putea răni, dar pe măsură ce îi creșteau dinții, începuse să-i provoace răni ușoare. Tiger era conștient că încă nu avea suficientă putere pentru a-și ucide fratele într-un atac fulgerător, dar avea destulă ca să-l omoare încetul cu încetul, întotdeauna îl mușca din același loc. Eu încercam să-l apăr pe Boogie, dar mă îndoiam dacă să intervin sau nu în treburile naturii. Mai mult, nu-i puteam supraveghea zi și noapte. De la o dimineață la alta, rana lui Boogie se lățea, până ce gâtul și spatele ajunseseră jupuite. Rănile au început să se infecteze, iar puterile-i slăbeau încetul cu încetul, până când, într-o dimineață, Tiger a apărut singur la ușa cortului. L-am găsit pe Boogie întins pe jos, muribund, într-o adâncitură din apropierea ruinelor. Se lupta să se ridice, dar nu reușea. Pe când îl priveam, Tiger alerga în jurul meu, lătrând și trăgându-mă de pantaloni, îmi spunea să-l las să moară, că-l aveam pe el.

Ne-am tot gândit ce să facem cu Boogie. Cum nu-i puteam salva viața, am ajuns la concluzia că trebuia să-l incinerăm înainte de a-l îngropa, în caz că infecția era contagioasă. Dacă-l îngropam fără să-l incinerăm, exista primejdia ca un animal să dezgroape cadavrul infectat și să-l părăsească

acolo, sub dogoarea și în bătaia vântului din deșert. L-am vârât într-un sac și l-am dus departe de cort. Am săpat o groapă foarte puțin adâncă și am așezat sacul acolo. Am privit giulgiul acela preț de câteva minute, dar înăuntru nu se mișca nimic. L-am stropit cu motorină și, înainte să-i dau foc, mi-am luat rămas-bun de la Boogie. Mi-am petrecut *kufia* peste nas și am așteptat acolo până s-a stins focul. Am umplut groapa cu nisip și am plecat.

Tiger s-a instalat în fața ușii cortului și pleca să hoinărească prin împrejurimi doar când o lăsam deschisă. Cât timp era închisă, fie că era cineva înăuntru sau nu, nu se depărta niciodată, doar dacă nu-l strigam eu să vină cu mine. Dimineața, mă sculam pe la patru ca să nu pierd spectacolul soarelui care răsărea. Mergeam cu el până la ruine, ne așezam pe niște saci stivuiți, priveam împreună în zare, după care mă întorceam la culcare. După-amiaza, făceam plimbări lungi și schimbam mereu direcția, căutând semne de viață în deșert. Mă minunau plantele mărunte pe care le găseam pe ici, pe colo, și care se zăreau abia când erai la un pas de a le călca. Admiram iscusința cu care fiecare dintre ele se agăța de nisip, dar ceea ce căutam de fapt erau insecte și animale mici, pe care le puteam adăuga la hrana lui Tiger.

Nu aveam siguranța că toate insectele pe care le găseam erau bune de mâncat. Știam că putea mânca gândaci și lăcuste, așa că îl încurajam să le vâneze. La început, se juca doar cu ele, dar imediat și-a dat seama că le putea înfuleca și că îi plăceau. Noaptea, ieșeam să căutăm jerboa. Erau niște vietăți simpatice și încrezătoare, dar fugeau săltând dacă te apropiai prea mult de ele. Deocamdată, Tiger nu alerga destul de repede ca să-i poată înhăța, iar eu nu aveam cu ce-i vâna. Am legat câteva bucățele scurte de sârmă la capătul unui cablu electric de vreo trei metri lungime, pentru a-l folosi ca pe un bici cu vârful greu, aducător de moarte. Am exersat câteva zile la rând cu pietre și conserve drept ținte pentru a-mi spori îndemânarea. Când dobândisem deja o oarecare pricepere în a-mi mișca brațul pentru a nimeri obiectivul, am plecat la vânătoare.

Am îndreptat fasciculul de lumină spre jerboa, pentru a-l paraliza. Tiger rămăsese lângă mine, nemișcat, tăcut, în așteptare, cu una dintre labele din față ușor ridicată. Trebuie să fi fost instinctul, știa foarte bine că vânam. Am cântărit distanța din ochi, apoi am întins brațul în spate, l-am ridicat încet, l-am înălțat rotind ușor încheietura și l-am lăsat să cadă cu o mișcare rapidă. Vârful biciului s-a îndreptat ca un fulger către obiectiv. Jerboa s-a rostogolit

pe nisip, iar Tiger s-a repezit să-și înfigă colții în el. Ieșeam la vânătoare seară de seară, până ce Tiger mi-a dat de înțeles că nu mai era nevoie. Mergeam cu lanterna aprinsă, în căutarea prăzii, când a zbughit-o într-o direcție înecată în întuneric. Am îndreptat într-acolo fasciculul de lumină și l-am văzut urmărind un jerboa. L-a înhățat și m-a așteptat, ca să mi-l arate, înainte să înceapă să-l devoreze. Tiger creștea foarte repede și dădea semne limpezi că avea să fie un câine mare, puternic și curajos.

Acum aveam apă din belșug datorită revistei, așa că am început să cultiv o grădiniță ca să plantez legume primăvara. O vizitam de câteva ori pe zi, pentru a observa cum încolțesc semințele, deși mă îndoiam că aveam să ajung să culeg vreun fruct din nisipul acela. Într-o dimineață, ne-au deșteptat lătrăturile înfuriate ale lui Tiger. Când am ieșit să vedem ce se petrecea, ne-am speriat. Sute de cămile înconjurau cortul și acopereau toată zarea. Atrase de mirosul apei și de mugurii mititei, se izbeau una de alta pe când se întreceau, înnebunite, să ajungă la grădinița mea. Deși mi-era frică, am înaintat câțiva pași, încercând să-l găsesc pe Tiger. Mă temeam pentru el. Îl puteau strivi sub picioare, îi puteau rupe oasele cu lovituri de copită sau îl puteau mușca mortal cu dinții lor uriași.

Cu ani în urmă, am dat peste o cămilă care mi-a arătat limpede cât de agresive și de feroce pot fi cele de soiul lor. Aveam vreo doisprezece ani când am plecat în excursie cu școala la Salman Pak, vechiul Ctesifon. Maiestuoasele ruine erau înconjurate de o zonă cu copaci și de un țarc. În afară de un bătrân așezat la umbra unui copac, cântând la rebab și improvizând melodii cu numele tău în schimbul câtorva monede, era un spațiu rezervat pentru cai, măgari și cămile. Se puteau închiria pentru o plimbare prin parc în compania proprietarilor, care țineau frâiele pe durata plimbării.

M-am apropiat să le privesc și, profitând de faptul că proprietarii se duseseră la masă, am smuls un smoc de iarbă și am întins mâna, oferindu-l unei cămile. Când a căscat gura uriașa și a apropiat-o de mâna mea, m-am tras repede înapoi, de teamă să nu mă muște. A înaintat spre mine, iar eu dădeam înapoi. Atunci, s-a năpustit. M-am speriat, am scăpat iarba din mână și-am rupt-o la fugă. Cămila s-a luat după mine. Distanța între mandibulele ei și capul meu devenea din ce în ce mai scurtă, iar răsuflarea umedă începea să-mi ardă ceafa. Pe măsură ce mă apropiam de plasa care împrejmuia parcul, îmi dădeam seama că nu aveam scăpare. Panica mă cuprindea, mă răpea, mă făcea să devin străveziu și mă azvârlea în bezna

visurilor sale urâte printre umbre, prezențe nedeslușite și strigăte de ajutor care se împotmolesc în gâtlejul uscat, agonizează și se sting. Nu știu ce înălțime avea gardul, dar când m-am aruncat înspre el, am zburat prin aer. N-am mai simțit că sunt din carne și oase decât când trupul meu s-a izbit de pământ, de cealaltă parte a gardului.

Acum, îl auzeam pe Tiger, dar nu-l vedeam. Am rotit privirea, încercând să ghicesc pe unde era. Mă ridicam pe vârfuri și mă aplecam, căutându-l între picioarele cămilelor, dar nu-l găseam. Brusc, l-am văzut stând țanțoș pe spinarea unei cămile. Sărea din spinare în spinare, lătrând și mușcându-le de gât. Apoi, a sărit jos și-a început să le muște de picioare, până le-a silit să se împrăștie. Se îndepărtau rând pe rând, domol, dar Tiger nu părea să fie mulțumit. Le-a tot atacat până le-a văzut că o iau la fugă. Le-a mai hăituit vreo sută de metri și s-a oprit abia când toată turma se îndepărtase deja. S-a întors tropăind fără grabă, cu capul ridicat și coada arcuită în sus.

Tiger nu împlinise un an când l-am auzit lătrând insistent, la scurt timp după ora prânzului. Ne făceam siesta și lăsaserăm ușa deschisă, ca să fie aer. Ne-am ridicat să vedem ce pățise și-am descoperit că, la o oarecare depărtare, se afla un lup. Când am ajuns lângă el, Tiger a zbughit-o ca din pușcă spre lup. Când s-a apropiat, a făcut un salt și s-a aruncat cu toată forța asupra animalului, care a întâmpinat lovitura drept, slujindu-se de labele din față pentru a forma un scut. Înfruntarea a fost feroce, și a durat vreo douăzeci de minute. Se ridicau pe labele din spate, săreau în aer, aterizau, se mușcau unul pe altul, se rostogoleau pe nisip și, din când în când, unul dintre ei cădea pe spate, iar celălalt ajungea deasupra lui.

Lupul l-a înșfăcat pe Tiger cu colții de gât. A început să-l târască, în timp ce Tiger se apăra zgâriindu-i fața. Ca să se ferească, lupul a început să-l scuture cu violență, l-a azvârlit departe și a sărit deasupra lui. Tiger s-a dus de-a rostogolul, însă tocmai când fiara se arunca asupra lui, s-a echilibrat cu o iuțeală admirabilă și, fără a se ridica de la pământ, și-a înfipt colții în coapsa lupului. Acesta a luat-o la fugă, a început să facă salturi și să arunce înnebunit din labe, târându-l pe Tiger după el. Încerca să scape, dar Tiger nu slăbea strânsoarea fălcilor. În cele din urmă, lupul a reușit să se elibereze și s-a îndepărtat grăbit, șchiopătând ușor. Tiger l-a urmărit vreo câțiva metri, s-a oprit, a lătrat amenințător și s-a întors tropăind mândru. Avea răni ușoare la gât și pe spate și blana mânjită de sânge, dar nu era nimic care nu putea fi vindecat.

Când lupul îl ținea pe Tiger de gât și părea că sorții luptei se înclinau împotriva câinelui nostru, Mahdi și Gueliana au început să culeagă pietre pentru a-i sări în ajutor.

— Lăsați-l. Mai devreme sau mai târziu, trebuie să învețe să se apere de lupi, i-am liniștit, pe când urmăream încăierarea cu un amestec de mândrie și îngrijorare.

Faima lui Tiger, de câine care învinge lupul, s-a răspândit prin deșert ca vântul și nisipul. La câteva zile după înfruntare, Tiger a dispărut. L-am căutat în zadar prin preajmă și prin toate unitățile militare aflate pe-o rază de-o oră de mers. Unii ne-au spus că văzuseră un câine singuratic hoinărind prin deșert, iar alții ziceau că-l zăriseră cu niște soldați, dar nu-și aminteau de la ce unitate erau aceia. Eu mi-l închipuiam în fruntea unei haite de câini sau flirtând cu vreo cățelușă. Mi-era dor de el, iar zarea pătată de roșu își pierduse din farmec.

Îmi aminteam dimineața aceea de primăvară când, scoțând capul afară din cort, am simțit un miros parfumat. Când l-am tras adânc în piept, un tremur mi-a scuturat trupul și m-a înfiorat ca și cum aș fi atins pielea femeii dorite. Fără să-mi dau seama de ceea ce făceam, m-am trezit că mergeam în direcția din care venea mirosul, cu Tiger după mine. Pe măsură ce înaintam, parfumul devenea din ce în ce mai intens, umplea aerul și părea să vină de peste tot. Am mers preț de douăzeci de minute, dar nu vedeam decât nisip. Brusc, un galben lucitor a început să se amestece cu auriul nisipului. Am iuțit pasul și am văzut o mare ca lămâia, care se întindea cât cuprindeai cu ochii. Erau niște floricele care se ridicau la doar patru sau cinci centimetri de la pământ și-l acopereau ca un covor, începând de la o denivelare de pământ nu mai înaltă de o palmă. Era tocmai ce le trebuia ca să se ferească de vânt. M-am așezat să admir în voie minunea aceea, cu Tiger alături de mine. Am stat amândoi acolo, nemișcați, fără să punem nimic în gură, până ce întunericul a stins splendoarea florilor. A doua zi, ne-am întors acolo, mai întâi la răsărit și apoi înainte de apus. În a treia zi, florile dispăruseră. Le înghițise nisipul, care luase din nou în stăpânire peisajul.

Trecuse aproape o lună de la dispariția lui Tiger când, într-o după-masă, am zărit în depărtare trei soldați cu un câine pe urmele lor. „Cine-ar putea fi?”, ne-am întrebat, fără a da prea multă importanță faptului. Unul dintre noi a comentat că felul de a merge al câinelui semăna cu cel al lui Tiger. „Nu cred”, am răspuns, dar m-am ridicat să-l urmăresc. Am început să am

îndoieli și i-am spus tovarășului meu că probabil avea dreptate. Am strigat din rărunchi:

— Tiger!

Câinele s-a oprit și soldații odată cu el. „El e!”, am strigat, cu voce bucuroasă și neîncrezătoare. Am început cu toții să-l chemăm pe nume în același timp. Câinele a lătrat și a început să alerge către noi, în vreme ce soldații hoți îl strigau să se întoarcă. S-a oprit la doi pași înaintea mea și a început să latre și să dea din coadă, privindu-mă cu un amestec de bucurie și vinovăție. Părea să nu știe dacă-l iert sau nu. Când m-am aplecat să-l dojenesc, s-a năpustit către mine și m-a îmbrățișat. L-am întrebat dacă se lăsase ispitit de-o bucată de carne.

Băgaserăm de seamă că la unitate existau niște construcții din bidoane goale de motorină. Erau niște containere cu laturile dreptunghiulare, de 36 pe 25 de centimetri, baza și capacul pătrate de 24 pe 24 de centimetri, numite Tanaka, foarte răspândite în Irak. Umplute cu nisip, alcătuiau pereții, puse una peste alta ca niște pietre sau cărămizi. Știam că n-aveam să primim cortul cel mare promis de locotenent și ne-am gândit că am putea construi un spațiu de locuit folosind containerele acelea. L-am întrebat pe caporal cum puteam face rost de ele. Ne-a lămurit că le găseam cu miile într-o vale aflată la un ceas distanță de mers pe jos. Acolo se concentrase armata irakiană înainte de a începe marșul în războiul din 1967 împotriva Israelului.

Ne-am dus până la valea cu pricina. Sumedenia de containere goale și ruginite care, efectiv, o umpleau oferea o priveliște izbitoare. Problema era cum să le transportăm înapoi la unitate. Puteam duce nu mai mult de patru fiecare, două în fiecare mână. Dar ca să strângem suficiente containere pentru construcția noastră, ar fi trebuit să facem drumul acela istovitor de zeci de ori. Ne-a venit atunci o idee genială. Ne-am întors la vale având la noi cabluri electrice, lungi. Legam mai bine de douăzeci de containere pe fiecare cablu, ne legam cablul la brâu și ne întorceam cântând la cort. Într-o singură zi am strâns suficiente containere pentru a ne construi locuința. Tăiam o deschizătură triunghiulară în capacul fiecărui container, îl umpleam cu nisip și puneam capacul la loc. Am înjghebat astfel o construcție dreptunghiulară, de vreo zece metri pe patru, care mai avea nevoie doar de un acoperiș.

Localizasem deja materialul pentru acoperiș. Într-o zi, pe când mă plimbam cu Tiger prim împrejurimile pistei de aterizare, am descoperit o

magazie subterană, acoperită cu nisip. N-aș fi băgat-o nicicând de seamă dacă nu nimeream, întâmplător, deschizătura pe unde se cobora. Am intrat și am văzut că era plină de butoaie și de un soi de bidoane. Am încercat să citesc etichetele pe acele recipiente pline și bine închise, dar nu înțelegeam. Erau în rusă și germană. L-am întrebat pe caporal ce păstra în magazia aceea și a răspuns că erau materiale pentru repararea pistei, în caz că ar fi fost bombardată.

— Cum? Am întrebat, ros de curiozitate.

— Găurile lăsate de bombe se umplu mai întâi cu pietre și cu nisip. Peste ele, se toarnă un amestec de lichide, până când se ajunge la același nivel cu pista. Amestecul se întărește în câteva minute, iar avioanele pot ateriza și decola fără probleme.

Pereții pivniței erau din ciment armat, însă tavanul era făcut din câteva straturi de planșe din metal galvanizat. Când plănuiam să construim casa din containere, am propus să luăm și câteva planșe pentru tavan. Tovarășii mei n-au fost de acord, pentru că puteam fi condamnați și executați prin împușcare pentru distrugerea de instalații militare și însușirea ilegală de materiale. Am stat de vorbă despre asta, dar am ajuns imediat la concluzia că oamenii sunt mult mai importanți decât instalațiile și materialele militare. Am profitat de o noapte întunecată și ne-am strecurat ca hoții către magazie. Am demontat o parte din acoperiș și, în câteva drumuri, am luat câte planșe ne trebuiau și ne-am apucat de acoperiș. Am lucrat toată noaptea pentru a-l termina înainte să se crape de ziuă și să fim descoperiți. Am despăturit cortul și l-am întins pe sub planșe, ca să nu fie vizibile din interior, iar pe jos am așezat containere umplute cu nisip.

Noua casă ne-a îmbunătățit condițiile de trai. Ne mișcăm liber prin interior și nu mai trebuia să stăm ghemuiți tot timpul.

Mai mult, din câteva containere puse unul lângă altul puteam închipui un pat, ca să nu dormim întinși pe jos, o masă la care să mâncăm și chiar un spațiu rezervat pentru nevoi. Toate aceste avantaje și-au pierdut importanța odată cu venirea iernii. Aerul rece se strecura printre containere și duceam dorul vetrei din cort. Pentru a ne apăra de frig, am transformat un container într-un fel de sobă rudimentară și i-am adăugat un coș, făcut din containere desfăcute la ambele capete și introduse unul în altul, alcătuind un tub. Am găurit tavanul, ca să facem loc coșului, și am astupat bine spațiile goale cu noroi. Am făcut focul din niște bobine uriașe — dintr-acelea folosite pentru a transporta cabluri. Le găsiserăm aruncate și le-am adus la unitate

rostogolindu-le. A doua zi, am primit ordine stricte de a nu mai face focul, fiindcă fumul și scânteile care ieșeau pe coș ne puteau trăda poziția în fața inamicului. Ce ironie, a observat cineva, când dușmanul știe chiar mai bine decât noi unde ne aflăm!

Iama e scurtă în deșert, la fel ca toamna și primăvara, dar niciodată nu mai întâlnisem un frig atât de aspru. Diferența dintre temperatura minimă și cea maximă putea depăși cincizeci de grade. În zori, puteau fi sub douăzeci de grade, iar după-amiaza, treizeci și trei. Până și nisipul îngheța, devenind sticlos și compact. Dormeam îmbrăcați cu toate hainele: tricouri, cămăși, pantaloni, pijamale, mănuși și vreo câteva perechi de ciorapi. Când ieșeam noaptea să ne facem nevoile, urina îngheța sub forma unei piramide mititele de îndată ce atingea pământul. Uneori, se formau în felul acesta mici stalactite. Khalid era atât de friguros, încât refuza să iasă. Își făcea nevoile într-un borcan de sticlă, după care ieșea să le arunce. Îl certam, îi spuneam ca măcar să îl golească departe de casă, iar dimineața verificam unde-l deșertase.

Prima toamnă ne-a găsit locuind la cort. Ca de obicei, am mers într-o dimineață până la ruine ca să admirăm răsăritul soarelui. Când am privit cerul, am observat niște nori albi, risipiți, cât se poate de obișnuiți, dacă n-ar fi înaintat cu o ciudată repeziciune. Păreau să fugă de o primejdie iminentă sau să se grăbească undeva. Pe la jumătatea dimineții, goana lor s-a mai potolit și au început să se adune, ca niște oameni care încearcă să intre într-o încăpere unde nu prea mai e loc. Se aglomerau, se întindeau uniform și îmbrăcau văzduhul într-un strat lucitor de bumbac. Spre patru după-amiaza, acopereau deja cerul de la nord la sud și de la est la vest. Coborau încet, se condensau treptat și își pierdeau albul imaculat căpătând nuanțe fumurii. Puțin mai târziu, cerul s-a întunecat și au început să cadă picături de apă mari și călduțe. La bustul gol, am început să țopăim și să dansăm pentru a sărbători ceea ce în deșert ni se părea o raritate, un mic miracol. În timp ce executam dansul nostru improvizat al ploii, cerul cobora în continuare, din ce în ce mai întunecat, iar picăturile deveneau din ce în ce mai mari și mai dese, ropotind cu putere. Brusc, ne-am trezit cu un cer compact și greu ca un zid de granit deasupra capetelor. Întunericul era absolut, iar sentimentul că cerul acela avea să ne strivească ne-a silit să nu ne mai prostim și să ne adăpostim sub cort cu o oarecare neliniște, deși eram bucuroși că văzuserăm ploaia în deșert.

Pe la două dimineața, ne-am trezit alarmați. Podeaua era acoperită de apă, iar saltelele, păturile și hainele în care dormeam musteau. La început, senzația a fost neplăcută, fiindcă eram uzi leoarcă. Apoi a dispărut, lăsând loc unui sentiment de nedumerire. Nivelul apei creștea alarmant de repede și, în câteva minute, ne-a ajuns la genunchi. Nu ne venea să credem. Cum era posibil ca un deșert imens să nu absoarbă apa? Am ieșit să vedem ce se întâmpla afară. Totul, în afară de radar și de capacul generatorului, era acoperit de apa care cădea în continuare. „O fi potopul pe care l-a trăit Noe!", a mormăit unul dintre noi. Când apa ne-a ajuns la brâu, nedumerirea s-a transformat în panică. Trebuia să părăsim cortul și să căutăm un loc mai ridicat, ca să nu ne înecăm.

Prima idee care ne-a venit a fost să ne urcăm pe radar, dar am renunțat destul de repede la ea fiindcă încăpeam doar stând drepți și nu știam cât avea să țină ploaia sau la ce nivel putea ajunge apa. Ne-am îndreptat către ruine, locul cel mai ridicat care se găsea pe kilometri întregi. Am luat cu noi cărțile, câteva pături ude, lanternele, niște bidoane cu motorină și bucăți din pânză de sac pentru a face focul și a alunga lupii. Când am ajuns, fiecare și-a construit un soi de platformă alăturând și stivuind câțiva saci plini cu nisip care, uzi, erau grei ca niște leșuri. Ne-am așezat sau ne-am întins pe saci și ne-am acoperit cu păturile. Niciunul n-a reușit să doarmă în noaptea aceea, iar ploaia nu s-a oprit până pe la nouă dimineața. În câteva secunde, norii s-au risipit și ne-am trezit înconjurați de o mare nesfârșită. Brusc, pământul s-a luminat, ca și cum Dumnezeu ar fi început Facerea. Soarele s-a ivit furios și amenințător, ca o fiară semeață care tocmai a sfâșiat plasa în care a fost prinsă și caută pe cine să-și verse furia. O briză ușoară și caldă a început să sufle și, încetul cu încetul, nivelul apei a început să coboare simțitor. Deșertul, soarele și vântul se aliaseră împotriva apei. Înainte de căderea întunericului, apa dispăruse cu desăvârșire, lăsând în urmă un peisaj curat și strălucitor. Nisipul se uscase ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

N-a mai plouat în deșert până în toamna următoare. De data asta, locuiam deja în casa cea nouă și eram pregătiți pentru potop. De cum au început norii să se adune ca mioarele care răspund la chemarea ciobănașului, ne-am scos paturile afară. Am înfipt bine în nisip câțiva pari și am legat paturile de ele cu cabluri electrice de câțiva metri lungime. Apoi am legat paturile între ele cu mai multe cabluri, ca să le putem trage și apropia unul de altul la nevoie. Ne-am aprovizionat fiecare cum am vrut: o lanternă, mâncare, pături să ne acoperim și să ne ferim de biciuirile ploii, și câte-o carte.

Priveam totul ca pe un joc. Cel mai grozav a fost când nivelul apei a început să urce, iar paturile au prins să plutească. Râdeam, țipam de emoție, iar glumele se amestecau cu ropotul ploii: „Unde ți-e vâsla, marinar al deșertului?”, „Pânzele sus, că ne-ntoarcem acasă!”.

Odată cu sosirea primăverii, au început să se ivească tot felul de păsări și păsărele de diferite culori. Apăreau pe rând, la ore diferite, dar toate păreau speriate și buimace. Curând, am observat stoluri mari de păsări care străbăteau văzduhul și am înțeles că vizitatoarele noastre se rătăciseră. Le luam pe cele care se lăsau prinse, mai ales păsări mari, rănite, sau suferind de vreo boală care le împiedica să zboare. Încercam să le dăm apă și mâncare, dar nu-mi amintesc de niciuna care să fi mâncat sau băut ce le dădeam. Era ca și cum renunțaseră deja să mai lupte pentru viață, sau poate se temeau de noi și nu aveau încredere. Într-un fel sau altul, în cele din urmă, toate dispăreau. N-am aflat niciodată dacă se făceau bine și zburau departe sau le înfuleca vreun animal hămesit. Tiger nu avea nicio legătură cu dispariția lor. Le mirosea și le privea cu atenție fără să se îndepărteze de mine, dar știa foarte bine că n-avea voie să le mănânce. L-am oprit cu un „Nu, Tiger!” când a alergat spre prima pasăre pe care-am găsit-o, și de atunci mă chema ori de câte ori găsea una.

Vara în deșert e atât de lungă, încât nu e de mirare că a devenit esența, sufletul acestuia. Începând de la amiază, soarele-și abate întreaga furie asupra creștetului tău, ca și cum ar încerca să-l străpungă și să-ți usuce creierul. Chiar și *kufia* care te protejează începe să miroasă a încins la doar câteva minute de stat în soarele acela. Ultimele ore ale amiezii erau, de obicei, foarte plăcute, dar adevăratul farmec își dezvăluia tainele în noaptea deșertului. Îmi scapă cuvintele, mi se strecoară printre degete când încerc să le înșir pentru a descrie acele nopți. Încerc să le țes cu blândețe, dar mă-nfioară emoții nestăpânite, care le amestecă și le golesc de înțeles. Mă las păgubaș, închid ochii și văd întunecimea care înaintează cu sfiiciune. Cheamă noaptea, cu chipul îmbujorat, iar văzduhul îi cere s-o împartă. Îi grăiește dulce, o farmecă, se îmbrățișează și se topesc împreună. Se întind asupra pământului, ținându-se de mână, și-i invită pe cei fără de somn să se bucure de pasiunea lor. Stelele își coboară vălul una după alta, iar chipurile lor vesele și argintate se alătură precum niște slove licărind. Pâlpâie, dansează, se apropie și se îndepărtează, desenând cuvintele unui poem luminos. Câteva scânteiază fugar, în timp ce se grăbesc să le ia locul. Văzduhul și întunecimea devin poezie. Aerul le șoptește rima, eu și nisipul

păstrăm tăcerea pentru a o auzi. Mă simt purtat de farmec și plutesc, nădăjduind să devin și eu o slovă între stele.

Într-o după-amiază, pe când ședeam pe roata generatorului și mă bucuram de-o carte, am simțit brusc o adiere răcoroasă care venea din spatele meu. Mi-a mângâiat fața și pielea pe sub cămașă cu senzualitatea unei mâini de femeie, și mi s-a făcut pielea ca de găină. M-am uitat roată împrejur, să văd de unde venea briza aceea zburdalnică. Departe, în spatele meu, am zărit un soi de umbră întunecată întinsă pe toată zarea, ca un perete de chirpici. Am închis cartea, cu o fotografie a Toniei înăuntru, pe care o foloseam ca semn de carte, am lăsat-o pe generator și am început să urmăresc umbra aceea misterioasă. Pe când mă întrebam ce putea fi, briza devenea tot mai puternică și-și pierdea prospețimea. Se încălzea din ce în ce mai mult, și începea să aducă fire nevăzute de nisip, pe care le observam doar când mă loveau în față. Umbra se întuneca din ce în ce mai mult, se ridica și se îndrepta către locul în care ne aflam. Brusc, o pală de vânt a deschis cartea, filele au început să fluture nebunește, fotografia Toniei a zburat dintre pagini, rostogolindu-se pe nisip.

În acel moment, am auzit strigătele tovarășilor de lângă cort: „Furtună! Furtună! Închide capacul generatorului și fugi încoace!” Pe moment, m-am îndoit dacă să culeg fotografia sau să închid capacul. Tot gândindu-mă că fotografia nu putea ajunge prea departe, am hotărât să acopăr mai întâi generatorul. Apoi, am înșfăcat cartea și-am dat fuga după fotografia care se rostogolea din ce în ce mai repede și se îndepărta săltând. Văzduhul se întuneca, pe măsură ce nisipul îl acoperea. Tocmai când grăbeam pasul pentru a apuca fotografia și a mă întoarce la cort, o pală violentă de vânt m-a ridicat pe la spate la câțiva metri de pământ și mi-a scos bluza pe care o purtam cu mânecile suflecate. Mă răsuceam, suspendat, cu torsul descoperit și cu capătul mânecii bluzei prins de mâna în care țineam cartea.

Nu pot spune cât am stat în aer, nici cât am zburat, dar timpul acela mi s-a părut nesfârșit.

Brusc, vântul m-a azvârlit. Am căzut la pământ, cu fața în jos. Eram buimăcit și simțeam o arsură în partea dezvelită a trupului, dintr-aceea pe care o simți când ți se pune sare pe răni. Nisipul mă biciuia în continuare pe spate și mi se înfigea în piele asemenea unor mii de ace aruncate în rafale. Întins pe jos, mi-am găsit cămașa și am îmbrăcat-o încet, încercând să îndur cum puteam durerea pe care o simțeam la contactul materialului cu pielea. Nu știam ce să fac sau încotro să mă îndrept. Habar n-aveam unde

ajunsesem, nici în ce direcție se afla cortul. Nu știam dacă mă puteam ridica și nici n-aveam de gând să încerc, de teamă că vântul avea să mă ia din nou pe sus. Măcinat de nesiguranță, am ridicat ușor capul pentru a arunca o privire împrejur. Nisipul umplea aerul și, pe o rază de trei metri, căpăta culoarea lanurilor de grâu din Ankawa, în august, în ciuda primejdiei în care mă aflam, amintirea lanurilor m-a liniștit.

Culoarea de aur roșcat devenea din ce în ce mai intensă, de un cafeniu de nepătruns, reducea întreaga lume la o boltă dintr-un metal greu și întunecat. Mă gândeam ce să fac, când am observat scheletele unor plăntuțe spinoase și uscate, care nu se ridicau la mai mult de-o palmă de pământ. Mi s-a părut că zărisem ceva care se mișca în spatele uneia dintre plante, una care se afla atât de aproape, încât o puteam atinge cu degetele. Am privit cu atenție și-am zărit o pasăre mititică ascunzându-se acolo. Făcea niște mișcări precise și punctuale din coadă, încercând să-și păstreze echilibrul, astfel încât să nu fie luată de vânt. Penele de pe spate i se ridicau din când în când, în timp ce nu-și lua ochii mici, cu o privire înfricoșată, de la mine. Părea să-mi ceară îndurare, sau un armistițiu. Mă privea ca și cum ar fi șovăit între cele două primejdii. Pe care să o înfrunte, pe mine sau vântul?

I-am zâmbit, sperând să înțeleagă că nu avea motive să se teamă de mine. A rămas în spatele plantei, ferindu-se, cu ochii la mine. Cu siguranță hotărâse să rămână, fiindcă eu nu făcusem nicio mișcare bruscă, care să fi reprezentat o amenințare mai serioasă decât vântul. Am plimbat privirea împrejur și-am văzut câte o pasăre în spatele fiecăreia dintre cele șase sau șapte plante dinaintea mea, toate atente la mine. Mi-am împreunat mâinile, mi-am sprijinit bărbia pe ele și m-am lăsat pradă sentimentului de bucurie pe care mi-l trezea faptul că puteam observa atât de aproape păsările acelea retrase care, în mod obișnuit, nu lasă pe nimeni să se apropie de ele. În timp ce mă lăsasem absorbit de plăcuta prezență a acelor mititei tovarăși de aventură, care mă făcuseră să uit senzația de arsură de pe spate, vântul și-a schimbat ușor direcția și am auzit niște voci slabe strigându-mă pe nume. Erau tovarășii mei, care mă strigau din cort ca să mă ajute să mă orientez.

Vocile s-au stins, după care le-am auzit din nou când s-a schimbat direcția vântului. Mi s-a părut că vin din spate, din dreapta, așa că am început să mă târăsc acolo. Pe măsură ce înaintam, le auzeam tot mai des și mi se confirma faptul că mă îndreptam în direcția potrivită. M-am târât mai bine de douăzeci de minute până am ajuns la cort. Înăuntru era un întuneric de să-l tai cu cuțitul, iar tovarășii mei mă strigau pe rând. Am strigat și eu,

să anunț că sosisem, și-am zărit lumina lanternelor ivite de sub pături, care sfâșia întunericul. S-au dezvelit și s-au arătat foarte bucuroși că mă întorsesem teafăr și nevătămat.

Afară, vântul șuiera amenințător și izbea cu furie cortul din toate direcțiile. Temându-ne să nu fim luați pe sus, am ieșit să ne încredințăm că frânghiile care-l țineau erau întinse și legate de țăruși, iar aceștia, bine înfipți în pământ. Am mai legat cinci capete de frânghii în diferite părți ale cortului, iar celălalt capăt ni l-am legat fiecare de gleznă. Ne-am aprovizionat cu pâine și apă și ne-am acoperit cu păturile. Din clipa aceea, de-a lungul a mai bine de treizeci de ore cât a durat furtuna, nu ne-am văzut și n-am schimbat niciun cuvânt. Era complet beznă sub pături, mai puțin când aprindeam lanterna ca să-mi moi buzele în apă sau să-mi vâr un coltuc de pâine uscată în gură pentru a-l mesteca încet. Eram conștient că în curând aveam să rămân fără aer și că trebuia să-mi reduc bioritmul la minim.

Aerul se îndesea cu o încetineală stăruitoare, simțeam cum nisipul se aduna deasupra mea, iar păturile îmi striveau trupul. Am petrecut tot timpul acela pe jumătate adormit, cu urechea ciulită la urletele vântului. Îl auzeam ca într-un vis. Mugea, răgea ca un bivol furios din smârcuri și urla ca un lup. Nu s-a potolit nicio clipă în noaptea aceea, a doua zi și noaptea următoare. Brusc, nu l-am mai auzit, dar am mai zăbovit sub pături o bună bucată de vreme pentru a ne încredința că, într-adevăr, se mai domolise. Am auzit vocile celorlalți, stinse de parcă ar fi răsunat de departe. Nu înțelegeam ce spun, dar m-am gândit că trebuie să fi observat și ei același lucru ca mine. Atunci, mi-am făcut curaj să mă mișc, să ies de sub pături, încercam să le ridic, dar nu reușeam. Le-am tras una câte una, dar nisipul umplea golul pe care îl lăsau. Mi-am dat repede seama că eram îngropat sub nisip. A trebuit să mă târăsc în sus, până am reușit să scot capul și să respir. Tovarășii mei ieșeau pe rând, unul câte unul, ca morții care-și părăsesc mormintele, cu *kufia* înfășurată pe cap și fire de nisip curgându-le printre gene și sprâncene.

Ne-am târât printr-o deschizătură din partea superioară a ușii. Afară, ne-am dat seama că stăteam pe o dună, care înconjura cortul și îl acoperea în întregime, cu excepția unui mic triunghi din acoperiș. Ar fi fost zadarnic să îndepărtăm nisipul și să curățăm cortul, așa că am hotărât să dăm la o parte nisipul din jurul țărușilor, să-i smulgem din pământ și să tragem cortul afară. L-am smuls din dună, împreună cu saltelele, păturile și celelalte

obiecte ale noastre. Le-am scuturat de nisip și am ridicat din nou cortul, la mică distanță de locul inițial.

Un beduin m-a învățat că, dacă mă trezesc vreodată prins într-o furtună de nisip în plin deșert și nu am unde să mă adăpostesc, să nu încerc să fug. Mi-a spus:

— Când vezi că se apropie furtuna, înfrunt-o și caut-o. Deschide bine ochii și vezi unde are porți. Sunt niște deschizături boltite, de culoare deschisă, aflate la baza zidului de nisip.

De cum vezi una, fugi cât de iute poți spre ea. Intră fără teamă, stai nemișcat, lasă furtuna să-și urmeze drumul și-ai să vezi că nu-ți vrea răul. Ea nu greșește calea, noi suntem cei care ne greșim locul. Deșertul nu vrea să facă rău nimănui. Nu e vanitos, ca fiii lui Adam.

Mi-am amintit aceste cuvinte în vara următoare. Mă îndreptam pe jos către unitate, nu mai știu din ce motiv, când brusc cerul s-a întunecat și-am văzut un zid înspăimântător de nisip învăluind deșertul. Am cercetat împrejurimile, căutând un adăpost, dar n-am găsit nici măcar o groapă. M-am speriat și primul gând care mi-a săgetat prin cap a fost să fug, dar nu știam încotro. Mă aflam la jumătatea drumului între cort și unitate, iar frica nu mă lăsa să văd limpede în care dintre cele două direcții aveam să găsesc mai repede adăpost. Pe măsură ce zidul înainta, părea să prindă viteză. Sentimentul că avea să mă ajungă din urmă, oricât de repede aș fi fugit, mi-a scuturat trupul, iar picioarele au început să-mi tremure. Atunci, cuvintele beduinului mi-au răsunat în cap ca vocea mamei smulgându-mă dintr-un coșmar.

Mi-am recăpătat calmul și-am început să-mi plimb privirea pe la baza zidului, în timp ce îmi potriveam *kufia* pe cap, îmi desfăceam mânecile suflecate și încheiam nasturii. La început, n-am băgat de seamă nicio poartă. Când zidul a ajuns la câteva sute de metri, am văzut în dreapta mea un fel de pată de culoare galben pai. M-am îndoit pentru o clipă, temându-mă să nu fie un miraj din deșert, dar instinctul îmi spunea că nu era momentul potrivit să stau pe gânduri. O voce interioară mi-a poruncit să fug. Am luat-o la goană către pată. Pe măsură ce mă apropiam și zidul se prăvălea spre mine, pata se deschidea la culoare și dezvăluia o lumină aurie, caldă și primitoare, ca și cum ar fi fost poarta către Ceruri. Nici n-am băgat de seamă când m-a înghițit. Alergam în continuare când, brusc, m-am trezit într-un tunel auriu care mă izola de restul lumii vii. M-am înseninat și m-am așezat pe vine. În interior, calmul era absolut, și nici măcar vaierul vântului,

care părea să vină de foarte departe, din altă lume, nu-l putea tulbura. Aerul era înviorător, se mișca asemenea unei adieri, iar fire de nisip mărunte și blânde pluteau prin el ca un colb de aur. Tunelul se ondula în timp ce călătorea dar, nu știu cum, aveam siguranța că spațiul acela nu avea să mă părăsească. Nu m-a scuipat niciodată din pântecele lui cât timp a ținut furtuna care, din fericire, a fost una dintre cele scurte și a durat doar o jumătate de oră.

Sfârșitul lui decembrie 1979, după mai bine de un an pe care l-am petrecut singuri în deșert, autoritățile militare au hotărât să trimită doi sublocotenenți să preia controlul micului nostru detașament. Era ca și cum ar fi uitat de noi în tot acest timp și, brusc, și-ar fi adus aminte că aveau cinci soldați care nu se plânseseră niciodată de nimic și care păreau împăcați cu viața pe care o duceau. De fapt, nu știu dacă au procedat așa de ciudă că niște universitari își petreceau stagiul militar în liniște, fără să fi cunoscut despotismul și umilirea din partea autorităților, sau fiindcă Revoluția Islamică din învecinatul Iran îl neliniștea pe Saddam, care era președinte al Irakului doar de câteva luni, și voia ca soldații săi să fie pregătiți și în alertă.

Cei doi sublocotenenți erau de vârsta noastră și tocmai terminaseră facultatea. Saleh era originar din smârcurile de pe lângă Basra. Era înalt, subțire, avea o fire împăciuitoare și era bun la suflet. Nu ridica niciodată vocea și era foarte respectuos cu toată lumea. Hadi era mai-marele, probabil pentru că numele lui apărea primul pe listele de absolvire. Era sfrijit și scund. Avea părul ondulat, tuns scurt și lipit de cap, și o mustață care refuza să crească și se putea distinge doar dacă te uitai de aproape. Aduseseră cu ei un cort, dar ne-am oferit imediat să mergem în vale după containere, ca sa le ridicam și lor un adăpost. Pe după-amiază, ridicaserăm deja pereții casei, pe care o construiam lipită de a noastră. Mai lipsea acoperișul. Când ne-au întrebat cum aveam de gând să-l facem, le-am spus că era un secret pe care trebuia să-l împartă cu noi. Ne-au promis să păstreze secretul și le-am spus de unde făceam rost de planșe.

Au ezitat câteva clipe, dar s-au învoit aproape imediat, printre hohote de râs care încercau să ascundă o faptă gravă. Am luat materialele chiar în noaptea aceea și-am isprăvit acoperișul.

Faptul că eram părtași la același secret a creat un fel de complicitate între noi, iar asta a atras după sine relații amabile, cordiale și o conviețuire plăcută. Mâneam împreună, stăteam de vorbă ca niște prieteni și râdeam.

Cu toate acestea, lucrurile sau schimbat peste noapte. Hadi era nerăbdător să-și exercite autoritatea asupra noastră. De la bun început, a întrebat dacă ne sculam devreme și dacă ne prezentam la apel în fiecare dimineață, bărbieriți și îmbrăcați ca la regulament. Am răspuns că se trezea doar unul dintre noi, ca să fie cu ochii în patru dacă apărea vreun vehicul, deși până atunci nu venise nimeni. I-am explicat într-un fel simplu și lipsit de griji cum ne organizam viața. Și-a arătat neîntârziat nemulțumirea:

— Nu se poate așa ceva. Suntem în armată și trebuie să respectăm disciplina militară.

A spus-o cu o voce forțată, pentru că tipul de relație pe care o aveam și secretul pe care-l împărtășeam nu lăsau loc demonstrațiilor de autoritate. Nu trecuse nici măcar o săptămână, când Hadi s-a înființat surescitat în adăpostul nostru, roșu la față, cu gesturi evidente de supărare. Ne-a strigat cu o voce care se silea să fie autoritară, dar a ieșit tremurătoare și puțin convingătoare:

— Mâine! Patru și jumătate! Toți la apel, bărbieriți, îmbrăcați, pe stomacul gol! Vă arăt eu ce înseamnă armata!

A ieșit la fel cum intrase, lăsându-ne cu gura căscată. „Ce l-o fi apucat?”, ne-am întrebat. Ne-am dus să vorbim cu el, dar a ieșit Saleh și ne-a spus că Hadi refuza să ne primească. L-am întrebat ce se întâmplase. Nici el nu înțelegea purtarea exagerată a lui Hadi. Vorbiseră despre lipsa de disciplină militară care domnea în detașamentul nostru și sugerase introducerea unor mici schimbări care să nu afecteze buna conviețuire, pe care o considera esențială. În schimb, Hadi se arătase obsedat de ideea aplicării disciplinei. Nici măcar nu-l ascultase când încercase să-l mai potolească. Era evident că Saleh nu putea face nimic pentru a-i schimba hotărârea lui Hadi. Nici noi nu voiam să-l presăm, pentru a nu-l face să se simtă și mai stânjenit.

A doua zi, la patru și jumătate, eram cu toții afară, așteptând să aflăm ce voia. Era în toiul iernii, iar fața, mâinile și picioarele ne înghețau. Saleh a ieșit și s-a apropiat încet de noi, ne-a salutat cu „Bună dimineața!” și s-a oprit la câțiva pași în fața noastră. Câteva clipe mai târziu, a apărut Hadi cu bastonul de comandant sub braț, pieptul scos în afară, încordându-și trupul în așa măsură, încât părea că stă să se frângă. Saleh a răcnit „Aaatenție! Dreeepți!”, iar Hadi a strigat apelul. Ne-a verificat amănunțit uniforma, centura, nasturii și bocancii, dar n-a găsit nicio neregulă pentru care să ne scoată ochii. Tot nu s-a lăsat. Ne-a aruncat o privire vicleană, iar în ochi i s-a desenat un zâmbet malițios. A scos un petic de hârtie din buzunar și i-a

trecut marginea peste obrajii noștri în răspăr. Ne bărbieriserăm cu conștiinciozitate.

Ne-a pus să alergăm o oră. Dacă vreunul dintre noi dădea semne de oboseală și încetinea, urla înfuriat la el și-l amenința că avea să-l pună să fugă mai mult timp. Ne-a dat o pauză de o jumătate de oră pentru micul dejun, apoi ne-a scos din nou la apel. Pe când se plimba în sus și-n jos prin fața noastră, ținându-ne predici despre valorile militare, Saleh păstra o oarecare distanță, pășind cu mâinile prinse de încheietură la spate. Din când în când, își mai aprindea câte o țigară. Hadi ne-a expus programul lui, dându-și importanță, de parcă era trimisul ales să înlăture haosul:

— O să fac din voi soldați adevărați, fie că vreți, fie că nu. Ăla care arată cel mai mic semn de indisciplină sau de nesupunere, are să fie pedepsit cu duritate, ba chiar azvârlit în carcera unității. O să respectați programul și n-o să primiți pauză până la două. O să vă ocupați de curățarea aparatelor și armelor, iar la cinci după-amiaza vă prezentați la apel și faceți o oră de exerciții fizice.

Toată dimineața am șters cu cârpe aceleași părți ale radarului și ale generatorului, am montat și demontat Kalașnikovul, în timp ce Hadi ne urmărea foarte îndeaproape pentru a ne aminti că nu se lăsa dus de nas cu una, cu două. Nu prea era nimic de făcut acolo, privirea lui Hadi trăda o încordare permanentă. Părea că ochii stăteau să-i sară din cap. Eram convinși că își storcea creierul în încercarea de a născoci diverse feluri prin care să ne complice viața. După-amiaza, ne-a pus să alergăm o oră în plus. A doua zi dimineața, pe când ștergeam cu o cârpă aceleași piese pe care le curățaserăm cu o zi înainte, a apărut un camion militar. Hadi ne-a ordonat să descărcăm grămezile de saci goi pe care-i adusese. Ne uitam unul la celălalt, încercând să ghicim ce-i mai trecuse prin cap de data asta, când ne-a chemat la apel și ne-a anunțat că aveam să construim un hangar pentru radar și un altul, mai mic, pentru generator. Am cerut voie să vorbesc, mi-a dat și i-am spus:

— Domn' sublocotenent, astea sunt aparate de fabricație sovietică, concepute pentru frigul de acolo. Aici, se încălzesc imediat și e o problemă să le răcim. Nu credeți că ar fi mai prudent să le ținem într-un loc aerisit, să nu le închidem între patru pereți? Am văzut la alte unități că sunt acoperite cu plase și în felul acesta…

— Mă iei drept dobitoc? Ce-mi poți spune tu, de eu să nu știu? Te crezi deștept? Las' că te fac eu să vezi stele verzi!

Acum ne petreceam zilele umplând saci cu nisip și așezându-i unii peste alții. Nu ne lăsa să ne odihnim niciun minut. Am terminat cele două hangare în vreo două zile. Tocmai când ne gândeam că nu mai era nimic de făcut și că Hadi avea nevoie de-un car de imaginație ca să mai inventeze sarcini, ne-a spus că amplasarea hangarelor nu i se părea potrivită și că trebuia să le reconstruim în alt loc. A trebuit să le reconstruim de trei ori, în trei locuri diferite. La sfârșitul zilei, eram epuizați. Eram dezarmați. Nu știam ce puteam face ca să-l potolim pe Hadi, să-și dea seama că nu era nevoie să procedeze așa. Nu l-am urât niciodată. Dimpotrivă, ne era milă de el, fiindcă nu știam cum îl putem ajuta. Era evident că suferea de vreo afecțiune psihică sau un soi de complex de inferioritate, dar ce puteam face noi?

Nu mai luam mesele împreună, toți șapte. Nu ne vorbea toată ziua, iar seara, când Saleh venea să bem ceai împreună și ne petreceam timpul sporovăind despre literatură și cărți, el se ascundea afară pentru a trage cu urechea la ce vorbeam, îndurând frigul nemilos al deșertului. Sunt sigur că, în adâncul sufletului, i-ar fi plăcut să fie alături de noi în acele seri, dar îl oprea o neliniște fără nume, dintr-acelea care macină sufletul oamenilor. Amândoi își făceau rugăciunile, la fel ca tovarășul nostru Mahdi, și nu mi-aș fi închipuit vreodată că prezența lui Tiger ar fi putut tulbura practicile religioase. Odată, Tiger s-a apropiat de Hadi, care a sărit în spate parcă ferindu-se de atacul neașteptat al unui scorpion. Speriat de reacția lui, Tiger a făcut același lucru. Mi-a aruncat o privire plină de dispreț și mi-a strigat furios că nu voia să-l atingă potaia și că, dacă se întâmpla acest lucru, eu aveam să fiu răspunzător. Nu-i înțelegeam reacția. Madhi m-a lămurit că unele religii socoteau câinele un animal impur. Dacă îl atingeai, trebuia să repeți abluțiunile de nu știu câte ori înainte să poți relua rugăciunile.

Hadi a renunțat la ostilități și la obsesia de a ne chinui tocmai când ne obișnuiserăm deja cu ideea că fusese trimis de soartă în semn de pedeapsă, fără ca noi să pricepem de ce. A fost amuzant și s-a întâmplat la vreo șapte sau opt zile după începutul conflictelor. Pentru a ne feri de frig și, în același timp, pentru a câștiga timp dimineața, dormeam în pijamaua peste care îmbrăcaserăm pantalonii de la uniformă. În noaptea aceea, am avut un vis erotic și m-am trezit cu pantalonii umezi. Era o pată de mărimea unei monede. Cum pantalonii de schimb erau murdari, am hotărât să ies așa, sperând ca pata să se usuce și să nu o vadă nimeni. De îndată ce ne-am

aliniat, Hadi s-a apropiat cu pieptul bombat și s-a oprit bățos la o palmă de mine:

— V-am spus că nu puteți lua micul dejun înainte de apel, iar tu mi-ai nesocotit ordinul.

— Să trăiți, domn' sublocotenent! Nu știu la ce vă referiți.

— O să pricepi imediat. Ieși din rând. Aleargă până la avionul ăla cu pușca deasupra capului și întoarce-te.

În timp ce alergam cu mâinile ridicate, îndurând frigul și fără a înțelege prea bine de ce eram pedepsit, mă gândeam că ar fi fost bine ca asta să fie totul, dar n-a fost așa. Când m-am întors în rând, obosit și gâfâind, Hadi a strigat cu o expresie de satisfacție întipărită pe chip:

— Un soldat nu se poate lăuda că e bărbat dacă nu știe să-și țină foamea în frâu. Credeai că n-o să te descopăr? Ia zi! Mă iei drept prost?

— Nu, să trăiți!

— Atunci, de ce ai luat micul dejun, știind că e interzis?

— N-am mâncat, să trăiți!

— Carevasăzică nu recunoști? Ce-ai spune dacă ți-aș zice exact ce ai mâncat?

N-am avut timp să deschid gura. A sărit la mine și-a întins mâna spre partea de sus a pantalonilor. M-am aplecat spontan. S-a înfuriat și-a zbierat să stau drepți. A întins din nou mâna, a frecat pata de pe pantaloni între arătător și degetul mare, și-a lins apoi buricele și-a plescăit, încercând să ghicească ce mâncasem.

— Unt. Ai mâncat unt. Nu… stai așa.

Nu știam ce să fac. S-a apropiat din nou, a frecat mai apăsat și și-a vârât iar degetele în gură.

— Nu, nu e unt. Sunt ouă ochiuri. Spune, dacă îndrăznești, că n-ai mâncat ochiuri.

— Permiteți să vorbesc!

— Vorbește.

Am făcut un pas înainte și-am strigat:

— Între patru ochi, să trăiți!

Ne-am îndepărtat câțiva pași de ceilalți și i-am lămurit la ureche ce pățisem. Nici n-am terminat bine, că s-a îndreptat ca din pușcă spre adăpostul lor, cu siguranță pentru a se spăla pe gură. Saleh și ceilalți nu pricepeau nimic. Când le-am povestit ce se întâmplase, s-au arătat

îngrijorați pentru bietul Hadi, deși multora le-a scăpat un zâmbet. Saleh s-a dus să-l consoleze, dar

Hadi n-a mai ieșit din cameră în ziua aceea. A doua zi, Saleh ne-a chemat scurt la apel și ne-a dat voie să facem ce credeam de cuviință. L-am văzut pe Hadi abia la ultimele ceasuri ale după-amiezii. A ieșit în șlapi, cu cămașa scoasă din pantaloni, și a început să meargă într-o direcție oarecare, cu spatele la noi. M-am luat după el, ca să-i cer scuze. Se surpase, vizibil rănit în bărbăția lui, rușinat și supus.

— Nu-ți poți închipui cât de dezonorat mă simt.

Mi-a spus acestea cu voce spartă și mi-a reproșat că nu-l avertizasem de la început. I-am arătat că încercasem, dar nu mă lăsase. Mi-a acceptat scuzele și ne-am dat mâna în semn de prietenie. Am izbucnit împreună în hohote de râs. Am vrut să știu dacă-i puteam pune o întrebare.

— Sigur, mi-a răspuns.

M-am interesat cu seriozitate, gata s-o rup la fugă:

— Ce zici, ți-a plăcut gustul?

M-a fugărit o bună bucată de vreme, înjurându-mă și aruncând după mine cu șlapii. Ceilalți ne urmăreau hohotind, bucuroși că totul revenise la normal.

În acea primăvară, la unitate a început să fie mai multă agitație decât de obicei. Ne anunțau foarte des să punem radarul în funcțiune și să urmărim spațiul nostru aerian. Ba chiar am primit ordinul să luăm parte la niște ședințe de antrenament pentru a fi la curent cu metodele de înregistrare și transmitere a coordonatelor. Cursurile de pregătire se țineau la Centrul de Control subteran, la jumătatea distanței față de unitate. Era acolo un soldat originar din Bagdad, din promoția noastră. Era înalt și subțire, și-și mișca fără încetare ochii și trupul, compulsiv. Se lăuda că e baasist și nu pierdea niciun prilej să ne aducă aminte că noi nu eram. Spunea că avea linie directă către locotenent și că un raport scurt putea înfunda pe oricine ar fi dorit. La ora prânzului, ieșeam în aer liber și luam masa împreună, pe când ofițerii luau masa la popotele subterane, încerca să ne provoace pe parcursul cinei cu tot soiul de comentarii despre Saddam, partid și armată, și sfârșea prin a-l lăuda pe Khomeini, să vadă ce ziceam. Provocările și fanfaronadele lui nu ne impresionau. Ne puseserăm de acord să fim atenți la asemenea indivizi. Tăcerea era cea mai bună modalitate de a nu cădea în capcanele lui.

La cină, puneam alături patru containere, care formau masa. Le acopeream cu hârtie de ziar, la fel ca pe containerele pe care le foloseam

drept scaune, ca să nu ne murdărim pantalonii. Într-o zi, după ce am pus masa, am luat o bucată de ziar ca să mă așez pe ea. Tocmai când mă aplecasem să netezesc ziarul, am auzit cum cineva urla către mine un „nu!” care m-a înmărmurit. M-am întors și l-am văzut pe soldatul baasist țeapăn, în picioare, cu o expresie de furie pe față și-o privire ucigătoare:

— Ce s-a întâmplat? Am întrebat.

— Ai văzut ce ai în mână?

— O bucată de ziar.

— Nu, e o fotografie cu imamul Khomeini!

M-am uitat cu băgare de seamă și-am zărit, într-un colț, o fotografie mică înfățișându-l pe Khomeini. I-am aruncat o privire neîncrezătoare și i-am spus:

— În fiecare zi, ne așezăm pe tot felul de fotografii, ba chiar și pe a lui Saddam, și nu te-ai plâns niciodată. În schimb, te plângi dacă ne așezăm pe fotografia lui Khomeini, tu care te lauzi că ești baasist.

— Nu compara. Khomeini este ayatollah, trimis al lui Dumnezeu. Dacă te așezi pe fotografia lui, te omor!

— Știi ce-o să facem? Eu mă așez, iar tu redactezi un raport pe tema incidentului pe care-l adresezi locotenentului. Sau, și mai bine, am să scriu eu însumi raportul.

A tăcut și un surâs forțat a înlocuit expresia ucigătoare de pe chip. Și-a dat imediat seama că se jucase cu focul. Unui membru de partid nu i se tolerau convingerile religioase, dacă le așeza mai presus de angajamentul față de partid. Cu atât mai puțin i se îngăduia să simpatizeze cu Revoluția Islamică, ce reprezenta pe vremea aceea o amenințare serioasă la adresa regimului lui Saddam. Asemenea purtări erau considerate trădare față de patrie. Tovarășii i-au reproșat că amesteca religia cu politica, iar cei doi musulmani, Mahdi și Khalid, i-au arătat că islamul judeca faptele și în funcție de intenții, or, eu nu avusesem nicio clipă intenția să-l jignesc pe imam. Și ei îl admirau pe Khomeini ca autoritate religioasă. Era frecvent ca unii indivizi, șiiți, să arate simpatie și admirație față de Khomeini. Mie, personal, mi se părea cu totul și cu totul firesc, dar nu puteam tolera morala dublă a unui individ care își apăra sfântul slujindu-se de metode pe care propria credință nu le-ar fi îngăduit vreodată.

Într-o dimineață de la sfârșitul lui iulie, sublocotenenții ne-au trezit în grabă și ne-au anunțat că li se ordonase să strângem totul, fiindcă unitatea noastră se muta. Am întrebat unde, dar tot ce știau era că la nouă venea un

camion să ne ia. În timp ce demontam totul și ne strângeam lucrurile, Tiger se învârtea în jurul meu și lătra, ca și cum m-ar fi implorat să nu-l părăsesc. Părea neliniștit, iar privirea-i exprima frică și îndoială. Știa că plecam, deși nu înțelegeam cum de-și putea da seama. Îl tot linișteam, încrezător că aveam să-l pot lua cu mine. Când a venit camionul, am cerut voie sublocotenenților să-l urc și pe Tiger. Au urmat câteva secunde de tăcere, în care s-au uitat lung la mine și au schimbat câteva priviri între ei, de parcă nu le venea să-și creadă urechilor. Când și-au revenit din uimire, mi-au spus:

— Vorbești serios? Pe ce lume crezi că trăiești?

Mi-au spus clar și categoric că nu puteam urca un câine într-un vehicul militar. Ceilalți au încercat să intervină și să-i convingă, dar niciunul nu era dispus să-și asume o asemenea responsabilitate. După o lungă dezbatere, am căzut de acord să-l suim pe Tiger în camion — cu acordul șoferului, să îl acoperim cu o pătură și să-i dăm drumul la o distanță prudentă înainte de a ajunge la noua destinație. Ne-am dus să vorbim cu șoferul. Asculta și ne privea cu ochii holbați:

Sunteți nebuni! Vreți să ajungeți în fața unui tribunal militar? Ei bine, eu, nu! Ia urcați totul în camion și să mergem, că suntem în întârziere!

Tiger alerga în urma noastră fără să-și ia privirea din ochii mei. Ne urmărea la câțiva metri distanță, pe când camionul își făcea drum prin deșert. După două ore, am ajuns la șoseaua asfaltată. Camionul a accelerat, iar Tiger la fel, timp de câteva minute, până ce distanța dintre el și camion a început să se mărească. Vântul îi sufla urechile în spate, iar limba îi atârna într-o parte. Părea îndurerat, dar hotărât să fugă până la moarte. Simțeam cum tristețea îmi apăsa inima. Știam că îl pierd, dar nu voiam să moară. Am început să-i strig să se oprească, în timp ce tovarășii mei își arătau admirația fața de curajul și hotărârea lui. Îl priveam cu ochii umezi când, brusc, picioarele din față i-au cedat, s-a izbit de asfalt și-a rămas acolo, nemișcat. Zăcea întins pe jos, lipit de șosea, cu cele patru labe depărtate, capul ușor înclinat, limba atârnând pe asfalt, dar ochii îi erau la fel de vii. Privirea, tristă și istovită, m-a urmărit până n-am mai văzut-o dincolo de dunga neagră a asfaltului și de mirajele strălucii ale deșertului. M-am șters la ochi, m-am ghemuit într-un colț al camionului și am început să mi-l închipui străbătând semeț deșertul, în fruntea haitei sale.

Părea că n-aveam să ajungem niciodată. Îmi simțeam gâtul uscat, buzele mi se lipeau și, când încercam să le despart, mă dureau. O amărăciune

intensă și veștedă îmi cuprindea gura. Am închis ochii și, în liniștea întunericului, încercam să transform în realitate un coșmar pentru a mă încredința de vremelnicia lui. Puțin îmi păsa unde mă duceau sau cât avea să dureze călătoria. Vedeam doar o infimă scânteie de speranță care se zbătea în întuneric, era înghițită de acesta și apoi, reapărea. Peste vreo două săptămâni voi fi terminat facultatea, mă gândeam.

Ne-am adâncit într-un alt deșert, la o bază aeriană din Al-Nasiriya, în sudul țării. Acesta era însă un deșert înrobit de om. N-avea răsărituri sau apusuri de soare. Nici portocale, și nici fire aurii de nisip. Doar cenușiul trist pe care îl răspândesc oamenii cu surprinzătoare indiferență când încetează să mai iubească. O viermuială de soldați și vehicule militare alunga cea mai firavă speranță de intimitate. Avioanele de vânătoare decolau și aterizau neîncetat, iar tunetul lor reafirma cât de neînsemnat e omul în fața creației sale. Aerul era greu și sufocant. Părea să urce prin însăși poarta iadului, parcă vestindu-i apropierea. Nu puteam alunga nicidecum sentimentul agonic al răutății oamenilor care îneca văzduhul, îmi chircea sufletul și-mi tăia răsuflarea. Nici măcar gândul la ziua apropiată a liberării nu mă putea împăca. Mă temeam să mă simt viu, să am speranțe. M-am cufundat în tenebre și am încetat să exist.

Doi ani și trei zile mai târziu, la 29 august 1980, mi-am luat licența, cu 24 de zile înainte de izbucnirea războiului cu Iranul. M-am dus direct la Ankawa să rezolv grămada de certificate necesare pentru a obține pașaportul, apoi m-am întors la Bagdad cu Akram, să petrecem acolo câteva zile împreună. În după-amiaza zilei de 22 septembrie 1980, m-am dus în piața An-Nahdha și am cumpărat un bilet spre Basra la autobuzul de zece dimineața de a doua zi. Voiam să-mi iau rămas-bun de la familie și să mă întorc la Bagdad pentru a termina cu hârțogăria care avea să-mi permită să plec în Anglia. În seara aceea, am ieșit cu Sleman să luăm cina la unul dintre sutele de restaurante de pe strada As-Saadun. Ne-am întors pe jos, mergând alene și bucurându-ne de luminile și de zarva Bagdadului. Oamenii intrau și ieșeau din restaurante cu bucurie și lipsiți de griji. Vorbeau, râdeau și lăudau mâncarea gustoasă de care se bucuraseră sau care-i așteptau.

Mergând, am văzut un bărbat de vârstă mijlocie, cu înfățișare de cerșetor, scormonind printre gunoaie în fața unui restaurant. Ne-a atras atenția fiindcă era neobișnuit pentru Bagdadul acelor ani să vezi pe cineva căutând de mâncare între gunoaie. Cineva a comentat scurt scena aceea atât de rar

întâlnită, dar eram toți trei de părere că fiecare face cu viața lui ce-i place. Pe ușa restaurantului au ieșit trei bărbați îmbrăcați la costum, cum obișnuiau să poarte membrii partidului Baas, cu fețe vesele și mulțumite. De îndată ce-au văzut vagabondul, expresia li s-a schimbat. S-au îndreptat toți trei spre el, parcă înțeleși între ei dinainte. L-au tras de braț și l-au îndepărtat de gunoaie, răstindu-se la el:

— Nu ți-e rușine? Un irakian mâncând din gunoaie! Unde s-a mai pomenit una ca asta? Ai cerut ajutor și ți s-a refuzat? Ai apelat la Guvern și te-a dezamăgit? În Irakul nostru, oamenii trăiesc cu demnitate și știu să cheltuiască banii. Ești o rușine pentru poporul nostru!

Vagabondul, care era și beat criță, nu pricepea o iotă din ce i se spunea. Era speriat, ca un criminal surprins la locul faptei, și rostea cuvinte întretăiate și neinteligibile, încercând să se elibereze din mâinile lor. Oamenii, se întâmpla în Bagdad, s-au oprit curioși să vadă ce se petrecea. Cineva din mulțime a strigat către cei trei bărbați că bietul om era beat, nu știa ce făcea și nu trebuia tratat cu cruzime.

— Nici vorbă de cruzime, a răspuns unul dintre cei trei, dimpotrivă. Ar putea fi tatăl meu sau oricare dintre noi. Ți-l închipui pe tatăl dumitale scurmând prin gunoaie?

L-au condus la restaurant și s-au oprit în fața ghișeului unde se servea mâncarea la pachet. Unul dintre ei i-a întins o bancnotă unui vânzător și i-a spus:

— Să ia orice poftește și, de câte ori vrea să mănânce, îl servești, treci totul în contul meu, iar eu am să-ți plătesc.

L-a întrebat pe vagabond ce voia să mănânce, iar acesta a răspuns cu niște murmure de neînțeles. Părea că nu înțelegea nici atunci ce se întâmpla în jurul lui, ca și cum s-ar fi bucurat de un somn adânc pe care cineva stăruia să i-l tulbure. Bărbatul i-a cerut vânzătorului o porție zdravănă de kebab, după care l-a dus pe vagabond la baie și l-a spălat pe față. Ei au intrat în restaurant, iar noi ne-am văzut de drumul spre casă. Nu-mi amintesc cu exactitate comentariul sarcastic pe care l-a făcut Akram despre spiritul de voluntariat și entuziasmul camarazilor baasiști.

Am rugat-o pe Sulta să mă trezească devreme a doua zi și am urcat pe terasă, să dormim. La șase fără douăzeci dimineața, ne-a trezit un bubuit puternic. Vecinele priveau spre cer și țipau îngrozite, pe când un vecin se ascundea sub pat. Am ridicat privirea și am văzut câteva avioane care zburau atât de sus, încât păreau păsări. Brusc, au început să se prăbușească

în picaj. Tunetul lor înfiorător creștea pe măsură ce avioanele coborau, și se suprapunea cu țipetele ascuțite care păreau să izvorască din durerea cerului sfâșiat. Au coborât până aproape de acoperișurile caselor, au zburat la orizontală, după care s-au ridicat din nou în aer, fără veste. Am schimbat între noi priviri întrebătoare, fiindcă habar nu aveam ce se întâmpla, și-am socotit că era vorba de niște manevre extraordinare ale unor avioane de vânătoare irakiene. Nu era prima dată când zgomotul unui avion de vânătoare tulbura liniștea cerului din Bagdad, dar niciodată cu atâta putere și niciodată atâtea avioane în același timp. Mulțumiți de concluzia noastră, am încercat să ne liniștim vecinii și ne-am destins câteva minute, glumind pe seama vecinului care se ascunsese sub pat.

Soarele răsărise deja, așa că am hotărât să coborâm. Am luat micul dejun, ca de obicei. După ora nouă, mi-am luat rămas bun de la toată lumea și am pornit către autocar. La zece fix, autocarul a pornit și-am plecat din autogară. Abia trecuseră câteva minute de când intraserăm pe șoseaua Palestina, către ieșirea din Bagdad, când niște polițiști, înarmați cu puști Kalașnikov și îmbrăcați cu veste antiglonț, ne-au oprit blocând drumul cu vehiculele lor. Păreau agitați, se mișcau și strigau supărați. Șoferul autocarului a coborât să vadă ce se întâmpla, pe când noi, pasagerii, am bănuit că trebuia să fie vorba de un accident. Șoferul s-a întors în autocar și, cu o expresie care se voia senină, ne-a spus că poliția tocmai îl informase că Iranul declarase război Irakului. Avioanele iraniene bombardau Bagdadul, iar ieșirile din oraș erau blocate până la noi ordine. A adăugat că i se ordonase să se întoarcă la autogară.

Cuvintele nelămurite și murmurele pasagerilor păreau a vesti o nenorocire căreia te temi să-i spui limpede pe nume. Pe când șoferul întorcea autocarul, l-am rugat să dea drumul la radio, ca să ascultăm știrile. O voce puternică și limpede anunța pe un ton grav, oficial, obiectivele care fuseseră bombardate de inamicul persan. Surprinderea, tăcerea și expresia de neîncredere lăsau acum loc comentariilor despre nenorociri și neliniști. Nimeni nu-și închipuia că se putea întâmpla așa ceva. Am ascultat cu atenție, până ce crainicul a menționat că fusese bombardat și Basra, de unde erau cei mai mulți dintre pasageri. În clipa aceea, s-au înălțat strigăte de durere amestecate cu rugăciuni implorând protecția divină. Simțeam cum mi se usca gâtul în timp ce printre obiectivele bombardate auzeam numele Fabricii de îngrășăminte Chimice și Combinatului Petrochimic.

Ochii mi se micșorau, mi-i simțeam cuprinși de o senzație de arsură, ca și cum s-ar fi pregătit să întâmpine lacrimile. Inima mi-a coborât în stomac, sufletul mi se destrăma. Voiam să spun cuiva că tata, Anis, Paul, Leila și Mazin lucrau în aceste două locuri, dar aveam gura atât de uscată, încât cuvintele, gâtuite, mi se stingeau pe buze.

Pasagerii s-au ridicat imediat și l-au rugat pe șofer să nu se întoarcă la autogară, ci să ne ducă la Basra, cum s-o putea. La început, s-a împotrivit, dar rugămințile fierbinți, semnele de disperare și plânsetele unora dintre pasagere i-au înmuiat inima. Nu numai că s-a răzgândit, dar s-a și angajat să ne ducă la Basra cu orice preț. Privea totul ca pe o cauză personală, ca un șef de trib care primește cererea de azil a unui om aflat la nevoie. A oprit autocarul, s-a ridicat în picioare și ne-a spus că ne duce la ai noștri, jurându-se pe sufletul copiilor lui. Am străbătut străzi și străduțe căutând posibile ieșiri din oraș, dar le găseam întotdeauna blocate de poliție. Pentru că epuizase toate posibilitățile de a părăsi Bagdadul pe acel mal al Tigrului — Ar-Rusafa, șoferul ne-a spus că avea să treacă podul pe celălalt mal — Al-Karkh. Răspunsul pasagerilor a fost să-i ceară lui Dumnezeu să-l binecuvânteze, să-i dea viață lungă, să-i apere copiii și să aibă milă de morții lui.

Niciunuia dintre noi nu i-a trecut însă prin cap că principalele clădiri guvernamentale se aflau pe malul Al-Karkh. Am traversat Tigrul pe podul Al-Senak, încercând să ne îndreptăm spre sud, dar punctele de control ne-au silit să o luăm spre nord și să trecem din nou fluviul pe podul Al-Ahrar. Începeam să auzim avioanele de parcă zburau chiar pe deasupra noastră, și unele explozii îndepărtate. Înainte de a ajunge la pod, am fost opriți de câțiva polițiști înarmați care ne-au silit să coborâm și să ne întindem la pământ în spatele vehiculelor staționate, în timp ce ne ocărau fiindcă circulam într-un vehicul atât de ușor de reperat. Din spatele mașinii, unde mă ascunsesem, am scos capul să văd ce se petrecea în jur. Am observat că tocmai în fața noastră, pe cealaltă parte a străzii, se afla intrarea principală în clădirea Direcției Generale de Radio

ȘI Televiziune. Am ridicat privirea și-am văzut vreo zece avioane, planând ca niște păsări de pradă.

Într-o manevră neașteptată, unul dintre avioane s-a lansat în picaj, urmat de alte câteva. Polițiștii au strigat surescitați: „Vin! Vin!” Au început să tragă în avioane cu puștile Kalașnikov, în timp ce femeile țipau, blestemându-i pe persani, implorând protecția divină și încurajându-i pe

polițiști să-i dea dușmanului ce merita. Unul dintre ei, nu știu dacă înflăcărat de strigătele de încurajare ale femeilor sau îmboldit de frică, și-a părăsit ascunzișul de după mașină și-a ieșit să tragă din mijlocul străzii, înfruntând avioanele. Ceilalți l-au urmat imediat. Niciunul dintre ei nu voia să fie ultimul. Atitudinea lor, deși ridicolă, deși m-a făcut să zâmbesc în sinea mea, uitând de primejdia în care se aflau ai mei, mi se părea de înțeles. Era limpede că nu voiau să apere cetățenii. Nu aceasta este prioritatea polițiștilor, și cu atât mai puțin a țărilor guvernate de regimuri totalitare. Avioanele erau o amenințare serioasă la adresa autorității și a aerelor lor de superioritate. Era ca și cum cineva ar fi încercat să-i dezbrace în public. Simțeam o oarecare satisfacție să-i văd îngroziți și lipsiți de apărare, așa cum îi făceau ei să se simtă pe cetățenii de rând.

Brusc, o minge mică de foc, care se putea vedea limpede în ciuda strălucirii soarelui, s-a ridicat de la pământ și s-a îndreptat țintă către unul dintre avioane, lăsând în urmă o dâră albă de fum. Avionul a virat la dreapta, ridicându-se brusc în aer, în același timp. Mingea de foc l-a urmat. Avionul și-a îndreptat traiectoria și a început să urce în linie verticală dreaptă, ca și cum ar fi căutat adăpost în soare. Mingea de foc îl urma, hotărâtă și densă, iar distanța dintre ele scădea cu o iuțeală cutremurătoare. În cele din urmă, cu un salt de felină, mingea s-a aruncat spre avion. Strălucirea exploziei a durat cât o clipire, după care amândoi au dispărut. Strigătele de *„Allahu akbar”* se amestecau cu tradiționalele strigăte de bucurie ale femeilor.

Complicitatea dintre sutele de persoane care se aflau acolo devenea, treptat, din ce în ce mai strânsă. Explozia primului avion a fost ca un punct de plecare pentru a alcătui o mare familie. Ne făcea să ne simțim mai puțin singuri. Am sărbătorit cu bucurie și-am petrecut ceasurile care au urmat cu ochii spre cer, schimbând impresii despre evenimente. Avioanele așteptau în continuare momentul potrivit pentru a coborî și a ataca, pe când mingi de foc țâșneau în aer și le urmăreau după fiecare asemenea încercare. Unele avioane reușeau să scape de urmăritor, care pierea fără urmă în slava cerului, dar chiar și așa, am văzut explodând vreo cinci sau șase. Cu ceva vreme înainte de apusul soarelui, avioanele rămase au hotărât să se retragă, oamenii au răsuflat liniștiți și-au început să se gândească la întoarcerea acasă. Am urcat în autocar. O jumătate de oră mai târziu, părăsiserăm deja Bagdadul.

Am ajuns la Basra pe la vreo trei dimineața. Străzile erau pustii. Nu existau nici taxiuri, nici transport în comun cu care să ajung acasă. Am mers pe jos mai bine de patruzeci de minute, neliniștit și rugându-mă să nu se fi întâmplat nimic. Din fericire, i-am găsit pe toți teferi și nevătămați. Mi-au spus că atunci când ajunseseră dimineața la serviciu găsiseră clădirile bombardate. Numărul de morți era foarte mic, deoarece cu o seară înainte toate fabricile primiseră instrucțiuni pentru o stingere generală și goliseră depozitele de materiale inflamabile, cum ar fi depozitul de amoniac de la Fabrica de îngrășăminte Chimice. După prânz, m-am dus la Abu Al-Khassib ca să-i văd pe fratele meu Paul și familia lui, care locuiau într-una dintre casele destinate inginerilor de la Fabrica de îngrășăminte Chimice. Erau niște case moderne cu grădini private, construite în apropierea fabricii. Zidul grădinii era plin de găuri de toate dimensiunile, provocate de schijele bombelor căzute pe un teren viran din apropiere. Am petrecut noaptea la ei, iar a doua zi m-am întors acasă.

Zilele de război cu Iranul erau monotone. Fabricile mari se opriseră, iar lucrătorii petreceau întreaga zi acasă. Noaptea se trăia pe întuneric, de teama bombardamentelor, iar discuțiile aveau legătură mai ales cu războiul. Dimineața ne trezeam nerăbdători sa aflam ce casa distrusese bomba care zguduise pământul peste noapte. Mama întinsese niște saltele în spațiul de sub scările care duceau la etaj. Când suna sirena, anunțând o nouă incursiune aeriană, tata ne cerea să ne ascundem acolo fiindcă îl considera cel mai sigur loc din casă. Noi, băieții, refuzam. Ieșeam în grădină să vedem cerul luminat de focurile acelea ucigașe și comentam ce credeam că se întâmpla. Vreo două zile mai târziu, tata, mama și surorile mele nu s-au mai ascuns și-au ieșit să privească și ei cerul alături de noi. Totul era atât de repetitiv, încât curând au început să se audă comentarii de plictiseală când sunau din nou sirenele și se auzeau bombele: „Iar s-au întors… Enervanți mai sunt!”

Sosirea unor soldați tineri, cei mai mulți ingineri rude cu noi, originari din Ankawa, a spart monotonia. Fuseseră trimiși la unitățile care ocupau orașul iranian Khorramshahr. Ne vizitau ori de câte ori aveau permisie și veneau cu un Range Rover militar condus de Nabil. Luau prânzul cu noi, petreceam după-amiaza împreună, iar ei se întorceau la unitate înainte de apusul soarelui. Ne povesteau întâmplări triste din orașul ocupat, la care fuseseră martori. Descriau cum oamenii fugiseră, lăsând în urmă o viață întreagă. Magazinele deschise, cu luminile aprinse, casele goale, cu

radiourile pornite și mâncarea pe foc. Pe când treceau prin fața unei case, au auzit un plânset de copil. Părinții îl părăsiseră probabil pentru a-și salva ceilalți copii, sau pur și simplu din sminteala pe care o provoacă teroarea. L-au dus la comandant, care nu știa cum să rezolve problema. Unul dintre ei s-a oferit să-l ducă acasă la mama sa, care rămăsese văduvă. Comandantul s-a învoit și i-a acordat o permisie de trei zile.

Mai spuneau povești cutremurătoare despre tineri care nu s-ar fi gândit niciodată că într-o bună zi aveau să omoare pe cineva și descopereau că era foarte ușor să faci asta. Precum cea a unui soldat care, cocoțat în vârful turelei tancului, vede sute de tineri iranieni alergând către tancul lui, gata să-l atace cu pari și lopeți. Cuprins de panică, apasă impulsiv cu degetul pe mitralieră. Zeci de tineri cad secerați la pământ, dinaintea ochilor săi neîncrezători. Brusc, degetul îi paralizează, el încremenește. Dinăuntru i se strigă să tragă în continuare. El aude, dar nu poate reacționa. Un tânăr iranian, dintre cei care hotărâseră să-și continue atacul, se apropie de tanc, prin față, cu o lopată ridicată în aer. Îl vede, e conștient că-l poate ucide cu o lovitură de lopată, dar nu se poate clinti. Vocile de dinăuntru îi cer stăruitor să tragă, pe când el rămâne nemișcat, privindu-l. Țeava tancului începe să coboare și să țintească în linie dreaptă. Scuipă un proiectil, iar tânărul e spulberat în bucățele. Soldatul împietrise pe turelă. Tovarășii lui au fost nevoiți să-l coboare ca pe o statuie.

Curând, au început să apară poveștile despre fapte de eroism. Sergentul care apăra podul către insula Simbad cu un tun antiaerian de mic calibru și care doborâse, de unul singur, nu mai știu câte avioane ale dușmanilor. Saddam însuși i-a acordat medalia „Meritul Militar”. Sau povestea femeilor irakiene care l-au sfâșiat cu mâinile pe nefericitul pilot, abia parașutat din avionul ce le bombardase casele înainte de a fi doborât. Se zvonea chiar că una dintre ele îi mâncase ficatul.

La început, aceste povești ne alungau somnul și ne umpleau fie de tristețe, fie de o falsă dar necesară încredere. Auzeam atâtea, încât în curând au început să nu ne mai afecteze. Încetul cu încetul, au început să apară detalii comice, lumea mai scăpa câte un zâmbet. Nenorocirile au devenit curând glume care trezeau hohote de râs. Zilele treceau, iar războiul, despre care toți credeau că era vremelnic, nu înceta. Glumele de război au înlocuit cu totul poveștile despre grozăvii și fapte de eroism. Cântăreții au început să compună piese vesele care lăudau prezentul și trecutul Irakului și, mai ales, al conducătorului Saddam. Unii îl comparau cu Nabucodonosor, alții cu

Saad Ibn Abi Waqqas, comandantul care i-a înfrânt pe perși în timpul primelor războaie musulmane. Erau genul de cântece care îți rămân în minte și pe care le fredonezi fără să-ți dai seama. Întotdeauna am admirat imaginația, creativitatea și priceperea de a improviza a artiștilor irakieni. Curând, lumea a început să schimbe versurile cântecelor pentru a le adăuga la repertoriul de glume.

Primele lucruri care au început să lipsească au fost benzina pentru mașini, kerosenul și gazul. Oamenii mergeau din benzinărie în benzinărie, căutând și una, și alta. Îmi amintesc o zi în care m-am întâlnit cu un grup de copii care nu aveau mai mult de șapte anișori. Cărau niște bidoane goale și se îndreptau către o benzinărie. Băteau în bidoane ca la tobe și fredonau vesel unul dintre cântecele cu versuri schimbate. În original, erau:

O, Saad! O, străbune!

Sub al tău steag oștenii-au să se-adune!

Iar ei cântau:

O, Saad! O, străbune!

Nu mai e pic de cărbune!

Soldații din Ankawa au apărut într-o zi pe la noi cu mașina plină de chiupuri cu ulei și cutii uriașe de ceai. Ne-au povestit că magazinele din orașul ocupat gemeau de marfă. Toată lumea lua cât putea, iar ei se gândiseră să-i aducă și mamei, în semn de mulțumire pentru primirea plăcută și pentru mesele pe care le pregătea ori de câte ori veneau. Tata i-a văzut sosind pe aleea din grădină, ducând în spinare chiupuri și cutii. I-a oprit și i-a întrebat ce aveau acolo. Când l-au lămurit, și-a luat expresia aceea severă pe care o adopta când ceva i se părea intolerabil. Le-a ordonat, cu voce supărată, să scoată lucrurile acelea din casa lui. Timid, Nabil i-a explicat că era vorba de produse care putrezeau în magazine. Era păcat să fie aruncate. Mama îi auzise vorbind și a ieșit să vadă ce se întâmpla. S-a arătat în favoarea argumentelor lui Nabil și a adăugat că nimeni nu știa cât avea să dureze războiul sau când aveam să mai găsim de mâncare. Din punctul de vedere al tatei, foamea nu te îndreptățește să profiți de nenorocirea altora, așa că soldații au fost nevoiți să ducă totul înapoi la mașină.

Câteva zile mai târziu, i-au adus lui Maher, cel mai mic dintre frați, care la vremea aceea avea unsprezece ani și părea să trăiască într-o altă lume decât cea reală, o bicicletă de dimensiuni medii și nou-nouță. Maher era încântat și a încercat să se suie pe ea. Când, cu chiu, cu vai, a reușit, a băgat

de seamă că picioarele nu-i ajungeau la pedale și putea merge doar drept înainte. Când l-a întrebat pe tata dacă putea păstra bicicleta, răspunsul a fost un „nu” categoric. Maher a ridicat din umeri cu indiferență, a lăsat bicicleta și s-a întors în lumea lui.

M-au întrebat dacă doream să-mi aducă ceva. Le-am spus că-mi plac obiectele de bronz și de cupru și am întrebat dacă-mi puteau face rost de vreun cartuș de la un proiectil de tun. A doua zi, au apărut cu șapte sau opt cartușe lucitoare, de aproape un metru înălțime, și cu o cutie de carton plină ochi cu obiecte de ceramică mici, în culori minunate. Am ascuns obiectele de ceramică în valiza albastră, laolaltă cu restul amintirilor mele personale. Tatei i-am arătat doar cartușele crezând că, dacă nu erau furate de la nimeni, avea să mă lase să le păstrez. S-a mărginit la a-mi aminti că erau proprietatea armatei și că mă jucam cu focul. M-a întrebat ce naiba aveam de gând să fac cu toate alea. I-am spus că mi se păreau frumoase, că-mi plăcea forma lor și că voiam să le folosesc ca suporturi pentru ghivece cu flori. Mi-a aruncat una dintre privirile lui lungi, senine, și mi-a spus:

— În casă, nu. Cum ți se poate părea frumos un lucru care cu siguranță a luat o viață?

Școlile s-au închis în primele zile de război, dar s-au redeschis curând. Într-o după-amiază, când s-a întors acasă, Maher a rugat-o pe mama să-i pregătească haine, papuci de sport și niște sendvișuri fiindcă a doua zi mergea în excursie.

Mama l-a întrebat unde voiau să-i ducă în toiul războiului, iar el i-a răspuns cât se poate de liniștit că se duceau să joace o partidă de fotbal cu soldații care ocupau Khorramshahrul. Tulburată de veste, mama a dat fuga să-i spună tatei. La scurt timp după aceea, Maher a ieșit în grădină cu capul plecat. Când l-am întrebat ce se întâmpla, a ridicat din umeri, cum obișnuia să facă în fața realității, și a răspuns fără să se oprească:

— Nimic. Nu mă lasă să merg să joc fotbal la Khorramshahr. Mâine nu mă duc la școală și o să spun că am fost bolnav. Așa mi-au zis.

În primele săptămâni de război, oscilam între a rămâne alături de familie și a-mi urma planurile de a pleca în Anglia. Mă îngrijora faptul că li se putea întâmpla ceva, dar era evident că nici prezența mea în Basra nu avea să schimbe lucrurile. Frații și mama mă încurajau să plec, pe când tata se opunea. Voia să mă stabilesc în Basra, la fel ca frații mei, să primesc postul de profesor de engleză la Institutul Tehnologic, pe care el îl considera o slujbă excelentă. Voia să mă căsătoresc și să-mi construiesc o casă, pe care

el avea să mă ajute să o plătesc, așa cum făcuse cu restul fiilor. Relația cu tata devenea din ce în ce mai încordată, pe măsură ce mă opuneam planurilor pe care le avea pentru mine. La sfârșitul lui octombrie, am hotărât, în sfârșit, că plec. L-am întrebat, în cadrul unei întâlniri de familie, dacă mă putea ajuta cu bani. A refuzat și a adăugat că mai avea copii de care trebuia să aibă grijă, că nu trebuia să contez pe el dacă nu voiam să-l ascult și hotărâm să-mi văd de viața mea pe cont propriu.

Întâlnirea a fost tristă și dezamăgitoare. N-am mai vorbit cu tata. De fapt, nu era prima dată când aveam un conflict deschis. De mici, ne educase să fim independenți și răspunzători pentru faptele noastre, dar când creșteam, nu ne lăsa să zburăm. De câte ori încercam să ne înălțăm, ne cerea să fim prudenți și ne reteza aripile. Spunea că el privește departe, pe când noi ne gândeam doar la primul pas. Îmi tot repeta asta, până când, într-o zi, i-am spus că el privea atât de departe, încât nu vedea groapa care i se așternea la picioare. A tăcut, încercând să ascundă expresia de tristețe care-i stingea privirea. Mi-a părut rău că l-am rănit, dar n-am regretat că i-am spus asta.

Frații mei care lucrau au făcut o chetă și mi-au donat banii pentru drum. La începutul lui noiembrie, după vreo patruzeci de zile de la începutul războiului, am cumpărat un bilet de tren spre Bagdad. Ca urmare a lipsei de benzină, guvernul restricționase circulația vehiculelor particulare: o zi le era rezervată automobilelor cu număr de înmatriculare par și o alta, celor cu număr de înmatriculare impar. Acasă aveam cinci mașini, însă doar mașina tatei avea număr de înmatriculare impar.

În seara zilei în care trebuia să iau trenul circulau doar mașinile cu număr impar, așa că fie mă ducea tata la gară, fie mergeam pe jos. A refuzat să mă ducă. Frații mei l-au rugat să le împrumute mașina. A refuzat, sub pretextul că era singura mașină pe care o avea familia pentru zilele cu numere impare și că nu putea risca să i se întâmple ceva. În după-amiaza aceea, atmosfera din casă a fost foarte stranie. Păream o familie sfâșiată, împărțită. Mama avea din ce în ce mai multe motive să plângă neostoit. Războiul, fiul care pleacă și soțul care se punea de-a curmezișul, împotriva restului familiei. Într-un fel, mă simțeam răspunzător de lacrimile ei. Am îmbrățișat-o și am început să glumesc cu ea:

— Haide, Maria. Ia să văd cum râzi.

La început, s-a împotrivit, ne-a cerut să o lăsăm în pace și a încheiat fraza cu o insultă afectuoasă, cum ar fi *câine* sau *prostule,* dojenindu-ne fiindcă o răniserăm. Totuși, îi plăcea atât de mult ca fiii ei să o îmbrățișeze încât, în

chestiune de secunde, plânsetele au devenit hohote de râs care-i scuturau întreg trupul. Era momentul cel mai așteptat de toți copiii.

În fața lacrimilor și insistențelor mamei, care era neconsolată, tata a sfârșit prin a ceda. A rugat-o să-mi spună că mă ducea el la gară. Pe la nouă și un sfert seara, am urcat în mașină alături de el și am pornit spre gară. Orașul era învăluit în întuneric, iar bezna era și mai adâncă în interiorul mașinii.

Liniștea și răcoarea nopții sporeau distanța dintre tată și fiu. Ne iubeam prea mult ca să ne vorbim după ce ne certaserăm. Eram gata să fac orice ca să-l împac, mai puțin să renunț la calea pe care-o alesesem, dar și el trebuia să se arate neclintit în hotărâri. N-am schimbat o vorbă tot drumul. Când am coborât din mașină, i-am spus „La revedere”, dar nu mi-a răspuns. Nici măcar nu m-a privit.

Ajungeam la Bagdad plin de tristețe. Mai trebuia să-mi scot pașaportul, viza, și să obțin diploma de la universitate ca să pot merge la Oxford, unde luasem admiterea și obținusem un fel de bursă pentru doctorat. Lucrurile se complicau, dar mă înarmasem cu optimism și repetam fraza lui T. S. Eliot, „fapta-i suferință și suferința-i faptă”.

Obținerea pașaportului a fost ca o cursă cu obstacole deprimantă. Cu cât prezentam mai multe documente și copii după documente, fețe acre și încruntate îmi cereau și mai multe. Nu știu dacă-i înfuria faptul că-mi înmânau un document care-mi permitea să călătoresc, părăsindu-i pe ei în infernul vieții lor, sau dacă pur și simplu primiseră ordine să îngreuneze eliberarea pașapoartelor. În Irakul lui Saddam nu primeau pașaport tinerii licențiați în științe, mai ales medicii și inginerii. De la începutul războiului, însă, au început să se pună tot felul de piedici pentru a îngreuna plecarea oricărui tânăr în străinătate. Nu s-a interzis explicit, deoarece nu concorda cu impresia de normalitate și de control al situației pe care voiau să o creeze în rândul oamenilor. Războiul se purta pe teritoriu iranian, victoriile irakiene nu conteneau, economia era solidă, iar coșciugele tinerilor irakieni trebuiau întâmpinate cu strigăte de bucurie. Erau niște martiri răsplătiți îndoit. Dumnezeu le deschidea porțile Cerului pentru că luptaseră împotriva păgânilor, iar patria lui Saddam le dăruia mașini japoneze, case și bani.

Ambasada Marii Britanii mi-a refuzat viza. Mi-au spus că înghețaseră acordarea de vize. Atunci n-am înțeles de ce, dar timpul, care lămurește multe lucruri, mi-a arătat că era doar un alt serviciu în slujba aliatului Saddam, ca sprijin în războiul împotriva presupusei teribile Revoluții Șiite,

pe care tot ei o încurajaseră. Voiau să se asigure că tinerii irakieni nu părăseau țara, că aveau să lupte, să omoare și să moară într-un război pe care tocmai ei îl inventaseră. De fapt, Iranul trasase o nouă cale, care trebuia respectată, iar alternativa la Revoluția Șiită ar fi putut fi o revoluție progresistă, însă acest lucru interesa prea puțin imperialismul capitalist. Mai mult, în funcție de cum avea să evolueze Revoluția Șiită, putea adânci scindarea și conflictul tradițional între cele două ramuri principale ale islamului, pe când toți aceia care puseseră ochii pe regiune și-ar fi sărbătorit succesul.

Am plecat de la ambasadă vizibil abătut. Optimismul meu era o cârpă sfâșiată, iar senzația că țara mea era mai tristă decât îmi închipuiam îmi întuneca gândurile. Nono, care știa fiecare vrăbiuță ce venea să-i ciugulească firimiturile de pâine din mână și se neliniștea când vreuna nu apărea, s-a apropiat de mine de îndată ce am intrat pe poarta casei sale, precedat de aroma de *araq*. M-a întrebat de ce eram trist. În timp ce-i povesteam, mă asculta cu capul plecat, acoperindu-și fața măruntă cu o batistă albă, ca să nu văd lacrimile ce-i inundau ochii. Cu o voce răgușită care se străduia să nu devină plângăcioasă, mi-a spus:

— Să-i ia dracu' pe englezi. La cât de bine ne am purtat cu ei, la câte le-am dat… Uite cum se poartă cu noi. Sulta îi iubește, dar eu am zis întotdeauna că nu-s de încredere.

A plecat ștergându-și ochii și nasul cu batista. Câteva minute mai târziu, l-am și auzit cerându-i niște *araq* lui Sulta.

După-amiază am vrut să ies puțin, căutând un pic de răcoare și distracție. Trecând prin salon, am băgat de seamă că Nono și Sulta vorbeau cu voce scăzută, ca și cum ar fi pus ceva la cale pe ascuns. În timp ce eu fumam așezat pe o treaptă, a apărut Nono. Se străduia să scape din strânsoarea Sultei, care-l ținea de braț, încercând să-l oprească. Părea foarte fericit, iar bucuria-i lumina chipul:

— Ia ascultă aici, unul dintre colegii cu care lucram la popota ofițerilor britanici în Habbaniya este acum bucătarul ambasadorului spaniol…

— Sigur, nu ca tine! Ești un bucătar mai bun decât el, dar uite ce-a făcut araq-ul din tine! L-a întrerupt dojana Sultei.

— Vrei să taci și să mă lași să vorbesc? Băiatul are o problemă și încerc să-l ajut. Ai bombănit toată viața și-o să bombăni până în mormânt! Mai lasă-mă să respir!

De fapt, nu asta era problema. Fiecare voia să fie vioara întâi, fiecare cu armele sale. Amândoi voiau să mă ajute cu aceeași forță, diferența consta în felul în care o făceau. Entuziasmul unuia se lovea de seninătatea celuilalt. În condiții egale, ar fi câștigat Sulta, dar era vorba de prietenul lui Nono, iar el nu era dispus să renunțe la rolul principal de care rareori avusese plăcerea de a se bucura de-a lungul celor mai bine de patruzeci de ani de căsnicie. Pe când Sulta își aprindea o țigară în stilul rafinat al unei *lady* din Anglia, în semn că se declara învinsă și ceda în fața lui Nono, el vorbea în continuare cu un entuziasm izvorât din plăcerea de a ajuta, care întrecea de departe plăcerea de a-i fi închis gura Sultei:

— Îl pot ruga să vorbească cu ambasadorul spaniol, să-ți acorde viza. Lucrează pentru el de ani de zile și au o relație foarte bună. Întotdeauna a vorbit numai de bine despre ambasador și spune că este om foarte de treabă. Firește, nimic nu e sigur, dar nu pierdem nimic încercând. Dacă merge, o să poți cere viză pentru Anglia din Spania.

Sulta nu se putea abține de la mici intervenții, care întâmpinau refuzul încăpățânat al lui Nono de a-i ceda rolul principal. Pe chip i se întipărise o expresie necăjită, deoarece îi revenise un rol secundar, dar, chiar și așa, nu-și putea ascunde bucuria de a mă fi putut ajuta. Am acceptat propunerea.

N-aveam nimic de pierdut. Mai mult, m-am gândit că în Spania aveam pe cineva. A doua zi dimineața, Nono s-a bărbierit, a făcut un duș, a luat un mic dejun copios și a băut doar un pahar de *araq,* ca să fie pregătit pentru importanța ocaziei.

Îi așteptam în stradă, în fața porții, pentru a-i petrece. Au ieșit îmbrăcați cu cele mai bune haine și ținându-se de braț, inseparabili. Cât de frumoși erau, amândoi! Inanna cea semeață, la braț cu zeul firav al inocenței. Chipul lui Nono, pe când îi spuneam la revedere, a rămas una dintre cele mai frumoase imagini pe care le-am văzut vreodată, înainte să am copii.

S-au întors abia după-amiază. Se vede că rămăseseră să ia masa de prânz cu prietenul. Mi-au explicat că vorbise cu ambasadorul. Prietenul îi spusese chiar că era vorba de un nepot al lui care voia să viziteze Spania. Nu mințea. Toți suntem rude în lumea noastră, mai ales dacă vorbim aceeași limbă. Ambasadorul îl liniștise că nu avea să fie nicio problemă și că puteam trece pe la ambasadă să vorbesc cu el personal oricând voiam. M-am dus a doua zi. În câteva minute aveam viză pe trei luni, începând de la intrarea în Spania. Pasul următor era să pregătesc actele de la universitate și să o anunț pe Tonia de intenția mea de a merge în Spania.

Funcționarul, responsabil de departamentul de Limbă Engleză de la secretariatul universității, era un creștin care lucra acolo de mulți ani, fiind recunoscut pentru amabilitatea și eficiența lui. I-am expus planurile mele și mi-a zis:

— Cel mai bun lucru pe care îl poți face e să soliciți adeverința de absolvire în limba engleză, adresată nu oricărui interesat, ci unei persoane anume de la universitatea unde vrei să te înscrii. Te sfătuiesc să te gândești la mai multe universități din Marea Britanie, în cazul în care ai probleme la Oxford, și la câteva din Spania, în cazul în care nu obții viza pentru Anglia.

I-am mulțumit pentru sfaturi și l-am întrebat unde puteam cere adeverințele.

— Ți le fac chiar eu. Trebuie doar să-mi spui căror universități vrei să le adresez.

— Nu știu. Eu cunosc doar Oxford și Cambridge.

— Vino cu mine.

M-a condus la biroul lui, a luat niște cataloage groase de pe raftul din spate și s-a așezat.

— Vrei să ne uităm împreună la ce universități există?

— Vă rog, mulțumesc.

Am întocmit o listă cu universități și, când am terminat, a spus:

— Până pregătesc certificatele, du-te la Uniunea Patriotică și adu-mi certificatul de înscriere.

L-am privit nedumerit și-am spus:

— Nu sunt membru de partid.

A urmat o clipă de tăcere. Mi-a aruncat o privire părintească și mi-a spus:

— Ne este interzis să eliberăm adeverințe în lipsa acestui certificat. Fiule, gândește-te la viitorul tău. Du-te la biroul Uniunii, înscrie-te pe listele lor și adu-mi certificatul. După ce vei pleca din țară, o să te poți dezice și de morți.

— Nu. Nu mă pot înscrie în partid.

— Nu fi prost. Viitorul tău contează.

— Nu pot.

— Fie cum vrei. N-o să-ți pot întocmi certificatele.

Am părăsit secretariatul cu mintea încețoșată. Picioarele îmi tremurau, de parcă pășeam pe nisipuri care amenințau să se surpe dintr-o clipă în alta. Picioarele m-au dus către cafenea. Am cerut un ceai, m-am așezat la o masă mai retrasă și mi-am aprins o țigară. Ceaiul, deși groaznic, și țigara mă

ajutau să-mi limpezesc mintea. „Nu mă pot da bătut atât de ușor. Trebuie să fac ceva. O să vorbesc cu un responsabil de la Uniune, să văd ce reacție are.”

Hotărâsem să joc ultima carte. M-am îndreptat spre birourile Uniunii fără să știu prea bine ce era de făcut. Am șovăit o bucată de vreme înainte să urc la etajul întâi. M-am gândit din nou că n-aveam nimic de pierdut, așa că am hotărât să urc și să-mi încerc norocul. Am dat peste niște studenți în fața ușii unde scria „Președintele Uniunii Patriotice”. I-am întrebat dacă știau cum îl chema pe președinte și mi-au spus că Quteiba. Numele îmi părea cunoscut, era al unui coleg cu un an sau doi mai mare decât noi. Am fost cuprins din nou de îndoieli. „Dacă el e președintele și mă recunoaște, ar fi bine sau rău?” Era o întrebare la care n-aveam răspuns, dar disperarea mă împingea să intru. Am bătut la ușă și am intrat. El era, și și-a amintit de mine. După ce ne-am salutat și am făcut schimb de amabilități, m-a întrebat dacă aveam nevoie de ceva:

Da, am nevoie de un fel de autorizație care să-mi permită să obțin adeverința de absolvire în limba engleză.

— Ai de gând să studiezi în străinătate?

— În Anglia, dacă totul merge bine.

— Grozav. În ce an ai intrat în Uniune? Nu-i așa că ai fost printre primii?

— Nu sunt membru de partid.

Nu-mi vine să cred. Întotdeauna te-am considerat un om pe cinste și eram convins că ești membru în partid.

— Mulțumesc. Stima e reciprocă.

N-am avut niciodată ocazia de a sta de vorbă când am fost colegi de facultate, dar am avut întotdeauna certitudinea că lucrul acesta avea să se întâmple, mai devreme sau mai târziu. Eu însumi o să te introduc în partid și-o să te evaluez, fiindcă sunt convins că ești genul de persoană care-și iubește țara și vrea să se pună în slujba ei.

Quteiba era credincios muncii sale și se slujea cu pricepere de capacitatea dialectică pe care ți-o asigură o educație de calitate, dar și ceasurile lungi de lectură, pasiunea celor mai mulți dintre irakieni. Încerca să mă încolțească, iar jocul începea să-mi placă. Era rândul meu să mut.

— Ai dreptate. Îmi iubesc țara, la fel ca tine și ca majoritatea tinerilor irakieni. Toți o slujim cu aceeași dăruire, indiferent de religie, etnie sau orientare politică. În fapt, contează omul și intențiile sale.

— Ai vreo critică la adresa partidului sau a procedurilor lui? Îmi poți spune cu sinceritate și încredere, vom discuta ca buni prieteni.

— Numai Dumnezeu și istoria au dreptul să judece. Drumul e lung și suntem abia la început. E prea devreme pentru critici.

Alege drumul nostru. Intră în partid, dacă n-ai nimic împotriva lui.

— Îți mulțumesc sincer pentru ofertă, dar îmi place să călătoresc singur. În orice caz, am bătut la ușa ta, dacă nu vrei să mi-o deschizi, îmi voi urma drumul și mă voi ruga pentru tine.

— Sigur că vreau să te ajut, dar nici tu nu-mi ușurezi sarcina. Semnează măcar o cerere de înscriere, pleci în Anglia, și nimeni nu-și va mai aminti de tine.

Nu e felul meu de a gândi. Nu sunt de acord cu tinerii care-și părăsesc țara. Eu vreau să-mi termin studiile și să mă întorc, ca să o slujesc mai bine. Dacă nu mă poți ajuta să mă pun în slujba țării în ceea ce eu consider a fi cel mai bun chip, spune-mi, și rămânem prieteni.

Ultima frază a fost o mișcare precisă și calculată. Quteiba și-a înfipt privirea în podea, cugetând, pe când eu așteptam contraatacul. Când a ridicat privirea, ochii lui verzi-albăstrui păreau să propună remiză.

— Uite cum facem. La ședința de partid, trebuie să prezint o listă cu numele posibililor candidați de recruți pentru partid. Am să includ numele tău, iar tu trebuie doar să semnezi o hârtie în care declari că ești de acord. O s-o păstrez și nimeni, în afară de noi doi, nu va ști de existența ei. Asta-mi va permite să-ți eliberez certificatul de care ai nevoie. Va fi, în același timp, garanția mea în cazul în care întreabă cineva cum ai obținut adeverința aceea. Îți convine?

— Mulțumesc.

Am semnat hârtia, Quteiba a completat un formular, l-a semnat și mi l-a înmânat.

— Învață și obține cea mai bună diplomă. Te invidiez. Să nu crezi că nu mi-ar plăcea să-mi continuu studiile și să urmez un masterat sau un doctorat, însă datoria îmi cere să fiu aici.

Ne-am despărțit buni prieteni. Quteiba era genul de persoană calmă și scumpă la vorba, care credea m ceea ce făcea și care părea să gândească tot timpul. Conversația pe care o purtaserăm era disputa dialectică atât de apreciată între arabi, care denotă pasiunea pentru cuvânt. Un simplu cuvânt, o expresie scurtă dar marcată de semnificații, o imagine literară sau un vers

învățat pe dinafară pot înmuia inima oricărui arab care nu a renunțat la originile și la valorile sale culturale.

Deși trecusem cu bine peste toate obstacolele și eram liber să plec, cerul Irakului mi se părea în continuare mai înnorat ca nicicând. Un cer rece, cenușiu, îndepărtat. Probabil așa trebuia să-l văd pentru a-mi face curaj să-l părăsesc. În orice caz, ceea ce lăsam în urmă părea scenariul neliniștitor pregătit pentru o profeție apocaliptică.

Zborurile comerciale fuseseră anulate din cauza războiului, așa că trebuia să ajung întâi la Amman și, de acolo, să iau avionul spre Madrid. Autobuzul de Amman pleca la ultima oră a serii din autogara Alaui și ajungea la destinație în aproximativ paisprezece ore. Am mâncat, am băut o cană mare de ceai și am îmbrăcat paltonul căptușit pe care fratele meu Paul și-l cumpărase de la Paris. Mi l-a dat când a văzut la știri că regiunea mediteraneeană din nordul Spaniei era măturată de un val de frig puternic. Am luat geanta mică în spinare și-am pornit pe jos către piața At-Tahrir. Voiam să trec pe la micile librării care umpleau perimetrul pieței ca să-mi iau un tovarăș de drum.

Mă tot învârteam pe acolo, privind și răsfoind cărți, străduindu-mă să mă port firesc. Eram neliniștit și nu-mi venea să cred că mă lăsau sa plec din țara sau că avea să-mi fie ușor. Titlurile, introducerile și contracopertele nu reușeau să alunge norul negru și apăsător care-mi întuneca mintea și nu mă lăsa să mă concentrez. Eram incapabil să hotărăsc ce carte să iau. Mi-a venit ideea să mă duc până la librăria de unde cumpăram cărți adesea, contând pe ajutorul librarului, cu care purtasem întotdeauna discuții lungi și folositoare. S-a bucurat să mă vadă: Pe unde-ai umblat? Te așteptam de multă vreme. Am niște cărți pentru tine.

— O să iau una.

— Unde pleci? M-a întrebat când a văzut geanta.

— În Spania.

— Nu-mi vine să cred. Turism sau studii?

— Studii, dacă totul merge bine.

— Vrei să spui că într-o bună zi o să-i poți citi pe Lorca și Quijote în spaniolă?

— Bine-ar fi!

— Ce norocos ești!

A întins mâna către un raft și a luat o carte.

Uite. *Fratricizii,* de Nikos Kazantzakis. Mie mi-a plăcut foarte mult, deși nu am putut s-o înțeleg la fel de bine cum o s-o înțelegi tu.

— Cum vine asta?

— Mi se întâmplă des cu cărțile occidentale. Multe dintre referințele biblice sunt greu de înțeles pentru mine și mă irită când mă gândesc că o parte din ce vrea să transmită scriitorul îmi scapă. Tu ești creștin, știi Biblia pe de rost și te invidiez pentru asta.

Nu-mi veni cu povești. Știu musulmani care, la fel ca tine, au citit Biblia nu o dată. Pe mine nu mă duci de nas.

A scăpat un hohot puternic de râs și-a spus:

— De două sau trei ori, dar cu siguranță nu de atâtea ori cât tine. Mărturisește.

— Ai dreptate. Am citit-o de ceva mai multe ori decât tine.

— De câte ori?

— Evangheliile, de mai bine de douăzeci și cinci de ori. Vechiul Testament, de vreo șase ori.

— Vezi, știam eu. Într-o zi, va trebui să-mi povestești revelațiile Sfântului Ioan.

— Îmi pare rău să te dezamăgesc. E singura carte pe care, după prima lectură, am refuzat s-o mai citesc.

— De ce?

— N-am înțeles niciodată ce caută lângă Evanghelii. Îl consider departe de adevăratul mesaj al lui Hristos. Un fel de regresiune. Nu pare creștin.

— Interesant. Va trebui să-l recitesc.

Am străbătut podul până la autogară. Totul se petrecea atât de repede, că nu aveam timp să sufăr. Eram buimac și mă simțeam lipsit de apărare. Soarele cobora spre apus, iar frigul sec al lui ianuarie trecea prin paltonul căptușit și-mi înfiora pielea. Îmi pătrundea încetul cu încetul în oase, în timp ce o senzație febrilă mă îndepărtă de realitate. Probabil era tocmai ce-mi trebuia în momentele acelea. Să evadez și să aștept să se întâmple ceea ce trebuia să se întâmple. Autobuzul a sosit în autogară. Părea uriaș, rece, dușmănos, ca tot ce mă înconjura, în timp ce pasagerii se agitau să-și urce voluminoasele bagaje, m-am îndreptat direct către ușa autobuzului pentru a-mi alege un loc lângă fereastră. Brusc, am auzit zarvă, am întors capul și-am văzut mai multe persoane alergând în aceeași direcție.

Strigau cu aprindere că prinseseră hoții și sărbătoreau cu semne de vădită bucurie. De pe treapta autobuzului, am văzut că hoții erau doi egipteni care,

ziceau oamenii, furaseră portofelul unui frate irakian. Poliția nu întârzia. Era deja acolo înainte să se întâmple ceva. Toți îi loveau pe cei doi nefericiți. Se stătea la coadă la cărat de pumni, unde și cum se putea. Mai mulți șlapi au zburat către ei. Polițiștii îi loveau, se dădeau înapoi pentru a le lăsa loc și celorlalți cetățeni cinstiți, observau, stăteau de vorbă cu lumea, ba chiar își aprindeau câte o țigară, așteptând ca oamenii să-și verse năduful. Am văzut de la fereastră cum îi urcau pe cei doi nenorociți în mașina poliției. Autobuzul și mașina poliției au plecat în același timp. Palmele și pumnii s-au reluat în mașină. A fost ultimul lucru pe care l-am văzut în Bagdad, în afară de luminile tremurătoare care încercau să sfâșie straniul întuneric al nopților din orașul celor o mie și una de nopți.

Mi-am întors privirea de la fereastră, parcă nevrând să văd ce lăsam în urmă. Încetul cu încetul, mă cufundam într-o stare de inconștiență, încercând să mă izolez de lumea reală. Interiorul autobuzului părea o temniță unde se mai auzea, din când în când, câte o respirație și se simțea câte o mișcare a unor ființe speriate și fără chip. Ființe care, la fel ca mine, nu voiau nici să vadă, nici să fie văzute. Mirosul fricii era pătrunzător și sufocant. Prin beznă, se răspândea printre călători tăcerea tristeții. Domnea un calm agonic. M-am înfășurat în palton și m-am ghemuit în fotoliu. Mă încercau tot felul de senzații pe care le avusesem de-a lungul vieții. Le-am retrăit pe toate la rând, până m-au oprit frica și senzația de greață. Aș fi vomitat totul. Tara, lumea întreagă, istoria, viața. Nici nu-mi amintesc dacă locul de lângă mine a fost ocupat. Am închis ochii, am început să tremur și m-am lăsat pradă binecuvântatei febre, încercând să salvez vreo umbră tremurătoare dintr-un orizont nedefinit.

Câteva ore mai târziu, autobuzul s-a oprit, silindu-mă să-mi vin în simțiri. Ajunseserăm la frontieră. În dreapta autostrăzii se afla o clădire din ciment. Era pătrată, cu un singur etaj, luminată de câteva becuri care o scăldau într-o lumina ruginie și murdară. Era popasul unde călătorii înhămați la drumul acela lung se puteau odihni înainte de controlul de la frontieră. Pe dinăuntru, aducea mai degrabă a birt umed și rău mirositor. În fund, o ferestruică dreptunghiulară, pe unde se servea mâncarea. Nu pusesem nimic în gură de ceasuri întregi, îmi simțeam stomacul gol, senzația mi-era indiferentă, dar m-am pomenit mergând spre deschizătura aceea. Pe măsură ce mă apropiam, mirosul urât devenea tot mai puternic. O nălucă a întins mâna prin deschizătură și mi-a oferit o farfurie cu o substanță păstoasă, de culoare maronie, și o felie de pâine veche de câteva zile.

M-am așezat la prima masă liberă pe care am găsit-o. Suprafața de lemn era lipicioasă și lucea de atâta ulei și suc de roșii cât înghițise de-a lungul existenței sale. M-am silit să înghit câteva linguri din ceea ce părea a fi o mâncare de linte. Nu-mi prea păsa de nimic, dar pasta aceea era pur și simplu grețoasă. Brusc, m-am trezit că traversez autostrada, urmând umbrele celorlalți pasageri. Ne-am oprit în șir indian în fața unei încăperi mici, din blocuri de ciment, cu o ușă metalică și o ferestruică cu gratii printre care se strecura aceeași lumină murdară, ruginie. Singura care se putea zări în acel loc. Eram cu toții bine încotoșmănați și ne feream să ne privim fețele, ca și cum ne-am fi temut că ne-ar putea recunoaște cineva. Vântul sufla rece, neostoit și neauzit, parcă vrând să nu ne tulbure tăcerea. Am privit roată în jur, încercând să găsesc un semn de viață. Nimic. Doar lumina murdară și uriașa, monotona beznă a deșertului. Mi-am stăpânit pornirea de a ridica privirea spre cer, de teamă că nu aveam să găsesc nicio stea.

Îmi sosise rândul. M-am trezit față în față cu ferestruica. Simțeam o căldură artificială atingându-mi fata. Am privit printre gratii și primul lucru pe care l-am zărit a fost o sobă cu kerosen așezată în cel mai îndepărtat ungher. Imediat în spatele gratiilor se afla o masă metalică de culoare întunecată. La masă ședea un bărbat, din profil. Era oacheș, robust și purta mustață. Fără să ridice privirea, mi s-a adresat cu un aer de superioritate:

— Pașaportul!

Se simțea foarte sigur pe sine, încălzit de sobă, ferit de ușa metalică și de gratii. Am scos mâinile din buzunarele laterale ale paltonului, am vârât mâna dreaptă în buzunarul interior, am scos pașaportul și l-am așezat pe partea interioară a micului ghișeu din dreptul ferestruicii. Încercam să-mi calculez și să-mi încetinesc mișcările pentru a-l împiedica să-mi vadă tremurul sau să-mi miroasă frica. În timp ce-mi lua pașaportul, simțeam cum în lăuntrul meu erupe un vulcan de senzații contradictorii. Eram ca o pasăre înșfăcată de gât și dusă la tăiere, dar în același timp mă simțeam un uriaș capabil să strivească orice i-ar fi stat în cale. Într-un colț îndepărtat al conștiinței mele știam că o confruntare ar fi fost egală cu sinuciderea, dar l-aș fi înfruntat oricum. Superioritatea lui mă lăsa indiferent. A deschis pașaportul, l-a frunzărit și, tot fără a-mi arunca vreo privire, m-a întrebat:

— Te cheamă Pius Hermez?

— Da.

— Unde mergi?

Scrie acolo, am răspuns, arătând spre pașaport cu un gest din cap.

Atunci a ridicat ochii și m-a privit pieziș, cântărindu-și parcă neînsemnatul adversar. S-a uitat din nou la pașaport, a început să-l mângâie cu degetele lui păroase și mi-a spus cinic:

— Știu ce scrie aici, vreau să-mi spui tu.

— În Spania.

— Și crezi că o să ajungi în Spania?

— Dacă îmi permiteți!

— Ce o să faci în Spania?

— Turism.

— Turism, carevasăzică… Și dacă nu te las să treci?

— Nu plec.

După o pauză care mi s-a părut nesfârșită, a pus viza pe pașaport și l-a aruncat înspre mine, în silă:

— Poți trece.